

---

morfologiju

čitanka za grčku

2

irena bratičević
nina čengić
neven jovanović
vlado rezar
petra šošarić
ninoslav zubović

Izdavač
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
FF-Press
Ivana Lučića 3, Zagreb

Za izdavača
prof. dr. Vesna Vlahović Štetić

Urednici
Nina Čengić
Neven Jovanović
Nino Zubović

Recenzenti
NN
NN

Lektor
Nina Čengić

Korekturu i računalni slog obavili autori

ISBN 978-953-175-817-8

Ovo izdanje elektroničke knjige zaključeno je u rujnu 2019.

Ovo djelo je ustupljeno pod Creative Commons licencom Imenovanje 3.0 nelokalizirana licenca. Da biste vidjeli primjerak te licence, posjetite <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/> ili pošaljite pismo na Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SAD.

Irena Bratičević, Nina Čengiđ, Neven Jovanović,
Vlado Rezar, Petra Šoštarić, Ninoslav Zubović

Čitanka za
Grčku morfologiju 2

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

 press

Sadržaj

1	Ἐπίκουρος Μενοικεῖ	7
2	Ἀνδοκίδου Κατὰ Ἀλκιβιάδου	13
3	Ξενοφῶντος Κύρου παιδεία	20
4	Πλάτωνος Πρωταγόρας	26
5	Λουκιανοῦ Ἐνάλιος διάλογος	32
6	Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Δ	37
7	Διοδώρου Βιβλιοθήκης ἱστορικής ΙΕ	42
8	Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Ι	47
9	Αἰσώπειος μῦθος 279	54
10	Ἀνδοκίδου Περὶ τῶν μυστηρίων	60
11	Πολυβίου Ἱστορίων ΛΗ	65
12	Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 29	70
13	Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους	76
14	Ἀππιανοῦ Ῥωμαϊκῶν ΙΔ	84
15	Ἀντιφῶντος Κατὰ τῆς μητρυιᾶς	91
16	Πλουτάρχου Ἀλκιβιάδης	96
17	Λυσίου Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων	102

18 Δημοσθένους Ὀλυνθιακός Γ	108
19 Ἱπποκράτους Περὶ ἱερῆς νόσου	115
20 Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου Ζ	123
21 Πλάτωνος Συμπόσιον	130
22 Λόγγου Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην	137
23 Ἀριστοτέλους Ῥητορική Γ	142
24 Θουκυδίδου Ἱστορίαι Ζ	151
25 Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικά Ι	156
26 Λυσίου Ἐπιτάφιος	163
27 Χαρίτωνος Τὰ περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην	170
28 Δίωνος Κασσίου Ῥωμαϊκὴ ἱστορία ΕΒ 16	178
29 Πολυβίου Ἱστορίων Δ	185
30 Πλουτάρχου Πομπήϊος	190
31 Πλάτωνος Θεαίτητος	196
32 Δίωνος Κασσίου Ῥωμαϊκὴ ἱστορία ΕΒ 16–17	203
33 Πλουτάρχου Περὶ ἀδολεσχίας 509D	211
34 Πλάτωνος Πολιτεία	216
35 Ἐπικούρου Κύριαι δόξαι	224
36 Πλάτωνος Φαίδων	230
37 Ἴσοκράτους Πρὸς Δημόνικον	236
38 Λουκιανοῦ Ἰκαρομένιππος	242
39 Πλουτάρχου Περὶ φιλοπλουτίας	247

40 Πλάτωνος Φαῖδρος	253
41 Ἴσοκράτους Ἀρεοπαγιτικός	260
42 Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Δ 49	266
43 Θουκυδίδου Ἱστορίαι Α	273
44 Πλουτάρχου Πῶς ἂν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ...	280
45 Ἴσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 27	287
46 Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Ε 1	291
47 Δημοσθένους Περὶ τοῦ στεφάνου	296
48 Ἀριστοτέλους Περὶ ποιητικῆς	302
49 Ξενοφώντος τοῦ Ἐφεσίου Ἐφεσιακῶν Α	308
50 Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Πυρρώνειαι... Γ 17–19	317
51 Ἀχιλλεὺς Τατίου Τῶν κατὰ Λευκίππην...	324
52 Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Γ	332
53 Ἴσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 23	339
54 Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 31	344
55 Λουκιανοῦ Ἀληθῶν διηγημάτων Β	350
56 Δημοκρίτου ἐκλογή ΡῆΑ	359
57 Γοργίου Ἐπιτάφιος	366

Predgovor

O ovoj čitanci

Ovaj izbor komentiranih tekstova čini propisanu literaturu obaveznog kolegija *Grčka morfologija 2*.

Kao i u kolegiju *Grčka morfologija 1*, kratkim su odlomcima dodane tri vrste komentara. U uvodu su predstavljeni autor (kada se susreće prvi put), tekst iz kojeg odlomak potječe, i kontekst samog odlomka. Nakon teksta slijede rečenice, raščlanjene i složene tako da povećaju sintaktičku i semantičku preglednost, te gramatički komentar. Potonji je komentar, opet, dvojak. U skladu sa sadržajem ovog kolegija, za glagolske oblike donose se samo brojevi paragrafa koji upućuju studenta na relevantne dijelove *Grčke gramatike* Augusta Musića i Nikole Majnarića, standardni školski priručnik za opis grčkog jezika. Ostatak komentara objašnjava gramatičke, sintaktičke i stvarne aspekte koji tekst čine teže razumljivima.

Zadatak je studenata da, uz pomoć komentara i referentne literature, kod kuće prirede svaki tekst, tako da ga na nastavi budu sposobni pročitati i prevesti na hrvatski, te identificirati i morfološki opisati glagolske oblike koje susreću. Također, očekuje se i da studenti nauče određeni broj riječi iz ovih tekstova, uz pomoć popisa i vježbi koje će naći na stranicama kolegija *Grčka morfologija 2* Sustava učenja na daljinu Omega (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu).

Izbor su sastavili i komentare priredili nastavnici Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (abecednim redom): Irena Bratičević, Nina Čengić, Neven Jovanović, Vlado Rezar, Petra Šošarić, Ninoslav Zubović.

Čitanka je priređena računalnim programima za slaganje teksta L^AT_EX i X_YL^AT_EX. Izvorni kod dostupan je u repozitoriju Github, na URL adresi .

U Zagrebu, veljače 2020.

Referentna literatura

Georg Autenrieth, *A Homeric Dictionary for Schools and Colleges*. New York, Harper and Brothers, 1891.

Grčka morfologija 2, elektronska verzija kolegija, Sustav učenja na daljinu Omega, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, pristupljeno 23. kolovoza 2018. na adresi <https://omega.ffzg.hr/course/view.php?id=1615>

Henry George Liddell, Robert Scott, *An Intermediate Greek-English Lexicon. Founded upon the seventh edition of Liddell & Scott's Greek-English Lexicon*. Oxford, Clarendon Press, 1889.

Logeion. Pristupljeno 23. kolovoza 2018. na adresi <http://logeion.uchicago.edu/>

August Musić, Nikola Majnarić, *Gramatika grčkoga jezika*, Zagreb (bilo koje izdanje)

Oton Gorski, Niko Majnarić, *Grčko-hrvatski rječnik*, Zagreb (bilo koje izdanje)

Stjepan Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*, Zagreb (bilo koje izdanje)

Herbert Weir Smyth, *A Greek Grammar for Colleges*, Perseus Digital Library. Pristupljeno 23. prosinca 2018. na adresi <http://www.perseus.tufts.edu>

Ovo djelo je ustupljeno pod Creative Commons licencom Imenovanje 3.0 ne-lokalizirana licenca. Da biste vidjeli primjerak te licence, posjetite <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/> ili pošaljite pismo na Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SAD.

Poglavlje 1

Ἐπιστολὴ Ἐπικούρου Μενοικεῖ, 124–126

O autoru

Epikur (Ἐπίκουρος, oko 341. – oko 271. p. n. e), rođen na Samu, sin atenskih građana, djelovao isprva u Maloj Aziji, da bi 306. u Ateni, konkurirajući Akademiji, Peripatu i Stoi, otvorio školu (Κῆπος, “vrt”, prema vili s vrtom u kojoj je škola djelovala). Epikur je bio iznimno karizmatičan učitelj. Pošto je, nakon duge i teške bolesti, koju je hrabro trpio, umro, godišnjicu njegova rođenja (10. gamelij, približno u siječnju) učenici su obilježavali gozбом.

Epikur je sastavio stotinjak spisa od kojih se vrlo malo sačuvalo. Svoj je sustav najpotpunije prikazao u djelu Περὶ φύσεως (u 37 knjiga, danas izgubljeno); djelo je rimski pjesnik Lukrecije (96.–55. p. n. e) prepjevao u latinski didaktički ep *De rerum natura*. Najvažnija načela svojeg sustava Epikur je jednostavno i sažeto protumačio u nizu pisama, od kojih su, zahvaljujući Diogenu Laertiju (Διογένης Λαέρτιος, III. st. n. e, Epikuru je posvetio čitavu desetu, i posljednju, knjigu svojih Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων, *Životopisi i misli znamenitih filozofa*), sačuvana tri pisma: izvjesnom Herodotu, o fizici (Epikur slijedi Demokritovo učenje o atomima), Pitoklu o astronomiji i meteorologiji, te Menekeju o etici. Sačuvane su i dvije kasnije nastale zbirke Epikurovih filozofskih sentencija, Κύριαι δόξαι (*Glavni nauci*, 40 izreka) i *Gnomologium Vaticanum* (*Vatikanske izreke*, po rukopisnom kodeksu Vatikanske biblioteke u kojem su sačuvane; 81 izreka). Važan su izvor epikurejskih tekstova i pougljenjene papirusne knjige iz Vile Pizona u Herkulaneju, gdje je djelovala epikurejska škola pod vodstvom Filodema iz Gadare (Φιλόδημος ὁ Γαδαρεύς, oko 110. – oko 35. p. n. e). Jedan od papirusa iz Herkulaneja (pap. Herc. 1005, 4.9–14) sačuvao je i najvažnija Epikurova učenja sažeta u τετραφάρμακος (“lijek od četiri sastojka”): Ἄφοβον ὁ θεός, ἀνύποπτον ὁ θάνατος, καὶ τάχαθὼν μὲν εὖκτητον, τὸ δὲ δεινὸν εὐκαρτέρητον.

Od tri područja filozofije – logike, fizike i etike – Epikur se najviše bavio

potonjim dvama, koja izravno utječu na “dobar život” (τὸ καλῶς ζῆν), cilj njegova nauka; etika poučava o dužnostima i stavovima dok fizika otkriva tajne prirode i uči da ih se ne treba bojati.

Dobro se za Epikura izjednačava s ugodom (ἡδονή); najviša je uroda definirana negativno, kao odsutnost tjelesne i duševne neugode: ἀταραξία. Svakoj ugodi prethodi ili slijedi neka neugoda, i treba realno procijeniti njihov odnos da bi se vidjelo je li uroda vrijedna truda, i je li neugoda vrijedna podnošenja. Ovakvo shvaćanje Epikura vodi do vizije humanoga društva zasnovanog na pragmatičnim vrijednostima (pravda, koja sama po sebi nije uroda, omogućava sigurnost i korist, te je zato sekundarno dobro; slično je i s prijateljstvom itd). Uroda se, smatrao je Epikur, najpouzdanije postiže u intimnom prijateljskom krugu, a političko djelovanje siguran je izvor neugode; otud važno epikurejsko načelo λάθε βιώσας (zapisao Plutarh, mor. 1128), dijametralno suprotno načelima npr. rimske elite.

Epikurovo je učenje bilo iznimno popularno u helenističkom i carskom razdoblju grčke i rimske antike (uz Lukrecija, epikurejac je i Horacije); nije bilo ograničeno na dobrostojeće muškarce, u κῆπος su pristup imali pripadnici nižih klasa, žene, robovi, barbari kao i Grci; još u III. i IV. st. n. e. kršćanski se propovjednici ogorčeno bore protiv epikurejskih nauka.

O tekstu

Pismo Menekeju rješava tri najvažnija problema epikurejske filozofije: pitanje bogova, smrti, sreće. U ovdje odabranom odlomku jednostavnim, neukrašenim stilom Epikur pokazuje da se ljudi boje smrti zbog boli – ali ne boli ih sama smrt, već pate zbog tjeskobe njezina očekivanja. Ta je tjeskoba neosnovana. Odlomak uključuje i jednu od najslavnijih Epikurovih formula: dok ima nas, smrti nema, a kad ima smrti, nema nas.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epicur. Epistula ad Menoeceum 124–126

Συνέθιζε δὲ ἐν τῷ νομίζειν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον· ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει· στέρησις δὲ ἐστὶν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὁρμὴ τοῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν, οὐκ ἄπειρον προστιθεῖσα χρόνον, ἀλλὰ τὸν τῆς ἀθανασίας ἀφελομένη πόθον. οὐδὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν τῷ κατειληφóτι γνησίως τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. ὥστε μάταιος ὁ λέγων δεδιέναι τὸν θάνατον οὐχ ὅτι λυπήσει παρών, ἀλλ’ ὅτι λυπεῖ μέλλον. ὁ γὰρ παρὸν οὐκ ἐνοχλεῖ, προσδοκώμενον κενῶς λυπεῖ. τὸ φρικωδέστατον οὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν, ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τότε ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν.

Analiza i komentar

Συνέθιζε δὲ

ἐν τῷ νομίζειν

μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον·

ἐπεὶ

πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν

ἐν αἰσθήσει·

στέρησις δὲ ἐστὶν

αἰσθήσεως

ὁ θάνατος.

Συνέθιζε § 231

δὲ čestica δὲ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

ἐν τῷ νομίζειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497; *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom § 493

πρὸς ἡμᾶς πρὸς LSJ C.III.1 “u odnosu na...”, “što se tiče...”

εἶναι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj predikatnoj dopuni,
ovdje zamjenica μηδέν (πρὸς ἡμᾶς)

ἐπεὶ veznik ovdje otvara mjesto uzročnoj rečenici, § 468

παῖν ἀγαθὸν... στέρησις δέ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ἐν αἰσθήσει sc. ἐστίν

ἐστίν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj predikatnoj dopuni

ὄθιν

γνώσις ὀρθή

τοῦ μηθέν εἶναι

πρὸς ἡμᾶς

τὸν θάνατον

ἀπολαυστὸν ποιεῖ

τὸ τῆς ζωῆς θνητόν,

οὐκ ἄπειρον

προστιθεῖσα

χρόνον,

ἀλλὰ τὸν

τῆς ἀθανασίας

ἀφελομένη

πόθον.

τοῦ... εἶναι § 315; supstantivirani infinitiv § 497; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni (ovdje zamjenica)

μηθέν alternativni oblik za μηδέν

ἀπολαυστὸν ποιεῖ § 243; pridjevska dopuna predikatu, Smyth 4.26 910

προστιθεῖσα složenica glagola τίθημι; § 305

οὐθὲν γάρ ἐστίν

ἐν τῷ ζῆν

δεινὸν

τῷ κατειληφότι γνησίως

τὸ μηδὲν ὑπάρχειν

ἐν τῷ μὴ ζῆν

δεινόν.

οὐθὲν alternativni (kasniji) oblik umjesto οὐδέν

γάρ ἐστιν čestica γάρ iskazuje objašnjenje prethodne tvrdnje; § 315; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, ovdje pridjevu

ἐν τῷ ζῆν § 243; supstantivirani infinitiv § 497

τῷ κατειληφότε § 272; složenica glagola λαμβάνω § 321.14; supstantivirani particip § 373

γνησίως u Epikurovu filozofskom diskurzu ovaj prilog označava razliku između površnog i dubinskog uvjerenja; svi mogu reći “ne bojim se smrti”, ali ne mogu svi to uvjerenje prevesti u praksu

τὸ... ὑπάρχειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497; kopulativni glagol otvara mjesto pridjevskoj predikatnoj dopuni

ἐν τῷ μὴ ζῆν najčešća negacija uz infinitiv je μή, § 509c

ὥστε

μάταιος ὁ λέγων

δεδιέναι

τὸν θάνατον

οὐχ ὅτι

λυπήσει παρών,

ἀλλ’ ὅτι

λυπεῖ μέλλον.

ὥστε veznik otvara mjesto zavisno posljedičnoj rečenici, u njoj predikat stoji u infinitivu, § 473

μάταιος ὁ λέγων pridjev upotrijebljen uz predikat odgovara hrvatskom prilogu (potpumbeni predikat), § 369

δεδιέναι § 317.3

οὐχ ὅτι... ἀλλ’ ὅτι... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μέν... δέ...; veznik ὅτι otvara mjesto zavisno uzročnoj rečenici § 468

λυπήσει § 258; § 259

παρών složenica glagola εἰμί, § 315

λυπεῖ § 243

μέλλον § 231; μέλλω izriče da će se nešto dogoditi, pa se μέλλον upotrebljava u značenju našeg pridjeva “budući”

ὁ γὰρ παρὸν
οὐκ ἐνοχλεῖ,
προσδοκώμενον
κενῶς λυπεῖ.

ὁ γὰρ čestica γὰρ iskazuje objašnjenje prethodne tvrdnje; izostavljena pokazna zamjenica uz relativnu, § 444; na hrvatskom se češće ne izostavlja, pa je jasniji prijevod “ono što”

παρὸν složenica glagola εἰμί, § 315

ἐνοχλεῖ § 243

προσδοκώμενον § 243

λυπεῖ § 243

τὸ φρικωδέστατον οὖν
τῶν κακῶν
ὁ θάνατος
οὐθὲν πρὸς ἡμᾶς,
ἐπειδὴπερ
ὅταν μὲν
ἡμεῖς ὦμεν,
ὁ θάνατος
οὐ πάρεστιν,
ὅταν δὲ
ὁ θάνατος παρῇ,
τόθ’
ἡμεῖς
οὐκ ἐσμέν.

ἐπειδὴπερ pojačan oblik veznika ἐπεὶ, otvara mjesto uzročnoj rečenici
ὅταν μὲν... ὅταν δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...; veznik ὅταν (ὅτε ἄν) “kad god” otvara mjesto vremenskoj rečenici u značenju pogodbene protaze eventualnog oblika; konjunktiv označava iterativnu radnju, § 488.2

ὦμεν § 315; glagol εἰμί u “egzistencijalnom” značenju, “postojati”

πάρεστιν složenica glagola εἰμί, § 315

παρῇ složenica glagola εἰμί, § 315

ἐσμέν § 315; glagol εἰμί u “egzistencijalnom” značenju, “postojati”

Poglavlje 2

Ἀνδοκίδου Κατὰ Ἀλκιβιάδου, 1–2

O autoru

Andokid (Ἀνδοκίδης, oko 440. – nakon 391. p. n. e), rodom iz ugledne i bogate atenske obitelji, pripadao je “zlatnoj mladeži” Atene; mnogi od njegovih drugova javljaju se kao protagonisti u Platonovim dijalozima. Kao pripadnik aristokratskih, prema demokraciji neprijateljskih društava bio je tijekom Peloponeskog rata 415, zajedno s Alkibijadom, upleten u skandal oskvrnuća hermi uoči Sicilske ekspedicije; bogohulni je čin teško uvrijedio običan atenski narod, osobito zato što se sumnjalo da se Alkibijad, zajedno s prijateljima, u svojoj kući izrugivao i Eleuzinskim misterijama.

Andokid je završio u zatvoru (Alkibijad, koji je otplovio za Siciliju, bio je osuđen u odsutnosti) te je na savjet rođaka Harmida – onog po kojem se zove jedan Platonov dijalog – prokazao četiri člana svojeg aristokratskog udruženja. Potom je osuđen na progonstvo na Cipar. Vratio se u Atenu 407. i pokušao govorom ishoditi oprost, ali neuspješno; pomilovan je tek u okviru opće amnestije 403. Ponovo se počeo baviti politikom i opet je optužen za bezbožnost; branio se govorom *O misterijama* (399). Bio je član poslanstva koje je 391. pregovaralo sa Spartom o miru, no, zbog držanja tijekom poslanstva optužen je za veleizdaju (branio se govorom *O miru sa Spartancima*) i ponovno osuđen na progonstvo. Umro je izvan Atene, ne zna se kada.

Andokidovi govori dragocjen su povijesni izvor, ali pokazuju i dijalektičku sposobnost i dobro poznavanje atenskoga sudskog stila (iako Andokid nije bio profesionalni govornik). Andokid riječi nalazi u životu, ne u školi, a dramatične učinke ostvaruje ne naučenom retoričkom tehnikom, već iznoseći ono što je sam doživio.

O tekstu

Govor Κατὰ Ἀλκιβιάδου (*Protiv Alkibijada*) već se u antičko doba nije smatrao Andokidovim djelom. Prema navodima u tekstu i onome što o povijesti znamo, govor bi bio održan 417, kada je ὁστρακοφορία (glasovanje ostrakama) trebala odlučiti hoće li prognan biti Alkibijad ili Nikija; demagog Hipربول pokušao se riješiti barem jednog od dvojice utjecajnih oponenta, ali Alkibijad se nagodio s Nikijom, tako da je ostrakizmom prognan sam Hipربول. Andokid je tada imao oko dvadeset godina, te se teško može s njim povezati spominjanje uspješne političke karijere koja je uključivala šest diplomatskih poslanstava u zapadnoj Grčkoj i na Siciliji, a o takvoj karijeri on ne govori u autentičnim djelima. Postoje i pravno-proceduralni problemi; budući da ostrakizam nije bio sudski postupak, nije uključivao govore optužbe i obrane.

Situacija, međutim, nije posve izmišljena. Plutarh, koji o ostrakizmu 417. pripovijeda na više mjesta, daje naslutiti da je upleten bio i vođa treće stranke, Feak (Φαίαξ). Zato je bilo pokušaja da se govor pripiše Feaku; ovo, pak, otežava spominjanje osvajanja Mela (koje se dogodilo tek 416).

Najvjerojatnije je, stoga, da se radi o književnoj vježbi, možda “iz uloge” Feaka. Vježba mora da je nastala kad detalji procedure ostracizma više nisu bili posve jasni, vjerojatno u ranom IV. st.

U prvom dijelu govora govornik dokazuje svoje zasluge i nedužnost, ističe da, mada je četiri puta bio tužen zbog političkih prijestupa, nikad nije osuđen. U drugom se dijelu napada Alkibijadovo javno i privatno djelovanje. Uspoređuju se obitelji govornika i Alkibijada (oba su Alkibijadova djeda bila dvaput ostrakizmom prognana), ističe se spremnost govornika da i na sudu odgovara za svoje postupke (što Alkibijad nikad nije htio učiniti), odbija se prigovor da su govornika oslobodili zbog nesposobnosti tužitelja. Naposljetku govornik upozorava da će Alkibijad pokušati pridobiti suosjećanje publike, ali u javnom je interesu da se progna njega, a ne govornika, koji je u prošlosti mnogim djelima zadužio Atenu.

Ovdje odabrani odlomak stoji na samom početku govora, i razmatra načelne opasnosti bavljenja politikom, kojih je govornik itekako svjestan, ali im se izložio u interesu općeg dobra, uz podršku sebi sklonih, čak i po cijenu sukoba s moćnim neprijateljima. Zatim se iznosi glavni problem govora: koga od trojice treba prognati na deset godina.

Pročitajte naglas grčki tekst.

And. In Alcibiadem [Sp.] 1-2

οὐκ ἐν τῷ παρόντι μόνον γινώσκω τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ὡς σφαλερόν ἐστιν ἄπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρότερον χαλεπὸν ἡγούμενην, πρὶν τῶν κοινῶν ἐπιμελεῖσθαι τινος. πολίτου δὲ ἀγαθοῦ νομίζω προκινδυνεύειν ἐθέλειν τοῦ πλήθους, καὶ μὴ καταδείσαντα τὰς ἐχθρας τὰς ιδίας ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἔχειν ἡσυχίαν· διὰ μὲν γὰρ τοὺς τῶν ιδίων ἐπιμελουμένους οὐδὲν αἱ πόλεις μείζους καθίστανται, διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν μεγάλοι καὶ ἐλεύθεροι γίνονται.

ὧν [τῶν ἀγαθῶν] εἷς ἐγὼ βουλευθεὶς ἐξετάζεσθαι μεγίστοις περιπέπτωκα κινδύνοις, προθύμων μὲν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὑμῶν τυγχάνων, δι' ὅπερ σῶζομαι, πλείστοις δὲ καὶ δεινοτάτοις ἐχθροῖς χρώμενος, ὑφ' ὧν διαβάλλομαι. ὁ μὲν οὖν ἄγων ὁ παρὼν οὐ στεφανηφόρος, ἀλλ' εἰ χρὴ μηδὲν ἀδίκησαντα τὴν πόλιν δέκα ἔτη φεύγειν· οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι περὶ τῶν ἄθλων τούτων ἐσμέν ἐγὼ καὶ Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας, ὧν ἀναγκαῖον ἓνα τῇ συμφορᾷ περιπεσεῖν.

Analiza i komentar

οὐκ

ἐν τῷ παρόντι

μόνον

γινώσκω

τῶν πολιτικῶν πραγμάτων

ὡς σφαλερόν ἐστιν

ἄπτεσθαι,

ἀλλὰ καὶ

πρότερον

χαλεπὸν ἡγούμενην,

πρὶν
                     τῶν κοινῶν
 ἐπιμελεῖσθαι
                     τινος.

οὐκ... μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova: “ne samo... nego i...”

ἐν τῷ παρόντι LSJ πάρειμι II.

γινώσκω § 231

ὡς σφαλερόν ἐστιν § 315; pridjevska dopuna uz kopulu Smyth 4.26 910;
verbum dicendi otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici koju uvodi vez-
 nik ὡς, § 467

ἄπτεσθαι § 232; ἄπτεσθαί τινος

χαλεπὸν ἡγούμην § 235, § 243; ἡγέομαι otvara mjesto dvama akuzativima
 (objekta i predikata), § 388; ovdje bi objektni akuzativ bio ἄπτεσθαι

πρὶν... ἐπιμελεῖσθαι § 243; ἐπιμελέομαι τινος; πρὶν otvara mjesto zavisnoj
 vremenskoj rečenici s infinitivom, § 488.1

τῶν κοινῶν... τινος potonji je genitiv objekt uz ἐπιμελέομαι, prvi je parti-
 tivni, § 395

πολίτου δὲ ἀγαθοῦ
 νομίζω
 προκινδυνεύειν ἐθέλειν
                     τοῦ πλήθους,
 καὶ μὴ
 καταδείσαντα
                     τὰς ἑχθρας
                     τὰς ἰδίας
                     ὑπὲρ τῶν δημοσίων
 ἔχειν ἡσυχίαν·
 διὰ μὲν γὰρ τοὺς
                     τῶν ἰδίων
 ἐπιμελουμένους
 οὐδὲν
 αἱ πόλεις
 μείζους καθίστανται,

διὰ δὲ τοὺς
τῶν κοινῶν
μεγάλαι καὶ ἐλεύθεραι γίνονται.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz
πολίτου... ἀγαθοῦ νομίζω... ἐθέλειν... καὶ μὴ καταδείσαντα... ἔχειν ἡσυχίαν
§ 231; νομίζω kao kopulativni glagol i *verbum sentiendi* otvara mjesto
ne samo objektima (ovdje infinitiv i akuzativ s infinitivom), nego i geni-
tivu koji izriče *kome* je nešto svojstveno, § 393.2, Smyth 4.42.93.83,
1304 1305
προκινδυνεύειν § 231; προκινδυνεύω τινός
ἐθέλειν § 231; glagol ἐθέλω otvara mjesto infinitivu
καταδείσαντα § 267; složenica glagola δεῖδω; dio akuzativa s infinitivom, §
491
τὰς ἔχθρας τὰς ἰδίας jače istaknut atributni položaj, § 375
τῶν δημοσίων supstantiviranje, § 373; DGE / Logeion δημόσιος IV
ἔχειν § 231
διὰ μὲν γὰρ τοὺς... διὰ δὲ τοὺς... koordinacija rečeničnih članova (supstan-
tiviranih participa) pomoću čestica μέν... δέ...
τοὺς... ἐπιμελουμένους § 243; ἐπιμελέομαι τινος; § 373
μείζους stegnuti oblik, Smyth 293 d
καθίστανται § 305, složenica glagola ἵστημι, u mediju znači “postati” i ima
nužnu (ovdje atributnu) dopunu
τῶν κοινῶν sc. ἐπιμελουμένους
γίνονται § 232, kao kopulativni glagol ima nužnu (ovdje atributnu) dopunu

ῶν [τῶν ἀγαθῶν]
εἷς ἐγὼ
βουλευθεῖς ἐξετάζεσθαι
μεγίστοις
περιπέπτωκα
κινδύνους,
προθύμων μὲν
καὶ ἀγαθῶν
ἀνδρῶν
ὑμῶν
τυγχάνων,

δι' ὅπερ σῶζομαι,
 πλείστοις δὲ
 καὶ δεινοτάτοις ἐχθροῖς
 χρώμενος,
 ὑφ' ὧν διαβάλλομαι.

ὧν [τῶν ἀγαθῶν] genitiv partitivni, § 395; uglatim zagrada označene su riječi koje postoje u rukopisnoj predaji, ali, po mišljenju priređivača, nisu stajale u izvorniku

βουληθεῖς § 296; § 325.13, § 328.2; glagol otvara mjesto infinitivu

ἐξετάζεσθαι § 232

περιπέπτωκα § 272; § 275b; složenica glagola πίπτω, § 327.17; περιπίπτω
 τινί

τυγχάνων § 231; τυγχάνω τινός

δι' ὅπερ paralela s ὑφ' ὧν

σῶζομαι § 232

χρώμενος § 243; χρῆσθαι τινι; LSJ χράομαι IV.b

διαβάλλομαι § 232

ὁ μὲν οὖν ἄγων

ὁ παρών

οὐ στεφανηφόρος,

ἀλλ'

εἰ χρῆ

μηδὲν ἀδίκησαντα

τὴν πόλιν

δέκα ἔτη φεύγειν·

οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι

περὶ τῶν ἄθλων τούτων

ἔσμεν ἐγὼ καὶ Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας,

ὧν ἀναγκαῖον

ἓνα

τῇ συμφορᾷ

περιπεσεῖν.

ὁ μὲν οὖν ἀγὼν... οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι... koordinacija rečeničnih članova
 (supstantiviranih participa) pomoću čestica μέν... δέ...
 ὁ... ἀγὼν ὁ παρὼν jače istaknut atributni položaj, § 375; LSJ πάρειμι II.
 οὐ στεφανηφόρος sc. ἐστί
 εἰ veznik εἰ uvodi zavisnu upitnu rečenicu, § 469
 χρή χρή je bezličan glagol; otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje akuzativu s
 infinitivom
 ἀδικήσαντα § 267, § 269; ἀδικέω τινά § 381.1
 φεύγειν § 231
 οἱ... ἀνταγωνιζόμενοι § 232; ἀνταγωνίζομαι περί τινος; supstantiviranje, §
 373
 ἐσμὲν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni
 (imenski predikat, Smyth 910)
 ὧν
 ἀναγκαῖον sc. ἐστί; otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje akuzativu s infiniti-
 vom
 περιπεσεῖν § 254; složenica glagola πίπτω; περιπίπτω τινί, LSJ II.3

Poglavlje 3

Ξενοφώντος Κύρου παιδεία A 2,8

O tekstu

Ksenofontovo djelo Κύρου παιδεία, *Kirotv odgoj*, nastalo je vjerojatno poslije 371. pr. Kr. U osnovi, ono je fiktivna, romansirana biografija perzijskog vladara Kira Velikog (oko 600.–530. pr. Kr.); prikaz Kirova života, međutim, Ksenofontu služi i da predstavi i razjasni svoje političke ideje. Utoliko djelo pripada i političkom žanru πολιτεία (poput Platonove *Države* ili djela Starog oligarha). U opisima perzijskih običaja i priča Ksenofont se pak naslanja na tradiciju etnografije drugog, ne-grčkog (predstavljenu Herodotom).

Iz aspekta dugotrajnih grčkih ratova s Perzijancima, mogli bi začuditi odabir teme i pohvalan ton djela. No, Grke Perzija zanima i fascinira već od IV. st. pr. Kr., a samog Kira Velikog, koji je vladao četrdesetak je godina prije početka grčko-perzijskih sukoba, grčka književnost u pozitivnom svjetlu prikazuje još od Eshila.

Kirotv odgoj uzoran je primjer klasične atičke proze IV. st. pr. Kr., te se već u antici smatrao remek-djelom. Ponovno je otkriven u srednjem vijeku, kao jedan od uzora za književnu vrstu *ogledalo vladara* (na primjer, za Machiavellijevo djelo *Vladar*).

Ovdje odabrani ulomak potječe iz prve knjige *Kirova odgoja*, i na vrlo općenit način govori o perzijskom obrazovnom sustavu, opisujući odgoj dječaka do 16 odnosno 17 godina. Posebno se naglašava uloga starijih kao uzora, te disciplina pri prehrani. Naglasak na usvajanju umjerenosti ili razumnog pristupanja životu (σωφροσύνη) doziva u sjećanje etiku Ksenofontova učitelja Sokrata.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Cyropaedia 1.2.8

διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ, ἣν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται.

Analiza i komentar

διδάσκουσι δὲ
 τοὺς παῖδας
 καὶ σωφροσύνην·
 μέγα δὲ συμβάλλεται
     εἰς τὸ μανθάνειν
         σωφρονεῖν
             αὐτοὺς
 ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν
     ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν
     σωφρόνως διάγοντας.

διδάσκουσι rekciija: τινα τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451

δὲ § 515.2

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

μανθάνειν § 231, § 321.17, § 490

εἰς τὸ μανθάνειν § 497, supstantivirani infinitiv u prijedložnom izraz, dopuna predikatu συμβάλλεται

σωφρονεῖν § 243, § 301.B (s. 116), § 490

σωφρονεῖν αὐτοὺς akuzativ s infinitivom, dopunjava izraz εἰς τὸ μανθάνειν

ὁρῶσιν § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι... ὁρῶσιν zavisna izrična rečenica, “da...” ili “to što...”, § 467

διάγοντας § 498, § 301.B (s. 116), § 238; glagol ἄγω i njegove složenice, poput διάγω, mogu imati i prijelazno i neprelazno značenje; u ovom slučaju narav dopune, priloga σωφρόνως, pomaže nam to odrediti.

διδάσκουσι δὲ

αὐτοὺς

καὶ πείθεσθαι

τοῖς ἄρχουσι·

μέγα δὲ καὶ

εἰς τοῦτο

συμβάλλεται

ὅτι ὁρῶσι

τοὺς πρεσβυτέρους

πειθομένους

τοῖς ἄρχουσιν

ἰσχυρῶς.

διδάσκουσι rekcija: τινα τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451

πείθεσθαι rekcija: τινι, § 411.2; § 231, § 301.B (s. 118), § 490

πείθεσθαι sc. αὐτοὺς; akuzativ s infinitivom kao dopuna glagola διδάσκουσι; kada je subjekt infinitiva jednak već prije izrečenom subjektu ili objektu glavnog glagola, ne ponavlja se uz infinitiv (Smyth § 1972)

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

ὁρῶσι § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι ὁρῶσι zavisna izrična rečenica, “da...” ili “to što...” § 467

πειθομένους rekcija: τινι, § 411.2; § 231, § 301.B (s. 118), § 490

διδάσκουσι δὲ καὶ
 ἐγκράτειαν
     γαστρὸς καὶ ποτοῦ·
 μέγα δὲ καὶ
     εἰς τοῦτο
 συμβάλλεται
     ὅτι ὁρῶσι
         τοὺς πρεσβυτέρους
         οὐ πρόσθεν ἀπιόντας
             γαστρὸς ἔνεκα
         πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες,
 καὶ ὅτι
     οὐ παρὰ μητρὶ
 σιτοῦνται
 οἱ παῖδες,
     ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ,
     ὅταν οἱ ἄρχοντες σημῇνωσι.

διδάσκουσι rekciija: τινα τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

ὁρῶσι § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι ὁρῶσι zavisna izrična rečenica, “da...” ili “to što...”, § 467

ἀπιόντας § 314.1, § 498

ἀφῶσιν § 305-309, § 311, § 460.2, § 463

ἂν ἀφῶσιν konjunktiv s ἂν § 489.b

πρὶν ἂν ἀφῶσιν zavisna vremenska rečenica, “dok ne...”, § 488.2, πρὶν s konjuktivom aorista označava općenitu vremenitost, vremensku radnju bez fiksnog vremenskog referenta

σιτοῦνται § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι... σιτοῦνται izrična zavisna rečenica, “da...” ili “to što...”, § 467

σημῇνωσι § 460.2, § 463, § 301.B (s. 118)

ὅταν... σημῇνωσι zavisna vremenska rečenica u značenju pogodbe eventualnog oblika (ponavljanje u sadašnjosti), “kad god” + prezent, § 488.2

φέρονται δὲ

οἴκοθεν

σῖτον μὲν ἄρτον,
 ὄψον δὲ κάρδαμον,
 πιεῖν δέ,
     ἥν τις διψῇ,
 κώθωνα,
     ὥς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.

φέρονται § 231, § 327.5, § 460.1, § 451

σῖτον μὲν... ὄψον δέ... πιεῖν δέ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

πιεῖν rekija: τινος, § 396.c; § 231, § 327.16, § 490; infinitiv izriče svrhu i dopunjuje objekt κώθωνα

διψῇ § 243, § 301.B (s. 116),

ἥν... διψῇ zavisna rečenica, eventualna pogodba (ponavljanje u sadašnjosti), “kad god + prezent”, § 488.2

ἀρύσασθαι § 231, § 267, § 301, § 490

ὥς... ἀρύσασθαι zavisna posljedična rečenica s veznikom ὥς, § 473

πρὸς δὲ τούτοις

μανθάνουσι

καὶ τοξεύειν

καὶ ἀκοντίζειν.

μανθάνουσι § 231, § 460.1, § 451

τοξεύειν § 301.B (s. 116), § 490, infinitiv kao objektna dopuna glavnog glagola μανθάνουσι, § 493

ἀκοντίζειν § 301.B (s. 118), § 490, infinitiv kao objektna dopuna glavnog glagola μανθάνουσι, § 493

μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἔτων

ἀπὸ γενεᾶς

οἱ παῖδες

ταῦτα πράττουσιν,

ἐκ τούτου δὲ

εἰς τοὺς ἐφήβους

ἐξέρχονται.

μέχρι μὲν... ἐκ τούτου δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica
μὲν... δέ...

μὲν δὴ ovom se kombinacijom čestica povjesničari često koriste kao formu-
lom prijelaza, surečenica s μὲν δὴ služi kao rezime prethodno rečenog:
“tako dakle...” (Denniston, *Greek Particles*, 258)

πράττουσιν § 231, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ἐξέρχονται § 231, § 238, § 327.2, § 460.1, § 451

Poglavlje 4

Πλάτωνος Πρωταγόρας 325c-326a

O tekstu

Platonov dijalog *Protagora* (Πρωταγόρας) nosi ime po jednome od glavnih likova, slavnom sofistu iz Abdere (Ἀβδηρα, grad na sjevernoj obali Egejskog mora, u Platonovo je doba pod vlašću Atene). Protagora, prvi koji se prozvao σοφιστής i prvi koji je djelovao kao učitelj, nakon četiri desetljeća takva rada umro je oko 420. p. n. e, u dobi od oko sedamdeset godina.

Djelo pripada skupini dijaloga u kojima Platon kritizira sofističke načine uvjeravanja i njihovu amorálnost (uz *Protagoru*, u skupinu ulaze još *Gorgija* i *Sofist*); važna su, naime, gesla sofista, koja je formulirao upravo Protagora, bila τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν (Aristotel, *Retorika* 1402a), i δύο λόγους εἶναι περὶ παντὸς πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις (Diogen Laertije 9, 8 51). *Protagora* je nastao krajem prve faze Platonova pisanja, koja traje u devedesetim i osamdesetim godinama IV. st. p. n. e. Vrijeme fiktivne radnje stoga prethodi vremenu samog pisanja dijaloga nekih pedesetak godina.

Sokrat pripovijeda prijateljima što se dogodilo pri njegovu susretu s Protagorom u Kalijinoj kući. Tog ga je jutro probudio mladi prijatelj Hipokrat, uzbuđeno ga pozivajući da zajedno s njim posjeti najslavnijeg od svih sofista, koji je stigao u Atenu. Kako je bilo još rano za posjetu, Sokrat i Hipokrat su prošetali. Pritom je Hipokrat pokušao objasniti Sokratu zašto toliko želi postati Protagorin učenik; isprva je tvrdio da želi i sam biti sofist, profesionalac poput Protagore, ali, pred Sokratovim pitanjima, uzmakne i ustvrdi da želi učiti kod Protagore da bi stekao obrazovanje dostojno slobodna čovjeka. Zna da je sofist mudrac koji omogućuje drugima da dobro govore, ali o čemu govore, to Hipokrat ne može reći.

U Kalijinoj kući zatječu Protagoru, druge sofiste, i učenike oko njih. Sokrat i Protagora zameću raspravu o tome može li se vrlina (ἀρετή) naučiti; Protagorin nastup posebno je obilježen mitom o Prometeju i Epimeteju, odnosno o ljudskom razvoju od divljaštva do civiliziranosti pomoću tehničkih i

političkih umijeća – u poučavanju potonjih upravo je Protagora predvodnik. Na početku rasprave, dakle, Protagora tvrdi da se vrlina *može* naučiti, a Sokrat to osporava; no, pošto Sokrat pitanjima natjera Protagoru u škripac, a sofist se pokušava izvući retoričkim akrobacijama (koje izazivaju odobravanje publike, ali ne i Sokratovo), u drugom krugu rasprave – nakon intermezza koji čine govori ostalih sofističkih zvijezda, Alkibijada, Prodika i Hipije – sad *Sokrat* zastupa tezu da se vrlina može naučiti, i opet dovede Protagoru u bezizlaznu poziciju; tako porazi sofista njegovim vlastitim oružjem, pokazujući da može uspješnije od njega argumentirati suprotne strane spora (λόγους ἀντικειμένους ἀλλήλοις). Rasprava o ἀρετή ujedno određuje osnovne crte Platonova etičkog intelektualizma, pokazujući da je znanje temelj i bit vrline, da je poznavanje dobra nužno i dostatno za ispravno djelovanje, da vrlinu ima onaj koji poznaje dobro, a da nitko ne bira zlo dragovoljno, već zbog pogrešne procjene, nepoznavanja onoga što je dobro.

U ovdje odabranom odlomku Platonova dijaloga govori Protagora. Pošto je ispričao mit o Prometeju i Epimeteju, na Sokratov argument da se vrlina ne može naučiti jer bi inače i država osigurala njezino poučavanje, Protagora odgovara pokazujući da je upoznavanje vrline važna sastavnica tradicionalnog grčkog obrazovanja, već od najranije dobi djeteta, a osobito kod učitelja, kada se počnu čitati djela dobrih pjesnika (ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Protagora 325c-326a

ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἑκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρόν, καὶ τόδε μὲν ὅσιον, τόδε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει. καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθῃται· εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς. μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὖ γράμματα μάθωσιν καὶ μέλλωσιν συνήσειν τὰ γεγραμμένα ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλὰ μὲν νουθετήσεις ἔνεισιν πολλὰ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῇται καὶ ὀρέγῃται τοιοῦτος γενέσθαι.

Analiza i komentar

ἐπειδὴν

θᾶπτον

συνιῆ τις

τὰ λεγόμενα,

καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ

περὶ τούτου

διαμάχονται,

ὅπως

ὡς βέλτιστος

ἔσται ὁ παῖς,

παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον
 διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι
 τὸ μὲν δίκαιον,
 τὸ δὲ ἄδικον,
 καὶ τόδε μὲν καλόν,
 τόδε δὲ αἰσχρόν,
 καὶ τόδε μὲν ὄσιον,
 τόδε δὲ ἀνόσιον,
 καὶ τὰ μὲν ποίει,
 τὰ δὲ μὴ ποίει.

ἐπειδὴν θᾶττον komparativ pridjeva ταχύς upotrijebljen kao prilog, u frazi:
 “odmah čim...”

ἐπειδὴν... συνιῆ složenica glagola ἵημι, § 305; vremenska zavisna uvede-
 na veznikom ἐπειδὴν (od ἐπειδὴ ἄν) s konjunktivom izriče iterativnu
 radnju u sadašnjosti, § 488

τὰ λεγόμενα § 232; supstantiviranje participa članom, § 373

διαμάχονται § 232; διαμάχουμαι περί τινος

ὅπως... ἔσται § 315; ὅπως otvara mjesto namjernoj zavisnoj rečenici s in-
 dikativom futura, § 472

ὥς βέλτιστος ἔσται imenski predikat, Smyth 909; superlativ pojačan s ὥς:
 “... što je moguće”, Smyth 1086

διδάσκοντες § 231

ἐνδεικνύμενοι složenica glagola δείκνυμι, § 318; participi otvaraju mjesto
 izričnoj rečenici s veznikom ὅτι, § 467

ὅτι τὸ μὲν... τὸ δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...; u imenskom je predikatu izostavljena kopula

ποίει § 243

καὶ ἐὰν μὲν

ἔκων πείθεται·

εἰ δὲ μή,

ὥσπερ ξύλον

διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον

εὐθύνοουσιν

ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς.

ἐὰν μὲν... εἰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova (ovdje protaza) pomoću čestica μὲν... δέ...

ἐὰν... ἐκὼν πείθεται § 232; sc. εἴ ἔχει, ἐάν otvara mjesto konjunktivu prezenta; protaza eventualne pogodbene zavisne rečenice izriče iterativnu radnju, u apodozi se očekuje indikativ prezenta § 475; ἐκὼν upotrijebljen kao ekvivalent priloga (adverbno), Smyth 1095

εἰ δὲ μή sc. πείθεται

διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον § 232

εὐθύνουσιν § 231; apodoza eventualne pogodbene rečenice

μετὰ δὲ ταῦτα

εἰς διδασκάλων πέμποντες

πολὺ μᾶλλον

ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι

εὐκοσμίας τῶν παίδων

ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως·

οἱ δὲ διδάσκαλοι

τούτων τε ἐπιμελοῦνται,

καὶ ἐπειδὴν αὖ

γράμματα μάθωσιν

καὶ

μέλλωσιν

συνήσειν τὰ γεγραμμένα

ὥσπερ τότε τὴν φωνήν,

παρατιθέασιν

αὐτοῖς

ἐπὶ τῶν βάθρων

ἀναγιγνώσκειν

ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα

καὶ ἐκμανθάνειν

ἀναγκάζουσιν,

ἐν οἷς

πολλαὶ μὲν νουθετήσεις ἔνεισιν

πολλαὶ δὲ διέξοδοι

καὶ ἔπαινοι
καὶ ἐγκώμια
παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν,
ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται
καὶ ὀρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι.

- δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
εἰς διδασκάλων... οἱ δὲ διδάσκαλοι koordinacija rečeničnih članova pomoću
čestice δέ
πέμποντες § 231
πολὺ μᾶλλον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova pomoću priloga i vezni-
ka: “mnogo više... nego...”
ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι § 232; § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto
infinitivu; ἐπιμελέομαι τινος
ἐπιμελοῦνται § 243
ἐπειδὴ... μάθωσιν καὶ μέλλωσιν § 254, 321.17; § 232; vremenska za-
visna uvedena veznikom ἐπειδὴ (od ἐπειδὴ ἄν) s konjunktivom izriče
iterativnu radnju u sadašnjosti, § 488
μέλλωσιν συνήσειν složenica glagola ἵημι, § 305; μέλλω otvara mjesto in-
finitivu
τὰ γεγραμμένα § 272; § 277; supstantiviranje participa članom, § 373
παρατιθέασιν složenica glagola τίθημι, § 305; παρατίθημι τινί τι
ἀναγιγνώσκειν § 231; infinitiv izriče svrhu, § 495
ἐκμανθάνειν § 231; infinitiv ovisan o ἀναγκάζουσιν
ἀναγκάζουσιν § 231, otvara mjesto dopuni u infinitivu
ἐν οἷς sc. ποιήμασιν
ἔνεισιν složenica glagola εἰμί, § 315
ἵνα... μιμῆται... καὶ ὀρέγεται § 243; § 232; veznik ἵνα otvara mjesto ko-
njunktivima u namjernoj zavisnoj rečenici, § 470
ζηλῶν μιμῆται § 243; particip upotrijebljen kao ekvivalent priloga (adver-
bno), Smyth 1095
ὀρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι medijalni oblik ὀρέγω otvara mjesto infinitivu,
LSJ ὀρέγω II.2.b; imenski predikat s kopulativnim glagolom, Smyth
909

Poglavlje 5

Λουκιανοῦ Ἐνάλιος διάλογος 2, 2

Ο κειμένου

Ἐνάλιοι διάλογοι, *Dijalozi morskih bogova*, naziv je zbirke petnaest kratkih razgovora u kojima se sirijski retoričar i satiričar Lukijan šali na račun kantske grčke mitologije.

U odlomku koji čitamo kiklop Polifem pripovijeda ocu Posejdonu kako ga je oslijepio Odisej. Kiklop je na početku bio prilično samouvjeren: za njega je donijeti čitavo stablo iz planine tek sitnica, isto kao i obračunati se s nekolicinom Odisejevih drugova. No, ti bezveznjaci nadmudrili su ga pomoću opojnog sredstva i kolca.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Dialogi marini 2.2

(Κύκλωψ.) κατέλαβον ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ἀπὸ τῆς νομῆς ἀναστρέψας πολλούς τινας, ἐπιβουλεύοντας δῆλον ὅτι τοῖς ποιμνίοις· ἐπεὶ γὰρ ἐπέθηκα τῇ θύρᾳ τὸ πῶμα — πέτρα δέ ἐστι παμμεγέθης — καὶ τὸ πῦρ ἀνέκαυσα ἐναυσάμενος ὃ ἔφερον δένδρον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐφάνησαν ἀποκρύπτειν αὐτοὺς πειρώμενοι· ἐγὼ δὲ συλλαβὼν τινὰς αὐτῶν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, κατέφαγον ληστὰς γε ὄντας. ἐνταῦθα ὁ πανουργότατος ἐκεῖνος, εἴτε Οὔτις εἴτε Ὀδυσσεὺς ἦν, δίδωσί μοι πιεῖν φάρμακόν τι ἐγχείας, ἥδὲ μὲν καὶ εὖοσμον, ἐπιβουλότατον δὲ καὶ ταραχωδέστατον· ἅπαντα γὰρ εὐθὺς ἐδόκει μοι περιφέρεισθαι πτόντι καὶ τὸ σπήλαιον αὐτὸ ἀνεστρέφετο καὶ οὐκέτι ὅλως ἐν ἐμαυτοῦ ἤμην, τέλος δὲ ἐς ὕπνον κατεσπάσθην. ὁ δὲ ἀποξύνας

τὸν μοχλὸν καὶ πυρώσας γε προσέτι ἐτύφλωσέ με καθεύδοντα,
καὶ ἀπ' ἐκείνου τυφλὸς εἰμί σοι, ὦ Πόσειδον.

Analiza i komentar

Κατέλαβον
αὐτοὺς
ἐν τῷ ἄνθρωπῳ
ἀπὸ τῆς νομῆς
ἀναστρέψας
πολλοὺς τινας,
ἐπιβουλεύοντας
δῆλον ὅτι
τοῖς ποιμνίοις·
ἐπεὶ γὰρ ἐπέθηνκα
τῇ θύρᾳ
τὸ πῶμα
— πέτρα δέ
ἐστι
παμμεγέθης —
καὶ τὸ πῦρ
ἀνέκαυσα
ἐναυσάμενος
ὃ ἔφερον δένδρον
ἀπὸ τοῦ ὄρους,
ἐφάνησαν
ἀποκρύπτειν αὐτοὺς
πειρώμενοι·
ἐγὼ δὲ
συλλαβὼν
τινας αὐτῶν,
ὥσπερ εἰκὸς ἦν,
κατέφαγον

ληστάς γε ὄντας.

Κατέλαβον rekcija: *τινα*; § 254, § 238, § 321.14, § 460.1, § 454
ἀναστρέψας § 267, § 301.B (s. 118), § 498; uza sebe ima dvije dopune
 (priložne oznake): ἐν τῷ ἄνθρωπῳ i ἀπὸ τῆς νομῆς
ἐπιβουλεύοντας rekcija: *τινι*; § 231
δῆλον ὅτι od izraza δῆλόν ἐστιν ὅτι, „jasno je da“, koji je otvarao mjesto izričajne rečenici; izostavljanjem kopule i čestim korištenjem s vremenom se izgubila potreba za glagolom i dopunom – ὅτι gubi snagu veznika, a značenje postaje adverbno: očito...
ἐπέθηκα rekcija: *τινα τινι*; § 305, § 306, § 311, § 238, § 460.1, § 454
ἐπεὶ... ἐπέθηκα veznik ἐπεὶ otvara mjesto zavisnoj vremenskoj rečenici: kada...
ἐστι § 315; dio imenskog predikata (Smyth § 909)
ἀνέκαυσα § 267, § 253, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454
ἐναυσάμενος § 267, § 301.B (s. 116), § 498
ἔφερον § 231, § 327.5, § 460.1, § 452
ὃ ἔφερον odnosna zamjenica ὃ uvodi umetnutu odnosnu zavisnu rečenicu
ἐφάνησαν § 294, § 299, § 301.B (s. 118), § 448, § 460.1, § 454; ovaj glagol otvara mjesto participu kao nužnoj dopuni
ἀποκρύπτειν § 231, § 301.B (s. 116), § 490
πειρώμενοι § 243, § 249, § 301.B (s. 116), § 498; ovaj particip otvara mjesto dopuni u infinitivu, ἀποκρύπτειν
συλλαβών § 254, § 255, § 333.6, § 238, § 321.14, § 498
δὲ čestica daje surečenici adverbzativno značenje: a...
ἦν § 315, § 460.1, § 452
εἰκὸς § 278.2 bilješka, § 498
εἰκὸς ἦν § 461.1, imenski predikat (Smyth 909)
ὥσπερ εἰκὸς ἦν umetnuta poredbena rečenica: kao što... (Smyth 2462)
κατέφαγον § 255, § 333.6, § 238, § 327.8, § 460.1, § 454
γε čestica naglašava, gotovo pretvara u uzvik razlog Kiklopova postupka: “pa bili su...!”
ὄντας § 315

ἐνταῦθα

ὁ πανουργότατος ἐκεῖνος,

εἴτε Οὔτις

εἴτε Ὀδυσσεὺς ἦν,

δίδωσί μοι πιεῖν

φάρμακόν τι ἐγχείας,
 ἥδ' ὃ μὲν καὶ εὖοσμον,
 ἐπιβουλότατον δὲ καὶ ταραχωδέστατον·
 ἅπαντα γὰρ
 εὐθύς
 ἐδόκει μοι
 περιφέρεισθαι
 πιόντι
 καὶ τὸ σπήλαιον αὐτὸ
 ἀνεστρέφετο
 καὶ οὐκέτι
 ὅλως
 ἐν ἑμαυτοῦ ἦμην,
 τέλος δὲ
 εἰς ὕπνον
 κατεσπάρσθην.

εἴτε... εἴτε § 514.2

ἦν § 315

δίδωσί § 305, § 311, § 460.1, § 451, veže dopunu πιεῖν

πιεῖν § 254, § 255, § 327.16, § 490

ἐγχείας § 269, § 238, § 498

ἐδόκει § 243, § 325.2, § 460.1, § 452

πιόντι § 254, § 255, § 327.16, § 498

ἐδόκει μοι § 439, bilješka, § 492, § 460.1, § 452; § 460.1, § 452; ἐδόκει
μοι πιόντι

περιφέρεισθαι § 232

ἀνεστρέφετο § 232, § 238

ἐν ἑμαυτοῦ prijedlog ἐν ovdje naoko stoji uza genitiv umjesto dativa; no, riječ je o vrsti elipse u kojoj se izostavlja riječ na koju se odnosi ἑμαυτοῦ, u dativu prema rekciji prijedloga ἐν: ἐν ἑμαυτοῦ οἰκίᾳ (εἶναι) pri sebi (biti): LSJ ἐν A. I. 2.

ἦμην § 315; kasniji oblik, čest kod Lukijana = ἦν

κατεσπάρσθην § 299, § 301.B (s. 116), § 238, § 460.1, § 454

καὶ... καὶ... δὲ rečenice prvo ustrojene usporedno (καὶ... καὶ), nabrajanjem, završnu misao uvodi adverbativno δὲ: i...i...a

ὁ δὲ
ἀποξύνας τὸν μοχλὸν
καὶ πυρώσας
προσέτι
ἐτύφλωσέ
με καθεύδοντα,
καὶ ἀπ' ἐκείνου
τυφλὸς εἰμί σοι,
ὦ Πρόσειδον.

ἀποξύνας § 267, § 238, § 301.B (s. 118), § 498, § 503
πυρώσας § 267, § 243, § 301.B (s. 116), § 498, § 503
ἐτύφλωσέ § 267, § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454
καθεύδοντα § 240, § 498, § 499
εἰμί § 315
τυφλὸς εἰμί imenski predikat (Smyth 909)

Poglavlje 6

Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Δ 48

O tekstu

Moderni tumači u djelu rimskoga cara Τὰ εἰς ἑαυτὸν (*Razgovori sa samim sobom*, 170.–180) vide jedini antički sačuvan privatni spis namijenjen samoanalizi i samodisciplini. Po tome je djelo bez premca u antičkoj filozofskoj književnosti. Dvanaest njegovih knjiga donosi kratke osvrtne na najrazličitije teme, bez posebno sustavne organizacije.

Stalno samopreispitivanje bilo je za stoičku etiku, osobito onu carskoga doba, osnova svakog moralnog usavršavanja (i Seneka i Epiktet preporučuju ispit savjesti na kraju dana). Djelo Marka Aurelija nadilazi tu konkretnu, dnevnu samoanalizu formulirajući opća, posvuda primjenjiva načela, nastojeći premostiti jaz između moralne refleksije i svakodnevnog djelovanja, između filozofije i prakse. Istovremeno, refleksija *Razgovora* nije samo racionalna, nego i emocionalna i ekspresivna; autor uvijek iznova pokušava prvenstveno *samog sebe* uvjeriti u vrijednost filozofskih načela, osvijestiti vlastite slabosti, vježbati razumijevanje za tuđe nedostatke.

U ovdje odabranom odlomku četvrte knjige Marko Aurelije dotiče se dominantne teme svojeg djela i, unekoliko, svojeg doba: krhkosti i beznačajnosti života, trajne pripreme na smrt. Smrti su podložni i oni koje inače smatramo njeznim gospodarima – liječnici, proroci, filozofi, ratnici, vladari, pa i čitave organizacije – i ljudskom biću ostaje samo da bude zahvalno na onome što mu je dano.

Odlomak je i primjer osobnosti stila, po kojem se Marko Aurelije razlikuje od svakog poznatog nam pisca carskoga doba. Jednostavne se i svakodnevne rečenice smjenjuju s onim kompleksnijima i retorički razrađenijima, a dojam ἀφέλεια (jednostavnog, utilitarnog stila) postignut je pomnim radom na tekstu.

Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 4.48

Ἐννοεῖν συνεχῶς πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπᾶσαντες· πόσοι δὲ μαθηματικοί, ἄλλων θανάτους ὥς τι μέγα προειπόντες· πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διατεινόμενοι· πόσοι δὲ ἀριστεῖς, πολλοὺς ἀποκτείναντες· πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσία ψυχῶν μετὰ δεινοῦ φρυάγματος ὡς ἀθάνατοι κεχρημένοι· πόσοι δὲ πόλεις ὅλαι, ἴν' οὕτως εἶπω, τεθνήκασιν, Ἑλίκη καὶ Πομπήιοι καὶ Ἡρκλᾶνον καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἐπιθι δὲ καὶ ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ· ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας εἶτα ἐξετάθῃ, ὁ δὲ ἐκείνον, πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ ὅλον, κατιδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα καὶ εὐτελεῖ καὶ ἐχθρὸς μὲν μυξάριον, αὔριον δὲ τάριχος ἢ τέφρα. τὸ ἀκαριαῖον οὖν τοῦτο τοῦ χρόνου κατὰ φύσιν διελθεῖν καὶ ἴλεων καταλῦσαι, ὡς ἂν εἰ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἐπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

Analiza i komentar

Ἐννοεῖν συνεχῶς

πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι,

πολλάκις τὰς ὀφρῦς

ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων

συσπᾶσαντες·

πόσοι δὲ μαθηματικοί,

ἄλλων θανάτους

ὥς τι μέγα

προειπόντες·

πόσοι δὲ φιλόσοφοι,

περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας

μυρία διατεινόμενοι·

πόσοι δὲ ἀριστεῖς,

πολλοὺς ἀποκτείναντες·
 πόσοι δὲ τύραννοι,
 ἐξουσία ψυχῶν
 μετὰ δεινοῦ φρυάγματος
 ὥς ἀθάνατοι
 κεχρημένοι·
 πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι,
 ἔν' οὕτως εἶπω,
 τεθνήκασιν,
 Ἑλίκη καὶ Πομπήιοι καὶ Ἡρκλᾶνον καὶ ἄλλαι ἀναρί-
 θμητοι.

Ἔννοεῖν § 231; § 243; infinitiv ima vrijednost zapovijedi, Smyth 2013
 πόσοι μὲν... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... koordi-
 nacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

ἀποτεθνήκασιν § 272; § 324.8

συσπᾶσαντες § 267

μαθηματικοί μαθηματικός u značenju LSJ II.2.b

προειπόντες § 254; složenica glagola λέγω § 327.7

μυρία μυρίος (pazi na naglasak!) u pluralu srednjeg roda upotrijebljeno kao
 prilog, LSJ s. v. A.4

διατεινόμενοι § 267; § 270

ἀποκτείναντες § 267; § 270

κεχρημένοι χράομαι τινι, ovdje otvara mjesto objektu u dativu

ἔν'... εἶπω § 254; § 327.7; ἵνα otvara mjesto zavisno namjernoj rečenici,
 ovdje s konjunktivom (zbog oblika predikata u glavnoj rečenici), § 470

τεθνήκασιν § 272; § 324.8

Ἑλίκη grad u Ahaji, na sjevernom Peloponezu; u zimi 373. p. n. e. najvjero-
 jatnije ga je potopio cunami nakon potresa. Ruševine grada posjetili su
 (i o tome pisali) Strabon, Pauzanija, Diodor Sicilski, Elijan i Ovidije.
 Ruševine su ponovno otkrivene tek 2001.

Πομπήιοι καὶ Ἡρκλᾶνον Pompeji i Herkulanej, dva od tri antička grada za-
 trpanih vulkanskim pepelom u provali Vezuva 79. n. e. (tom je prigo-
 dom poginuo Plinije Stariji, a Plinije Mlađi zbivanja je opisao u pismi-
 ma Tacitu)

ἔπιθι δὲ καὶ

ὅσους οἶδας,

ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ·
 ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας
 εἶτα ἐξετάθη,
 ὁ δὲ ἐκεῖνον,
 πάντα δὲ ἐν βραχεῖ.

ἐπιθι složenica od εἶμι, § 314.1; LSJ / Logeion ἔπειμι B.III.2

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

οἶδας § 317.4, alternativni (i rjeđi) oblik za atičko οἶσθα

ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ usp. Diccionario Griego-Español (DGE, dostupan u okviru zbirke Logeion), ἄλλος III.2

ὁ μὲν... ὁ δὲ... koordinacija: “ovaj... a onaj...”

κηδεύσας § 267

ἐξετάθη § 296; § 238; složenica glagola τείνω s. 118; ἐκτείνω ovdje u značenju “položiti na odar”, DGE s. v. II.1

ἐκεῖνον sc. κηδεύσας

ἐν βραχεῖ za frazu kao priložnu oznaku vremena v. βραχύς u DGE

τὸ γὰρ ὅλον,
 κατιδεῖν ἀεὶ
 τὰ ἀνθρώπινα
 ὥς ἐφήμερα
 καὶ εὐτελῆ
 καὶ ἐχθρὲς μὲν μυξάριον,
 αὔριον δὲ τάριχος ἢ τέφρα.

τὸ γὰρ ὅλον supstantivirani srednji rod pridjeva ὅλος, LSJ s. v. A.4 “općenito”, “ukratko”, jednako kao i τὸ μὲν ὅλον, τὸ δ' ὅλον

κατιδεῖν § 254; složenica ὁράω § 327.3; infinitiv izriče zapovijed, kao gore

ἐχθρὲς μὲν... αὔριον δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

τὸ ἀκαριαῖον οὖν
 τοῦτο τοῦ χρόνου
 κατὰ φύσιν
 διελθεῖν

καὶ ἴλεων καταλῦσαι,
 ὥς ἂν εἰ
     ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν,
     εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν
     καὶ χάριν εἰδυῖα
     τῷ φύσαντι δένδρῳ.

τοῦτο τοῦ χρόνου partitivni genitiv, § 395

κατὰ φύσιν “u skladu s naravi” važno je stoičko načelo; ono što nije u našoj moći (npr. zdravlje, siromaštvo) vrijednosno je indiferentno (ἀδιάφορα), ali indiferentne stvari koje su κατὰ φύσιν su προηγμένα, “poželjne”: zdravlje, čast, užitak itd. korisni su kao sredstvo za napredovanje prema moralnosti. Začetnik stoičke škole, Zenon iz Kitija (oko 334. – oko 262. p. n. e), napisao je djelo Περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου, *O životu u skladu s naravi*; suprotnost su τὰ παρὰ φύσιν

διελθεῖν § 254; složenica ἔρχομαι § 327.2

καταλῦσαι § 267; složenica λύω, s. 108

ὥς ἂν εἰ “baš kao da...” kombinacija veznika i čestica otvara mjesto zavisnoj rečenici koja je kombinacija poredbe i pogodbe; predikat je u indikativu imperfekta (kao ovdje), aorista, ili u optativu; u gramatikama je opisano kao (češće) ὥσπερ ἂν εἰ (ὥσπερανεί); § 479.3e, Smyth 4.53.139.149 2478-2480

ἔπιπτεν § 231

πέπειρος γενομένη § 254; § 325.11; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

εὐφημοῦσα § 231

τὴν ἐνεγκοῦσαν § 254; § 327.5; član uz particip neki tumače kao da se izraz odnosi na φύσις, ali možda je autor htio izbjeći ponavljanje ἐλαία (riječ može označavati i stablo i njegov plod)

εἰδυῖα § 317.4; χάριν εἰδέναι τινί “osjećati zahvalnost prema nekome”, LSJ s. v. χάρις II.2

φύσαντι § 267

Poglavlje 7

Διοδώρου Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ιστορικής ΙΕ, 6, 1–2

O tekstu

U petnaestoj knjizi *Knjižnice* (Βιβλιοθήκη ιστορική), čiji ekscerpt čitamo u ovom poglavlju, Diodor Sicilski pripovijeda događaje koji su se zbili između 386. i 361. pr. Kr. Jedan od njih crtica je iz života sicilskog tiranina Dionizija I. (432.–367. pr. Kr.), vladara koji je Sirakuzu učinio najmoćnijim polisom Velike Grčke. U više navrata ratovao je s Kartažanima, koji su držali zapadni dio otoka. Poput drugih tirana grčkog svijeta i Dionizije I. rado se družio s učenim ljudima i umjetnicima; štoviše, i sam je pisao pjesme koje su se izvodile na javnim manifestacijama. Prema nekim izvorima, umro je netom pošto je na Lenejama osvojio nagradu za tragediju *Ἑκτορος λύτρα* (*Otkup Hektorova tijela*). Kao tiranin, Dionizije I. primjer je okrutnog i hirovitog vladara. Kao književnika, antički su ga kritičari smatrali neopisivo lošim.

Odabrani odlomak pokazuje obje strane Dionizijeve ličnosti. Jedan od pjesnika koji se našao u Dionizijevu krugu bio je i vrlo popularan autor ditiramba Filoksen s Kitere (Φιλόξενος ὁ Κυθήριος, oko 435.–380. pr. Kr.). Za razliku od većine književnika, Filoksen je na gozbi gdje su se recitirale Dionizijeve pjesme otvoreno rekao da nisu dobre. Naviknut na laskanje i ne htijući priznati manjak literarnog dara, Dionizije se razljutio i odlučio kazniti Filoksena.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Diod. Sic. Bibliotheca historica 15.6.1–15.6.2

κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος ἀπο-
 λελυμένος τῶν πρὸς Καρχηδονίους πολέμων πολλὴν εἰρήνην καὶ
 σχολὴν εἶχεν. διὸ καὶ ποιήματα γράφειν ὑπεστήσατο μετὰ πολ-
 λῆς σπουδῆς, καὶ τοὺς ἐν τούτοις δόξαν ἔχοντας μετεπέμπετο καὶ
 προτιμῶν αὐτοὺς συνδιέτριβε καὶ τῶν ποιημάτων ἐπιστάτας καὶ
 διορθωτὰς εἶχεν. ὑπὸ δὲ τούτων διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῖς πρὸς χά-
 ριν λόγοις μετεωριζόμενος ἐκαυχᾶτο πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ποι-
 ῆμασιν ἢ τοῖς ἐν πολέμῳ κατωρθωμένοις.

τῶν δὲ συνόντων αὐτῷ ποιητῶν Φιλόξενος ὁ διθυραμβοποιός,
 μέγιστον ἔχων ἀξίωμα κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἰδίου ποιήμα-
 τος, κατὰ τὸ συμπόσιον ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποι-
 ημάτων μοχθηρῶν ὄντων ἐπηρωτήθη περὶ τῶν ποιημάτων τίνα
 κρίσιν ἔχει. ἀποκρινάμενου δ' αὐτοῦ παρρησιωδέστερον, ὁ μὲν
 τύραννος προσκόψας τοῖς ῥηθεῖσι, καὶ καταμεμψάμενος ὅτι διὰ
 φθόνον ἐβλασφήμησε, προσέταξε τοῖς ὑπηρέταις παραχρῆμα ἀπά-
 γειν εἰς τὰς λατομίας.

Analiza i komentar

κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν

Διονύσιος

ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος

ἀπολελυμένος

τῶν πρὸς Καρχηδονίους πολέμων

πολλὴν εἰρήνην καὶ σχολὴν

εἶχεν.

ἀπολελυμένος rekcijska: τινος; § 272, § 238, § 498

εἶχεν § 231, § 236

εἰρήνην καὶ σχολὴν εἶχεν „uživati u miru i dokolici“

διὸ καὶ

ποιήματα γράφειν
 ὑπεστήσατο
 μετὰ πολλῆς σπουδῆς,
 καὶ
 τοὺς
 ἐν τούτοις
 δόξαν ἔχοντας
 μετεπέμπετο
 καὶ προτιμῶν
 αὐτοὺς
 συνδιέτριβε
 καὶ
 τῶν ποιημάτων
 ἐπιστάτας καὶ διορθωτὰς
 εἶχεν.

γράφειν § 231

ὑπεστήσατο § 267, § 238, § 311, § 305, § 460.1, § 454; u mediopasiv-nom značenju “poduzeti, započeti” otvara mjesto dopuni u infinitivu:
 ὑπεστήσατο γράφειν ποιήματα

τοὺς ἔχοντας § 231, § 498, § 499.2

μετεπέμπετο rekcija: τινα; § 231, § 238

προτιμῶν § 243, § 498; προτιμῶν αὐτοὺς

συνδιέτριβε § 231, § 238; συνδιέτριβε αὐτοὺς

εἶχεν § 231, § 236; (ὁ τύραννος) εἶχεν αὐτοὺς (ὥς) ἐπιστάτας καὶ διορθωτὰς
 τῶν ποιημάτων

ὑπὸ δὲ τούτων

διὰ τὰς εὐεργεσίας
 τοῖς πρὸς χάριν λόγοις
 μετεωριζόμενος
 ἔκαυχᾶτο
 πολὺ μᾶλλον
 ἐπὶ τοῖς ποιήμασιν

ἦ

τοῖς ἐν πολέμῳ κατωρθωμένοις.

μετεωριζόμενος § 231

ἐκαυχᾶτο § 243, § 234

τοῖς κατωρθωμένοις § 243, § 235

τῶν δὲ

συνόντων αὐτῷ

ποιητῶν

Φιλόξενος ὁ διθυραμβοποιός,

μέγιστον ἔχων ἀξίωμα

κατὰ τὴν κατασκευὴν

τοῦ ἰδίου ποιήματος,

κατὰ τὸ συμπόσιον

ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων

μοχθηρῶν ὄντων

ἐπηρωτήθη

περὶ τῶν ποιημάτων

τίνα κρίσιν

ἔχοι.

τῶν συνόντων rekciija τινι; § 315

ἔχων § 231

ἀναγνωσθέντων § 296, § 238, § 324.12, § 498

ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων genitiv absolutni, § 504

ὄντων § 315

μοχθηρῶν ὄντων genitiv absolutni, kopula s pridjevskom dopunom; prošire-
nje prethodnog genitiva absolutnog § 504: (τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων)
μοχθηρῶν ὄντων

ἐπηρωτήθη § 296, § 243, § 238, § 545

ἔχοι § 231

ἀποκρινάμενου δ' αὐτοῦ

παρρησιωδέστερον,

ὁ μὲν τύραννος

προσκόψας
     τοῖς ῥηθεῖσι,
 καὶ καταμεμψάμενος
     ὅτι
     διὰ φθόνον
     ἐβλασφήμησε,
 προσέταξε
     τοῖς ὑπηρέταις
     παραχρῆμα
     ἀπάγειν
     εἰς τὰς λατομίας.

ἀποκρινάμενου δ' αὐτοῦ genitiv apsolutni, § 504

προσκόψας § 267, § 238, § 301.B (s. 116), § 498

τοῖς ῥηθεῖσι § 327.7, § 498, § 499.2

καταμεμψάμενος § 267, § 269, § 498,

ἐβλασφήμησε § 267, § 234, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

ὅτι... ἐβλασφήμησε zavisna izrična rečenica: da...; (ὁ μὲν τύραννος) κατα-
μεμψάμενος (αὐτόν) ὅτι (αὐτός) διὰ φθόνον ἐβλασφήμησε

προσέταξε § 267, § 269, § 238, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

ἀπάγειν § 231; akuzativ s infinitivom (akuzativ neizrečen): ἀπάγειν (τοὺς
ὑπηρέτας αὐτόν) da ga odvedu

Poglavlje 8

Ἀριστοτέλους

Ἠθικῶν Νικομαχείων I, 1169b (9, 9)

O tekstu

Od tri Aristotelova spisa koji se bave etikom, Ἠθικὰ Νικομάχεια (*Nikomahova etika*, deset knjiga) danas je najpoznatija, i smatra se da predstavlja “najbolji izvor za razumijevanje Aristotelovih pogleda na probleme ljudskog djelovanja” (πράττειν). Prema Aristotelu, najviši je cilj djelovanja sreća (εὐδαιμονία), shvaćena kao potpuno samoostvarenje, odnosno ostvarenje svih potencijala pojedinca. Sreća se postiže pomoću vrline, koja je μεσότης, sredina između krajnosti (hrabrost kao sredina između kukavičluka i neopreznosti, darežljivost kao sredina između škrtosti i rasipnosti); μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετή, Eth. Nic. 1106b.

Poput ostalih Aristotelovih djela koja su stigla do nas, Ἠθικὰ Νικομάχεια pripada “ezoteričnim” spisima koji, za razliku od “egzoteričnih”, nisu bili namijenjeni široj cirkulaciji, već upotrebi unutar škole (Λύκειον je bio antički ekvivalent modernoga istraživačkog instituta). Radi se najvjerojatnije o bilješkama s predavanja, koje su priređivali studenti, a pregledao ih i dopunio sam Aristotel; te je ezoterične spise, koji su dugo vremena ostali zaboravljeni, u I. st. p. n. e. priredio i objavio Andronik s Roda (Ἀνδρόνικος ὁ Ῥόδιος), σχολάρχης peripatetičke škole.

Knjige Θ i I (8 i 9) *Nikomahove etike* razmatraju prijateljstvo (φιλία), koje je samo po sebi vrlina, ili uključuje vrlinu. Prijateljstvu kao temi tako je u čitavom djelu posvećeno najviše mjesta, i razmatranje te teme neposredno prethodi kraju čitave rasprave. Dok knjiga Θ govori o prijateljstvu kao o umanjenoj verziji društva, u kojem ljude povezuje spona jača od pravde, knjiga I vidi prijateljstvo kao proširenje vlastite osobnosti (ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός, I 1166a), mogućnost da se vlastiti potencijali razviju do najveće mjere.

U našem se odlomku izvještava o shvaćanju da onom tko je sretan (εὐδαίμων) ne trebaju prijatelji, i iznose se prigovori protiv tog shvaćanja; prijateljstvo implicira djelovanje, ne samo u nesreći, nego i u sreći.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. *Ethica Nicomachea* 1169b (9.9)

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεήσεται φίλων ἢ μή. οὐθὲν γάρ φασι δεῖν φίλων τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν· ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τἀγαθὰ· αὐτάρκεις οὖν ὄντας οὐδενὸς προσδεῖσθαι, τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα, πορίζειν ἃ δι' αὐτοῦ ἀδυνατεῖ· ὅθεν “ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων;” ἔοικε δ' ἀτόπῳ τὸ πάντ' ἀπονέμοντας τἀγαθὰ τῷ εὐδαίμονι φίλους μὴ ἀποδιδόναι, ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. εἴ τε φίλου μᾶλλον ἐστὶ τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πάσχειν, καὶ ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ εὐεργετεῖν, κάλλιον δ' εὖ ποιεῖν φίλους ὁθνείων, τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται ὁ σπουδαῖος. διὸ καὶ ἐπιζητεῖται πότερον ἐν εὐτυχίαις μᾶλλον δεῖ φίλων ἢ ἐν ἀτυχίαις, ὥς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος δεομένου τῶν εὐεργετησόντων καὶ τῶν εὐτυχούντων οὓς εὖ ποιήσουσιν. ἄτοπον δ' ἴσως καὶ τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον· οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν καθ' αὐτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ· πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ συζῆν πεφυκός. καὶ τῷ εὐδαίμονι δὴ τοῦθ' ὑπάρχει...

Analiza i komentar

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ
περὶ τὸν εὐδαίμονα,
εἰ δεήσεται φίλων
ἢ μή.

ἀμφισβητεῖται § 243

δὲ čestica dé označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εἰ... ἢ μή čestica εἰ otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici, ovdje kao disjunktivno (alternativno) pitanje, § 469, Smyth 2675 c
 δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαί τινος (*genitivus copiae*) § 403.1.β

οὐθὲν γάρ φασι δεῖν
 φίλων
 τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν·
 ὑπάρχειν γάρ
 αὐτοῖς
 τἀγαθὰ·
 αὐτάρκεις οὖν ὄντας
 οὐδενὸς
 προσδεῖσθαι,
 τὸν δὲ φίλον,
 ἕτερον αὐτὸν ὄντα,
 πορίζειν
 ἃ
 δι' αὐτοῦ
 ἀδυνατεῖ·
 ὅθεν
 “ὅταν ὁ δαίμων
 εὔ διδῷ,
 τί δεῖ
 φίλων;”
 ἔοικε δ’
 ἀτόπῳ
 τὸ
 πάντ’ ἀπονέμοντας τἀγαθὰ
 τῷ εὐδαίμονι
 φίλους
 μὴ ἀποδιδόναι,
 ὃ δοκεῖ
 τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν

μέγιστον εἶναι.

οὐθὲν alternativni (kasniji) oblik umjesto οὐδέν

γάρ čestica γάρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, “naime”

φασι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativima s infinitivom οὐθὲν...

δεῖν, ὑπάρχειν... τὰγαθὰ, αὐτάρκεις οὖν ὄντας... προσδεῖσθαι, τὸν δὲ φίλον... πορίζειν

δεῖν § 231; § 325.14; bezličan glagol, δεῖ τινί τινος

ὑπάρχειν § 231; ὑπάρχει τινί τι

γάρ čestica γάρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, “naime”

αὐτάρκεις... ὄντας § 315; pridjev je nužna dopuna uz kopulativni glagol

προσδεῖσθαι § 243; složenica glagola δέομαι, § 325.15, § 328.2; rekcija

kao kod δέομαι, usp. gore

αὐτάρκεις οὖν... τὸν δὲ φίλον... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ἕτερον αὐτὸν ὄντα § 315; zamjenice su nužna dopuna uz kopulativni glagol;

za ἕτερος αὐτός usp. latinski *alter ego*

πορίζειν § 231

ἀδυνατεῖ § 243

ὅταν... διδῶ § 305; veznik ὅταν (ὅτε ἄν) uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze eventualnog oblika, s konjunktivom

§ 488.2; Aristotel citira stih (jampski trimetar) iz Euripidove tragedije

Ὀρέστης, izvedene 408. p. n. e. (Eur. Orest. 665)

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genitivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a

ἔοικε § 272; § 327b; ἔοικά τινι

δ’ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ἀπονέμοντας... μὴ ἀποδιδόναι supstantiviran akuzativ s infinitivom, § 497

ἀπονέμοντας § 231; ἀπονέμω τινί τι

ἀποδιδόναι složenica glagola δίδωμι, § 305; negacija uz infinitiv § 509c

δ̄ odnosi se na τὸ... μὴ ἀποδιδόναι

δοκεῖ § 243; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu, § 492

τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν prilog u atributnom položaju, § 375.5

μέγιστον εἶναι § 315; pridjevska dopuna kopulativnom glagolu (imenski predikat), Smyth 4.26 910

εἴ τε

φίλου

μᾶλλον

ἐστι

τὸ εὖ ποιεῖν
 ἢ πάσχειν,
 καὶ ἔστι
 τοῦ ἀγαθοῦ
 καὶ τῆς ἀρετῆς
 τὸ εὐεργετεῖν,
 κάλλιον δ'
 εὖ ποιεῖν
 φίλους
 ὁθνείων,
 τῶν εὖ πεισομένων
 δεήσεται ὁ σπουδαῖος.

εἶ... φίλου... καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ..., δεήσεται realna pogodbena rečenica s dvije protaze i jednom apodozom, § 475

τε Aristotel se često koristi ovom česticom da bi uveo zaključak ili još jači argument u odnosu na ono što prethodi; “pa”

φίλου... ἔστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto posvojnomo genitivu koji izriče *kome* je nešto svojstveno, § 393.2, Smyth 4.42.93.83, 1304 1305

μᾶλλον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova pomoću priloga i čestice: “više... nego...”

τὸ... ποιεῖν § 243; supstantivirani infinitiv, § 497

πάσχειν § 231; sc. εὖ πάσχειν

καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ paralela s φίλου... ἔστι, v. gore

τὸ εὐεργετεῖν § 243; supstantivirani infinitiv, § 497

κάλλιον sc. κάλλιον ἔστι (izostavljen kopulativni glagol); komparativ otvara mjesto za *genitivus comparisonis*, § 404.1

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εὖ ποιεῖν § 243; akuzativ izvanjeg objekta εὖ ποιέω τινά § 381.1

τῶν... πεισομένων § 258; § 327.15; supstantiviranje, § 373

δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαί τινος (*genitivus copiae*) § 403.1.β

διὸ καὶ ἐπιζητεῖται

πότερον

ἐν εὐτυχίαις

μᾶλλον δεῖ φίλων
 ἢ ἐν ἀτυχίαις,
 ὥς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος
 δεομένου
 τῶν εὐεργετησόντων
 καὶ τῶν εὐτυχούντων
 οὓς εὖ ποιήσουσιν.

ἐπιζητεῖται § 243

πότερον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica koje uvode disjunktivno pitanje: “da li... ili...”

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genitivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a

ὥς ovdje otvara mjesto genitivu apsolutnom s funkcijom priložne oznake uzroka, § 504

τοῦ ἀτυχοῦντος § 243; supstantiviranje, § 373

δεομένου § 232; δέομαί τινος (*genitivus copiae*) § 403.1.β

τῶν εὐεργετησόντων § 258; § 259; supstantiviranje, § 373

τῶν εὐτυχούντων § 243; supstantiviranje, § 373

οὓς... ποιήσουσιν § 258; § 259; akuzativ izvanjeg objekta εὖ ποιέω τινά § 381.1

ἄτοπον δ' ἴσως καὶ
 τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον·
 οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν
 καθ' αὐτόν
 τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ·
 πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος
 καὶ συζῆν πεφυκός.

ἄτοπον sc. ἐστὶ

δ' čestica dé označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ποιεῖν § 243; supstantivirani infinitiv, § 497

μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον ποιέω τινά τινά – glagol otvara mjesta dvama akuzativima, objekta i predikata, § 388; predikatna je dopuna apstraktna imenica, Smyth 1612

γὰρ čestica γὰρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, “naime”

ἔλοιτ' ἂν § 254; § 327.1; potencijal sadašnji u nezavisnoj rečenici, § 464.2;

αἰρέομαι otvara mjesto infinitivu, LSJ αἰρέω B.II.b

τὰ πάντ'... ἀγαθὰ hiperbat

ἔχειν § 231

πολιτικὸν... ὁ ἄνθρωπος sc. πολιτικόν ἐστι (izostavljen kopulativni glagol);

usp. ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον, Aristot. Pol. 1.1253a, i φύσει

πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος Nic. Eth. 1097b

συζῆν § 243; složenica glagola ζῶ (ζάω)

πεφυκός § 272; otvara mjesto infinitivu koji izriče svrhu § 495, LSJ φύω B.II.2

καὶ τῷ εὐδαίμονι

δὴ

τοῦθ' ὑπάρχει...

δὴ čestica naglašava imenicu koja joj prethodi: “dakle...”

ὑπάρχει § 231; ὑπάρχει τινί τι

Poglavlje 9

Αἰσώπειος μῦθος 279 (349)

O tekstu

U ovoj basni, sačuvanoj pod imenom glasovitog basnopolisca Ezopa, razmatra se moć i neizbježnost sudbine.

Neki otac usne loš san o sinu jedincu. U strahu za njegov život, poduzme sve kako se san ne bi nikada ostvario. No, brinući se prvenstveno za sinovljevu sigurnost, nije mislio na to je li sin i sretan. Osjećaj frustracije pokrenut će nesretan slijed događaja i tako će sin susresti svoju sudbinu, mada pred nacrtanim lavom.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Aesop. Fabulae 279 (349)

ΠΑΙΣ, ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΛΕΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

Υἱὸν τις γέρων δειλὸς μονογενῇ ἔχων γενναῖον, κυνηγεῖν ἐφιέμενον, εἶδε τοῦτον καθ' ὕπνους ὑπὸ λέοντος ἀναλωθέντα. Φοβηθεὶς δέ, μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ, οἴκημα κάλλιστον καὶ μετέωρον κατεσκεύασε· ἀκκεῖσε τὸν υἱὸν εἰσαγαγὼν ἐφύλαττεν. Ἐζωγράφησε δὲ ἐν τῷ οἴκηματι πρὸς τέρψιν τοῦ υἱοῦ παντοῖα ζῶα, ἐν οἷς ἦν καὶ λέων. Ὁ δὲ ταῦτα μᾶλλον ὁρῶν πλείονα λύπην εἶχε. Καὶ δῆποτε πλησίον τοῦ λέοντος στὰς εἶπεν· “ὦ κάκιστον θηρίον, διὰ σέ καὶ τὸν ψευδῆ ὄνειρον τοῦ ἐμοῦ πατρὸς τῇδε τῇ οἰκίᾳ κατεκλείσθην, ὥς ἐν φρουρᾷ· τί σοι ποιήσω;” Καὶ εἰπὼν ἐπέβαλε τῷ τοίχῳ τὴν χεῖρα, ἐκτυφλῶσαι τὸν λέοντα. Σκόλοψ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ ἐμπαρεῖς, ὀγκωμα καὶ φλεγμονὴν μέχρι βουβῶνος

εἰργάσατο· πυρετὸς δὲ ἐπιγενόμενος αὐτῷ θάττον τοῦ βίου μετέστησεν. Ὁ δὲ λέων καὶ οὕτως ἀνήρηκε τὸν παῖδα, μηδὲν τῷ τοῦ πατρὸς ὠφεληθέντα σοφίσματι.

Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι οὐδεὶς δύναται τὸ μέλλον ἐκφυγεῖν.

Analiza i komentar

ΠΑΙΣ, ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΛΕΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ § 272; s. 116, § 277

υἰόν
 τις γέρων δειλὸς
     μονογενῇ
 ἔχων
     γενναῖον
     κυνηγεῖν ἐφίεμενον
 εἶδε τοῦτον
     καθ' ὕπνους
         ὑπὸ λέοντος
     ἀναλωθέντα.

ἔχων § 231, § 499 atributni particip

κυνηγεῖν § 243

ἐφίεμενον § 305, § 238, § 311, § 396.e, § 498

εἶδε § 254, § 237.2, § 327.3, § 460.1, § 454

ἀναλωθέντα § 296, § 237.1, § 324.6, § 498

φοβηθεὶς δέ,
     μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ,
 οἴκημα
     κάλλιστον καὶ μετέωρον
 κατεσκεύασε
 ἀκκέϊσε

τὸν υἱὸν
εἰσαγαγὼν
ἐφύλαττεν.

φοβηθεὶς § 296, § 298, § 301.B (s. 116), § 498; sc. τις γέρων δειλὸς
ἀληθεύσῃ § 301.B (s. 116)

μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ namjerna rečenica koje uvodi glagol bojazni, izriče bojazan da bi se nešto moglo desiti (umjesto μήπως uobičajeniji su veznici μή ili ὅπως μή)

κατεσκεύασε § 267, § 238, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 454

εἰσαγαγὼν § 238, § 301.B (s. 116), § 498

εἰσαγαγὼν τὸν υἱὸν i ἐφύλαττεν τὸν υἱὸν oba glagola imaju istu dopunu u direktnom objektu pa se ne objekt ne ponavlja; u hrvatskom se objekt najčešće izriče: „uvenši sina, čuvao ga je“

ἐφύλαττεν § 231

ἐξωγράφησε δὲ
ἐν τῷ οἰκήματι
πρὸς τέρψιν
τοῦ υἱοῦ
παντοῖα ζῶα,
ἐν οἷς ἦν
καὶ λέων.

ἐξωγράφησε § 269, § 267, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

ἦν § 315

ἐν οἷς ἦν prijedložni izraz s odnosnom zamjenicom ἐν οἷς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu „među kojima...“

ὁ δὲ

ταῦτα
μᾶλλον ὁρῶν
πλείονα λύπην
εἶχε.

ὁ δὲ adverbzativna čestica δὲ uvodi novi subjekt, “a...”, sc. ὁ δὲ υἱός
 ὀρῶν § 243
 εἶχε § 231, § 327.13, § 236
 λύπην εἶχε = ἐλυπεῖτο, “bio je tužan”

καὶ δῆποτε
 πλησίον
 τοῦ λέοντος
 στάς
 εἶπεν·

στάς § 306, § 305, § 310, § 311.2, § 329
 εἶπεν § 254, § 238, § 327.7, § 460.1, § 454

“ὦ κάκιστον θηρίον,
 διὰ σέ
 καὶ τὸν ψευδῆ ὄνειρον
 τοῦ ἐμοῦ πατρὸς
 τῇδε τῇ οἰκίᾳ
 κατεκλείσθην
 ὥς ἐν φρουρᾷ·
 τί σοι ποιήσω;”

κατεκλείσθην § 296, § 238, § 299, § 460.1, § 454
 ποιήσω § 260, § 301.A, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 455
 τί... ποιήσω; upitna rečenica, uvodi je upitna zamjenica τί, “što da...”

καὶ εἰπὼν
 ἐπέβαλε
 τῷ τοίχῳ
 τὴν χεῖρα
 ἐκτυφλῶσαι
 τὸν λέοντα.

εἰπὼν § 254, § 255, § 333.B, § 238, § 327.7, § 498
 ἐπέβαλε § 254, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 454
 ἐκτυφλῶσαι § 267, § 301.B (s. 116), § 243, § 238, § 490

σκόλοψ δὲ
     τῷ δακτύλῳ
         αὐτοῦ
 ἐμπαρεῖς
 ὄγκωμα καὶ φλεγμονήν
     μέχρι βουβῶνος
 εἰργάσατο,
 πυρετὸς δὲ ἐπιγενόμενος
     αὐτῷ
 θᾶττον
     τοῦ βίου
 μετέστησεν.

ἐμπαρεῖς § 292, § 238, § 301.B (s. 118), § 498
 εἰργάσατο § 267, § 235, § 236, § 260.1, § 454
 ἐπιγενόμενος § 254, § 238, § 325.11, § 498
 μετέστησεν § 305, § 311, § 260.1, § 454

ὁ δὲ λέων
 καὶ οὕτως
 ἀνήρηκε
 τὸν παῖδα
 μηδὲν
     τῷ
         τοῦ πατρὸς
 ὠφεληθέντα
     σοφίσματι.

ἀνήρηκε § 272, § 235-237, § 238, § 327.1, § 460.1, § 456

ὠφελῆθεντα rekcija: τινος τινι, „na korist za koga u čemu“; § 296, § 243, § 235, § 498

ὁ μῦθος δηλοῖ,
ὅτι
οὐδεὶς
δύναται
τὸ μέλλον
ἐκφυγεῖν.

δηλοῖ § 243, § 460.1, § 451

δύναται § 312.5, § 328.2, § 234, § 460.1, § 451

ὅτι... δύναται glagol δηλοῖ otvara mjesto izričnom vezniku ὅτι koji uvodi izričnu rečenicu: „da...“

ἐκφυγεῖν § 254, § 255, § 333.2, § 301.B (s. 116), § 490

Poglavlje 10

Ἀνδοκίδου Περὶ τῶν μυστηρίων, 97

O tekstu

Koncem Peloponeskoga rata Andokid se okoristio općom amnestijom i vratio se iz progonstva u Atenu, gdje je potom obavljao niz javnih funkcija. No, njegovi protivnici – možda motivirani zavišću zbog Andokidova dobra materijalna statusa? – nisu mirovali. Već 399. pr. Kr. Andokid je opet pred sucima, ponovo optužen za sudjelovanje u svetogrdnim postupcima (oskvrnuću Eleuzinskih misterija) 415. Andokid se branio govorom Περὶ τῶν μυστηρίων (*O misterijama*) i bio je oslobođen.

Govor *O misterijama* smatra se Andokidovim najuspjelijim radom; danas je posebno zanimljiv jer osvjetljava okolnosti iznimnih događaja u Ateni 415. pr. Kr. Ostaje, dakako, pitanje u kojoj mjeri Andokidova verzija odgovara stvarnim zbivanjima.

Govor ima tradicionalnu strukturu kakvu nalazimo kod govornika poput Antifonta ili Lizije: nakon proemija (προοίμιον) slijedi kratka πρόθεσις (opći nacrt slučaja), pa pripovijedanje, argumentacija i epilog. Ekscerpt koji citamo citira tekst službenog dokumenta, zakona koji se naziva Demofantov dekret, a na koji se Andokid referira kao na Solonov zakon: ako tko sudjeluje u protudemokratskim postupanjima u Ateni bit će kažnjen, baš kao što će onaj koji im se suprotstavi biti nagrađen.

Filološka istraživanja potvrdila su da zakonski tekst nije autentičan.

Pročitajte naglas grčki tekst.

And. De mysteriis 97

ὁ δὲ ὅρκος ἔστω ὅδε: κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί, ἂν δυνατὸς ᾦ, ὃς ἂν καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθήνησι, καὶ ἐάν τις ἄρξῃ τιν' ἀρχὴν καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας τὸ λοιπόν, καὶ ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῇ ἢ τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ· καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ, ὅσιον αὐτὸν νομιῶ εἶναι καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων, ὡς πολέμιον κτείναντα τὸν Ἀθηναίων, καὶ τὰ κτήματα τοῦ ἀποθανόντος πάντα ἀποδόμενος ἀποδώσω τὰ ἡμίσεα τῷ ἀποκτείναντι, καὶ οὐκ ἀποστερήσω οὐδέν.

ἐάν δέ τις κτείνων τινὰ τούτων ἀποθάνῃ ἢ ἐπιχειρῶν, εὖ ποιήσω αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐκείνου καθάπερ Ἀρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. ὅποσοι δὲ ὅρκοι ὁμώμονται Ἀθήνησιν ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἄλλοθί που ἐναντίοι τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων, λύω καὶ ἀφίημι.

Analiza i komentar

Ὁ δὲ ὅρκος ἔστω ὅδε·

κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί,
 ἂν δυνατὸς ᾦ,
 ὃς ἂν καταλύσῃ
 τὴν δημοκρατίαν
 τὴν Ἀθήνησι

ἔστω § 315

κτενῶ § 258

ᾦ § 315

ἂν δυνατὸς ᾦ § 315; umetnuta rečenica bez veznika povezana s prethodnom, pomišlja se eventualna pogodbenica ili zavisna vremenska rečenica s pogodbenim značenjem, „ako budem...“, „dok god...“

δυνατὸς ᾦ imenski predikat

καταλύση § 267

ὅς ἂν καταλύση odnosna zamjenica ὅς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; N. B. zamjenica je u nominativu umjesto u akuzativu!

καὶ

ἐάν τις ἄρξῃ

τιν' ἀρχὴν

καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας τὸ λοιπόν,

καὶ

ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῇ

ἢ

τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ.

ἄρξῃ § 267

ἐάν... ἄρξῃ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog značenja, „ako...“

καταλελυμένης § 272, perfekt medijalni i pasivni § 284

καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας genitiv apsolutni § 504

τὸ λοιπόν priložno: „nadalje“, „na drugi način“, „u ostalome“

ἐπαναστῇ § 306, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

τυραννεῖν § 243

ἐάν... ἐπαναστῇ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog značenja: „ako...“

συγκαταστήσῃ § 306

ἢ... συγκαταστήσῃ pogodba se nastavlja povezivanjem veznikom ἢ, „ili“, bez izricanja pogodbenog veznika: „ili (ako)...“

Καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ,

ὅσιον αὐτὸν νομιῶ εἶναι

καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων,

ὥς πολέμιον κτείναντα τὸν Ἀθηναίων,

καὶ

τὰ κτήματα τοῦ ἀποθανόντος πάντα ἀποδόμενος

ἀποδώσω τὰ ἡμίσεα τῷ ἀποκτείναντι,

καὶ

οὐκ ἀποστερήσω οὐδέν.

ἀποκτείνῃ § 231

ἐάν... ἀποκτείνῃ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog futurskog značenja, „ako...”

νομίῳ § 268, atički futur § 263.2, glagol otvara mjesto dopuni u akuzativu s infinitivom

εἶναι § 315

ὅσιον αὐτὸν εἶναι akuzativ s infinitivom

κτείναντα particip s uzročnim ili poredbenim veznikom ὥς: „kao onaj koji...“, „jer je onaj koji...”

τοῦ ἀποθανόντος § 254, supstantivirani particip § 499.2

ἀποδόμενος rekcija mediopasiva: τι τινος, „prodavati što od koga”; § 306

ἀποδώσω rekcija aktiva: τί τινι, „dati kome što”

τῷ ἀποκτείναντι § 231, supstantivirani particip § 499.2

ἀποστερήσω § 258

Ἐάν δέ τις

κτείνων τινὰ τούτων

ἀποθάνῃ

ἢ ἐπιχειρῶν,

εἴ ποιήσω

αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας

τοὺς ἐκείνου

καθάπερ Ἀρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα

καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.

κτείνων § 231

ἀποθάνῃ § 254

ἐπιχειρῶν § 243, zamišlja se dopuna u infinitivu ἐπιχειρῶν κτείνειν

Ἐάν δέ... ἀποθάνῃ pogodbeni veznik Ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog futurskog značenja, „ako bude...”

εἴ ποιήσω rekcija: τινα; § 258

Ἀρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα Harmodije i Aristogiton, legendarni prijatelji koji su ubili jednog od dvojice atenskih tirana, Pizistratova sina Hiparha (514. pr. Kr). Harmodije je ubijen na mjestu atentata, a Aristogiton je izdahnuo na mučilištu. Preostali tiranin, Hiparhov brat Hipija, srušen je 508, te je Klistenovim reformama u Ateni uspostavljena demokracija. Atenjani su Harmodija i Aristogitona štovali kao osloboditelje i “ubojice tirana” (τυραννόκτονοι) i podigli im spomenik (oko

510. pr. Kr.).

Ὅποσοι δὲ ὄρκοι ὁμώμονται
 Ἀθήνησιν
 ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 ἢ ἄλλοθί που
 ἐναντίοι
 τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων,
 λύω καὶ ἀφίημι.

ὁμώμονται § 272, reduplikacija § 275.2 (glag. osnove § 319.16) [3. l. pl. ind. perf. mp. se inače tvori opisno, part. perf. mp. + gl. biti]

Ὅποσοι... ὁμώμονται odnosna zamjenica **ὅποσοι** uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, „koje god...”

δὲ čestica **δὲ** ovdje u adversativnom značenju, u grčkom je postpozitivna, u hrvatskom dolazi na prvo mjesto u rečenici, „a...”

λύω § 231

ἀφίημι § 305 (ostatak paradigme § 306, glag. osnove § 311)

Poglavlje 11

Πολυβίου ιστορίων ΛΗ, 22.1–22.3

O tekstu

Polibije je u trideset osmoj od ukupno četrdeset knjiga *Ἱστορίαι* (*Povijesti*) iznio, kako sam kaže, “dovršetak grčke nesreće”, konačan poraz Grka i razaranje Korinta, ali i Treći punski rat i razaranje Kartage. Odlomak koji ovdje donosimo prikazuje povijesno iskustvo iz prve ruke: i sam je Polibije svjedočio reakciji Scipiona Afričkog Mlađeg (Scipiona Emilijana, 185.–129. p. n. e) na uništenje Kartage, koje je rimski vojskovođa sam naredio. Scipionova reakcija značajna je i kao očitovanje karaktera, i s filozofskog i političkog aspekta, ali i kao primjer stupnja u kojem je rimska elita II. st. p. n. e. asimilirala grčku kulturu (Scipion citira Homera).

Polibijeva 38. knjiga nije sačuvana u cijelosti; izvorni tekst koji imamo na mnogim je mjestima oštećen, a dijelovi su do nas došli tek kao citati kod drugih pisaca. Ovaj je odlomak prepričao povjesničar Apijan iz Aleksandrije (Ἀππιανὸς Ἀλεξανδρεύς, II. st. n. e) u osmoj knjizi svoje *Ῥωμαϊκά* (*Rimska povijest*); knjiga se zove *Λιβυκὴ ἢ Καρχηδονιακὴ καὶ Νομαδική* (*Libijski ili kartaški ili numidski dio*).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plb. Historiae 38.22.1-22.3

ὁ δὲ Σκιπίων πόλιν ὁρῶν τότε ἄρδην τελευτῶσαν ἐς πανωλεθρίαν ἐσχάτην, λέγεται μὲν δακρῦσαι καὶ φανερὸς γενέσθαι κλαίων ὑπὲρ πολεμίων· ἐπὶ πολὺ δ' ἔννους ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενός τε καὶ συνιδὼν ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς ἀπάσας δεῖ μεταβαλεῖν ὥσπερ ἀνθρώπους δαίμονα, καὶ τοῦτ' ἔπαθε μὲν Ἴλιον, εὐτυχὴς ποτε πόλις, ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσσυρίων καὶ Μήδων καὶ Περσῶν ἐπ'

ἐκείνοις ἀρχὴ μέγιστη γενομένη καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμψασα ἡ Μακεδόνων, εἴτε ἐκόν, εἴτε προφυγόντος αὐτὸν τοῦδε τοῦ ἔπους εἰπεῖν,

ἔσσεται ἡμαρ ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
καὶ Πριάμος καὶ λαὸς εὐμμελίῳ Πριάμοιο.

Πολυβίου δ' αὐτὸν ἐρομένου σὺν παρρησίᾳ· καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος· ὃ τι βούλοιτο ὁ λόγος, φασὶν οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι τὴν πατρίδα σαφῶς, ὑπὲρ ἧς ἄρα ἐς τὰνθρώπεια ἀφορῶν ἐδεδίει. καὶ τάδε μὲν Πολύβιος αὐτὸς ἀκούσας συγγράφει.

Analiza i komentar

ὁ δὲ Σκιπίων

πόλιν ὁρῶν

τότε ἄρδην τελευτῶσαν

ἐς πανωλεθρίαν ἐσχάτην,

λέγεται μὲν

δακρῦσαι καὶ φανερός γενέσθαι

κλαίων ὑπὲρ πολεμίων·

ἐπὶ πολὺ δ' ἔννους ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενός τε καὶ συνιδὼν

ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς ἀπάσας

δεῖ

μεταβαλεῖν

ὥσπερ ἀνθρώπους

δαίμονα,

καὶ τοῦτ' ἔπαθε μὲν Ἴλιον,

εὐτυχῆς ποτε πόλις,

ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσσυρίων

καὶ Μήδων

καὶ Περσῶν ἐπ' ἐκείνοις

ἀρχὴ μέγιστη γενομένη

καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμψασα

ἡ Μακεδόνων,

εἴτε ἐκῶν,
 εἴτε προφυγόντος
 αὐτὸν
 τοῦδε τοῦ ἔπους
 εἰπεῖν,
 ἔσσεται ἡμαρ
 ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
 καὶ Πρίαμος
 καὶ λαὸς ἐυμμελίῳ Πριάμοιο.

ὁρῶν § 231; § 327.3

τελευτῶσαν § 267

λέγεται § 232; § 327.7

δακρῦσαι § 267

φανερὸς γενέσθαι § 254, § 255; § 325.11; § 369 φανερὸς γίγνεσθαι “bi-ti očito da...”; dopuna kopulativnog izraza predikatnim participom § 501b

κλαίων § 231

ἐπὶ πολὺ priložna oznaka vremena: “dugo” (LSJ πολὺς IV.4)

ἐφ' ἑαυτοῦ “za sebe”, “u sebi”

ἐννοος γίγνομαι “postati zamišljen”, “razmišljati”

γενόμενός § 254, § 325.11

γενόμενός τε καὶ συνιδὼν τε καὶ povezuje komplementarne elemente; ponekad je drugi član značenjski jači od prvog (Smyth 4.60.208)

συνιδὼν συνοράω, složenica od ὁράω, § 327.3; § 254

δεῖ § 325.14; otvara mjesto akuzativu s infinitivom

μεταβαλεῖν (objekt je δαίμονα) μεταβάλλω, složenica βάλλω; § 254

ὥσπερ ἀνθρώπους akuzativ korespondira s πόλεις, ἔθνη, ἀρχὰς

ἔπαθε § 327.15, § 254

ἔπαθε μὲν... ἔπαθε δὲ... koordinacija ostvarena česticama μὲν... δὲ

ἐπ' ἐκείνοις priložna oznaka vremena, “nakon njih”

ἀρχὴ μεγίστη γενομένη § 254; γίγνεσθαι ima funkciju kopule, ovdje s pridjevom kao predikatnom dopunom (Smyth 4.26.917)

ἐκλάμψασα § 261, § 267

ἡ Μακεδόνων sc. ἀρχή

εἴτε... εἴτε... koordinacija pomoću rastavnih veznika, § 514

ἐκῶν pridjev na mjestu hrvatskog priloga, § 369

προφυγόντος προφεύγω “izmaknuti”, “pobjeći naprijed” (tj. preduhitriti),

rekcija *τι* ili *τινα*; složenica od *φεύγω*, s. 116; § 254
αὐτὸν objekt uz *προφυγόντος*
εἰπεῖν § 327.7; § 254
ἔσσεται... Πριάμοιο dva heksametra *Iljade* (Ἰλιάς), 6, 448–449; kod Homera ove stihove izgovara Hektor
ἔσσεται § 315; homerski oblik futura, odgovara atičkom *ἔσται*, usp. Autenrieth s. v. *εἰμί*
ὅταν... ὁλώλῃ § 272, § 319.15; u hipotetičkoj relativnoj rečenici s eventualnim značenjem vremenski veznik *ὅτε* s *ἄν* stapa se u *ὅταν* i otvara mjesto konjunktivu
ἐυμμελίῳ Πριάμοιο homerski oblici genitiva, § 89.3

Πολυβίου δ' αὐτὸν ἐρομένου
 σὺν παρρησίᾳ·
 καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος·
 ὅ τι βούλοιτο ὁ λόγος,
 φασὶν
 οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι
 τὴν πατρίδα
 σαφῶς,
 ὑπὲρ ἧς ἄρα
 ἐς τάνθρωπεια ἀφορῶν
 ἐδεδίει.

ἐρομένου § 232, § 325.10; glagol otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici; particip je dio genitiva apsolutnog
καὶ γὰρ § 517; ova kombinacija čestica uvodi objašnjenje: “naime”
ἦν... καὶ διδάσκαλος § 315; imenski predikat (Smyth 4.26)
ὅ τι βούλοιτο § 231; § 325.13, § 328.2; § 469: upitna zamjenica uvodi zavisno upitnu rečenicu, u njoj je način predikata *optativus obliquus*
φασὶν § 312.8; § 493: *verbum dicendi* otvara mjesto A+I
οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι § 250, § 267; § 261, § 269; A+I
τάνθρωπεια ono što je obilježje ljudskih bića (što im je suđeno ili moguće)
ἀφορῶν § 232, § 243; rekcijska *εἰς τι* ili *τινα*
ἐδεδίει § 317.3, ali oblike vidi u rječniku (npr. LSJ); rekcijska *ὑπέρ τινος*

καὶ τάδε μὲν
Πολύβιος αὐτὸς
ἀκούσας
συγγράφει.

ἀκούσας § 267; s. 116
συγγράφει § 231

Poglavlje 12

Ἑγχειρίδιον Ἐπικτήτου 29

O tekstu

Arijan iz Nikomedije (Φλάουιος Ἀρριανός, Flavius Arrianus; Nikomedija u Bitiniji, oko 95. – Atena, oko 175.) priredio je u *Priručniku* (Ἑγχειρίδιον) sažetak Epiktetovih učenja kao uvijek spreman vodič za filozofske susrete sa svakodnevicom. *Priručnik* nije sustavna razrada etike, već zbirka misli i uputa korisnih u konkretnim situacijama. Za razliku od dijaloškog i argumentativnog oblika *Dijatriba* (Διατριβή), *Priručnik* je apodiktican, slobodan od metafizičkih i teoloških razmatranja. Pisan je fragmentarnim stilom, u kratkim odlomcima, uobličen u niz formula (vrlo su česti imperativi) i pamtljivih slika koje stoiku služe kao poticaji za dnevne meditacije.

Ovdje odabrani odlomak ističe važnost prethodnog promišljanja; prije svakog pothvata, treba dobro procijeniti djelatnost u koju se upuštamo, ali i točno spoznati (καταμανθάνειν) kakve su naše snage. Na životnom putu posebno je važna dosljednost (ἕνα ἄνθρωπον εἶναι); tek posvećivanje onome izvanjskome, odnosno unutaranjem, određuje hoće li netko biti φιλόσοφος ili ιδιώτης.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epict. Enchiridion 29

ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα· εἴτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάρμαθε, εἰ δύνασαι βαστάσαι. πένταθλος εἶναι βούλει ἢ παλαιστής; ἴδε σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν ὀσφὺν κατάρμαθε. ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε.

δοκεῖς, ὅτι ταῦτα ποιῶν ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀρέγεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντῶντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἥττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί. ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν· εἰ δὲ μή, μὴ προσάγαγε. μὴ ὡς τὰ παιδία νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἴτα ῥήτωρ, εἴτα ἐπίτροπος Καίσαρος. ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. ἓνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι· ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ ἢ τὸ ἐκτὸς ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν ἢ περὶ τὰ ἔξω· τοῦτ' ἔστιν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν ἢ ἰδιώτου.

Analiza i komentar

ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι,
ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα·
εἴτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάρμαθε,
εἰ δύνασαι βαστάσαι.

πρῶτον... εἴτα... koordinacija rečeničnih članova pomoću (vremenskih) priloga

ἐπίσκεψαι § 267; složenica glagola σκέπτομαι; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 469

ὁποῖόν ἐστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

κατάρμαθε § 254; složenica glagola μανθάνω, 321.17; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 469

εἰ δύνασαι § 312.5; otvara mjesto dopuni u infinitivu
 βαστάσαι § 267

πένταθλος εἶναι βούλει ἢ παλαιστής;
 ἴδε

σεαυτοῦ
 τοὺς βραχίονας,
 τοὺς μηρούς,
 τὴν ὀσφὺν
 κατάμαθε.

πένταθλος εἶναι... ἢ παλαιστής § 315; kopulativni glagol otvara mjesto
 nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)
 βούλει § 231 (medij!), otvara mjesto dopuni u infinitivu
 ἴδε § 254; § 327.3
 κατάμαθε § 254; složenica glagola μανθάνω, § 321.17

ἄλλος γὰρ
 πρὸς ἄλλο
 πέφυκε.

γὰρ čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, “naime”
 ἄλλος... πρὸς ἄλλο hrv. “svatko za nešto drugo”
 πέφυκε § 272

δοκεῖς,
 ὅτι ταῦτα ποιῶν
 ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν,
 ὡσαύτως πίνειν,
 ὁμοίως ὀρέγεσθαι,
 ὁμοίως δυσαρεστεῖν;

δοκεῖς, ὅτι... § 243; izrična zavisna rečenica iza ὅτι, § 467
 ποιῶν § 243

δύνασαι § 312.5; otvara mjesto dopunama u infinitivu

ἐσθίειν § 231

πίνειν § 231

ὀρέγεσθαι § 232

δυσαρεστεῖν § 243

ἀγρυπνήσαι

δεῖ,

πονῆσαι,

ἀπὸ τῶν οἰκείων

ἀπελθεῖν,

ὕπὸ παιδαρίου

καταφρονηθῆναι,

ὕπὸ τῶν ἀπαντώντων

καταγελασθῆναι,

ἐν παντὶ

ἥττον ἔχειν,

ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ,

ἐν πραγματίῳ παντί.

ἀγρυπνήσαι § 267, § 269

δεῖ različni glagol otvara mjesto infinitivima, § 492

πονῆσαι § 267, § 269

ἀπελθεῖν složenica glagola ἔρχομαι, § 327.2; § 254

καταφρονηθῆναι § 296

καταγελασθῆναι § 296

ἥττον ἔχειν § 231; LSJ ἔχω B.II.2

ταῦτα ἐπίσκεψαι,

εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι

τούτων

ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν·

εἰ δὲ μή,

μὴ προσάγαγε.

ἐπίσκεψαι § 267; složenica glagola σκέπτομαι; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 469

εἰ θέλεις § 232; otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀντικαταλλάξασθαι § 267, § 269, ἀντικαταλλάσσω, atički ἀντικαταλλάττω τι τινός, složenica glagola ἀλλάσσω (ἀλλάττω)

εἰ δὲ μὴ sc. εἰ δὲ οὐκ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι

μὴ προσάγαγε § 254; složenica glagola ἄγω, s. 116, § 257; negacija u zapovjednim rečenicama § 509.2a

μὴ

ὥς τὰ παιδιά

νῦν φιλόσοφος,

ὕστερον δὲ τελώνης,

εἴτα ῥήτωρ,

εἴτα ἐπίτροπος Καίσαρος.

μὴ sc. ἴσθι

ὥς veznik otvara mjesto poredbenoj zavisnoj rečenici, Smyth 2475

νῦν... ὕστερον δὲ koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ταῦτα οὐ συμφωνεῖ.

συμφωνεῖ § 243

ἔνα

σε

δεῖ

ἄνθρωπον

ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν

εἶναι·

ἢ τὸ ἡγεμονικόν

σε

δεῖ

ἐξεργάζεσθαι

τὸ σαυτοῦ

ἢ τὸ ἐκτὸς

ἢ περὶ τὰ ἔσω
 φιλοτεχνεῖν
 ἢ περὶ τὰ ἔξω·
 τοῦτ' ἔστιν
 ἢ φιλοσόφου
 τάξιν
 ἐπέχειν
 ἢ ἰδιώτου.

δεῖ različni glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom, § 492

ἔνα... ἄνθρωπον... εἶναι predikatni dio akuzativa s infinitivom; imenski predikat, Smyth 909

τὸ ἡγεμονικόν... τὸ σαυτοῦ supstantivirane zamjenice, § 373

τὸ ἡγεμονικόν stoički *terminus technicus* za upravljački dio duše, njezin “zapovjedni centar”

σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι... φιλοτεχνεῖν § 232, § 231, različni glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom, § 492

τὸ ἐκτὸς supstantivirani prilog, § 373

περὶ τὰ ἔσω... περὶ τὰ ἔξω supstantivirani prilog, § 373

τοῦτ' ἔστιν § 315; LSJ εἰμί B; otvara mjesto infinitivu

ἐπέχειν § 231

Poglavlje 13

Ξενοφώντος

Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους Δ 3,3–3,6

O tekstu

Atenski pisac Ksenofont – plaćeni vojnik, povjesničar i filozof – bio je u mladosti i Sokratov učenik. I na Ksenofonta je, kao i na mnoge druge (Platona među njima), Sokrat ostavio dubok dojam. Poslije Sokratove smrti (399. pr. Kr.), u nizu djela Ksenofont s raznih aspekata razmatra Sokratovo suđenje. To su takozvani sokratski spisi: *Obrana Sokratova* (Ἀπολογία Σωκράτους), *Uspomene na Sokrata* (Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους), *Gozba* (Συμπόσιον) i *Rasprava o gospodarstvu* (Οἰκονομικός). Ksenofont nije osobno svjedočio sudskom procesu Sokratu; u to je vrijeme bio u Perziji, kao grčki plaćenik u vojnom pohodu Kira Mlađeg.

U četvrtoj knjizi *Uspomena na Sokrata*, odakle potječe ovaj odlomak, Ksenofont Sokratove poglede na obrazovanje predstavlja kroz dijalog Sokrata i njegova učenika, lijepog Eutidema. Razumnost ili umjerenost, σωφροσύνη, prva je stvar koju Sokrat zahtijeva, a potrebna je i u odnosu prema bogovima. Opis načina na koji su bogovi ljudima uredili svijet smatra se jednim od najranijih primjera teleološkog argumenta.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Memorabilia 4.3.3

εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι ὥς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται κατεσκευάκασι; καὶ ὅς, μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε.

ἀλλ' οἷσθά γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι;

νῆ Δί', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν ἕνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν.

ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον.

πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον.

οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τᾶλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα ἐστίν, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τῆς νυκτὸς τὰς ὥρας ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὧν δεόμεθα πράττομεν;

ἔστι ταῦτα, ἔφη.

ἀλλὰ μὴν ἢ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτός, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ.

πάνυ μὲν οὔν, ἔφη.

τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι καὶ ὥρας ἀρμοστούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἷ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραίνόμεθα;

πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα.

Analiza i komentar

εἰπέ μοι,
ἔφη,
ὦ Εὐθύδημε,

ἤδη ποτέ
 σοι ἐπῆλθεν
 ἐνθυμηθῆναι
 ὥς ἐπιμελῶς
 οἱ θεοὶ
 ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται
 κατεσκευάκασι;

εἰπέ § 254, § 333.C.13, § 327.7, § 460.3

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

ἤδη ποτέ »kad već«

ἐπῆλθεν rekcijska τίς; § 254, § 333.C.13, § 327.2, § 460.1, § 454

ἐνθυμηθῆναι § 296, § 243, § 490

ὥς upitni prilog (uočite da je rečenica upitna)

κατεσκευάκασι § 272, § 275.b, § 281, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 456

δέονται rekcijska τίνος; § 243

ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται odnosna zamjenica ὧν uvodi odnosnu rečenicu i objekt je predikata δέονται; antecedent odnosne zamjenice je neizrečeno ταῦτα, ovisno o κατεσκευάκασι

καὶ ὅς,
 μὰ τὸν Δί',
 ἔφη,
 οὐκ ἔμοιγε.

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

καὶ ὅς... ἔφη § 214.5; kombinacija καὶ ὅς na početku označava promjenu subjekta/govornika, »a on...«

μὰ τὸν Δί' § 519.9

ἔμοιγε < ἔμοι γε, § 519

ἀλλ' οἷσθ' ἄ γ',
 ἔφη,
 ὅτι πρῶτον μὲν
 φωτὸς δεόμεθα,

ὁ
 ἡμῖν
 οἱ θεοὶ παρέχουσι;

οἴσθ᾽ § 317.4

γ' < γε, § 519

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

δεόμεθα rekciija τινος, »trebati što«, § 243

ὅτι... δεόμεθα izrični veznik otvara mjesto umetnutoj izričnoj rečenici: »da...«;
 rečenica je dopuna glagolu οἴσθ᾽

παρέχουσι § 231

ὁ... παρέχουσι antecedent je odnosne zamjenice genitiv φωτός; zamjenica
 uvodi odnosnu rečenicu »što...«

νῆ Δί',

ἔφη,

ὅ γ'

εἰ μὴ εἴχομεν,

ὅμοιοι

τοῖς τυφλοῖς

ἂν ἦμεν

ἐνεκά γε

τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν.

νῆ Δί' § 519.9

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

ὅ γ' ponovljeni relativ naglašava prethodni: to...

γ' < γε, § 519

εἴχομεν § 231, § 234.b, § 236, § 327.13, § 460.1, § 452

ἦμεν § 315

ἂν ἦμεν imperfekt s česticom ἂν tvori ireal, način koji izražava nezbiljnost
 radnje; na hrvatski se prevodi kondicionalom I.

ἦμεν ὅμοιοι imenski predikat, Smyth 909

εἰ μὴ εἴχομεν... ἂν ἦμεν ὅμοιοι pogodbeni irealna rečenica za sadašnjost,
 u hrvatskom odgovara kombinaciji »da« + prezent – kondicional I.,
 § 478.1

μη negacija u pogodbenoj zavisnoj rečenici uvijek je μη, § 474
 ἕνεκά γε »bar što se tiče...«; Senc s. v. ἕνεκα, LSJ ἕνεκα A.2

Ἄλλὰ μὴν
 καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν
 νύκτα παρέχουσι
 κάλλιστον ἀναπαυτήριον.

Ἄλλὰ μὴν »nego zbilja«
 δεομένοις rekcija τινος; § 243
 παρέχουσι rekcija τινι τινά; § 231
 ἀναπαυτήριον apozicija uz νύκτα

πάνυ γ',
 ἔφη,
 καὶ τοῦτο
 χάριτος ἄξιον.

πάνυ γ' < Πάνυ γε, čestica naglašava prilog: »svakako,«
 ἔφη § 312.8
 τοῦτο... ἄξιον u imenskom predikatu izostavljena kopula (ἐστίν)

οὐκοῦν καὶ
 ἐπειδὴ
 ὁ μὲν ἥλιος
 φωτεινὸς ὢν
 τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας
 ἡμῖν
 καὶ τᾶλλα πάντα
 σαφηνίζει,
 ἡ δὲ νύξ
 διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι
 ἀσαφεστέρα ἐστίν,

ἄστρο
 ἐν τῇ νυκτὶ
 ἀνέφηναν,
 ἃ ἡμῖν
 τῆς νυκτὸς
 τὰς ὥρας
 ἐμφανίζει,
 καὶ διὰ τοῦτο
 πολλὰ
 ὧν δεόμεθα
 πράττομεν;

οὐκοῦν... ἀνέφηναν čestica uvodi pitanje; takva su pitanja karakteristična za diskurs filozofskog razgovora i kod Ksenofonta i kod Platona

ὁ μὲν ἥλιος... ἡ δὲ νύξ... koordinacija parom čestica μὲν... δέ..., izriče su-
 protnost

ὧν § 315

σαφηνίζει § 321

ἐπειδὴ... σαφηνίζει uzročna rečenica, »budući da...«

εἶναι § 315, § 490

διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι prijedložni izraz sa supstantiviranim infinitivom, § 497

ἐστίν § 315

ἀσαφεστέρα ἐστίν imenski predikat (Smyth § 909)

ἀνέφηναν § 267, § 234.a, § 238, 301.B (s. 118), § 460.1, § 454; gla-
 gol upotrijebljen kauzativno, »učiniti da što zasja«; objekt je ἄστρο,
 subjekt je neizrečen (οἱ θεοί); upitna čestica οὐκοῦν na početku ove re-
 čenice otvara mjesto upravo ovom predikatu οὐκοῦν... ἀνέφηναν »Nisu
 li (bogovi) učinili da zvijezde sjaje noću...«

ἐμφανίζει rekcija τινι τινά; § 231

ἄστρο... ἃ... ἐμφανίζει antecedent je odnosne zamjenice riječ ἄστρο; zamje-
 nica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu

δεόμεθα rekcija τινος »trebati što«, § 243

πολλὰ ὧν δεόμεθα antecedent je πολλὰ; odnosna zamjenica ὧν uvodi od-
 nosnu rečenicu

πράττομεν § 231

ἔστι ταῦτα,

ἔφη.

ἔστι § 315

ἔστι ταῦτα jedan od načina da se na grčkom kaže »da«, Smyth 2680

ἔφη § 312.8

ἀλλὰ μὲν

ἢ γε σελήνην

οὐ μόνον τῆς νυκτός,

ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνός

τὰ μέρη

φανερὰ

ἡμῖν

ποιεῖ.

ἀλλὰ μὲν »nego zbilja«

οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ § 513.1

ποιεῖ § 243

πάνυ μὲν οὖν,

ἔφη.

πάνυ μὲν οὖν § 521.3

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

τὸ δ',

ἐπεὶ

τροφῆς

δεόμεθα,

ταύτην

ἡμῖν

ἐκ τῆς γῆς

ἀναδιδόναι

καὶ ὥρας ἀρμοττούσας
 πρὸς τοῦτο
 παρέχειν,
 αἷ ἡμῖν
 οὐ μόνον
 ὧν δεόμεθα
 πολλὰ καὶ παντοῖα
 παρασκευάζουσιν,
 ἀλλὰ καὶ
 οἷς εὐφραινόμεθα;

τὸ δ' otvara mjesto sljedećem pitanju; slobodnije »a što kažeš na ovo...?«
 δεόμεθα rekcija τινος »trebati što«, § 243
 ἐπεὶ... δεόμεθα uzročna rečenica, »budući da...«
 ἀναδιδόναι rekcija τινι τινα; § 305, § 311, § 490
 ἀναδιδόναι infinitiv, dio akuzativa s infinitivom; kao subjekt treba zamisliti
 neizrečeno τοὺς θεούς (ταύτην je objekt ἀναδιδόναι)
 πρὸς τοῦτο τοῦτο se odnosi na ταύτην (τροφήν) ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι
 ἀρμοττούσας § 250
 παρέχειν § 231; dio akuzativa s infinitivom čiji su subjekt, kao i gore, neiz-
 rečeno τοὺς θεούς
 παρασκευάζουσιν § 231
 αἷ... παρασκευάζουσιν antecedent je odnosne zamjenice αἷ riječ ὥρας; αἷ
 uvodi odnosnu rečenicu
 οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ § 513.1
 ὧν... πολλὰ καὶ παντοῖα... οἷς... πολλὰ καὶ παντοῖα antecedent je obiju od-
 nosnih zamjenica (i odnosnih rečenica koje one uvode)
 δεόμεθα rekcija τινος; § 243
 εὐφραινόμεθα rekcija τινι; § 231
 πάνυ,
 ἔφη,
 καὶ ταῦτα φιλόανθρωπα.

πάνυ »dakako«
 ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452
 ταῦτα φιλόανθρωπα u imenskom predikatu izostavljena kopula (ἐστίν)

Poglavlje 14

Ἀππιανοῦ Ἀλεξανδρέως Ῥωμαϊκῶν βιβλίον ΙΔ, Ἐμφυλίων Α 116–117

O autoru

Povjesničar Apijan iz Aleksandrije (Ἀππιανὸς Ἀλεξανδρεύς, oko 90. – oko 160.) u rodnom je gradu počeo karijeru u carskoj upravi, prešao oko 120. u Rim, gdje je prijatelj utjecajnog govornika i političara Marka Kornelija Frontona, čijim je zauzimanjem kod Antonina Pija dobio uglednu dužnost carskog prokuratora.

Ῥωμαϊκά (*Rimska povijest*), djelo nastalo za principata Antonina Pija (138.–161.) obuhvaćalo je 24 knjige, od Enejina dolaska u Italiju do Trajanova principata. Po etnografskom i tematskom kriteriju djelo je organizirano u sedamnaest cjelina koje nose posebne podnaslove (Βασιλική, Ἰταλική, Σαυνιτική, Κελτική itd). Uz predgovor, do nas je u cijelosti stiglo osam knjiga, od kojih knjige 13-17 pripovijedaju o razdoblju građanskih ratova, Ἐμφύλια (od tribunata Tiberija Grakha 133. do smrti Seksta Pompeja 35. p. n. e); od ostalih, sačuvani su veći ili manji dijelovi, odnosno sažeci nastali u bizantsko doba (uvršteni u Βιβλιοθήκη ili Μυριόβιβλος carigradskog patrijarha Focija, oko 810./820. – 893).

O tekstu

Prikaz početka bune robova 73.–71. p. n. e. pod vodstvom gladijatora Spartaka nalazi se u prvoj knjizi Apijanove cjeline o rimskim građanskim ratovima (Ἐμφύλια); u okviru Ῥωμαϊκά ta je knjiga četrnaesta. Apijan činjenice prikazuje neutralno i faktografski. Iako je u svojoj povijesti izraziti romanofil, ovdje jasno daje do znanja da su na početku bune Rimljani potcijenili robove, osobito gladijatore, do te mjere da se u okršaju na obroncima Vezuva 73.

p. n. e. i sam rimski vojskovođa našao u opasnosti, te su naposljetku Rimljani na Spartaka morali poslati konzule (ὑπατοί) s dvije legije (τέλη).

Pročitajte naglas grčki tekst.

App. Bellum civile 1.14.116-1.14.117

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου περὶ τὴν Ἰταλίαν μονομάχων ἐς θέας ἐν Καπύῃ τρεφομένων, Σπάρτακος Θράξ ἀνὴρ, ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις, ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως ἐν τοῖς μονομάχοις ὢν, ἔπεισεν αὐτῶν ἐς ἐβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα κινδυνεῦσαι περὶ ἐλευθερίας μᾶλλον ἢ θέας ἐπιδείξεως καὶ βιασάμενος σὺν αὐτοῖς τοὺς φυλάσσοντας ἐξέδραμε· καὶ τινων ὁδοιπόρων ξύλοις καὶ ξιφιδίοις ὀπλισάμενος ἐς τὸ Βέσβιον ὄρος ἀνέφυγεν, ἔνθα πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας καὶ τινὰς ἐλευθέρους ἐκ τῶν ἀγρῶν ὑποδεχόμενος ἐλήστευε τὰ ἐγγύς, ὑποστρατήγους ἔχων Οἰνόμαόν τε καὶ Κρίξον μονομάχους. μεριζομένῳ δ' αὐτῷ τὰ κέρδη κατ' ἰσομοιρίαν ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν· καὶ πρῶτος ἐπ' αὐτὸν ἐκπεμφθεὶς Οὐαρίνιος Γλάβρος, ἐπὶ δ' ἐκείνῳ Πόπλιος Οὐαλέριος, οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες, ἀλλ' ὅσους ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ συνέλεξαν (οὐ γάρ πω Ῥωμαῖοι πόλεμον, ἀλλ' ἐπιδρομὴν τινα καὶ ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον ἡγοῦντο εἶναι), συμβαλόντες ἡττῶντο. Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτὸς Σπάρτακος περιέσπασεν· παρὰ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Ῥωμαίων ὁ στρατηγὸς αὐτὸς αἰχμάλωτος ὑπὸ μονομάχου γενέσθαι.

μετὰ δὲ τοῦτο Σπαρτάκῳ μὲν ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον, καὶ ἐπτά μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ, καὶ ὅπλα ἐχάλκευε καὶ παρασκευὴν συνέλεγεν, οἱ δ' ἐν ἄστει τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον μετὰ δύο τελῶν.

Analiza i komentar

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου
περὶ τὴν Ἰταλίαν
μονομάχων

ἐς θέας
 ἐν Καπύῃ
 τρεφομένων,
 Σπάρτακος Θράξ ἀνὴρ,
 ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις,
 ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως
 ἐν τοῖς μονομάχοις
 ὢν,
 ἔπεισεν
 αὐτῶν ἐς ἐβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα
 κινδυνεῦσαι
 περὶ ἐλευθερίας
 μᾶλλον ἢ
 θέας ἐπιδείξεως
 καὶ βιασάμενος
 σὺν αὐτοῖς
 τοὺς φυλάσσοντας
 ἐξέδραμε·
 καί
 τινων ὁδοιπόρων
 ξύλοις καὶ ξιφιδίοις
 ὀπλίσάμενος
 ἐς τὸ Βέσβιον ὄρος
 ἀνέφυγεν,
 ἔνθα
 πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας
 καὶ τινὰς ἐλευθέρους
 ἐκ τῶν ἀγρῶν
 ὑποδεχόμενος
 ἐλήστευε
 τὰ ἐγγύς,
 ὑποστρατήγους ἔχων
 Οἰνόμαόν τε καὶ Κρίξον μονομάχους.

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου čestica δέ označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje (o istodobnom ratu protiv Sertorija u Hispaniji), zato αὐτός ovdje znači "isti"

περὶ τὴν Ἰταλίαν priložna oznaka mjesta, "na području..."; paralelizam je naglašen i time što se u prethodnom poglavlju spominje ὁ περὶ Ἰβηρίαν πόλεμος

μονομάχων... τρεφομένων genitiv apsolutni

ἐς θέας priložna oznaka svrhe; θέα (pazi na naglasak!) odgovara lat. *ludus*

Καπύη Καπύη, lat. *Capua*

τρεφομένων § 232

ἐστρατευμένος § 274.3, § 272

ἐστρατευμένος... Ῥωμαίοις objektna dopuna u dativu označava (neprijateljsku) vezu, kao kod μάχομαι (πολλοῖς ὀλίγοι μαχόμενοι, "malobrojni se bore protiv mnogih", Thuc. H. 4, 36); Smyth 4.42.96.88, 1523b

ἐστρατευμένος ποτὲ... ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας koordinacija pomoću čestice δέ ἐν τοῖς μονομάχοις ὧν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto obaveznoj dopuni (ovdje priložna oznaka)

ἔπεισεν § 254, s. 118

κινδυνεῦσαι § 267

βιασάμενος § 267

τοὺς φυλάσσοντας § 231 (atički je oblik glagola φυλάττω)

ἐξέδραμε § 254, složenica od τρέχω, § 327.4

ὀπλισάμενος § 261, § 269; § 267

ἀνέφυγεν § 254, složenica od φεύγω, s. 116

ἀποδιδράσκοντας § 231

ὑποδεχόμενος § 232

ἐλήστευε § 231

τὰ ἐγγύς supstantivirani prilog, "blizina", "okolica"

ἔχων § 231

τε καὶ ova kombinacija veznika povezuje komplementarne elemente

μεριζομένῳ δ' αὐτῷ

τὰ κέρδη

κατ' ἰσομοιρίαν

ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν·

καὶ πρῶτος

ἐπ' αὐτὸν

ἐκπεμφθεὶς

Οὐαρίνιος Γλάβρος,
 ἐπὶ δ' ἐκείνῳ
 Πόπλιος Οὐαλέριος,
 οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες,
 ἀλλ' ὅσους
 ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ
 συνέλεξαν
 (οὐ γάρ πω
 Ῥωμαῖοι
 πόλεμον,
 ἀλλ' ἐπιδρομὴν τινα
 καὶ ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον
 ἡγοῦντο εἶναι),
 συμβαλόντες
 ἡττῶντο.

μεριζομένῳ § 232

μεριζομένῳ... ἦν posesivni dativ uz kopulativni glagol, § 412.2

δ' čestica dé označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἦν § 315

καὶ πρῶτος... ἐπὶ δ' ἐκείνῳ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice dé

ἐκπεμφθεὶς § 296; složenica glagola πέμπω, s. 116

ἄγοντες § 231

ὅσους tj. ἄγοντες τόσους, ὅσους...

συνέλεξαν § 238; § 267; složenica glagola λέγω, § 327.7

οὐ γάρ πω οὐπω (također οὐ πω), “još ne” s umetnutom česticom γάρ, koja najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, “naime”

ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον red riječi ističe kvalifikaciju, ὅμοιον otvara mjesto dativu

ὅμοιον... εἶναι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

ἡγοῦντο § 232, § 243, § 235; ἡγέομαι kao *verbum sentiendi* otvara mjesto objektom akuzativu s infinitivom

συμβαλόντες § 254; složenica glagola βάλλω, s. 118

ἡττῶντο § 232, § 243, § 235

Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον
αὐτὸς Σπάρτακος περιέσπασεν·
παρὰ τοσοῦτον
ἦλθε
κινδύνου
Ῥωμαίων ὁ στρατηγὸς
αὐτὸς αἰχμάλωτος
ὕπὸ μονομάχου
γενέσθαι.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
Οὐαρινίου... καὶ τὸν ἵππον obilježen red riječi, kao i καί “čak i”, ističu kao
temu rečenice Varinija, rimskog vojskovođu
περιέσπασεν § 267, § 238; složenica glagola σπάω, s. 116
παρὰ τοσοῦτον... fraza παρὰ τοσοῦτον ἐλθεῖν κινδύνου znači “biti u tolikoj
opasnosti”, “toliko je malo nedostajalo da...”, ovdje uz nominativ s in-
finitivom, § 491.2
ἦλθε § 254; § 327.2
αἰχμάλωτος... γενέσθαι § 254, § 255; § 325.11; kopulativni glagol otvara
mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

μετὰ δὲ τοῦτο
Σπαρτάκῳ μὲν
ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον,
καὶ ἑπτὰ μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ,
καὶ ὅπλα ἐχάλκευε
καὶ παρασκευὴν συνέλεγεν,
οἱ δ' ἐν ἄστει
τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον
μετὰ δύο τελῶν.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
Σπαρτάκῳ μὲν... οἱ δ' ἐν ἄστει... koordinacija pomoću čestica μὲν... δέ...
ἔτι μᾶλλον πολλοὶ kombinacija priloga ἔτι μᾶλλον modificira pridjev
συνέθεον § 231, § 238

Σπαρτάκῳ... ἦσαν posesivni dativ uz kopulativni glagol, § 412.2

ἦσαν § 315

ἐχάλκευε § 231

συνέλεγεν § 231, § 238

ἐν ἄστει ἄστυ je grčki ekvivalent latinskoga *urbs*

τοὺς ὑπάτους ὕπατος je grčki ekvivalent latinskoga *consul*

ἐξέπεμπον § 231, § 238

τελῶν τέλος je grčki ekvivalent latinskoga *legio*

Poglavlje 15

Ἀντιφῶντος Φαρμακείας κατὰ τῆς μητρυιᾶς 26–27

O autoru

Ἀντιφῶν ὁ Ῥαμνούσιος, Antifont iz Ramnunta (oko 480.–411. pr. Kr.) atenski je političar i govornik, u povijesti zabilježen kao prvi λογογράφος, prvi autor govora za druge koje sastavlja za novac.

Živio je bez isticanja i bez sudjelovanja u javnom i političkom životu Atene sve do 411. pr. Kr. kada postaje jedan od glavnih aktera uspostave oligarhijske vlade Vijeća četiri stotine. Nakon pada Vijeća, za samo tri mjeseca, Antifont je doveden pred sud gdje je zbog svoje uloge u zbivanjima osuđen na smrt. Antifontov govor u vlastitu obranu bio je jedan od najglasovitijih obrambenih govora starine, a Tukidid ga je smatrao najvećim govorom čovjeka osuđenim na smrt.

Do nas je stiglo petnaest od šezdeset govora poznatih u Augustovo doba (već su se tada neki smatrali neautentičnima). Dvanaest govora vezano je u takozvane tetralogije, govore za obje strane u izmišljenim sporovima: dva su govora optužbe i dva obrane, a redaju se naizmjenice. Svi su govori sastavljeni za slučajeve ubojstva (φονικὸι λόγοι).

Uzmah demokracije od polovine 5. st. pr. Kr, s naglaskom na aktivnom sudjelovanju građana u javnom prostoru (politika, sudstvo...) potaknuo je razvoj atičke proze. Snažnu potvrdu važnosti nove vještine govorenja u javnom životu Atene filolozi vide i u Antifontovim govorima, koji se nalaze na razmeđu između starog i novog govorništva.

O tekstu

Tekst koji čitamo pripada Antifontovu govoru Φαρμακείας κατὰ τῆς μητρυιᾶς, *Protiv maćeha radi ubojstva*. Govor se najčešće datira između 419. i 414.

pr. Kr.

Riječ je o govoru optužbe na suđenju za ubojstvo; sin optužuje maćehu da je prije nekoliko godina ubila oca. Optužba se temelji na dvije teze: da je maćeha dogovorila nabavku otrova, te da je oca ubila namjerno. Maćeha je nagovorila neku robinju da nabavi otrov – ljubavni napitak – i da ga ocu. Dok su otac i njegov prijatelj Filonej, robinjin ljubavnik, bili zajedno na večeri, robinja ih je otrovala. Obojica su umrla, a robinja je odmah kažnjena smrću. No „prava Klitemnestra“, tvrdi optužba, tužiteljeva je maćeha.

U ovom izvatku tužitelj upozorava da se smilovati treba pri slučajnim nezgodama ili nesrećama, a ovako beskrupulozna žena koja je namjerno ubila čovjeka to ne zaslužuje.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Antipho Orator, In novercam 26–27

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον ἀπέκτεινεν, ὁ δ' ἀκουσίως καὶ βιαίως ἀπέθανε. πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν, ὧ ἄνδρες; ὅς γ' ἐκπλεῖν ἔμελλεν ἐκ τῆς γῆς τῇσδε, παρὰ τε ἀνδρὶ φίλῳ αὐτοῦ εἰστιᾷτο· ἡ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον καὶ κελεύσασα ἐκείνῳ δοῦναι πιεῖν ἀπέκτεινεν ἡμῶν τὸν πατέρα. πῶς οὖν ταύτην ἐλεεῖν ἄξιόν ἐστιν ἢ αἰδοῦς τυγχάνειν παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του; ἥτις αὐτὴ οὐκ ἠξίωσεν ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἀλλ' ἀνοσίως καὶ αἰσχυρῶς ἀπώλεσεν.

οὕτω δέ τοι καὶ ἐλεεῖν ἐπὶ τοῖς ἀκουσίῳ παθήμασι μᾶλλον προσήκει ἢ τοῖς ἐκουσίῳ καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἁμαρτήμασι. καὶ ὥσπερ ἐκείνον αὕτη οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀνθρώπους αἰσχυνθεῖσα οὐδὲ δείσας ἀπώλεσεν, οὕτω καὶ αὐτὴ ὑφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου ἀπολομένη, καὶ μὴ τυχοῦσα μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνης μηδεμιᾶς παρ' ὑμῶν, τῆς δικαιοσύνης ἂν τύχοι τιμωρίας.

Analiza i komentar

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως
καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον
ἀπέκτεινεν,
ὁ δ' ἀκουσίως
καὶ βιαίως
ἀπέθανε.

ἡ μὲν... ὁ δ' koordinacija pomoću čestica μὲν i δέ ovdje izriče suprotnost koju
podupire i suprotnost subjekata: ona... a on...
βουλεύσασα § 267
ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)
ἀπέθανε § 254, augment § 238

Πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν,
ὧ ἄνδρες,
ὅς γ'
ἐκπλεῖν
ἔμελλεν
ἐκ τῆς γῆς τῆσδε,
παρά τε ἀνδρὶ
φίλῳ αὐτοῦ
εἰσιτῆτο;

Πῶς... ἀπέθανεν upitni prilog πῶς uvodi direktno pitanje, “kako...”
ὅς... ἔμελλεν odnosna zamjenica ὅς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu
ἔμελλεν § 231, augment § 234 bilješka, glagol otvara mjesto dopuni u in-
finitivu
ἐκπλεῖν § 244 (osnove § 301.B s. 116)
εἰσιτῆτο § 243, augment § 236, subjekt je prethodno izrečen, ὅς

ἡ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον
καὶ κελεύσασα

ἐκείνῳ δοῦναι πειεῖν
 ἀπέκτεινεν
 ἡμῶν τὸν πατέρα,
 πῶς οὖν
 ταύτην ἐλεεῖν
 ἄξιόν ἐστιν
 ἦ
 αἰδοῦς τυγχάνειν
 παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του,
 ἥτις αὐτὴ οὐκ ἡξίωσεν
 ἐλεῆσαι τὸν ἐαυτῆς ἄνδρα,
 ἀλλ'
 ἀνοσίως καὶ αἰσχυρῶς
 ἀπώλεσεν;

πέμφασα § 267 (osnove § 301.B s. 116)

κελεύσασα § 267, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu δοῦναι: da...

δοῦναι § 307, glagol ima dopunu u infinitivu πειεῖν

πειεῖν § 254

ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)

πῶς... ἄξιόν ἐστιν upitni prilog πῶς uvodi direktno pitanje: kako...

ἐστιν § 315

ἄξιόν ἐστιν imenski predikat, fraza koja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεεῖν rekcija: τινα; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

τυγχάνειν rekcija: τινος; § 231 (osnove § 321.19), infinitiv u službi subjekta § 492

ἥτις... οὐκ ἡξίωσεν odnosa zamjenica ἥτις uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, „ona koja...”

ἡξίωσεν § 267, augment § 235, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεῆσαι rekcija: τινα; § 267

ἀλλ'... ἀπώλεσεν suprotni veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu, „nego...”

ἀπώλεσεν rekcija: τινα; § 318, augment § 238

οὕτω δέ τοι καὶ

ἐλεεῖν

ἐπὶ τοῖς ἀκουσίῳις παθήμασι

μᾶλλον προσήκει

ἢ τοῖς ἐκουσίοις καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἁμαρτήμασι.

ἐλεεῖν rekcija: τινα; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

προσέχει § 231, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu s funkcijom subjekta § 491

Καὶ ὥσπερ ἐκεῖνον

αὕτη

οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀνθρώπους

αἰσχυνθεῖσα οὐδὲ δείσας

ἀπώλεσεν,

οὔτω καὶ

αὐτὴ

ὑφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου

ἀπολομένη,

καὶ

μὴ τυχοῦσα

μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνης μηδεμιᾶς

παρ' ὑμῶν,

τῆς δικαιοσύνης

ἂν τύχοι

τιμωρίας.

Καὶ ὥσπερ... οὔτω καὶ poredbeni veznik ὥσπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu u korelaciji s rečenicom koju uvodi korelativ οὔτω: i kao što... tako i...

αἰσχυνθεῖσα rekcija: τινα; § 296

δείσας rekcija: τινα; § 267

ἀπώλεσεν rekcija: τινα; § 318, augment § 238

ἀπολομένη § 254

τυχοῦσα rekcija: τινος; § 254 (osnove § 321.19)

ἂν τύχοι rekcija: τινος; § 254 (osnove § 321.19)

Poglavlje 16

Πλουτάρχου Βίοι παράλληλοι, Ἀλκιβιάδης 2.1–2.3

O tekstu

Sačuvana Plutarhova djela okupljena su u dvije zbirke: Βίοι παράλληλοι (*Usporedni životopisi*) i Ἠθικά (*Moralia, Spisi o moralu*). *Usporedni životopisi* donose biografije slavnih Grka i Rimljana, većinom historijskih ličnosti, u analognim parovima (Demosten i Ciceron, Aleksandar Veliki i Cezar, itd). Do nas je stiglo pedeset takvih tekstova u dvadeset jednom paru, jednoj četverostrukoj kombinaciji (Agid i Kleomen – Tiberije i Gaj Grakho) i četiri pojedinačna životopisa (među njima je i Artakserkso, jedini koji nije ni Grk ni Rimljanin). Životopisa je bilo više (izgubljen je npr. par Epaminonda – Scipion).

Parovi životopisa često su popraćeni rezimeom sličnosti i razlika (σύγκρισις), gdje redovno prednost ostvaruje Grk; *Usporedni životopisi* tako su i glorifikacija grčke prošlosti. No, Plutarha ne zanima toliko historiografija koliko biografija. On sam kaže οὕτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους (Plut. Alex. 1.2). Životopisi se od povjesnice za nj razlikuju po tome što se karakter i osobnost, koji su u centru interesa biografa, mogu razumjeti i iz detalja, malih, svakodnevnih postupaka: οὕτε ταῖς ἐπιφανεστάταις πράξεσι πάντως ἔνεστι δῆλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιὰ τις ἔμφασιν ἤθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι καὶ παρατάξεις αἱ μέγισται καὶ πολιορκίαι πόλεων (“Vrlina ili mana često se ne otkrivaju u sjajnim pothvatima onoliko koliko u nevažnoj stvari, riječi, šali, koja karakter ocrtava bolje od bitaka s tisućama poginulih, od silnih vojničkih pohoda i opsada gradova”, ibid). Životopisi su, tako, plod filozofsko-etičkog pristupa, i imaju jasnu etičko-pedagošku (a ne zabavnu) intenciju.

Alkibijad (Ἀλκιβιάδης, oko 450. – 404. p. n. e) bio je slobodouman, iznimno bogat i talentiran atenski aristokrat, dominantna figura političke scene

posljednjih desetljeća V. st. Posebno je važnu ulogu odigrao pri odlučivanju o Sicilskoj ekspediciji (Thuc. 6). Izuzetnom je osobnom karizmom i govorničkim darom bio u stanju uspješno uvjeravati, čak i općiniti narodnu skupštinu. Bio je Periklov štićenik i omiljeni Sokratov učenik. No, Alkibijad je i krajnje kontroverzan lik; i suvremenici i historiografi, od Tukidida i Ksenofonta do Plutarha, njegovo djelovanje i život ocjenjuju na različite načine. Dojmljive portrete Alkibijada ostavili su Platon (u dijalogu Συμπόσιον, *Gozba*) i pseudo-Andokid (govor Κατὰ Ἀλκιβιάδου, *Protiv Alkibijada*).

U odabranom se odlomku prikazuje Alkibijadova φύσις, temeljna komponenta karaktera, koja se očituje već u djetinjstvu; kasnije će karakter oblikovati, osim slučaja (Τύχη), i vanjski utjecaji, a prvenstveno *odabir* (προαίρεσις) između dobra i zla, koji svaki veliki čovjek mora prije ili kasnije učiniti. Alkibijadova se narav na dojmljiv način očitovala u dvama događajima, jednom prilikom rvanja (παλαίειν) i drugi put za igranja piljcima (ἀστραγάλοι).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Alcibiades 2.1–2.3

φύσει δὲ πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων παθῶν ἐν αὐτῷ, τὸ φιλόνηκον ἰσχυρότατον ἦν καὶ τὸ φιλόπρωτον, ὥς δῆλόν ἐστι τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν.

ἐν μὲν γὰρ τῷ παλαίειν πιεζούμενος, ὑπὲρ τοῦ μὴ πεσεῖν ἀναγαγὼν πρὸς τὸ στόμα τὰ ἄμματα τοῦ πιεζοῦντος, οἷος ἦν διαφαγεῖν τὰς χεῖρας. ἀφέντος δὲ τὴν λαβὴν ἐκείνου καὶ εἰπόντος· δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδη, καθάπερ αἱ γυναῖκες, οὐκ ἔγωγε, εἶπεν, ἀλλ' ὥς οἱ λέοντες.

ἔτι δὲ μικρὸς ὢν ἔπαιζεν ἀστραγάλοις ἐν τῷ στενωπῷ, τῆς δὲ βολῆς καθηκούσης εἰς αὐτὸν ἄμαξα φορτίων ἐπήει. πρῶτον μὲν οὖν ἐκέλευε περιμεῖναι τὸν ἄγοντα τὸ ζεύγος· ὑπέπιπτε γὰρ ἡ βολὴ τῇ παρόδῳ τῆς ἀμάξης· μὴ πειθομένου δὲ δι' ἀγροικίαν, ἀλλ' ἐπάγοντος, οἱ μὲν ἄλλοι παῖδες διέσχον, ὁ δ' Ἀλκιβιάδης καταβαλὼν ἐπὶ στόμα πρὸ τοῦ ζεύγους καὶ παρατείνας ἑαυτόν, ἐκέλευεν οὕτως, εἰ βούλεται, διεξελθεῖν, ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι τὸ ζεύγος ὀπίσω δείσαντα, τοὺς δ' ἰδόντας ἐκπλαγῆναι καὶ μετὰ βοῆς συνδραμεῖν πρὸς αὐτόν.

Analiza i komentar

φύσει δὲ πολλῶν ὄντων
καὶ μεγάλων παθῶν
ἐν αὐτῷ,
τὸ φιλόνηκον ἰσχυρότατον ἦν
καὶ τὸ φιλόπρωτον,
ὥς δῆλόν ἐστι
τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz
ὄντων... ἐν αὐτῷ § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikat-
noj dopuni; predikatni dio genitiva apsolutnog, § 504
ἰσχυρότατον ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj
dopuni (imenski predikat, Smyth 910)
ὥς δῆλόν ἐστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj
dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

ἐν μὲν γὰρ τῷ παλαίειν
πιεζόμενος,
ὕπὲρ τοῦ μὴ πεσεῖν
ἀναγαγὼν
πρὸς τὸ στόμα
τὰ ἄμματα
τοῦ πιεζοῦντος,
οἷος ἦν
διαφαγεῖν τὰς χεῖρας.

ἐν μὲν... ἀφέντος δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
δέ...
γὰρ čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: naime...
ἐν... τῷ παλαίειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497
πιεζόμενος § 243
τοῦ μὴ πεσεῖν § 327.17; § 254; supstantivirani infinitiv § 497; najčešća
negacija uz infinitiv je μή, § 509c

ἀναγαγὼν složenica glagola ἄγω, s. 116; § 254; § 257

τοῦ πιεζοῦντος § 243; supstantivirani particip § 373

οἷος ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); fraza οἷός εἰμι § 473 B. 4, LSJ οἷος III.1.b

διαφαγεῖν složenica glagola ἐσθίω, § 327.8; § 254

ἀφέντος δὲ τὴν λαβὴν ἐκείνου

καὶ εἰπόντος·

δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδη,

καθάπερ αἱ γυναῖκες,

οὐκ ἔγωγε,

εἶπεν,

ἀλλ' ὥς οἱ λέοντες.

ἀφέντος... καὶ εἰπόντος predikatni dijelovi genitiva apsolutnog, § 504

ἀφέντος složenica glagola ἔημι, § 305

εἰπόντος § 254, § 327.7

δάκνεις § 231

οὐκ... ἀλλ' koordinacija rečeničnih članova, “ne... nego...”

ἔγωγε istaknuti oblik lične zamjenice, § 206.2

εἶπεν § 254, § 327.7

ἔτι δὲ μικρὸς ὢν

ἐπαιζεν

ἀστραγάλαις

ἐν τῷ στενωπῷ,

τῆς δὲ βολῆς καθηκούσης εἰς αὐτὸν

ἄμαξα φορτίων

ἐπήει.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

μικρὸς ὢν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἐπαιζεν § 231

ἐπαιζεν... τῆς δὲ βολῆς koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

τῆς δὲ βολῆς βολή je “bacanje” u igri
 καθηκούσης § 231 (složenica glagola ἤκω, § 453.2); predikatni dio geni-
 tiva apsolutnog, § 504
 ἐπῆει složenica glagola εἶμι, § 314.1

πρῶτον μὲν οὖν ἐκέλευε
 περιμεῖναι
 τὸν ἄγοντα τὸ ζεύγος·
 ὑπέπιπτε γὰρ ἡ βολή τῇ παρόδῳ τῆς ἀμάξης·
 μὴ πειθομένου δὲ δι’ ἀγροικίαν,
 ἀλλ’ ἐπάγοντος,
 οἱ μὲν ἄλλοι παῖδες διέσχον,
 ὁ δ’ Ἀλκιβιάδης
 καταβαλὼν ἐπὶ στόμα πρὸ τοῦ ζεύγους
 καὶ παρατείνας ἑαυτόν,
 ἐκέλευεν οὕτως,
 εἰ βούλεται,
 διεξιελθεῖν,
 ὥστε
 τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι τὸ ζεύγος ὀπίσω δείσαντα,
 τοὺς δ’ ἰδόντας ἐκπλαγῆναι
 καὶ μετὰ βοῆς συνδραμεῖν πρὸς αὐτόν.

πρῶτον μὲν... μὴ πειθομένου δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću
 čestica μέν... δέ...

ἐκέλευε § 231; kao *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom
 περιμεῖναι τὸν ἄγοντα složenica glagola μένω, § 325.7; § 267; § 270; sup-
 stantivirani particip § 373; akuzativ s infinitivom, § 491

ὑπέπιπτε γὰρ § 231; § 238; čestica γὰρ najavljuje iznošenje razloga ili
 objašnjenja, “naime”

μὴ πειθομένου... ἀλλ’ ἐπάγοντος... koordinacija rečeničnih članova (ovdje
 genitiva apsolutnih, § 504) “ne... nego...”

πειθομένου § 232

δι’ ἀγροικίαν ἀγροικία je “nekultura”, “priprostost”; četvrti u djelu Χαρα-
 κτῆρες ili Ἠθικοὶ χαρακτῆρες, *Karakterai*, peripatetičara Teofrasta iz

Ereza (Θεόφραστος, oko 371. – oko 287. p. n. e), naslovljen je (χαρ-
κτήρ) ἀγροικίας

ἐπάγοντος § 231

οἱ μὲν ἄλλοι... ὁ δ' Ἀλκιβιάδης... koordinacija rečeničnih članova pomoću čes-
tica μὲν... δέ...

διέσχον složenica glagola ἔχω, § 327.13; § 254

καταβālων složenica glagola βάλλω, s. 118; § 254

παρατείνας složenica glagola τείνω, s. 118; § 267; § 270

ἐκέλευεν § 231; kao *verbum dicendi* otvara mjesto infinitivu

εἰ βούλεται § 232; veznik εἰ uvodi protazu realne pogodbene rečenice (apo-
doza je οὕτως... διεξελθεῖν), § 475

διεξελθεῖν § 254; složenica glagola ἔρχομαι, § 327.2; infinitiv ovisan o *ver-
bum dicendi* u glavnoj rečenici

ὥστε... ἀνακροῦσαι... ἐκπλαγῆναι ὥστε uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu
s predikatom u infinitivu (ovdje su dvije), § 473

τὸν μὲν ἄνθρωπον... τοὺς δ' ἰδόντας... koordinacija rečeničnih članova po-
moću čestica μὲν... δέ...

τὸν... ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι § 267; akuzativ s infinitivom, § 491

δείσαντα § 317.3; § 267

τοὺς... ἰδόντας ἐκπλαγῆναι καὶ... συνδραμεῖν akuzativ s infinitivom (ovdje
s dva infinitiva), § 491

τοὺς... ἰδόντας § 254; § 327.3; supstantivirani particip § 373

ἐκπλαγῆναι § 292; § 327.10

συνδραμεῖν § 254; složenica glagola τρέχω, § 327.4

Poglavlje 17

Λυσίου Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 14–17

O tekstu

Lizija (Λυσίας, oko 445. – nakon 380. p. n. e.) djelovao je u Ateni kao λογογράφος, profesionalni autor sudskih govora za druge; od nekoliko stotina njegovih govora sačuvano je tridesetak.

Oko 387. Liziju je angažirao nepoznati Atenjanin, sin tuženoga (ovaj je u međuvremenu preminuo) i šogor Aristofanov (Ἀριστοφάνης; on nema veze s komičkim pjesnikom). Aristofan je, zajedno s ocem Nikofemom, iz nepoznatih razloga smaknut oko 390, a njihova je imovina (χρήματα) u Ateni konfiscirana. Međutim, vrijednost imetka bila je ispod onoga što je javnost očekivala (Aristofan i Nikofem bili su bliski dvojici vrlo uspješnih vojskovođa, Kononu i Euagori). Zato je Aristofanov tast, otac Lizijina klijenta (za kojeg je govor napisan i koji je govor na sudu održao), optužen da je otuđio dio imovine u korist svoje kćeri i unuka. Optužba je tražila da Lizijin klijent državnoj riznici nadoknadi dio Aristofanove imovine koji je njegov otac navodno otuđio.

Lizijin govor ima dva cilja. Prvo, pokušava pokazati da veza Aristofana i klijentova oca nije bila tako tijesna kao što se tvrdi; bilo je drugih kojima je Aristofan više vjerovao, kojima bi prije povjerio vođenje svojih poslova, a govornikov otac, iako rodoljub, nije bio zainteresiran za politiku. Drugo, dokazuje da Aristofan i nije bio onoliko bogat koliko ljudi misle; imao je velike izdatke da bi postigao ugled u društvu, a i mnogi drugi ugledni Atenjani, pokazalo se nakon njihove smrti, bili su zapravo puno siromašniji nego što bi se očekivalo od njih, od njihovih očeva ili djedova.

Odabrani je odlomak dio argumentacije (πίστεις), koja u govoru slijedi odmah nakon proslova (προοίμιον). Govornik dokazuje da nije vjerojatno (εἰκός) da je njegov otac posjedovao Aristofanovu imovinu, zato što ženidbena

veza s Nikofemovom obitelji nije proizašla iz novčanih interesa, jednako kao što ni ostali brakovi u govornikovoj obitelji (oca s govornikovom majkom, govornikove druge sestre, govornika samog) nisu sklapani radi financijske koristi.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Lys. 19. Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 14–17

ἐκεῖνος γὰρ ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ, παρὸν μετὰ πολλῶν χρημάτων γῆμαι ἄλλην, τὴν ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν οὐδὲν ἐπιφερομένην, ὅτι δὲ Ξενοφῶντος ἦν θυγάτηρ τοῦ Εὐριπίδου υἱός, ὃς οὐ μόνον ἰδίᾳ χρηστὸς ἐδόκει εἶναι, ἀλλὰ καὶ στρατηγεῖν αὐτὸν ἡξιώσατε, ὡς ἐγὼ ἀκούω.

τὰς τοίνυν ἐμὰς ἀδελφὰς ἐθελόντων τινῶν λαβεῖν ἀπροίκους πάνυ πλουσίων οὐκ ἔδωκεν, ὅτι ἐδόκουν κάκιον γεγονέναι, ἀλλὰ τὴν μὲν Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ, ὃν οἱ πολλοὶ βελτίῳ ἡγοῦνται εἶναι ἢ πλουσιώτερον, τὴν δὲ πένητι γεγενημένῳ οὐ διὰ κακίαν, ἀδελφιδῷ δὲ ὄντι Φαίδρῳ τῷ Μυρρινουσίῳ, ἐπιδούς τετταράκοντα μνᾶς, καὶ τ' Ἀριστοφάνει τὸ ἴσον. πρὸς δὲ τούτοις ἐμοὶ πολλὴν ἐξὸν πάνυ προῖκα λαβεῖν ἐλάττω συνεβούλευσεν, ὥστε εἶδέναι ὅτι κηδεσταῖς χρησίμην κοσμίῳ καὶ σώφροσι. καὶ νῦν ἔχω γυναῖκα τὴν Κριτοδήμου θυγατέρα τοῦ Ἀλωπεκῆθεν, ὃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν, ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐν Ἑλλησπόντῳ.

καίτοι, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅστις αὐτός τε ἄνευ χρημάτων ἔγῃμε τοῖν τε θυγατέροιν πολὺ ἀργύριον ἐπέδωκε τῷ τε υἱεῖ ὀλίγην προῖκα ἔλαβε, πῶς οὐκ εἰκὸς περὶ τούτου πιστεύειν ὡς οὐχ ἕνεκα χρημάτων τούτοις κηδεστὴς ἐγένετο;

Analiza i komentar

ἐκεῖνος γὰρ

ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ,

παρὸν

μετὰ πολλῶν χρημάτων
 γῆμαι ἄλλην,
 τὴν ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν
 οὐδὲν ἐπιφερομένην,
 ὅτι δὲ Ξενοφῶντος ἦν θυγάτηρ
 τοῦ Εὐριπίδου υἱός,
 ὃς
 οὐ μόνον
 ἰδίᾳ
 χρηστὸς ἐδόκει εἶναι,
 ἀλλὰ καὶ
 στρατηγεῖν αὐτὸν
 ἡξιώσατε,
 ὥς ἐγὼ ἀκούω.

γάρ čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, »naime«
 ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); ὅτε uvodi zavisno vremensku rečenicu, § 487

παρὸν složhenica glagola εἰμί, § 315; LSJ πάρειμι III.2; otvara mjesto infinitivu kao nužnoj dopuni

γῆμαι § 267, § 325.1

ἔλαβεν § 254, § 321.14

τὴν ἐμὴν... ὅτι δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ἐπιφερομένην § 232

ὅτι... ἦν θυγάτηρ § 315; ὅτι uvodi zavisno uzročnu rečenicu, § 468; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova: »ne samo... nego i...«

χρηστὸς ἐδόκει εἶναι § 243; § 315; *verbum sentiendi* otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

στρατηγεῖν § 243; dio akuzativa s infinitivom

ἡξιώσατε § 267, § 269, § 235; kao *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom, § 491

ὥς... ἀκούω § 231; ὥς uvodi poredbenu zavisnu rečenicu, ovdje s indikativom, Smyth 2475

τὰς τοίνυν ἐμὰς ἀδελφὰς
 ἐθελόντων τινῶν
 λαβεῖν ἀπροίκους
 πάνυ πλουσίων
 οὐκ ἔδωκεν,
 ὅτι ἐδόκουν
 κάκιον γεγονέναι,
 ἀλλὰ τὴν μὲν Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ,
 ὃν οἱ πολλοὶ
 βελτίῳ
 ἡγοῦνται
 εἶναι ἢ πλουσιώτερον,
 τὴν δὲ πένητι γεγεννημένῳ
 οὐ διὰ κακίαν,
 ἀδελφιδῷ δὲ ὄντι Φαίδρῳ τῷ Μυρρινουσίῳ,
 ἐπιδοὺς
 τετταράκοντα μνᾶς,
 καὶ τ' Ἀριστοφάνει
 τὸ ἴσον.

τοίνυν zaključni veznik, § 516.3

ἐθελόντων § 231; participski dio genitiva apsolutnog, § 504; kao kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

λαβεῖν § 231

ἔδωκεν § 306

ὅτι ἐδόκουν § 243; ὅτι uvodi zavisno uzročnu rečenicu, § 468; *verbum sentiendi* otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

κάκιον γεγονέναι § 272; § 325.11; predikatni pridjev u srednjem rodu singulara slaže se sa subjektom muškog roda, § 365

τὴν μὲν... τὴν δέ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μέν... δέ...
 βελτίῳ... εἶναι ἢ πλουσιώτερον § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); komparativi u korelaciji pomoću rastavnog veznika ἢ, § 514.1.b

ἡγοῦνται § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

πένητι... ἀδελφιδῷ δέ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

πένητι γεγενημένω § 272; § 325.11; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἀδελφιδῶ... ὄντι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἐπιδοῦς složenica glagola δίδωμι, § 306

καὶ κῆρ' kraza καὶ εἴτα

πρὸς δὲ τούτοις

ἐμοὶ

πολλήν ἐξὸν πάνυ προΐκα

λαβεῖν

ἐλάττω

συνεβούλευσεν,

ὥστε εἶδε εἰδέναι

ὅτι κηδεσταῖς

χρησοίμην

κοσμίους καὶ σώφροσι.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

ἐμοὶ... ἐξὸν... λαβεῖν složenica glagola εἰμί, § 315; bezlično ἔξεστί τινι otvara mjesto dopuni u infinitivu; § 231

πολλήν... πάνυ prilog modificira pridjev, LSJ πάνυ A.1

συνεβούλευσεν § 267; § 269; § 238

ὥστε εἶδε εἰδέναι § 317.4; kondicionalno ὥστε »pod uvjetom da«, »samo ako« LSJ ὥστε B.4

ὅτι... χρησοίμην s. 116; § 258; optativ u zavisno izričnoj rečenici iza sporednog (historijskog) vremena, § 467

καὶ νῦν ἔχω γυναῖκα

τὴν Κριτοδήμου θυγατέρα

τοῦ Ἀλωπεκῆθεν,

ὃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν,

ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐν Ἑλλησπόντῳ.

ἔχω § 231

ὕπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν § 254; § 324.8; ἀποθνήσκω ὑπό τινος kao pasiv glagola ἀποκτείνω, LSJ ἀποθνήσκω II.

ὅτε... ἐγένετο § 254; § 325.11; LSJ γίγνομαι A.I.3; veznik ὅτε uvodi zavisnu vremensku rečenicu, § 487

καίτοι, ὧ ἄνδρες δικασταί,
 ὅστις αὐτός τε ἄνευ χρημάτων ἔγημε
 τοῖν τε θυγατέροιν πολὺ ἀργύριον ἐπέδωκε
 τῷ τε ὑεῖ ὀλίγην προῖκα ἔλαβε,
 πῶς οὐκ εἰκὸς
     περὶ τούτου πιστεύειν
     ὥς οὐχ
         ἔνεκα χρημάτων
         τούτοις
         κηδεστῆς ἐγένετο;

αὐτός τε... τοῖν τε... τῷ τε... koordinacija pomoću enklitičnog sastavnog veznika, § 513.2

ἔγημε § 267, § 325.1

ἐπέδωκε složenica glagola δίδωμι, § 306

ἔλαβε § 231

εἰκὸς sc. ἐστί, otvara mjesto infinitivu

πιστεύειν § 232, kao *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici, ovdje s ὥς, § 467

κηδεστῆς ἐγένετο § 254; § 325.11; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

Poglavlje 18

Δημοσθένους Ὀλυνθιακός Γ, 24–26

O tekstu

U demokratskoj je Ateni najvažnije političke odluke donosila skupština (ἐκκλησία), tijelo koje se sastajalo otprilike četrdeset puta godišnje. U njemu je mogao sudjelovati svaki odrasli atenski građanin; obično bi se na sjednicama okupljalo njih oko šest tisuća, približno četvrtina ukupnog broja. Sačuvano je osam nedvojbeno autentičnih Demostenovih govora u kojima se obraća skupštini istupajući protiv Filipa Makedonskog. Svi govori potječu iz desetljeća 351.–341. Tri se bave sukobom Filipa s gradom Olintom, te se nazivaju *Olintskim govorima* (Ὀλυνθιακοὶ λόγοι).

Olint (Ὀλυνθος) bio je grad na Halkidskom poluotoku, najvažniji član Halkidskog saveza, jedine značajne grčke sile na sjevernom Egejskom moru. To je područje za Atenu bilo strateški važno jer je onuda prolazio opskrbeni put kojim se s obala Crnog mora uvozilo žito za atensko stanovništvo.

Mada još uvijek najbogatiji i najmoćniji grad kontinentalne grčke, Atena je u Demostenovo doba patila od ozbiljnih problema – kako vojnih (sramotno je poražena u tzv. Savezničkom ratu 357.–355), tako i financijskih (u četvrtom stoljeću više nije imala prihoda od pomorskog carstva kao u petom, te joj je kronično nedostajalo novaca za sve potrebe, osobito za vojne akcije).

Halkidski je savez isprva, od 357, bio na strani Filipa Makedonskog, no u drugoj polovici desetljeća njihovi su se odnosi pogoršali. U bici na Krokrijskom polju (Κρόκριον, 352) Filip je teško porazio Fokidane, a neprestano je ratovao u Trakiji. Olinćane je Filipovo jačanje brinulo, te su se politički približavali Atenjanima. Tada i Demosten počinje u Filipu gledati veliku opasnost za Atenu; *Prva Filipika* vjerojatno je održana 351. Demosten se zalagao za stvaranje jednog stalnog vojnog kontingenta spremnog za intervenciju, i za drugi kontingent koji bi trajno djelovao isključivo na području sjevernog Egejskog mora. Pokušavao je i podići moral Atenjana i potaknuti ih na jači borbeni angažman.

Ujesen 349. Filip je upao na područje Halkidske lige, osvojio Toronu i Mekibernu, olintsku luku, i počeo opsadu samog Olinta. Olinčani su zatražili pomoć od Atenjana. Ovi su tripot poslali interventne snage; dvaput su bile nedostatne, a treći put već je bilo prekasno. Filipovi pristaše unutar Olinta izdali su savez i prepustili neprijatelju glavninu konjice. Filip je osvojio sve gradove na Halkidskom poluotoku te pobio ili u roblje prodao njihove građane. Sam je Olint razoren i nikad nije ponovo naseljen (tako da je danas, sa stajališta arheologa, najpotpunije očuvan grčki grad).

Sva tri *Olintska govora* nastala su u godini Filipova pohoda na Olint, 349./348. Prva su dva sigurno održana prije atenskih intervencija. Iz posljednjeg, trećeg govora, jasno je da se odnos snaga promijenio na štetu Atenjana. U uvodu govora (προοίμιον) Demosten upozorava sugrađane da su propustili priliku da uzvrate Filipu udarac, i sada moraju braniti sebe i svoje saveznike. U glavnom dijelu (ἀπόδειξις) najprije pripovijeda (διήγησις) o propuštenim prilikama da se Filip neutralizira, te opisuje sadašnju krizu; treba hitno poslati pomoć Olintu, inače će Filip napasti i Atenu. Pitanje je, međutim, kojim sredstvima pomoći Olintu. Demosten predlaže (πρόθεσις) osnivanje posebnog povjerenstva (νομοθέται) radi izmjene zakona o teoričkom fondu (θεωρικά).^{*} Demosten argumentira korisnost svojeg prijedloga (πίστεις). Tu prvenstveno apelira na emocije publike; Filip je neprijatelj i barbarin, Atenjani se mogu sramiti zbog svega što su mu dopustili da postigne. Sramota je i zanemariti ratovanje zbog nedostatka novaca, kao i zanemariti državni interes radi zabave publike. Tako nisu postupali Atenjani slavnoga doba, doba Aristida, Nikije, Perikla; oni su se brinuli za javno dobro, a sami su živjeli skromno. Nasuprot tome, u ovom času ni vanjska ni unutrašnja politika Atene nije dobra. Vode je političari koji ugađaju narodu, a misle na vlastitu korist. U zaključku (ἐπίλογος) Demosten poziva skupštinu da promijene to stanje, da svaki građanin dobiva dio državnih sredstava kao naknadu za služenje državi, u miru, u ratu, kao administrator ako nije sposoban za rat. To nije niti poticanje nerada, niti preusmjeravanje novaca onih koji rade onima koji su lijeni; treba se vratiti praksi prošlih generacija. Govor završava željom da bogovi nadahnu skupštinu da odabere najbolje rješenje.

U ovdje odabranom odlomku, Demosten opisuje kako su se ponašali slavni

---

^{*}Uspostavljen vjerojatno početkom četvrtog stoljeća, teorički je fond prvotno financirao ulaznice za siromašnije atenske građane na kazališnim predstavama tijekom Dionizija i Lenaja; do sredine stoljeća, počela se koristiti i za druge socijalne namjene, postajući ideološki važna kao »vezivno tkivo atenske demokracije«. Zato je fond bio zaštićen nizom zakona, te mu je namjenu smjelo mijenjati isključivo posebno povjerenstvo. Demosten i njegovi pristaše smatrali su fond simbolom svega što je u Ateni »otišlo ukrivo«; trošilo se na nevažne stvari umjesto da se financirala obrana od Filipa.

državnici prošlih generacija, kako su se brinuli za vanjskopolitičko i unutar-njepolitičko opće dobro, ali su sami živjeli skromno; u to se svatko može i danas uvjeriti, uspoređujući njihove kuće s kućama ostalih građana.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dem. Olynthiaca III 24–26

ἐκεῖνοι τοίνυν, οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες οὐδ' ἐφίλουν αὐ-
τοὺς ὥσπερ ὑμεῖς οὗτοι νῦν, πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη τῶν
Ἑλλήνων ἤρξαν ἐκόντων, πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντ' εἰς τὴν ἀκρό-
πολιν ἀνήγαγον, ὑπήκουε δ' ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βα-
σιλεύς, ὥσπερ ἐστὶ προσῆκον βάρβαρον Ἑλλησι, πολλὰ δὲ καὶ
καλὰ καὶ πεζῇ καὶ ναυμαχοῦντες ἔστησαν τρόπαι' αὐτοὶ στρα-
τευόμενοι, μόνον δ' ἀνθρώπων κρείττω τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις δόξαν
τῶν φθινοῦντων κατέλιπον.

ἐπὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν ἦσαν τοιοῦτοι· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν
πόλιν αὐτὴν θεάσασθ' ὅποιοι, ἔν τε τοῖς κοινοῖς καὶ τοῖς ἰδίοις. δη-
μοσίᾳ μὲν τοίνυν οἰκοδομήματα καὶ κάλλη τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα
κατεσκεύασαν ἡμῖν ἱερῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀναθημάτων, ὥστε
μηδενὶ τῶν ἐπιγιγνομένων ὑπερβολὴν λελεῖφθαι· ἰδίᾳ δ' οὕτω σώ-
φρονες ἦσαν καὶ σφόδρ' ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἡθελί μόνοντες, ὥστε
τὴν Ἀριστείδου καὶ τὴν Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λαμπρῶν οἰκίαν
εἶ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν ὅποια ποτ' ἐστίν, ὁρᾷ τῆς τοῦ γείτονος οὐδὲν
σεμνοτέραν οὔσαν...

Analiza i komentar

ἐκεῖνοι τοίνυν,
οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες
οὐδ' ἐφίλουν αὐτοὺς
ὥσπερ ὑμεῖς οὗτοι νῦν,
πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη
τῶν Ἑλλήνων ἤρξαν

ἐκόντων,
 πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντ'
 εἰς τὴν ἀκρόπολιν
 ἀνήγαγον,
 ὑπήκουε δ'
 ὁ
 ταύτην τὴν χώραν
 ἔχων
 αὐτοῖς
 βασιλεύς,
 ὥσπερ ἐστὶ προσῆκον
 βάρβαρον Ἑλλησι,
 πολλὰ δὲ καὶ καλὰ
 καὶ πεζῇ καὶ ναυμαχοῦντες
 ἔστησαν τρόπαι'
 αὐτοὶ στρατευόμενοι,
 μόνοι δ' ἀνθρώπων
 κρείττω
 τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις δόξαν
 τῶν φθονούντων
 κατέλιπον.

ἐκεῖνοι sc. οἱ ὑμῶν πρόγονοι

οὐκ ἐχαρίζονθ'... οὐδ' ἐφίλουν koordinacija surečenica niječnim veznicima

ἐχαρίζονθ' § 232; χαρίζομαι τι; LSJ χαρίζω A

οἱ λέγοντες § 231; supstantivirani particip § 373

ἐφίλουν § 243

πέντε μὲν... πλείω δ'... ὑπήκουε δ'... πολλὰ δὲ... μόνοι δ'... koordinacija
 rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

ἔστησαν § 311, § 267

ἦρξαν § 267, § 269; s. 116; § 401.1

ἀνήγαγον § 254; složenica glagola ἄγω, § 257

ὑπήκουε § 231; § 235, § 238; ὑπακούω τινί

ὑπήκουε δ' ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βασιλεύς stilski obilježen,
 umjetnički red riječi (figura konstrukcije po imenu hiperbat, ὑπερβατόν):

ὕπῃκουε δ'... αὐτοῖς ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων... βασιλεύς
 ταύτην τὴν χώραν sc. Μακεδονίαν; u Periklovo je doba makedonski kralj
 bio Perdika II.

ὁ... ἔχων... βασιλεύς hiperbat

ἔχων § 231; atributni particip, § 499

ἐστὶ προσῆκον § 315; § 231; particip kao dopuna predikatu (imenski dio
 predikata), Smyth 909

βάρβαρον Ἑλλῆσι sc. ὕπῃκουε

ἔστησαν § 311, § 267

πολλὰ δὲ καὶ καλὰ... τρόπαι' hiperbat

αὐτοὶ στρατευόμενοι § 232; atributni particip, § 499; αὐτοί naglašava da
 Atenjani trebaju *osobno* ratovati (u ovo su vrijeme inače redovno u in-
 tervencije slali plaćenike)

κρείττω... τῶν φθονούντων § 231; supstantivirani particip § 373; geniti-
 vus comparationis, § 404.1; hiperbat

κατέλιπον § 254; složenica glagola λείπω, § 256; dva akuzativa (objekta i
 predikata), § 388

ἐπὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν

ἦσαν τοιοῦτοι·

ἐν δὲ τοῖς

κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν

θεάσασθ' ὅποιοι,

ἐν τε τοῖς κοινοῖς

κἂν τοῖς ἰδίοις.

ἐπὶ μὲν δὴ... ἐν δὲ τοῖς... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...; česticom δὴ uvodi se zaključak, »dakle«, § 516.5

τῶν Ἑλληνικῶν τὰ Ἑλληνικά »grčka politika«, usp. DGE / Logeion Ἑλλη-
 νικός B.I.3

ἦσαν τοιοῦτοι § 315; zamjenica kao imenski dio predikata, Smyth 909

τοιοῦτοι... ὅποιοι korelacija surečenica ostvarena pokaznim antecedentom i
 odnosnom zamjenicom

τοῖς κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν supstantiviran prijedložni izraz, § 373

θεάσασθ' § 267, § 269

ὅποιοι sc. ἦσαν

ἐν τε τοῖς κοινοῖς... κἂν τοῖς ἰδίοις supstantivirani pridjevi, § 373; κἂν kra-
 za καὶ ἐν; τε enklitični sastavni veznik, § 513.2

δημοσίᾳ μὲν τοίνυν
     οἰκοδομήματα
         καὶ κάλλη τοιαῦτα
         καὶ τοσαῦτα
 κατεσκεύασαν
     ἡμῖν
     ἱερῶν
     καὶ τῶν
         ἐν τούτοις
     ἀναθημάτων,
         ὥστε
             μηδενὶ
                 τῶν ἐπιγιγνομένων
             ὑπερβολὴν λελεῖφθαι·

ἰδίᾳ δ'
     οὕτω σώφρονες ᾗσαν
     καὶ σφόδρ'
         ἐν τῷ τῆς πολιτείας ᾗθει
 μένοντες,
     ὥστε
     τὴν Ἀριστείδου
     καὶ τὴν Μιλτιάδου
     καὶ τῶν τότε λαμπρῶν
     οἰκίαν
         εἴ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν
             ὅποια ποτ' ἐστίν,
         ὁρᾷ
             τῆς τοῦ γείτονος
     οὐδὲν σεμνοτέραν οὔσαν...

δημοσίᾳ μὲν... ἰδίᾳ δ'... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...

οἰκοδομήματα... ἱερῶν hiperbat

κάλλη akuzativ obzira, § 389

τοιαῦτα... καὶ τοσαῦτα... ὥστε... pokazne zamjenice otvaraju mjesto zavisnoj posljedičnoj rečenici

κατεσκεύασαν § 267, § 269

ὥστε μηδενὶ... ὑπερβολὴν λελεῖφθαι § 272; § 278.2; λείπω τινί τι dativ indirektnog objekta § 411; ὥστε otvara mjesto zavisno posljedičnoj rečenici s infinitivom § 473

τῶν ἐπιγιγνομένων § 232; supstantivirani particip § 373

οὕτω σὺφρονες ἦσαν... καὶ... μένοντες... ὥστε... ὁρᾷ § 315; pridjev i particip kao imenski dio predikata, Smyth 909; prilog οὕτω, u korelaciji s veznikom ὥστε, otvara mjesto zavisno posljedičnoj rečenici, čiji predikat ovdje *nije* u infinitivu zbog pogodbene protaze εἶ... οἶδεν; za misao usp. Hor. Od. 2, 15, 13: *Privatus illis census erat brevis, Commune magnum.*

ἐν τῇ τῆς πολιτείας ἡθρῇ Demosten se ovdje vjerojatno koristi riječju πολιτεία u značenju LSJ s. v. III.2, »republika«; τὸ τῆς πολιτείας ἡθος »duh naše države«, »osnovna načela naše države«

μένοντες § 231

τῶν τότε λαμπρῶν sc. ἀνδρῶν; LSJ λαμπρός A.II

εἶ... οἶδεν... ὁρᾷ... pogodbeni zavisna rečenica, realna § 475; apodoza je ujedno i zavisno posljedična rečenica, v. gore

εἶ... ἄρ' οἶδεν... ὅποια... § 317.4; ὅποῖος iza *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici, § 469; § 516.1; ἄρα daje živost pitanjima, Smyth 2793

ὅποια ποτ' ἐστίν § 315; zamjenica kao imenski dio predikata, Smyth 909; pitanje pojačano enklitikom, LSJ ποτε III.3, »kakva je uopće«

ὁρᾷ § 243

ὁρᾷ... οὐδὲν σεμνοτέρων οὔσαν § 315; pridjev kao imenski dio predikata, Smyth 909; predikatni particip uz *verbum sentiendi* proteže se na objekt, § 502.a; LSJ σεμνός II.2 ili III.

τῆς τοῦ γείτονος sc. οἰκίας; *genitivus comparationis* § 404.1

Poglavlje 19

Ἱπποκράτους Περὶ ἐρῆς νούσου 1

O autoru

Ἱπποκράτης ὁ Κῷος, Hipokrat s Kosa (oko 460. – oko 370. pr. Kr.) najznamenitiji je grčki liječnik, jedna od najvažnijih ličnosti povijesti medicine; često se naziva i ocem medicine. Smatra se utemeljiteljem hipokratske škole medicine koja je liječništvo utemeljila kao zasebnu znanstvenu disciplinu, odvojivši je s jedne strane od filozofije i s druge strane od magijskih i nadriječničkih praksi.

Hipokratovo medicinsko učenje sačuvano je u medicinskim spisima zbirke *Corpus Hippocraticum*, šezdesetak djela uglavnom nepoznatih autora; autorstvo samoga Hipokrata nije dokazano ni za jedan spis. Zbirka okuplja djela takozvane koške škole, središta stjecanja i prakticiranja medicinskog znanja s otoka Kosa, a nastala je u drugoj polovici 5. st. pr. Kr.

Tekstovi hipokratskog korpusa pripadaju jonskoj prozi; u počecima formiranja proznog izraza nekoliko značajnih medicinskih autora bilo je porijeklom iz jonske Grčke, te je njihov dijalekt postao kanonskim za medicinske tekstove.

O tekstu

Odlomak koji donosimo dio je spisa Περὶ ἐρῆς νούσου, *O svetoj bolesti*, posvećenog epilepsiji (ili nizu neuroloških poremećaja s epilepsiji sličnim simptomima), za koju se u starini smatralo da je uzrokuju i ljudima daju božanstva. Osporavajući takva poimanja hipokratski autor već na početku iznosi stav da je epilepsija božanska utoliko koliko su i sve ostale bolesti, uzrokovane prirodnim elementima, božanske. Sveta se bolest, prema hipokratskom autoru, može liječiti, ali to nikako ne smije biti uz pomoć raznih magijskih ili drugih nemedicinskih, neznanstvenih postupaka.

Od obilježja jonskog dijalekta, uz uobičajeno jonsko eta, ovdje ćemo naići i na nestegnute oblike (καλεομένης, θεοσεβέες, δοκέουσιν...), na kapa refleks umjesto pi oblika (ὅκως umjesto ὅπως), na jonske oblike deklinacije (προφάσιος) i drugo (νούσημα umjesto νόσημα).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Hippoc. De morbo sacro 1

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ᾧδ' ἔχει· οὐδέν τί μοι δοκέει τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει ἣν καὶ τὰ λοιπὰ νουσήματα, ὅθεν γίνεται. Φύσιν δὲ αὐτῇ καὶ πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίης καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἐτέρησι νόσοισιν· καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην αὐτοῖσι τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ θεῖον αὐτῇ διασώζεται, κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην τοῦ τρόπου τῆς ἰήσιος ᾧ ἰῶνται, ἀπόλλυται, ὅτι καθαρμοῖσί τε ἰῶνται καὶ ἐπαοιδῇσιν. Εἰ δὲ διὰ τὸ θαυμάσιον θεῖον νομιεῖται, πολλὰ τὰ ἱερὰ νουσήματα ἔσται καὶ οὐχὶ ἓν, ὥς ἐγὼ ἀποδείξω ἕτερα οὐδὲν ἥσσον ἐόντα θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα, ἃ οὐδεὶς νομίζει ἱερὰ εἶναι. Τοῦτο μὲν γὰρ οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ καὶ οἱ τριταῖοι καὶ οἱ τεταρταῖοι οὐδὲν ἥσσον μοι δοκέουσιν ἱεροὶ εἶναι καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι ταύτης τῆς νόσου, ὧν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν· τοῦτο δὲ ὁρέω μαινομένους ἀνθρώπους καὶ παραφρονέοντας ἀπὸ μηδεμιᾶς προφάσιος ἐμφανέος, καὶ πολλὰ τε καὶ ἄκαιρα ποιέοντας, ἓν τε τῷ ὕπνῳ οἶδα πολλοὺς οἰμώζοντας καὶ βοῶντας, τοὺς δὲ πνιγομένους, τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας ἔξω καὶ παραφρονέοντας μέχρις ἂν ἐπέγρωνται, ἔπειτα δὲ ὑγιέας ἐόντας καὶ φρονέοντας ὥσπερ καὶ πρότερον, ἐόντας τ' αὐτέους ὠχρούς τε καὶ ἀσθενέας, καὶ ταῦτα οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις, ἄλλα τε πολλὰ ἐστί καὶ παντοδαπὰ ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πούλως ἂν εἴη λόγος. Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν οἱ πρῶτοι τοῦτο τὸ νόσημα ἀφιερῶσαντες τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι οἵοι καὶ νῦν εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες, ὁκόσοι δὴ προσποιέονται σφόδρα θεοσεβέες εἶναι καὶ πλεόν τι εἰδέναι.

Analiza i komentar

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νούσου καλεομένης
ὧδ' ἔχει·

οὐδὲν τί μοι δοκεί

τῶν ἄλλων

θειοτέρη εἶναι

νούσων

οὐδὲ ἱερωτέρη,

ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει

ἣν καὶ τὰ λοιπὰ νουσήματα,

ὅθεν γίνεται.

καλεομένης § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto καλουμένης

ἔχει § 231

ὧδ' ἔχει ἔχω + adverb: biti...+ adverb ili pridjev

μοι δοκεί § 243, jonski umjesto δοκεῖ, glagol otvara mjesto dopuni u vidu
nominativa s infinitivom § 491.2

εἶναι § 315

θειοτέρη εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

ἔχει § 231

ἣν odnosna zamjenica ἣν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se na riječ
φύσιν; glagol je neizrečen jer isti kao i u glavnoj rečenici (ἔχει)

γίνεται § 231 (osnove § 325.11), jonski oblik umjesto γίγνομαι

ὅθεν γίνεται odnosni prilog ὅθεν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: odakle, iz
čega

Φύσιν δὲ αὐτῇ

καὶ πρόφασιν

οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν

θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι

ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος,

ὅτι οὐδὲν ἔοικεν

ἐτέρησι νούσοισιν·

καὶ

κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην

αὐτοῖσι
 τοῦ μὴ γινώσκειν
 τὸ θεῖον
 αὐτῇ
 διασώζεται,
 κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην
 τοῦ τρόπου
 τῆς ἰήσιος
 ᾧ ἰῶνται,
 ἀπόλλυται,
 ὅτι καθαρμοῖσί τε
 ἰῶνται
 καὶ ἐπαιδοῦσιν.

ἐνόμισαν § 267, glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom

εἶναι § 315

θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι akuzativ s infinitivom kao dopuna glavnog glagola
ἐνόμισαν

ἔοικεν rekcija: τινι; § 278 bilješka

ὅτι... ἔοικεν uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

κατὰ μὲν... κατὰ δὲ nezavisno složene rečenice koordinirane su česticama
μὲν... δὲ: s jedne strane... s druge strane...

τοῦ μὴ γινώσκειν § 231, jonski oblik umjesto γιγνώσκειν (osnove § 324.12),
supstantivirani infinitiv § 497

διασώζεται § 231 (osnove § 301.B s. 116)

ἰῶνται § 243

ᾧ ἰῶνται odnosna zamjenica ᾧ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu

ἀπόλλυται § 418 (osnove § 319.15)

ἰῶνται § 243

ὅτι... ἰῶνται uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

Εἰ δὲ

διὰ τὸ θαυμάσιον
 θεῖον νομιεῖται,
 πολλὰ
 τὰ ἱερὰ νουσήματα

ἔσται
καὶ οὐχὶ ἔν,
ὥς ἐγὼ ἀποδείξω
ἕτερα οὐδὲν ἥσσον ἐόντα
θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα,
ἃ οὐδεὶς νομίζει
ἱερὰ εἶναι.

νομιεῖται § 258, atički futur § 263.2

Εἰ... νομιεῖται pogodbeni veznik εἰ uvodi zavisnu realnu pogodbenu rečenicu
(stvarni uvjet ispunjenja radnje)

ἔσται § 315

πολλὰ ἔσται imenski predikat

ἀποδείξω § 318, glagol otvara mjesto dopuni u akuzativu

ὥς ἐγὼ ἀποδείξω uzročni veznik ὥς uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

ἐόντα § 315, jonski oblik umjesto ὄντα, predikatni particip: da...

ἕτερα οὐδὲν ἥσσον... θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα imenska dopuna predikat-
nom participu u akuzativu

νομίζει § 231, otvara mjesto dopuni u akuzativu s infinitivom: da...

ἃ... νομίζει odnosna zamjenica ἃ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se
na ἕτερα (νουςήματα)

ἱερὰ εἶναι § 315; akuzativ s infinitivom

Τοῦτο μὲν γὰρ
οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ
καὶ οἱ τριταῖοι
καὶ οἱ τεταρταῖοι
οὐδὲν ἥσσόν μοι δοκέουσιν
ἱεροὶ εἶναι
καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι
ταύτης τῆς νόσου,
ὣν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν·
τοῦτο δὲ
ὁρέω
μαινομένους ἀνθρώπους

καὶ παραφρονέοντας
 ἀπὸ μηδεμιῆς προφάσιος ἐμφανέος,
 καὶ πολλά τε
 καὶ ἄκαιρα
 ποιέοντας,
 ἔν τε τῷ ὕπνῳ
 οἶδα
 πολλοὺς οἰμώζοντας καὶ βοῶντας,
 τοὺς δὲ πνιγομένους,
 τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε
 καὶ φεύγοντας ἔξω
 καὶ παραφρονέοντας
 μέχρις ἂν ἐπέγρωνται,
 ἔπειτα δὲ ὑγιέας ἐόντας
 καὶ φρονέοντας
 ὥσπερ καὶ πρότερον,
 ἐόντας τ' αὐτέους
 ὠχρούς τε καὶ ἀσθενέας,
 καὶ ταῦτα
 οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις,
 ἄλλα τε πολλά ἐστὶ καὶ παντοδαπὰ
 ὧν περὶ ἐκάστου
 λέγειν
 πολὺς ἂν εἴη λόγος.

μοι δοκέουσιν § 243, jonski oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto dopuni u formi nominativa s infinitivom § 491.2: da...

οὐδὲν ἥσσόν ἱεροὶ εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

Τοῦτο μὲν... τοῦτο δὲ paralelizam koordiniran česticama μὲν i δὲ: prvo..., a drugo..., dodatno ističu i promjenu subjekta

γίνεσθαι infinitiv iz drugog nominativa s infinitivom koji ovisi o glavnom glagolu, imenski dio je neizrečen

ἔχουσιν § 231 (osnove § 327. 13)

ὧν... ἔχουσιν odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi

se na nominative iz glavne rečenice

ὁρέω § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ὁράω, akuzativi koji slijede dopune su ovom glagolu

μαινομένους § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας

ποιέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ποιοῦντας

οἶδα § 317.4, akuzativi koji slijede dopuna su ovom glagolu

οἰμώζοντας § 231

βοῶντας § 243

τοὺς δὲ πνιγομένους τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας

ἐπέγρωνται složenica ἐγείρω, § 292; osnovu vidi LSJ s. v.

μέχρις ἂν ἐπέγρωνται vremenski veznik μέχρις uvodi zavisnu vremensku rečenicu pogodbenog značenja (eventualna iterativna rečenica): „dok god...”

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

φρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto φρονοῦντας

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

έστι § 315

πολλά έστι imenski predikat

παντοδαπά (έστι) imenski predikat; kopula nije izrečena jer je jednaka pret-hodnoj

λέγειν § 231

εἴη § 315

ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πουλὺς ἂν εἴη λόγος odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: od toga...

Ἑμοὶ δὲ δοκέουσιν

οἱ πρῶτοι

τοῦτο τὸ νόσημα

ἀφιερώσαντες

τοιούτοι εἶναι ἄνθρωποι

οἷοι καὶ νῦν εἰσι

μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες,

ὁκόσοι δὴ προσποιέονται

σφόδρα θεοσεβέες εἶναι

καὶ πλέον τι εἰδέναι.

δοκέουσιν § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto dopuni u formi nominativa s infinitivom § 491.2

οἱ ἀφιερῶσαντες § 267

τοιοῦτοι... οἷοι... ὅσοι niz korelativnih rečenica koje uvode korelativne zamjenice: takvi... koji... koliki...

εἶναι § 315

εἶναι ἄνθρωποι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰσι § 315

εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες imenski predikati

καθάρται čistitelji, oni koji izvode ritual pročišćavanja

προσποιέονται § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto προσποιοῦνται, otvara mjesto dopuni u vidu nominativa s infinitivom

εἶναι § 315

θεοσεβέες εἶναι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰδέναι § 317.4, nominativ s infinitivom § 491.2 (nominativ se ne ponavlja)

Poglavlje 20

Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου Ζ α, 4–6

O tekstu

Pišući po uzoru na pet stoljeća starijeg Ksenofonta (na kojeg aludira već naslov djela), Flavije Arijan (oko 95. – Atena, oko 175) želi istovremeno slaviti podvige Aleksandra Velikog (Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, 356.–323. p. n. e). Makedonsko-grčkog junaka iz daleke prošlosti – Arijan je od Aleksandra udaljen kao mi od Marka Marulića – historiograf prikazuje trudeći se da od mnoštva postojećih povjesnica odabere one najpouzdanije. Tako, u potrazi za istinom, nastaje portret Aleksandra koji je nevjerojatno uspješan, iako ne bez mana, i, naravno, čije je spektakularne pohode okončala prerana smrt (13. lipnja 323. p. n. e).

Posljednja od sedam knjiga *Aleksandrova pohoda* pripovijeda o kraju slavnog vojskovođe. Stigavši do Pasargade i Perzepolisa, prijestolnice Ahemenidskog Carstva, Aleksandar je razmišljao što dalje osvajati. Želio je ići do Perzijskog mora i ušća Inda, ali, neki tvrde, i u Sjevernu Afriku, pa preko Heraklovih stupova do Gadesa (Cádiz); drugi tvrde da je namjeravao osvojiti Skitiju i Meotsko jezero (Azovsko more); treći, da je planirao i pohod na Siciliju i Japigiju (Kalabriju). Arijan iznosi svoje mišljenje o Aleksandrovim namjerama, točnije o nesaznatljivosti tih namjera, naznačava veličinu njegove ambicije i njezin psihički izvor, ali iznosi i anegdotu o reakciji indijskih mudraca na tu ambiciju.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arr. Alexandri anabasis 7.1.4-7.1.6

ἐγὼ δὲ ὅποῖα μὲν ἦν Ἀλεξάνδρου τὰ ἐνθυμήματα οὔτε ἔχω ἀτρε-
κῶς ξυμβαλεῖν οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν, ἐκεῖνο δὲ καὶ αὐτὸς
ἂν μοι δοκῶ ἰσχυρίσασθαι, οὔτε μικρόν τι καὶ φαῦλον ἐπινοεῖν
Ἀλέξανδρον οὔτε μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἤδη κε-
κτημένων, οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην τῇ Ἀσίᾳ προσέθηκεν, οὐδ' εἰ
τὰς Βρεττανῶν νήσους τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ ἔτι ἂν ἐπέκεινα ζητεῖν
τι τῶν ἡγνοημένων, εἰ καὶ μὴ ἄλλω τῷ, ἀλλὰ αὐτόν γε αὐτῷ ἐρί-
ζοντα.

καὶ ἐπὶ τῷδε ἐπαινῶ τοὺς σοφιστὰς τῶν Ἰνδῶν, ὧν λέγουσιν
ἔστιν οὗς καταληφθέντας ὑπ' Ἀλεξάνδρου ὑπαιθρίους ἐν λειμῶνι,
ἵναπερ αὐτοῖς διατριβαὶ ἦσαν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ποιῆσαι πρὸς τὴν
ὄψιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς, κρούειν δὲ τοῖς ποσὶ τὴν γῆν ἐφ'
ἧς βεβηκότες ἦσαν. ὥς δὲ ἤρετο Ἀλέξανδρος δι' ἐρμηνέων ὅ τι
νοοῖ αὐτοῖς τὸ ἔργον, τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὧδε·

βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, ἄνθρωπος μὲν ἕκαστος τοσόνδε τῆς γῆς
κατέχει ὅσονπερ τοῦτό ἐστιν ἐφ' ὅτῳ βεβήκαμεν· σὺ δὲ ἄνθρωπος
ὢν παραπλήσιος τοῖς ἄλλοις, πλήν γε δὴ ὅτι πολυπράγμων καὶ
ἀτάσθαλος, ἀπὸ τῆς οἰκείας τοσαύτην γῆν ἐπεξέρχῃ πράγματα
ἔχων τε καὶ παρέχων ἄλλοις. καὶ οὖν καὶ ὀλίγον ὕστερον ἀπο-
θανῶν τοσοῦτον καθέξεις τῆς γῆς ὅσον ἐξαρκεῖ ἐντεθάφθαι τῷ
σώματι.

Analiza i komentar

ἐγὼ δὲ

ὅποῖα μὲν ἦν

Ἀλεξάνδρου τὰ ἐνθυμήματα

οὔτε ἔχω ἀτρεκῶς ξυμβαλεῖν

οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν,

ἐκεῖνο δὲ
 καὶ αὐτὸς ἄν μοι δοκῶ
 ἰσχυρίσασθαι,
 οὔτε μικρόν τι καὶ φαῦλον ἐπινοεῖν Ἀλέξανδρον
 οὔτε μείναι ἄν ἀτρεμοῦντα
 ἐπ' οὐδενὶ
 τῶν ἤδη κεκτημένων,
 οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην
 τῇ Ἀσίᾳ
 προσέθηκεν,
 οὐδ' εἰ
 τὰς Βρεττανῶν νήσους
 τῇ Εὐρώπῃ,
 ἀλλὰ ἔτι ἄν ἐπέκεινα ζητεῖν τι
 τῶν ἡγνοημένων,
 εἰ καὶ μὴ
 ἄλλω τῷ,
 ἀλλὰ αὐτόν γε
 αὐτῷ
 ἐρίζοντα.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje
 ὅποῖα... ἦν § 315; kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom
 (imenskim dijelom predikata), Smyth 910

ὅποῖα μὲν ἦν... ἐκεῖνο δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću česti-
 ca μέν... δέ...; korelacija surečenica ostvarena odnosnom zamjenicom i
 pokaznim antecedentom (koji ovdje dolazi nakon odnosne rečenice)

ὅποῖα... ἦν... τὰ ἐνθυμήματα kongruencija sa subjektom srednjeg roda u
 pluralu, § 361

οὔτε ἔχω... οὔτε μέλει... koordinacija surečenica niječnim veznikom
 ἔχω § 231

ξυμβάλεῖν § 231; ξυμβάλλω je alternativni oblik glagola συμβάλλω
 μέλει ἔμοιγε § 325.16; naglašen oblik lične zamjenice § 206.2

εἰκάζειν § 231

ἄν... ἰσχυρίσασθαι § 267; § 261, § 269; infinitiv s ἄν ima potencijalno zna-

čenje § 506; ἰσχυρίζομαι kao *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

μοι δοκῶ § 243; izraz otvara mjesto infinitivu

οὔτε μικρόν... οὔτε μεῖναι... koordinacija surečenica niječnim veznikom

ἐπινοεῖν Ἀλέξανδρον § 243; akuzativ s infinitivom

μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα § 243; § 267; § 325.7; akuzativ s infinitivom § 491; infinitiv s ἂν ima potencijalno značenje § 506 (apodoza irealne pogodbene rečenice)

τῶν ἤδη κεκτημένων § 272; supstantivirani particip § 373

οὐδὲ εἰ... οὐδ' εἰ... koordinacija surečenica (protaza) niječnim veznikom

εἰ... προσέθηκεν složenica glagola τίθημι, § 306; protaza irealne pogodbene rečenice, § 478 (apodoza je akuzativ s infinitivom μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα)

οὐδ' εἰ τὰς Βρεττανῶν νήσους sc. προσέθηκεν

ἂν... ζητεῖν § 231; infinitiv s ἂν ima potencijalno značenje § 506 (apodoza irealne pogodbene rečenice)

τῶν ἡγνοημένων § 275; § 272; supstantivirani particip § 373; genitiv partitivni § 395

ἄλλω τῷ § 218.3

αὐτόν γε čestica ističe zamjenicu, koja ovdje ima funkciju lične, limitativno: *on* (Aleksandar, kakav je bio)

αὐτόν... ἐρίζοντα § 231; akuzativ s infinitivom; dativ društva uz glagol, ἐρίζω τινί, § 413.1.a

καὶ

ἐπὶ τῷδε

ἐπαινῶ

τοὺς σοφιστὰς

τῶν Ἰνδῶν,

ῶν

λέγουσιν

ἔστιν οὗς καταληφθέντας

ὑπ' Ἀλεξάνδρου

ὑπαιθρίους

ἐν λειμῶνι,

ἵναπερ

αὐτοῖς

διατριβαὶ ᾗσαν,

ἄλλο μὲν οὐδὲν ποιῆσαι

πρὸς τὴν ὄψιν
αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς,
κρούειν δὲ
τοῖς ποσὶ
τὴν γῆν
ἐφ' ἧς
βεβηκότες ἦσαν.

ἐπαινῶ § 243

ὧν genitiv partitivni, § 395

λέγουσιν § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativima s infinitivom u ovoj i sljedećoj rečenici

ἔστιν οὗς akuzativ (zbog akuzativa s infinitivom) fraze ἔστιν οἷ “neki”, § 443 bilj. 2, LSJ εἰμί A.IV

οὗς καταληφθέντας... ποιῆσαι... κρούειν... akuzativ s infinitivom (dvaput) καταληφθέντας § 296; složenica glagola λαμβάνω, § 321.14

ἵναπερ zavisni veznik ἵνα otvara mjesto namjernoj rečenici § 470; veznik je pojačan enklitičnom česticom περ, § 519.2

αὐτοῖς... ἦσαν § 315; dativ posesivni § 412.2; preterit u namjernoj rečenici zbog asimilacije načina, Smyth 2205

ἄλλο μὲν... κρούειν δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

ποιῆσαι § 267, § 269

αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς kombinacija veznika τε καὶ povezuje komplementarne elemente, Smyth 4.60.208 2974

κρούειν § 231

βεβηκότες ἦσαν perifrastični oblik pluskvamperfekta, Smyth 599; § 321.6

ὥς δὲ ἤρετο

Ἀλέξανδρος

δι' ἐρμηνέων

ὅ τι νοοῖ

αὐτοῖς

τὸ ἔργον,

τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι

ᾧδε·

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje
 ὥς... ἤρετο ὥς otvara mjesto zavisnoj vremenskoj rečenici, § 487; ἤρετο
 oblik defektivne glagolske osnove ερ- § 325.10, § 327b; otvara mjesto
 zavisnoj upitnoj rečenici § 469
 νοοῖ § 243; u zavisno upitnoj rečenici iza sporednoga (historijskog) vremena
 predikat je u optativu § 469
 αὐτοῖς dativ etički, § 412.3
 Ἀλέξανδρος... τοὺς δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ
 τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι § 267; složenica glagola κρίνω, s. 118; akuzativ s
 infinitivom kojemu je mjesto otvorio λέγουσιν iz prethodne rečenice

βασιλεῦ Ἀλέξανδρε,
 ἄνθρωπος μὲν ἕκαστος
 τοσόνδε
 τῆς γῆς
 κατέχει
 ὅσονπερ
 τοὔτό ἐστιν
 ἐφ' ὅτῳ βεβήκαμεν·
 σὺ δὲ
 ἄνθρωπος ὢν
 παραπλήσιος
 τοῖς ἄλλοις,
 πλήν γε δὴ
 ὅτι πολυπράγμων καὶ ἀτάσθαλος,
 ἀπὸ τῆς οἰκείας
 τοσαύτην γῆν
 ἐπεξέρχῃ
 πράγματα ἔχων τε καὶ παρέχων ἄλλοις.

ἄνθρωπος μὲν... σὺ δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...
 τοσόνδε... ὅσονπερ... korelacija surečenica ostvarena pokaznim anteceden-
 tom i odnosnim konektorom, Smyth 2503; kod pokazne zamjenice na-
 glašen je demonstrativni aspekt, LSJ τοσόσδε
 κατέχει § 231, ὅσοσπερ “baš koliko” LSJ ὅσος III.4

ἐφ' ὅτῳ § 218.8

βεβήκαμεν § 272; § 321.6

ἄνθρωπος ὢν § 315; kopulativni glagol ima imensku predikatnu dopunu, Smyth 910

πλήν γε δὴ kombinacija čestica naglašava ograničavanje izrečeno nepravim prijedlogom πλήν (Denniston 245)

πλήν... ὅτι kombinacija nepravog prijedloga i veznika uvodi zavisno izričnu rečenicu, “osim što”

πολυπράγμων καὶ ἀτάσθαλος sc. εἴ ili ὢν

ἐπεξέρχῃ § 232

ἔχων τε καὶ παρέχων § 231; kombinacija veznika τε καὶ povezuje komplementarne elemente, ponekad je drugi član značenjski jači od prvog, Smyth 4.60.208 2974

καὶ οὖν

καὶ ὀλίγον ὕστερον

ἀποθανῶν

τοσοῦτον καθέξεις

τῆς γῆς

ὅσον ἐξαρκεῖ

ἐντεθάφθαι

τῷ σώματι.

καὶ οὖν kombinacija čestica znači “i zaista”; Denniston, *Greek Particles* (Oxford 1934, 1954), smatra je vrlo rijetkom

ἀποθανῶν § 324.8; § 254

τοσοῦτον... ὅσον korelacija surečenica ostvarena pokaznim antecedentom i odnosnom zamjenicom kao konektorom, Smyth 2503

καθέξεις § 258; κατέχω, složenica glagola ἔχω § 327.13

ἐξαρκεῖ § 243; ἐξαρκέω τινί s infinitivom koji pokazuje svrhu, § 495

ἐντεθάφθαι oblik glagola ἐνταφιάζω; § 286.4, § 291.b

Poglavlje 21

Πλάτωνος Συμπόσιον 203b–203e

O tekstu

Odlomak je dio Sokratova govora o Erotu iz Platonova dijaloga *Συμπόσιον* (*Gozba*), djela nastalog između 385. i 370. p. n. e. Dijalog, koji se odigrava na gozbi kod atenskoga tragičkog pjesnika Agatona, nakon njegove pobjede na Dionizijama 416, razmatra pojam ljubavi (ἔρως). Odavde potječe Sokratova pohvala Erotu koja je bila jedan od izvora renesansnog pojma *platonске ljubavi*.

U Platonovu prikazu, Sokrat izlagaje pretposljednji, poslije petorice sudionika gozbe. No, počinje tuđim riječima. Sokrat, naime, prepričava što je čuo i naučio od proročice Diotime iz Mantineje. Prije nego što je nju čuo, Sokrat je o ljubavi mislio poput svojih drugova s gozbe. Tako je Diotima Sokratu ono što je on svojim učenicima.

Pohvala Erotu u ovom odlomku prikazuje njegovo mitsko porijeklo koje je odredilo i njegov karakter.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Symposium 203b-203e

ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, ἡστιῶντο οἱ θεοὶ οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος. ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, προσαιτήσους αὖτον δὴ εὐωχίας οὔσης ἀφίκετο ἡ Πενία, καὶ ἦν περὶ τὰς θύρας. ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος — οἶνος γὰρ οὕτω ἦν — εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν βεβαρημένος ἤϋδεν. ἡ οὖν Πενία ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου, κατακλίνεται τε παρ' αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἔρωτα. διὸ

δὴ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ θεράπων γέγονεν ὁ Ἔρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις, καὶ ἅμα φύσει ἐραστής ὢν περὶ τὸ καλὸν καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης. ἅτε οὖν Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὢν ὁ Ἔρως ἐν τοιαύτῃ τύχῃ καθέστηκεν. πρῶτον μὲν πένης ἀεὶ ἐστὶ, καὶ πολλοῦ δεῖ ἀπαλός τε καὶ καλός, οἷον οἱ πολλοὶ οἶονται, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄοικος, χαμαιπετής ἀεὶ ὢν καὶ ἄστρωτος, ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς ὑπαίθριος κοιμώμενος, τὴν τῆς μητρὸς φύσιν ἔχων, ἀεὶ ἐνδεία σύνοικος. κατὰ δὲ αὖ τὸν πατέρα ἐπίβουλός ἐστι τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἀνδρεῖος ὢν καὶ ἴτης καὶ σύντονος, θηρευτῆς δεινός, ἀεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς, καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητῆς καὶ πόριμος, φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου, δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής· καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός, ἀλλὰ τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῇ, ὅταν εὐπορήσῃ, τοτὲ δὲ ἀποθνήσκῃ, πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν, τὸ δὲ ποριζόμενον ἀεὶ ὑπεκρεῖ, ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἔρως ποτὲ οὔτε πλουτεῖ, σοφίας τε αὖ καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστίν.

Analiza i komentar

ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη,
 ἦστιῶντο
 οἱ θεοὶ
 οἳ τε ἄλλοι
 καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος.

ἐγένετο § 254 (glag. osnove § 325.11)

γὰρ čestica ovđje u eksplanatornoj ili emfatičkoj funkciji: naime, baš

ἦστιῶντο § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

Πόρος sin Metide, u *Gozbi* personifikacija snalažljivosti

ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν,
 προσαιτήσουσα

οἶον δὴ εὐωχίας οὔσης
 ἀφίκετο ἡ Πενία,
 καὶ ἦν
 περὶ τὰς θύρας.

ἐδείπνησαν § 267, tvorba aorista kod vokalskih osnova § 269 (glag. osnove § 301.B s. 116)

δὲ čestica ovdje blago adverbzativnog značenja, u naraciji nastavlja razvijanje misli: a...

προσαιτήσουσα § 258, sprezanje kao prezent § 259, tvorba futura kod verba vocalia § 260 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἀφίκετο § 254 (glag. osnove § 321.8)

οὔσης § 315, adverbni particip § 503

εὐωχίας οὔσης genitiv apsolutni § 504

οἶον δὴ... οὔσης § 503.2.b., adverbni particip s uzročnim značenjem: budući da je, jer je

ἦν § 315

ὁ οὖν Πόρος

μεθυσθεὶς

τοῦ νέκταρος

— οἶνος γὰρ

οὔπω ἦν —

εἰς τὸν

τοῦ Διὸς

κῆπον

εἰσελθὼν

βεβαρημένος

ἦδεν.

μεθυσθεὶς rekcija: τινος; § 296 (glag. osnove § 324.4)

γὰρ čestica ovdje u eksplanatornoj ili emfatičkoj funkciji: naime, baš

ἦν § 315

εἰσελθὼν § 254, naglasak § 255, augment § 238 (glag. osnove § 327.2)

βεβαρημένος § 272 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἡΐδεν § 231, augment § 235

ἦ οὖν Πενία
ἐπιβουλεύουσα
    διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν
    παιδίον ποιήσασθαι
    ἐκ τοῦ Πόρου,
κατακλίνεται τε
    παρ' αὐτῷ
καὶ ἐκύησε
    τὸν Ἔρωτα.

ἐπιβουλεύουσα § 231

ποιήσασθαι § 267 (glag. osnove § 301.B s. 116); infinitiv je dopuna participu ἐπιβουλεύουσα

κατακλίνεται τε... καὶ ἐκύησε rečenice koordinirane veznicima τε i καὶ: i... i...

κατακλίνεται § 231

ἐκύησε § 267

διὸ δὴ
καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος
καὶ θεραπῶν
    γέγονεν ὁ Ἔρως,
γεννηθεὶς
    ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις,
καὶ ἅμα
    φύσει
    ἐραστῆς ὦν
    περὶ τὸ καλὸν
    καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης.

διὸ (= δι' ὅ) zato, zbog toga

δὴ čestica naglašava i ističe neki dio iskaza vrlo precizno: upravo, stvarno, u stvari, točno

γέγονεν § 277 (glag. osnove § 325.11)

γεννηθεῖς § 296 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ὦν § 315

καὶ... καὶ rečenice su koordinirane ponavljanjem veznika καὶ: i... i...

οὔσης § 315

τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης genitiv apsolutni, § 504

ἄτε οὔν

Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὦν

ὁ Ἔρως

ἐν τοιαύτῃ τύχῃ

καθέστηκεν.

ὦν § 315

ἄτε... ὦν § 503.2.b, ἄτε s participom ovdje izriče uzrok kako ga doživljava
govornik

καθέστηκεν § 311, augment § 238

πρῶτον μὲν

πένης αἰεὶ ἐστι,

καὶ πολλοὺ δεῖ

ἀπαλός τε καὶ καλός,

οἶον οἱ πολλοὶ οἶονται,

ἀλλὰ

σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄοικος,

χαμαιπετὴς αἰεὶ ὦν καὶ ἄστρωτος,

ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς

ὑπαίθριος κοιμώμενος,

τὴν τῆς μητρὸς φύσιν

ἔχων,

αἰεὶ ἐνδεία σύνοικος.

ἐστι § 315

δεῖ § 243

πένης ἐστι imenski predikat

πολλοῦ δεῖ fraza u rečenici ima adverbnu funkciju: daleko od...

ἀπαλός... καλός dijelovi imenskog predikata

οἷονται § 231 (glag. osnove § 325.18)

οἷον... οἷονται poredbena rečenica koju uvodi odnosni korelativ οἷον u značenju „kao što...”

ὦν § 315

σκληρὸς... αὐχμηρὸς... ἀνυπόδητος... ἄοικος... χαμαιπετής... ἄστροτος imenske dopune uz particip ὦν, u funkciji imenskoga predikata

κοιμώμενος § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἔχων § 231

σύνοικος glagolska dopuna nije izrečena, ἐστι ili ὦν; u funkciji imenskog predikata

κατὰ δὲ αὖ τὸν πατέρα

ἐπίβουλός ἐστι

τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς,

ἀνδρεῖος ὦν καὶ ἴτης καὶ σύντονος,

θηρευτῆς δεινός,

ἀεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς,

καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητῆς καὶ πόριμος,

φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου,

δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής·

καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός,

ἀλλὰ

τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῇ,

ὅταν εὐπορήσῃ,

τοτὲ δὲ ἀποθνήσκει,

πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται

διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν,

τὸ δὲ ποριζόμενον ἀεὶ ὑπεκρεῖ,

ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἐρως ποτὲ

οὔτε πλουτεῖ,

σοφίας τε αὖ καὶ ἀμαθίας

ἐν μέσῳ ἐστίν.

ἐστι § 315

ἐπίβουλός ἐστι rekcijska: τινι; imenski predikat,

ὦν § 315

ἀνδρεῖος... ἱτης... σύντονος... θηρευτής imenske dopune participu ὦν u funkciji imenskog predikata

πλέκων § 231

ἐπιθυμητής... πόριμος imenske dopune neizrečenom finitnom ili participskom obliku glagola biti (ἐστί ili ὦν)

φιλοσοφῶν § 243

δεινός... φαρμακεύς... σοφιστής imenske dopune neizrečenom finitnom ili participskom obliku glagola biti (ἐστί ili ὦν)

οὔτε... οὔτε nezavisno složena sastavna rečenica: niti... niti...

πέφυκεν § 280, paradigma § 301.A s. 110

ὥς ἀθάνατος... ὥς θνητός pridjevska dopuna predikatu (kopulativnom glagolu)

ἀλλὰ suprotni veznik uvodi zavisno složenu suprotnu rečenicu, „nego...”

τοτὲ μὲν... τοτὲ δὲ koordinirana suprotnost: jednom... zatim, sada...zatim..., sada... onda...

θάλλει § 231

εὐπορήσῃ § 267

ὅταν εὐπορήσῃ vremenski veznik ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s nijansom eventualnog pogodbenog značenja: dok god...

ἀποθνήσκει § 231

ἀναβιώσκειται § 231

πορίζόμενον § 231

ὑπεκρεῖ § 243

ἀπορεῖ § 243

ὥστε... ἀπορεῖ... πλουτεῖ posljedični veznik ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu: tako da...

πλουτεῖ § 243

ἐστίν § 315

ἐν μέσῳ ἐστίν imenski predikat; priložna oznaka čini imenski dio predikata

Poglavlje 22

Λόγγου Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγος Α 13.4–6

O autoru

Poput Ahileja Tacija, Haritona, Ksenofonta Efeškog i Heliodora, Λόγγος (Longo, II–III st. n. e.) je autor helenističkog ljubavnog romana. O Longu nema pouzdanih biografskih podataka, čak ni što se imena tiče; ni njegova povezanost s otokom Lezbom nije zajamčena.

O tekstu

Longov roman Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγοι Δ (*Pripovijesti o Dafnisu i Hloji*), ili Ποιμενικά τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην (*Pastirske zgode Dafnisa i Hloje*), kraće Δάφνις καὶ Χλόη, pripovijeda tipičnu priču grčkog ljubavnog romana, ali na mnogo jednostavniji način. Dvoje prekrasnih mladih ljudi zaljubi se jedno u drugo, ali ljubav nailazi na niz prepreka koje im ne daju da budu zajedno; napokon, nakon niza peripetija koje uključuju i dva neočekivana prepoznavanja, sve se rješava i otkriva se da Dafnis i Hloja nisu ubogi pastiri, nego bogati zemljoposjednici; nakon svadbe, oni žive sretni i zadovoljni na rodnome Lezbu.

Specifičnost je Longova romana bukolski, pastirski ambijent, i nadomještanje “geografskih” peripetija (putovanja razdvojenih ljubavnika) psihološkima: dvoje mladih polako i postupno shvaća da su zaljubljeni, prolazeći svojevrstan “sentimentalni odgoj” (grčki roman inače konvencionalno prikazuje “ljubav na prvi pogled”); također, ritam pastirskog života, koji izaziva razdvojenost zaljubljenih, u ovom romanu nadomješta igre sudbine i mahinacije zlotvora.

Odlomak iz prve knjige *Pastirskih zgoda Dafnisa i Hloje* prikazuje petnaestogodišnjeg Dafnisa i trinaestogodišnju Hloju, čuvare ovaca i koza, koji se

u proljeće, provodeći na paši čitav dan zajedno, svake večeri razilaze, svatko svojoj kući. Dafnis je jednog dana upao u zamku za vukove, izvukao se neozlijeđen, ali se morao oprati; Hloja je ostala općinjena njegovom ljepotom, ali je smatrala da je uzrok te ljepote kupanje. Sljedećeg dana, dok stada pasu, Dafnis svira siringu (Panovu frulu).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Longus scr. erot. Daphnis et Chloe 1.13.4–1.13.6

Τῆς δὲ ἐπιούσης ὡς ἦκον εἰς τὴν νομήν, ὁ μὲν Δάφνις ὑπὸ τῇ δρυὶ τῇ συνήθει καθεζόμενος ἐσύριττε καὶ ἅμα τὰς αἴγας ἐπεσκόπει κατακειμένους καὶ ὥσπερ τῶν μελῶν ἀκροωμένους, ἡ δὲ Χλόη πλησίον καθημένη τὴν ἀγέλην μὲν τῶν προβάτων ἐπέβλεπε, τὸ δὲ πλεόν εἰς Δάφνιν ἐώρα· καὶ ἐδόκει καλὸς αὐτῇ συρίττων πάλιν, καὶ αὖθις αἰτίαν ἐνόμιζε τὴν μουσικὴν τοῦ κάλλους, ὥστε μετ' ἐκεῖνον καὶ αὐτὴ τὴν σύριγγα ἔλαβεν, εἴ πως γένοιτο καὶ αὐτὴ καλή.

Ἐπεισε δὲ αὐτὸν καὶ λούσασθαι πάλιν καὶ λουόμενον εἶδε καὶ ἰδοῦσα ἤψατο καὶ ἀπῆλθε πάλιν ἐπαινέσασα, καὶ ὁ ἔπαινος ἦν ἔρωτος ἀρχή. Ὅ τι μὲν οὖν ἔπασχεν οὐκ ἦδει νέα κόρη καὶ ἐν ἀγροικίᾳ τεθραμμένη καὶ οὐδὲ ἄλλου λέγοντος ἀκούσασα τὸ τοῦ ἔρωτος ὄνομα· ἄση δὲ αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν οὐκ ἐκράτει καὶ πολλὰ ἐλάλει Δάφνιν· τροφῆς ἡμέλει, νύκτωρ ἡγρύπνει, τῆς ἀγέλης κατεφρόνει· νῦν ἐγέλα, νῦν ἔκλαεν· εἶτα ἐκάθευδεν, εἶτα ἀνεπήδα...

Analiza i komentar

Τῆς δὲ ἐπιούσης
 ὡς ἦκον
 εἰς τὴν νομήν,
 ὁ μὲν Δάφνις

ὑπὸ τῇ δρυϊ τῇ συνήθει
 καθεζόμενος
 ἐσύριττε
 καὶ ἄμα
 τὰς αἴγας ἐπεσκόπει κατακειμένας
 καὶ ὥσπερ τῶν μελῶν ἀκροωμένας,
 ἡ δὲ Χλόη
 πλησίον καθημένη
 τὴν ἀγέλην μὲν τῶν προβάτων
 ἐπέβλεπε,
 τὸ δὲ πλεόν
 εἰς Δάφνιν ἑώρα·
 καὶ ἐδόκει καλὸς
 αὐτῇ
 συρίττων πάλιν,
 καὶ αὖθις
 αἰτίαν ἐνόμιζε
 τὴν μουσικὴν
 τοῦ κάλλους,
 ὥστε μετ' ἐκεῖνον
 καὶ αὐτὴ
 τὴν σύριγγα ἔλαβεν,
 εἴ πως γένοιτο
 καὶ αὐτὴ
 καλή.

ἐπιούσης podrazumijeva se ἡμέρας; LSJ ἔπειμι B.II; § 314.1

ἦχον § 231

ὁ μὲν Δάφνις... ἡ δὲ Χλόη koordinacija rečeničnih članova

καθεζόμενος § 232

ἐσύριττε § 231; συρίττω je atički oblik glagola συρίζω

ἐπεσκόπει § 231; složnica σκοπέω

κατακειμένας složnica κεῖμαι § 315.a

ἀκροωμένας § 243, glagol ἀκροάομαι ima samo medijalne oblike

καθημένη § 315.a

τὴν ἀγέλην μὲν... τὸ δὲ πλεόν... koordinacija rečeničnih članova

ἐπέβλεπε § 231; složenica βλέπω

ἑώρα nepravilan glagol ὁράω § 327.3

ἑδόκει § 231; δοκέω otvara mjesto dativu osobe i infinitivu, ovdje imenskom predikatu: τινι τις (εἶναι)

συρίττων § 231

ἐνόμιζε § 231; otvara mjesto dvama akuzativima LSJ νομίζω II

ἔλαβεν § 254, osnove § 321.14

εἴ πως uvodi upitnu rečenicu: bi li kako...

γένοιτο § 254, osnove § 325.11; kao kopulativni glagol (nepotpuna značenja) traži imensku dopunu (ovdje pridjev)

Ἔπεισε δὲ αὐτὸν

καὶ λούσασθαι πάλιν

καὶ λουόμενον

εἶδε

καὶ ἰδοῦσα

ἤψατο

καὶ ἀπῆλθε

πάλιν ἐπαινέσασα,

καὶ ὁ ἔπαινος ἦν

ἔρωτος ἀρχή.

Ἔπεισε § 267; πείθω osnove s. 118; rekcija: τινι τι, ovdje otvara mjesto dopuni u infinitivu

λούσασθαι § 267

λουόμενον § 232

εἶδε § 254; ὁράω osnove § 327.3

ἰδοῦσα § 254; ὁράω osnove § 327.3

ἤψατο § 267; § 269 (verba muta); LSJ ἄπτω A.II (metaforično)

ἀπῆλθε § 254; složenica glagola ἔρχομαι § 327.2

ἐπαινέσασα § 267, § 269 (verba vocalia)

ἦν... ἀρχή § 315; imenski predikat, Smyth 909

Ὅτι μὲν οὖν ἔπασχεν

οὐκ ἤδει

νέα κόρη
καὶ ἐν ἀγροικίᾳ τεθραμμένη
καὶ οὐδὲ ἄλλου λέγοντος ἀκούσασα
τὸ τοῦ ἔρωτος ὄνομα·

ἄσῃ δὲ
αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν,
καὶ τῶν ὀφθαλμῶν
οὐκ ἐκράτει
καὶ πολλὰ ἐλάλει Δάφνιν·
τροφῆς ἡμέλει,
νύκτωρ ἡγρύπνει,
τῆς ἀγέλης κατεφρόνει·
νῦν ἐγέλα,
νῦν ἔκλαεν·
εἶτα ἐκάθευδεν,
εἶτα ἀνεπήδα...

Ὅ τι μὲν... ἄσῃ δὲ... koordinacija rečeničnih članova; ὅ τι je oblik upitne zamjenice ὅστις, uvodi zavisno upitnu rečenicu

ἔπασχεν § 231

ἥξει § 317.4

τεθραμμένη glagol τρέφω, osnove s. 118; § 272; § 285

λέγοντος § 231

ἀκούσασα § 267; rekcija je u ovom slučaju: τι τινος *nešto od nekoga*

εἶχε § 327.13

ἐκράτει § 231; rekcija: τινος

πολλά priložna upotreba, LSJ πολὺς III.a

ἐλάλει § 231; rekcija: τινα *o nekome*

ἡμέλει § 231; § 235 (temporalni augment); rekcija: τινος

ἡγρύπνει § 231; § 235 (temporalni augment)

κατεφρόνει § 231; složenica φρονέω, rekcija: τινος

ἐγέλα § 231; § 243

ἔκλαεν § 231; κλάω je varijanta glagola κλαίω, LSJ s. v.

ἐκάθευδεν § 231

ἀνεπήδα § 231; složenica πηδάω

Poglavlje 23

Ἀριστοτέλους Ῥητορική Γ 1408b

O tekstu

U odlomku iz treće knjige Aristotelove *Retorike* čitamo zapažanja o formalnim karakteristikama umjetničke proze. Zahtjev za posebnim oblikovanjem nevezanog govora prvi su, po antičkom uvjerenju, iznijeli sofisti iz V. st. p. n. e. Trazimah iz Halkedona i Gorgija iz Leontina (obojica se pojavljuju i kao likovi u Platonovim djelima); Trazimah je usto definirao konvenciju koje će se držati čitava antika, da umjetnička proza mora biti periodizirana, odnosno ritmička.

Osnovnu ideju – da prozni zapis ne smije biti sastavljen u pravilnom metričkom obrascu, ali da ne smije ni biti bez dojma metra – Aristotel dopunjava dodatnim objašnjenjima i određenjima. Proza s formom metra nije uvjerljiva i čini se odviše umjetnom; metar, osim toga, privlači pažnju slušatelja, a zbog metričkih obrazaca takva proza postaje predvidljivom. S druge strane, proza bez metra previše je neodređena. Kako je broj onaj koji daje oblik stvarima, potreban je i prozi. Taj broj po Aristotelu u prozi je prepoznatljiv kao **ritam**.

Aristotel zatim preispituje razne vrste ritmova (herojski, jamb, trohej i pean) i pokazuje zašto je pean najprimjereniji za prozu.

Osim prvog nama poznatog teorijskog razmatranja poetike proze, odlomak je zanimljiv i kao ilustracija Aristotelove metode izlaganja; on polazi od općenite tvrdnje koju potom objašnjava te po potrebi dopunjava dodatnim podacima i ilustracijama. Pritom je Aristotelova dikcija ovdje odmjerena, a sintaksa relativno jednostavna. Prevladavaju imenski predikati, karakteristični za diskurs definiranja i objašnjavanja. Kombiniraju se čestice μέν, δέ i γάρ koje uvode dopune misli i izricanja suprotnosti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Rhetorica 1408b 21

τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον (πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ), καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία τὸ “τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;” “Κλέωνα”· τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον, δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμὸς ἐστίν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμήματα· διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται. ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται ἐὰν μέχρι τοῦ ἥ. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῶος σεμνῆς ἀλλ’ οὐ λεκτικῆς ἀρμονίας δεόμενος, ὁ δ’ ἱάμβος αὐτὴ ἐστίν ἡ λέξις ἢ τῶν πολλῶν (διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἱαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες), δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι, οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν, ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἐν πρὸς ἓν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἓν, ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ’ ἐστὶν ὁ παιάν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διὰ τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιάν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν.

Analiza i komentar

Τὸ δὲ σχῆμα
τῆς λέξεως
δεῖ

μήτε ἕμμετρον εἶναι

μήτε ἄρρυθμον·

τὸ μὲν γὰρ

ἀπίθανον

(πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ),

καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι·

προσέχειν γὰρ ποιεῖ

τῷ ὁμοίῳ,

πότε πάλιν ἥξει·

ὥσπερ οὖν

τῶν κηρύκων

προλαμβάνουσι τὰ παιδιά

τὸ “τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπε-

λευθερούμενος;” “Κλέωνα”·

τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον,

δεῖ δὲ

πεπεράνθαι μὲν,

μὴ μέτρῳ δέ·

ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον

τὸ ἄπειρον.

δεῖ § 492, δεῖ traži dopunu u infinitivu

εἶναι § 315

μήτε... μήτε § 513.4, negirani koordinativni veznici uvode nezavisno složene sastavne rečenice: niti... niti...

μὲν γὰρ odnosi se na prvu od prethodno izrečenih tvrdnji o formama diktije, ἕμμετρον: prvo...; τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον prvi je dio koordinacije koji slijedi τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον

ἀπίθανον imenski dio imenskog predikata (kopula ἐστὶ je neizrečena)

πεπλάσθαι § 272

γὰρ čestica ovdje u uzročnom eksplanatornom značenju: jer naime...

δοκεῖ § 492, s dopunom u infinitivu

ἐξίστησι § 305, § 311; ovdje u značenju: odvrćati pažnju, LSJ s.v. A.2

προσέχειν rekcija: τινι; augment § 238

ποιεῖ § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἥξει § 258, tvorba futurske osnove § 261

πότε... ἥξει upitni vremenski prilog πότε (§ 221) uvodi zavisnu upitnu rečenicu (§ 469): kada...

προλαμβάνουσι rekcija: τινος; augment § 238 (glag. osnove § 321.14); LSJ s.v. II.3.b.: očekivati od koga

ὥσπερ... προλαμβάνουσι poredbeni veznik ὥσπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu: kao...

αἰρεῖται rekcija: τίνα τι; § 243

ὁ ἀπελευθερούμενος § 243, supstantivirani particip § 498-499; ἀπελευθερούμενος je oslobođenik (oslobođeni rob), koji ne uživa puno građansko pravo, te mu u sudskim postupcima i sličnim situacijama treba zastupnik ili zaštitnik; Kleon je primjer političara-populista, na strani malih ljudi i potlačenih, te su i djeca znala odgovor u takvom slučaju

τὸ “τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;” član τὸ supstantivira direktno pitanje koje se citira pod navodnicima

τίνα... αἰρεῖται upitna zamjenica τίνα uvodi direktno, nezavisno pitanje: koga...; rekonstrukcija: τὰ παῖδιά προλαμβάνουσι τὸ (ἐρώτημα) τῶν κηρύκων “τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;” (τὰ παῖδιά ἀμείβονται) “Κλέωνα”

τὸ δὲ ἄρρυθμον „a drugo...”

ἀπέραντον imenski dio imenskog predikata (glagolski dio, kopula ἐστί, je neizrečen)

δεῖ § 492, glagol δεῖ traži dopunu u infinitivu

πεπεράνθαι § 291.b.2

ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον imenski dijelovi imenskog predikata (glagolski dio, kopula ἐστί, je neizrečen)

περαίνεται δὲ

ἀριθμῷ

πάντα·

ὁ δὲ

τοῦ σχήματος

τῆς λέξεως

ἀριθμὸς
     ῥυθμὸς ἐστίν,
         οὗ καὶ
             τὰ μέτρα
                 τμήματα·
 διὸ ῥυθμὸν
     δεῖ
         ἔχειν τὸν λόγον,
 μέτρον δὲ
     μή·
         ποίημα γὰρ ἔσται.

περαίνεται § 231

δὲ čestica adverbzativnog značenja: a...

ἐστίν § 315

ῥυθμὸς ἐστίν imenski predikat

οὗ... sc. ἐστί; odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: kojeg...

διὸ = δι' οὗ; zaključno: zato...

δεῖ glagol δεῖ otvara mjesto dopuni u infinitivu; ovdje u vidu akuzativa s infinitivom: zato treba da govor ima ritam...

ἔχειν § 231 (glag. osnove § 327.13)

γὰρ čestica eksplanatorno-uzročnog značenja ovdje podupire istinitost prethodne tvrdnje: jer inače...

ἔσται § 315

ῥυθμὸν δὲ
     μὴ ἀκριβῶς·
         τοῦτο δὲ ἔσται
         ἐάν
             μέχρι τοῦ ᾗ.

ἔσται § 315

ᾗ § 315

ἐάν... ᾗ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog futurskog značenja: ako...

μέχρι του ἧ imenski predikat u kojem prijedložni izraz ima funkciju imenskog dijela

τῶν δὲ ῥυθμῶν
 ὁ μὲν ἡρώως
 σεμνῆς
 ἀλλ' οὐ
 λεκτικῆς ἀρμονίας
 δεόμενος,
 ὁ δ' ἱαμβος
 αὐτῇ ἐστὶν ἡ λέξις
 ἡ τῶν πολλῶν
 (διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων
 ἱαμβεῖα φθέγγονται
 λέγοντες),
 δεῖ δὲ
 σεμνότητα γενέσθαι
 καὶ ἐκστῆσαι.

ὁ ἡρώως herojski metar, tj. daktil (u kvantitativnoj metrici: dugi, kratki, kratki slog, - ~ ~)

σεμνῆς ἀλλ' οὐ λεκτικῆς ἀρμονίας δεόμενος LSJ δέω II.1, »potrebno je«, »zahtijeva« (ono čemu je skladnost potrebna jest herojski metar, ὁ ἡρώως); u kritičkim izdanjima, filološkim i filozofskim komentarima postoje različita čitanja i tumačenja ovog mjesta, prijepornog po tome kakvu skladnost herojski metar ima ili nema

δεόμενος § 243, stezanje jednosložnih osnova § 244

ὁ ἱαμβος jamb, u kvantitativnoj metrici: kratki, dugi slog, ~ -

ἐστὶν § 315

διὸ... φθέγγονται umetnuta zavisna odnosna rečenica koju uvodi veznik διὸ (nastao od prijedložnog izraza odnosne zamjenice = δι' ὅ: zbog čega...)

φθέγγονται § 241

λέγοντες § 241

δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι ovaj se izraz odnosi na ἡ λέξις, opisuje koja je svrha takvog izražavanja

δεῖ § 492, glagol δεῖ otvara mjesto dopuni u infinitivu

γενέσθαι § 254

ἐκστῆσαι § 311.2 (ostala vremena: § 305, § 311.1); ovdje, suprotno prethodnoj pojavi istog glagola, ima značenje »poticati«, »privlačiti« (značenje slično prethodnom σεμνότητα γενέσθαι); LSJ ἐξίστημι A.2

ὁ δὲ τροχαῖος

κορδακικώτερος·

δηλοῖ δὲ

τὰ τετράμετρα·

ἔστι γὰρ

τροχερὸς ῥυθμὸς

τὰ τετράμετρα.

ὁ τροχαῖος trohej, u kvantitativnoj metrici: dug, kratak - ~

κορδακικώτερος imenski dio imenskog predikata (glagolski dio, kopula ἐστί ostaje neizrečen)

δηλοῖ § 243

ἔστι § 315

γὰρ čestica γὰρ se ovdje veže na prethodno izrečenu misao i dopunjuje ju: naime... ili jer...

ἔστι τροχερὸς ῥυθμὸς imenski predikat

λείπεται δὲ

παιάν,

ὧ̃ ἐχρῶντο μὲν

ἀπὸ Θρασυμάχου

ἀρξάμενοι,

οὐκ εἶχον δὲ

λέγειν

τίς ἦν.

λείπεται § 241

παιάν pean, u kvantitativnoj metrici: različite kombinacije jednog dugog i tri kratka sloga (dugi može biti na prvom, drugom, trećem ili četvrtom mjestu)

ἐχρῶντο μὲν... εἶχον δὲ koordinacija pomoću čestica μὲν... δέ: μὲν daje prvo objašnjenje početne misli (λείπεται παιάν), a δέ ističe novu, dodatnu informaciju: naime... ali...; subjekt je oba predikata isti, ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι

ἐχρῶντο rekcija: τινι; § 243, stezanje § 244.2 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ὃ ἐχρῶντο odnosna zamjenica ὃ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: kojim...

ἀρξάμενοι § 267 (glag. osnove § 301.B s. 116)

εἶχον § 241, augment § 236; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu uz značenjski pomak uz glagol govorenja: moći

λέγειν § 241 (glag. osnove § 327.7)

ἦν § 315

τίς ἦν upitna zamjenica τίς uvodi zavisnu upitnu rečenicu (neupravno pitanje), § 469; zamjenica ne označava osobu (Τραζιμάχα) nego (ὁ) παιάν: »kakav...« ili »što...«

ἔστι δὲ τρίτος

ὁ παιάν,

καὶ ἐχόμενος

τῶν εἰρημένων·

τρία γὰρ πρὸς δύο ἔστιν,

ἐκείνων δὲ

ὁ μὲν

ἓν πρὸς ἓν,

ὁ δὲ

δύο πρὸς ἓν,

ἔχεται δὲ

τῶν λόγων τούτων

ὁ ἡμιόλιος·

οὗτος δ' ἔστιν

ὁ παιάν.

ἔστι § 315

ἔστι τρίτος imenski predikat

ἐχόμενος rekcija: τινος; § 231

τῶν εἰρημένων § 272 (glag. osnove § 327.7)

ἔστιν § 315

τρία γὰρ πρὸς δύο' ἐστίν pean se može opisati razmjerom 3:2, dok ostale metre opisuju razmjeri 1:1 i 2:1

ἐκείνων δὲ... ὁ μὲν... ὁ δὲ prvi δὲ ovdje ima značenje adverbativnoga veznika: ali...; dok je ὁ μὲν... ὁ δὲ u koordinaciji: jedan... drugi...

ἐν πρὸς ἓν imenski dijelovi imenskoga predikata (neizrečena kopula ἐστίν)

δύο πρὸς ἓν imenski dijelovi imenskoga predikata (neizrečena kopula ἐστίν)

ἔχεται rekcija τινος; § 231

ἐστίν § 315

οἱ μὲν οὖν ἄλλοι

διὰ τε τὰ εἰρημένα

ἄφετέοι,

καὶ διότι

μετρικοί·

ὁ δὲ παιᾶν

ληπτέος·

ἀπὸ μόνου γὰρ

οὐκ ἔστι μέτρον

τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν,

ὥστε μάλιστα λανθάνειν.

τὰ εἰρημένα § 272 (glag. osnove § 327.7), supstantivirani particip § 499.2
ἄφετέοι § 300; oblik tvori imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je kopula εἰσί)

μετρικοί imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je kopula εἰσί)

ληπτέος § 300, oblik tvori imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je kopula ἐστὶ)

ἀπὸ μόνου tj. pean nije prilagođen metričkom sistemu, jer se njegov razmjer ne može iskazati cijelim brojem

ἔστι § 315

τῶν ῥηθέντων § 296 (glag. osnove § 327.7), izraz ima tekstualnu funkciju: od gorespomenutih...

ὥστε... λανθάνειν posljednični veznik ὥστε uvodi zavisnu posljedničnu rečenicu: tako da... § 473

λανθάνειν § 241 (glag. osnove § 321.15)

Poglavlje 24

Θουκυδίδου Ἱστορίαι Ζ 5, 1–4

O tekstu

Osamnaesta godina Peloponeskog rata (414./413. p. n. e) ujedno je bila i druga godina takozvane Sicilske ekspedicije, u kojoj su atenske snage opsje-dale daleku Sirakuzu. Sirakužanima su vojno pomagali Spartanci; početkom godine, u trenutku kad su Sirakužani već razmišljali o predaji, Spartanci su im poslali novog zapovjednika, Gilipa, s korintskim i spartanskim pojača-njima. Počela je grozničava utrka u podizanju zidova na strateški važnoj visoravni Epipoli (Ἐπιπολάι), neposredno iznad grada. Atenjani su pokuša-vali izgraditi zid i tako blokirati Sirakuzu, a Sirakužani su gradili protuzid sa svoje strane, kako bi presjekli liniju Atenjana i tako spriječili potpuno op-koljavanje. Između dva zida sukobile su se vojske. Prvi su put Sirakužani bili poraženi. No, u sljedećem će sukobu na istom mjestu izgubiti Atenja-ni, a Sirakužani će uspjeti blokirati daljnje napredovanje opsadnog zida. To će biti prekretnica u Sicilskoj ekspediciji, fatalni gubitak atenske prednosti i inicijative.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Thuc. Historiae 7.5.1–7.5.4

ὁ δὲ Γύλιππος ἅμα μὲν ἐτείχιζε τὸ διὰ τῶν Ἐπιπολῶν τεῖχος, τοῖς λίθοις χρώμενος οὓς οἱ Ἀθηναῖοι προπαρεβάλλοντο σφίσιν, ἅμα δὲ παρέτασεν ἐξάγων αἰεὶ πρὸ τοῦ τειχίσματος τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς ξυμμάχους· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπαρετάσσοντο.

ἐπειδὴ δὲ ἔδοξε τῷ Γυλίππῳ καιρὸς εἶναι, ἤρχε τῆς ἐφόδου· καὶ ἐν χερσὶ γενόμενοι ἐμάχοντο μεταξὺ τῶν τειχισμάτων, ἧ τῆς ἵππου τῶν Συρακοσίων οὐδεμία χρῆσις ἦν.

καὶ νικηθέντων τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν ξυμμάχων καὶ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελομένων καὶ τῶν Ἀθηναίων τροπαῖον στησάντων, ὁ Γύλιππος ξυγκαλέσας τὸ στράτευμα οὐκ ἔφη τὸ ἀμάρτημα ἐκείνων, ἀλλ' ἐαυτοῦ γενέσθαι· τῆς γὰρ ἵππου καὶ τῶν ἀκοντιστῶν τὴν ὠφελίαν τῇ τάξει ἐντὸς λίαν τῶν τειχῶν ποιήσας ἀφελέσθαι· νῦν οὖν αὖθις ἐπάξειν.

καὶ διανοεῖσθαι οὕτως ἐκέλευεν αὐτοὺς ὥς τῇ μὲν παρασκευῇ οὐκ ἔλασσον ἔξοντας, τῇ δὲ γνώμῃ οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον εἰ μὴ ἀξιώσουσι Πελοποννήσιοί τε ὄντες καὶ Δωριῆς Ἰώνων καὶ νησιωτῶν καὶ ξυγκλύδων ἀνθρώπων κρατήσαντες ἐξελάσασθαι ἐκ τῆς χώρας.

Analiza i komentar

ὁ δὲ Γύλιππος
 ἅμα μὲν ἐτείχιζε
     τὸ διὰ τῶν Ἐπιπολῶν τεῖχος,
 τοῖς λίθοις χρώμενος
     οὓς οἱ Ἀθηναῖοι
     προπαρεβάλλοντο σφίσιν,
 ἅμα δὲ παρέτασεν

ἐξάγων
 αἰεὶ
 πρὸ τοῦ τειχίσματος
 τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς ξυμμάχους·
 καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπαρετάσσοντο.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje
 ἄμα μὲν... ἄμα δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...

ἐτείχιζε § 231

χρώμενος § 232, § 243; rekcija: χράομαι τι

προπαρεβάλλοντο § 238; § 254; s. 118

παρέτασσαν § 231, § 238; složenica τάσσω (atički τάττω); usp. niže ἀντι-
 παρετάσσοντο

ἐξάγων § 231

ἀντιπαρετάσσοντο § 232, § 238

ἐπειδὴ δὲ ἔδοξε
 τῷ Γυλίππῳ
 καιρὸς εἶναι,

ἦρχε
 τῆς ἐφόδου·

καὶ ἐν χερσὶ γενόμενοι
 ἐμάχοντο

μεταξὺ τῶν τειχισμάτων,
 ἢ τῆς ἵππου
 τῶν Συρακοσίων
 οὐδεμία χρῆσις ἦν.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje
 ἔδοξε § 267; rekcija τινι; otvara mjesto dopuni u infinitivu: da...

καιρὸς εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909

ἦρχε § 231, § 235; rekcija τινος

ἐν χερσὶ γενόμενοι § 254; § 325.11; fraza koja znači: stupiti u blisku bor-
 bu, LSJ χεῖρ II.6.f

ἐμάχοντο § 232

ἦ LSJ ὅς, ἦ, ὅ 0-2 A II (izražava mjesto)

τῆς ἵππου LSJ ἵππος II (kao kolektivna imenica)

χρῆσις ἦν § 315; imenski predikat, Smyth 909

καὶ νικηθέντων τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν ξυμμάχων

καὶ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελομένων

καὶ τῶν Ἀθηναίων τροπαῖον στησάντων,

ὁ Γύλιππος

ξυγκαλέσας τὸ στράτευμα

οὐκ ἔφη

τὸ ἀμάρτημα

ἐκείνων,

ἀλλ' ἐαυτοῦ

γενέσθαι·

τῆς γὰρ ἵππου καὶ τῶν ἀκοντιστῶν

τὴν ὠφελίαν

τῇ τάξει

ἐντὸς λίαν τῶν τειχῶν

ποιήσας

ἀφελέσθαι·

νῦν οὖν αὖθις ἐπάξειν.

νικηθέντων § 296, particip je dio genitiva apsolutnog

ἀνελομένων § 254, složenica αἰρέω § 327.1; particip je dio genitiva apsolutnog

στησάντων § 267, particip je dio genitiva apsolutnog

ξυγκαλέσας § 267; ξυγ- je atička varijanta za συγκαλέω

οὐκ ἔφη § 312.8; fraza οὐ φημι: poreći, zanijekati, odbiti (LSJ φημί III); otvara mjesto akuzativu s infinitivom i infinitivu

ἀμάρτημα... γενέσθαι § 325.11; imenski predikat, Smyth 909; akuzativ s infinitivom

ἐντὸς... ποιήσας § 269; fraza, LSJ ἐντός II: uvući, uvesti

τὴν ὠφελίαν... ἀφελέσθαι složenica αἰρέω § 327.1; § 254; infinitiv kao dopuna οὐκ ἔφη

ἐπάξειν složenica ἄγω, s. 116; § 258; infinitiv kao dopuna οὐκ ἔφη

καὶ διανοεῖσθαι
οὕτως
ἐκέλευεν αὐτοὺς
ὥς τῇ μὲν παρασκευῇ
οὐκ ἔλασσον ἔξοντας,
τῇ δὲ γνώμῃ
οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον
εἰ μὴ ἀξιώσουσι
Πελοποννήσιοί τε ὄντες καὶ Δωριῆς
Ἰώνων καὶ νησιωτῶν καὶ ξυγκλύδων ἀνθρώπων
κρατήσαντες
ἐξελάσασθαι
ἐκ τῆς χώρας.

διανοεῖσθαι § 232, § 243; dio akuzativa s infinitivom (neupravni govor)
ἐκέλευεν § 231; otvara mjesto akuzativu s infinitivom
οὕτως... ὥς... οὐκ ἔλασσον ἔξοντας § 327.13; § 258; LSJ ἔχω B.II.2; po-
redbeno: tako... kao da...
τῇ μὲν ... τῇ δὲ... koordinacija rečeničnih članova
οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον § 315; imenski predikat, Smyth 909
εἰ μὴ ἀξιώσουσι § 259; otvara mjesto dopuni u infinitivu; pogodbeni realni
protaza: ako ne...
ὄντες § 315 (s imenskim dopunama)
κρατήσαντες § 269; rekcija: τινος
ἐξελάσασθαι § 267; složenica glagola ἐλαύνω

Poglavlje 25

Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικά I 27

O autoru

Heliodor iz Emese (Ἡλιόδωρος ὁ Ἐμεσηνός), grčki je pisac carskoga razdoblja, čiji se *floruit* datira dvojako, ili oko 250. ili oko 363. Najpouzdaniji podatak o autoru potječe od njega samog; doznajemo da je bio Feničanin iz Emese, današnjega sirijskoga grada Homsa.

Heliodor je *Etiopske priče o Teagenu i Harikleji* (Αἰθιοπικά τὰ περὶ Θεαγένην καὶ Χαρίκλειαν) napisao u tradiciji grčkog ljubavnog (i pustolovnog) romana. No, po nekim se obilježjima Heliodorove priče mogu povezati i s Herodotom i s Homerom. Heliodora, naime, zanimaju stvari slične onima koje je Herodot zabilježio pišući o Egiptu: navike i običaji stranih naroda, neobični podaci iz stranih krajeva, vojna taktika i prirodne znanosti. Iz Heliodorova teksta očito je dobro poznavanje Egipta.

O tekstu

Etiopska kraljica Persina zagledala se trudna u sliku gole Andromede. Prenijevši dojam slike na dijete u utrobi, rodila je bjeloputu djevojčicu. U strahu od optužbi da je prevarila supruga, kralja Hidaspa, odlučila je odreći se djeteta. Gimnosofist Sisimitra odveo je djevojčicu u Egipat i predao je pitijskom svećeniku Hariklu. Iz Egipta je djevojčica, imenom Harikleja, prešla u Delfe i postala Artemidina svećenica. U nju se zaljubio Teagen, mladić plemenita porijekla. No, par je prije sretnoga kraja morao proći kroz razne avanture i opasnosti, iskušavajući svoju ljubav.

Utjecaji žanra grčkog romana vidljivi su iz teme (ljubav mladoga para na kušnjama) i pojedinih motiva (gusari, otmice, lažna smrt...). No, Heliodor nasljeđuje i Homera, napose u vještini s kojom planira ukupnu strukturu zapleta. Poput *Odiseje*, *Etiopske priče* počinju *in medias res*; radnja se zatim

vraća u prošlost kako bi se pripovijest dovela do središnje točke od koje se postupno i polako kreće do kulminacije. Struktura djela, koja narušava kronološki slijed fabule, smatra se važnom Heliodorovom inovacijom.

Roman je snažno odjeknuo u bizantskoj književnosti te su ga imitirali bizantski grčki autori (Teodor Prodrom napisao je pod Heliodorovim utjecajem roman *Priča o Rodanti i Dosiklu*, Niketa Eugenijan roman o Drosili i Hariklu). Heliodor je ostavio traga i u potonjoj europskoj književnosti. Navodno su Racineu *Etiopske priče* bila najdraža knjiga, a Cervantes je djelo *Persiles i Sigismunda ili priča sa sjevernih strana* oblikovao prema Heliodorovu romanu.

U ekscerptu koji čitamo uočljiva je fascinacija grčkog ljubavnog romana čudesnim i fantastičnim. Etiopski kralj Hidaspr prima čudesne darove sa svih strana svijeta; posljednji mu svoje poklone prinose saveznici Aksiomiti, koji mu, među ostalim, daruju neobičnu životinju kameloparda (καμηλοπάρδαλις je grčka riječ za žirafu).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Heliod. Aethiopica 10.27

δῶρα καὶ οὗτοι προσῆγον, ἄλλα τε καὶ δὴ καὶ ζώου τινὸς εἶδος ἄλλοκότου τε ἅμα καὶ θαυμασίου τὴν φύσιν, μέγεθος μὲν εἰς καμήλου μέτρον ὑψούμενον, χροιάν δὲ καὶ δορὰν παρδάλεως φολίσιν ἀνθηραῖς ἐστιγμένον.

ἦν δὲ αὐτῷ τὰ μὲν ὀπίσθια καὶ μετὰ κενεῶνας χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη, τὰ δὲ ὠμιαῖα καὶ πόδες πρόσθιοι καὶ στέρνα πέρα τοῦ ἀναλόγου τῶν ἄλλων μελῶν ἐξανιστάμενα. λεπτὸς ὁ αὐχὴν, καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος εἰς κύκνειον φάρυγγα μηκυνόμενος. ἡ κεφαλὴ τὸ μὲν εἶδος καμηλίζουσα, τὸ δὲ μέγεθος στρουθοῦ Λιβύσσης εἰς διπλάσιον ὀλίγον ὑπερφέρουσα, καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπογεγραμμένους βλοσυρῶς σοβοῦσα. παρήλλακτο καὶ τὸ βάδισμα χερσαίου τε ζώου καὶ ἐνύδρου παντὸς ὑπεναντίως σαλευόμενον, τῶν σκελῶν οὐκ ἐναλλάξ ἑκατέρου καὶ παρὰ μέρος ἐπιβαίνοντος, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τοῖν δυοῖν καὶ ἅμα τῶν ἐν δεξιᾷ, χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν τῶν εὐωνύμων σὺν ἑκατέρᾳ τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ μετατιθεμένων. ὀλκὸν δὲ οὕτω τὴν κίνησιν καὶ τιθασὸν τὴν ἔξιν ὥστε ὑπὸ λεπτῆς μηρίνθου, τῇ κορυφῇ περιελιχθείσης, ἄγεσθαι

πρὸς τοῦ θηροκόμου, καθάπερ ἀφύκτῳ δεσμῷ τῷ ἐκείνου βουλή-
ματι ὁδηγούμενον.

τοῦτο φανέν τὸ ζῷον τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν ἐξέπληξε, καὶ ὄνομα
τὸ εἶδος ἐλάμβανεν, ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων τοῦ σώματος αὐτο-
σχεδίως πρὸς τοῦ δήμου καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν...

Analiza i komentar

δῶρα καὶ οὔτοι

προσῆγον

ἄλλα τε

καὶ δὴ καὶ

ζώου τινὸς εἶδος

ἀλλοκότου τε ἅμα

καὶ θαυμασίου

τὴν φύσιν,

μέγεθος μὲν

εἰς καμήλου μέτρον

ὑφούμενον

χροιὰν δὲ καὶ δορὰν

παρδάλεως

φολίσιν ἀνθηραῖς

ἐστιγμένον.

προσῆγον § 231, augment § 235 i § 238; složenica glagola ἄγω, glagolske osnove s. 116

τε... τε... koordinacija rečeničnih članova sastavnim veznicima

καὶ δὴ καὶ kombinacija čestica označava prijelaz od općenitog iskaza prema posebnom: a napose...

ἀλλοκότου τε... καὶ θαυμασίου koordinacija rečeničnih članova pomoću postpozitivnog τε i καὶ

τὴν φύσιν... μέγεθος... χροιὰν δὲ καὶ δορὰν niz akuzativa obzira, § 389: obzirom na...

ὑφούμενον § 243; atributivni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

μέγεθος μὲν... χροιάν δὲ koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν
i δέ u opisu obilježja
ἐστιγμένον § 291.b, atributivni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

Ἦν δὲ αὐτῷ
τὰ μὲν ὀπίσθια
καὶ μετὰ κενεῶνας
χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη,
τὰ δὲ ὠμιαῖα
καὶ πόδες πρόσθιοι
καὶ στέρνα
    πέρα τοῦ ἀναλόγου
        τῶν ἄλλων μελῶν
            ἐξανιστάμενα·
λεπτὸς ὁ αὐχὴν
    καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος
        εἰς κύκνειον φάρυγγα
            μηκυνόμενος·
ἡ κεφαλὴ
    τὸ μὲν εἶδος
        καμηλίζουσα
    τὸ μέγεθος δὲ
        στρουθοῦ Λιβύσσης
            εἰς διπλάσιον
                ὀλίγου
                    ὑπερφέρουσα
καὶ
        ὀφθαλμοὺς ὑπογεγραμμένους
            βλοσυρῶς
                σοβοῦσα.

Ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imen-
ski predikat, Smyth § 910); ἐστὶ τινι imati, LSJ εἰμί III
δὲ čestica povezuje surečenicu s prethodnom kao suprotni veznik

τὰ μὲν ὀπίσθια... τὰ δὲ ὠμιαῖα koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν i δέ
 χαμαιζηλά τε καὶ λεοντώδη povezivanje rečeničnih dijelova sastavnim veznicima τε i καὶ; imenski dio imenskoga predikata
 ἐξανιστάμενα § 305, vremenske osnove § 311; predikatni particip kao dopuna kopulativnom glagolu imenskoga predikata § 500; Senc ἐξανίστημι A.1.a
 μηκυνόμενος § 231; predikatni particip koji se odnosi na subjekt (uz neizrečen kopulativni glagol)
 τὸ μὲν εἶδος... τὸ μέγεθος δὲ koordinirani akuzativi obzira, § 389
 καμηλίζουσα... ὑπερφέρουσα... σοβοῦσα sva tri predikatna participa odnose se na subjekt rečenice § 500
 καμηλίζουσα § 231, § 500; glagol izveden od κάμηλος
 ὀλίγου priložno, modificira priložnu oznaku εἰς διπλάσιον; LSJ ὀλίγος IV.1
 ὑπερφέρουσα § 231, § 500; složenica glagola φέρω
 ὑπογεγραμμένους § 291.b, § 500; složenica glagola γράφω
 σοβοῦσα § 243, § 500

Παρήλλακτο καὶ τὸ βάδισμα

χερσαίου τε ζώου

καὶ ἐνύδρου παντὸς

ὑπεναντίως σαλευόμενον,

τῶν σκελῶν

οὐκ ἐναλλάξ

ἐκατέρου

καὶ παρὰ μέρος

ἐπιβαίνοντος,

ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν

τοῖν δυοῖν

καὶ ἄμα

τῶν ἐν δεξιᾷ

χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν

τῶν εὐωνύμων

σὺν ἐκατέρᾳ τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ

μετατιθεμένων.

Παρήλλακτο složenica glagola ἀλλάσσω (at. ἀλλάττω); § 291.b
χερσαίου τε... καὶ ἐνύδρου povezivanje rečeničnih članova pomoću sastavnih veznika (τε, καί)
σαλευόμενον § 231, atributivni particip § 499
οὐκ ἐναλλάξ... ἀλλ' ἰδίᾳ... koordinacija suprotstavljenih članova
παρὰ μέρος LSJ παρὰ C.I.9 i μέρος II.2
τῶν σκελῶν dijelni genitiv ovisan o ἐκατέρου
ἐκατέρου... ἐπιβαίνοντος genitiv apsolutni, § 504
ἐπιβαίνοντος § 231, glagolski dio genitiva apsolutnog
καὶ ἅμα ... χωρὶς δὲ καὶ ζυγῆδόν koordinacija suprotstavljenih priloga
τῶν ἐν δεξιᾷ sc. τῶν σκελῶν; supstantivirana priložna oznaka, ujedno dio genitiva apsolutnog ovisan o μετατιθεμένων
ἐπαιωρούμενη § 243, atributni particip kao dopuna imenici u istom padežu § 499
τῶν εὐωνύμων sc. τῶν σκελῶν; dio genitiva apsolutnog ovisan o μετατιθεμένων
μετατιθεμένων složenica glagola τίθημι, § 305, supstantivirani particip § 499

Ὅλκον δὲ οὕτω
 τὴν κίνησιν
 καὶ τίθασον
 τὴν ἔξιν
 ὥστε
 ὑπὸ λεπτῆς μηρίνθου
 τῇ κορυφῇ
 περιελιχθείσης
 ἄγεσθαι
 πρὸς τοῦ θηροκόμου,
 καθάπερ
 ἀφύκτω δεσμῷ
 τῷ ἐκείνου βουλήματι
 ὀδηγούμενον.

ὀλκόν... καὶ τίθασον sc. τὸ ζῶον
δὲ čestica δέ ima konektivnu funkciju nizanja rečenica
τὴν κίνησιν... τὴν ἔξιν par akuzativa obzira, § 389

περιελιχθείσης složenica glagola ἐλίσσω; rekcija: τινι; § 296, atributivni particip kao dopuna imenici u istom padežu

ὥστε... ἄγεσθαι veznik ὥστε otvara mjesto zavisnoj posljedičnoj rečenici (s pomišljenom, mogućom posljedicom) § 473

ἄγεσθαι § 231, osnove s. 116

καθάπερ... ὀδηγούμενον veznik καθάπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu ὀδηγούμενον sc. τὸ ζῶον; § 243, predikatni particip čije se značenje odnosi na subjekt § 500

Τοῦτο φανέν τὸ ζῶον
τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν
ἐξέπληξε,
καὶ ὄνομα
τὸ εἶδος
ἐλάμβανεν
ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων
τοῦ σώματος,
αὐτοσχεδίως
πρὸς τοῦ δήμου
καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν

φανέν § 292; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500

τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν tj. ljudi koji su promatrali povorku s darovima

ἐξέπληξε složenica glagola πλήσσω (atički πλῆττω), § 267, augment § 238, glagolske osnove § 327.10

τὸ εἶδος akuzativ obzira, § 389: prema...

ἐλάμβανεν § 231, glagolske osnove § 321.14

τῶν ἐπικρατεστέρων supstantiviran pridjev, u prijevodu dodaj imenicu poput “obilježje” ili “oznaka”

πρὸς τοῦ δήμου narod je promatrao povorku

κατηγορηθέν § 296; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500

Poglavlje 26

Λυσίου Ἐπιτάφιος 4–6

O tekstu

Od Tukidida saznajemo za atenski običaj godišnjih javnih sahrana onih koji su pali u borbi za državu; tom bi prigodom neki ugledan građanin održao javni nadgrobni govor. Znamenit je primjer Periklova govora (Thuc. 2, 35–46). I drugi tekst sačuvan u Lizijinu korpusu (Lys. 2) takav je govor u čast palih u Korintskom ratu; rat je izbio 395, kad se Atena pridružila Korintu, Argu i Tebi u pobuni protiv Sparte. Rat je trajao je do 387, kad su, uz perzijsku podršku, Spartanci situaciju uspjeli okrenuti u svoju korist.

Lys. 2 jedan je od dva Lizijina teksta koji nisu namijenjeni sudskim procesima. Stilom odudara od sudskih, i zato su filolozi dovodili u pitanje Lizijino autorstvo (označava se atributom *spurius*, “dvojbena porijekla”). Osim toga, Lizija, koji nije bio atenski građanin, teško da je govor držao osobno, a malo je vjerojatno i da bi ga pisao za drugoga; građanin dovoljno ugledan (to znači, dovoljno politički istaknut) da bude govornik u ovoj prigodi vjerojatno bi i sam mogao sastaviti govor. Ovaj je tekst možda retorička vježba s početka IV. st. p. n. e, ili u to vrijeme nastao pamflet namijenjen cirkulaciji u pisanom obliku. No, nemamo dovoljno podataka da bilo koju od ovih teorija opovrgnemo ili potvrdimo.

Važan je dio nadgrobnih govora veličanje postignuća predaka. U tom kontekstu, odmah na početku govora, Lizija prikazuje napad Amazonki na Atenu; drevni Atenjani dokazali su da su ove zastrašujuće ratnice bile ipak samo žene, i nijedna se od njih nije vratila u domovinu da bi izvukla pouku iz ovog nepromišljenog čina.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Lys. Epitaphius [Sp.] 4–6

Ἀμαζόνες γὰρ Ἄρεως μὲν τὸ παλαιὸν ἦσαν θυγατέρες, οἰκοῦσαι δὲ παρὰ τὸν Θερμῶδοντα ποταμόν, μόναι μὲν ὠπλισμέναι σιδήρῳ τῶν περὶ αὐτάς, πρῶται δὲ τῶν πάντων ἐφ' ἵππους ἀναβάσαι, οἷς ἀνελπίστως δι' ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων ἤρουν μὲν τοὺς φεύγοντας, ἀπέλειπον δὲ διώκοντας· ἐνομίζοντο δὲ διὰ τὴν εὐψυχίαν μᾶλλον ἄνδρες ἢ διὰ τὴν φύσιν γυναῖκες· πλέον γὰρ ἐδόκουν τῶν ἀνδρῶν ταῖς ψυχαῖς διαφέρειν ἢ ταῖς ιδέαις ἐλλείπειν.

ἄρχουσαι δὲ πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ἔργῳ μὲν τοὺς περὶ αὐτάς καταδεδουλωμένοι, λόγῳ δὲ περὶ τῇσδε τῆς χώρας ἀκούουσαι κλέος μέγα, πολλῆς δόξης καὶ μεγάλης ἐλπίδος χάριν παραλαβοῦσαι τὰ μαχιμώτατα τῶν ἐθνῶν ἐστράτευσαν ἐπὶ τήνδε τὴν πόλιν. τυχοῦσαι δ' ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς τῇ φύσει, καὶ ἐναντίαν τὴν δόξαν τῆς προτέρας λαβοῦσαι μᾶλλον ἐκ τῶν κινδύνων ἢ ἐκ τῶν σωμάτων ἔδοξαν εἶναι γυναῖκες.

μόναις δ' αὐταῖς οὐκ ἐξεγένετο ἐκ τῶν ἡμαρτημένων μαθούσαις περὶ τῶν λοιπῶν ἄμεινον βουλευέσασθαι, οὐδ' οἷκαδε ἀπελθούσαις ἀπαγγεῖλαι τὴν τε σφετέραν αὐτῶν δυστυχίαν καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀρετήν· αὐτοῦ γὰρ ἀποθανοῦσαι, καὶ δοῦσαι δίκην τῆς ἀνοίας, τῇσδε μὲν τῆς πόλεως διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν, τὴν δὲ ἑαυτῶν πατρίδα διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν ἀνώνυμον κατέστησαν. ἐκεῖναι μὲν οὖν τῆς ἀλλοτρίας ἀδίκως ἐπιθυμήσασαι τὴν ἑαυτῶν δικαίως ἀπώλεσαν.

Analiza i komentar

Ἀμαζόνες γὰρ
     Ἄρεως μὲν
         τὸ παλαιὸν ἦσαν θυγατέρες,
 οἰκοῦσαι δὲ
     παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμόν,
 μόναι μὲν
     ὠπλισμέναι σιδήρῳ
         τῶν περὶ αὐτάς,
 πρῶται δὲ
     τῶν πάντων
         ἐφ' ἵππους ἀναβᾶσαι,
             οἷς ἀνελπίστως
         δι' ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων
             ἤρουν μὲν
                 τοὺς φεύγοντας,
         ἀπέλειπον δὲ
             διώκοντας·
 ἐνομίζοντο δὲ
     διὰ τὴν εὐψυχίαν
         μᾶλλον ἄνδρες
     ἢ διὰ τὴν φύσιν
         γυναῖκες·
 πλέον γὰρ ἐδόκουν
     τῶν ἀνδρῶν
         ταῖς ψυχαῖς διαφέρειν
         ἢ ταῖς ἰδέαις ἐλλείπειν.

γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja (tvrdnje iz prethodne rečenice):
 naime...

Ἄρεως μὲν... οἰκοῦσαι δὲ... koordinacija rečeničnih članaka

τὸ παλαιὸν supstantivirani prilog § 373

ἦσαν θυγατέρες § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

οἰκοῦσαι § 231, § 243

μόναι μὲν... πρῶται δὲ... koordinacija rečeničnih članova

μόναι u rečenici otvara mjesto (dijelnom) genitivu τῶν περὶ αὐτάς

ὥπλισμένοι § 267; glagolske osnove na -ιζω § 261, § 269

τῶν περὶ αὐτάς supstantivirani prijedložni izraz § 373: od onih...

πρῶται u rečenici otvara mjesto (dijelnom) genitivu τῶν πάντων

τῶν πάντων supstantivirani pridjev § 373

ἀναβᾶσαι § 267; složenica glagola βᾶίνω § 321.6

οἷς odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu (antecedent ἴππους); dativ instrumentalni § 414: pomoću njih...

ἦρουν μὲν... ἀπέλειπον δὲ... koordinacija rečeničnih članova

ἦρουν § 243, § 235, § 327.1; LSJ αἰρέω II

τοὺς φεύγοντας § 231, supstantivirani particip § 373

ἀπέλειπον § 231, složenica glagola λείπω

διώκοντας § 231

ἐνομίζοντο δὲ... διὰ τὴν φύσιν γυναικες ratnička je hrabrost Amazonki (εὐψυχία) suprotstavljena ograničenjima njihova spola (φύσις); antički su Grci žene smatrali lošijima i podređenima te »nedovršenim muškarcima«, ἔτι δὲ τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρεῖττον τὸ δὲ χειρόν, καὶ τὸ μὲν ἄρχον τὸ δ' ἀρχόμενον, Aristotel, Politika 1, 1254b; τὸ γὰρ θῆλυ ὥσπερ ἄρρεν ἐστὶ πεπηρωμένον, Aristotel, De generatione animalium, 2, 3 (737a)

ἐνομίζοντο § 231; *verbum sentiendi* otvara mjesto imenskoj dopuni (ἄνδρες... γυναῖκες)

μᾶλλον... ἤ... koordinacija rečeničnih članova

πλέον γὰρ ἐδόκουν... ἢ ταῖς ιδέαις ἐλλείπειν slijedi objašnjenje razloga zbog kojeg su se Amazonke činile više muškarcima nego ženama; hrabrošću (ταῖς ψυχῇς) su više nadvisivale (διαφέρειν) muškarce nego što su po slabosti svojeg spola (ταῖς ιδέαις) za muškarcima zaostajale (ἐλλείπειν)

πλέον... ἤ... koordinacija rečeničnih članova

γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja: naime...

ἐδόκουν § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu (διαφέρειν... ἐλλείπειν)

διαφέρειν § 231; rekcija τινός τινι (razlikovati se) od nekoga nečim, ovdje: nadvisivati nekoga nečim, LSJ διαφέρω III.4

ἐλλείπειν § 231; složenica λείπω; LSJ ἐλλείπω A.5, rekcija τινός τινι u odnosu na nekog po nečemu

ἄρχουσai δὲ
     πολλῶν ἐθνῶν,
 καὶ ἔργῳ μὲν
     τοὺς περὶ αὐτάς
     καταδεδουλωμέναι,
 λόγῳ δὲ
     περὶ τῇσδε τῆς χώρας
     ἀκούουσai κλέος μέγα,
 πολλῆς δόξης
 καὶ μεγάλης ἐλπίδος
     χάριν
     παραλαβοῦσαι
 τὰ μαχιμώτατα
     τῶν ἐθνῶν
     ἐστράτευσαν
     ἐπὶ τήνδε τὴν πόλιν.

ἄρχουσai § 231, rekcija τινός

ἔργῳ μὲν... λόγῳ δὲ... koordinacija rečeničnih članaka pomoću para čestica

καταδεδουλωμέναι § 272, složenica glagola δουλόω

περὶ τῇσδε τῆς χώρας rečeno iz pozicije govornika (Lizije), koji govori u Ateni (na groblju u Keramiku)

ἀκούουσai § 231

δόξης LSJ δόξα A, osnovno značenje »očekivanje«, ovdje u sličnom značenju kao ἐλπίς; Amazonke su imale velika očekivanja od napada na bogatu i slavnu Atenu

παραλαβοῦσαι § 254, složenica glagola λαμβάνω; LSJ παραλαμβάνω A.4

ἐστράτευσαν § 267, § 269; rekcija ἐπὶ τι na nešto, protiv nečega

τυχοῦσαι δ'

ἀγαθῶν ἀνδρῶν

ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς

τῇ φύσει,

καὶ ἐναντίαν τὴν δόξαν

τῆς προτέρας

λαβοῦσαι
 μᾶλλον ἐκ τῶν κινδύνων
 ἢ ἐκ τῶν σωμάτων
 ἔδοξαν
 εἶναι γυναῖκες.

τυχοῦσαι § 254; § 321.19; rekcija (objekta) τινός
 ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς τῇ φύσει u skladu s gore rečenim, u sukobu s
 junačkim Atenjanima hrabrost (αἱ ψυχαί) Amazonki postala je jednaka
 njihovoj (manje vrijednoj) prirodi (τῇ φύσει)

ὁμοίας rekcija τινί

ἐκτήσαντο § 267, § 269

ἐναντίαν rekcija τινός

λαβοῦσαι § 254; § 321.14

τῶν κινδύνων κίνδυνος rizik (koji može uključivati i izlaganje ratnoj sreći
 u bici), usp. LSJ s. v.; moguće je također i da autor smatra da su se
 Amazonke pokazale ženama jer su *pogrešno* procijenile i nešto nerealno
 očekivale

ἔδοξαν § 267; § 325.2; kao *verbum sentiendi*, glagol otvara u rečenici mjes-
 to dopuni, ovdje je to infinitiv

εἶναι γυναῖκες § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj
 dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

μόναις δ' αὐταῖς

οὐκ ἐξεγένετο

ἐκ τῶν ἡμαρτημένων μαθούσαις

περὶ τῶν λοιπῶν

ἄμεινον βουλεύσασθαι,

οὐδ' οἴκαδε ἀπελθούσαις

ἀπαγγεῖλαι

τὴν τε σφετέραν αὐτῶν δυστυχίαν

καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀρετήν·

αὐτοῦ γὰρ ἀποθανοῦσαι,

καὶ δοῦσαι δίκην

τῆς ἀνοίας,

τῇσδε μὲν τῆς πόλεως

διὰ τὴν ἀρετὴν
 ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν,
 τὴν δὲ ἑαυτῶν πατρίδα
 διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν
 ἀνώνυμον κατέστησαν.

ἐξεγένετο § 254; različno, složenica γίγνομαι, LSJ ἐκγίγνομαι III; glagol u rečenici otvara mjesto dativu osobe (τινί) i infinitivu (ovdje ih ima više)
 τῶν ἡμαρτημένων § 272; supstantivirani particip § 373; § 321.10
 μαθούσαις § 254; § 321.17
 βουλεύσασθαι § 267, § 269, LSJ βουλεύω B.1
 ἀπελθούσαις § 254, složenica glagola ἔρχομαι
 ἀπαγγεῖλαι § 267, složenica glagola ἀγγέλλω, s. 118
 δυστυχίαν... ἀρετὴν antiteza
 τὴν τε... καὶ τὴν koordinacija sastavnih veznika, pri čemu je drugi član para naglašeniji
 αὐτοῦ prilog mjesta, LSJ s. v.; sc. na mjestu bitke
 γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja: jer...
 ἀποθανούσαι § 254; § 324.8
 δοῦσαι δίκην § 306; δίκας διδόναι τινός LSJ δίκη IV.3
 τῇσδε μὲν... τὴν δὲ... koordinacija rečeničnih članova
 ἀθάνατον... ἐποίησαν § 267, § 269; ποιῆσαι τινα s pridjevom LSJ ποιέω III; ἀθάνατον τὴν μνήμην... ἀνώνυμον antiteza
 τὴν ἐνθάδε συμφορὰν prilog u atributnom položaju § 375.5
 ἀνώνυμον κατέστησαν § 267, glagol je složenica ἵστημι; rekcija τινά s pridjevom LSJ καθίστημι II.4

ἐκεῖναι μὲν οὖν
 τῆς ἀλλοτρίας
 ἀδίκως ἐπιθυμήσασαι
 τὴν ἑαυτῶν
 δικαίως ἀπώλεσαν.

τῆς ἀλλοτρίας sc. χώρας
 ἐπιθυμήσασαι § 267, § 269, rekcija τινος
 ἀδίκως... δικαίως antiteza
 ἀπώλεσαν § 267, § 319.15; LSJ ἀπόλλυμι II

Poglavlje 27

Χαρίτωνος Ἀφροδισιέως Τῶν περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην ἐρωτικῶν διηγημάτων λόγοι ὀκτώ 2.2

O autoru

Hariton (Χαρίτων), autor ljubavnog romana *Zgode Hereje i Kaliroje* (Τὰ περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην), živio je najvjerojatnije između 50. pr. Kr. i 50. po Kr. Malo se zna o njemu osim onoga što je sam naveo na početku svog romana: da je živio u maloazijskom gradu Afrodizijadi i da je bio tajnik retora Atenagore.

O tekstu

Roman *Zgode Hereje i Kaliroje* dugo se smatrao kronološki posljednjim grčkim ljubavnim romanom antike, ali su papirusni nalazi s jedne i jezična analiza s druge strane pokazali da je zapravo jedan od najranijih.

U romanu susrećemo tipične žanrovske motive: ljubav dvoje iznimno lijepih, plemenitih i osjećajnih mladih ljudi, putovanja egzotičnim zemljama, gusare. Glavni su junaci Hereja i Kaliroja, dvoje sicilskih Grka koji se zaljube na prvi pogled te se vrlo brzo i vjenčaju, no zavist drugih mladića koji su se borili za Kalirojinu ruku pokrene niz događaja zbog kojih Hereja mora krenuti u potragu za svojom dragom. Ta će ga potraga odvesti sve do Babilona, gdje će se za nju boriti na sudu, a potom će se istaknuti i kao sposoban vojskovođa u Egiptu. Za to vrijeme Kaliroja, oteta i prodana u roblje, za dobrobit svojeg nerođenog djeteta (čiji je otac Hereja) sklapa brak s maloazijskim Grkom Dionizijem.

U odlomku koji slijedi Kaliroju dočekuju Dionizijeve sluškinje i dive se njezinoj ljepoti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Charito, Scr. Erot. De Chaerea et Callirhoe 2.2.1–4

Πρὸς δὲ τὴν Καλλιρρόην εἰσῆλθον αἱ ἄγροικοι γυναῖκες καὶ εὐθύς ὡς δέσποιναν ἤρξαντο κολακεύειν. Πλαγγὼν δέ, ἡ τοῦ οἰκονόμου γυνή, ζῶον οὐκ ἄπρακτον, ἔφη πρὸς αὐτὴν “ζητεῖς μὲν, ὦ τέκνον, πάντως τοὺς σεαυτῆς· ἀλλὰ καλῶς καὶ τοὺς ἐνθάδε νόμιζε σούς· Διονύσιος γάρ, ὁ δεσπότης ἡμῶν, χρηστός ἐστι καὶ φιλόανθρωπος. Εὐτυχῶς σε ἤγαγεν εἰς ἀγαθὴν ὁ θεὸς οἰκίαν. Ὡσπερ ἐν πατρίδι διάξεις. Ἐκ μακρᾶς οὖν θαλάσσης ἀπόλousαι τὴν ἄσιν· ἔχεις θεραπαινίδας.” Μόλις μὲν καὶ μὴ βουλομένην, προήγαγε δ’ ὁμῶς εἰς τὸ βαλανεῖον. Εἰσελθοῦσαν δὲ ἤλειψάν τε καὶ ἀπέσμηξαν ἐπιμελῶς καὶ μᾶλλον ἀποδυσασμένης κατεπλάγησαν· ὥστε ἐνδεδυμένης αὐτῆς θαυμάζουσαι τὸ πρόσωπον θεῖον πρόσωπον ἔδοξαν ἰδοῦσαι· ὁ χρῶς γὰρ λευκὸς ἔστιλψεν εὐθύς μαρμαρυγῇ τινι ὅμοιον ἀπολάμπων· τρυφερὰ δὲ σάρξ, ὥστε δεδοικέναι μὴ καὶ ἡ τῶν δακτύλων ἐπαφὴ μέγα τραῦμα ποιήσῃ.

Ἦσυχῇ δὲ διελάλουν πρὸς ἀλλήλας “καλὴ μὲν ἡ δέσποινα ἡμῶν καὶ περιβόητος· ταύτης δὲ ἂν θεραπαινὶς ἔδοξεν.” Ἐλύπει τὴν Καλλιρρόην ὁ ἔπαινος καὶ τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀμάντευτος ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἐλέλουτο καὶ τὴν κόμην συνεδέσμου, καθαρὰς αὐτῇ προσήνεγκαν ἐσθῆτας· ἡ δὲ οὐ πρόπειν ἔλεγε ταῦτα τῇ νεωνήτῳ. “Χιτῶνά μοι δότε δουλικόν· καὶ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ μου κρείττονες.” Ἐνεδύσατο μὲν οὖν τι τῶν ἐπιτυχόντων· κάκεῖνο δὲ ἔπρεπεν αὐτῇ καὶ πολυτελὲς ἔδοξε καταλαμπόμενον ὑπὸ κάλλους.

Analiza i komentar

Πρὸς δὲ τὴν Καλλιρόην
εἰσῆλθον
αἱ ἄγροικοι γυναῖκες
καὶ εὐθύς

ὥς δέσποιναν
ἤρξαντο κολακεύειν.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
εἰσῆλθον § 254; εἰσέρχομαι, složnica ἔρχομαι § 327.2
εὐθύς prilog od εὐθύς (LSJ εὐθύς B)
ἤρξαντο § 269
κολακεύειν § 231; rekcija τινά (hrv. laskati nekome)

Πλαγγὼν δέ,
ἢ τοῦ οἰκονόμου γυνή,
ζῶον οὐκ ἄπρακτον,
ἔφη
    πρὸς αὐτήν
ζητεῖς μέν, ὦ τέκνον,
πάντως
τοὺς ἑαυτῆς·
ἀλλὰ καὶ ἄλλους
καὶ ἐνθάδε
νόμιζε σούς·
Διονύσιος γάρ,
    ὁ δεσπότης ἡμῶν,
χρηστός ἐστι καὶ φιλόανθρωπος.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
ἔφη § 312.8
πρὸς αὐτήν priložna oznaka koja ovdje zamjenjuje dativ
ζητεῖς § 231, § 243
μέν postpozitivna čestica: zaista...
ἀλλὰ čestica suprotnog značenja: ali...
καὶ ἐνθάδε sc. stanovnike ovog mjesta
νόμιζε § 231
γάρ čestica najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: naime...
ἐστι § 315
χρηστός ἐστι καὶ φιλόανθρωπος imenski predikat Smyth 909

Εὐτυχῶς σε ἤγαγεν
 εἰς ἀγαθὴν
 ὁ θεὸς
 οἰκίαν.
 Ὡσπερ ἐν πατρίδι
 διάξεις.

ἤγαγεν s. 116, § 257
 διάξεις složenica glagola ἄγω, s. 116, § 258

ἐκ μακρᾶς οὖν θαλάσσης
 ἀπόλουσai
 τὴν ἄσιν·
 ἔχεις θεραπαινίδας.

ἐκ μακρᾶς... θαλάσσης od duge plovidbe morem
 οὖν čestica zaključnog značenja: dakle...
 ἀπόλουσai § 267, složenica λούω
 ἔχεις § 327.13, § 231

Μόλις μὲν
 καὶ μὴ βουλομένην,
 προήγαγε δ' ὅμως
 εἰς τὸ βαλανεῖον.

μὲν... δ' koordinacija parom čestica (prvi dio ima dopusno značenje, kako se
 naslućuje iz ὅμως)
 βουλομένην § 232
 προήγαγε složenica glagola ἄγω, s. 116, § 257

εἰσελθοῦσαν δὲ
 ἤλειψάν τε καὶ ἀπέσμηξαν ἐπιμελῶς
 καὶ μᾶλλον ἀποδυσamenής

κατεπλάγησαν
 ὥστε,
     ἐνδεδυμένης αὐτῆς
 θαυμάζουσai
     τὸ πρόσωπον
 θεῖον πρόσωπον
     ἔδοξαν
     ἰδοῦσαι·
 ὁ χρῶς γὰρ λευκός
 ἔστιλψεν
     εὐθύς
     μαρμαρυγῇ τινι ὅμοιον
 ἀπολάμπων·
 τρυφερὰ δὲ σάρξ,
     ὥστε δεδοικέναι
     μὴ καὶ ἡ τῶν δακτύλων ἐπαφή
     μέγα τραῦμα
     ποιήσῃ.

εἰσελθοῦσαν složenica ἔρχομαι § 327.2, § 254
 δὲ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
 ἤλειψάν § 267, ἀλείφω
 ἀπέσμηξαν ἀποσμήχω § 267
 ἀποδυσσμένης § 267; genitiv apsolutni § 504
 κατεπλάγησαν složenica πλήσσω, § 327.10; § 292
 ὥστε veznik otvara mjesto posljedičnoj rečenici § 473
 ἐνδεδυμένης αὐτῆς genitiv apsolutni § 504; složenica glagola δύω; § 272,
 § 504
 θαυμάζουσai rekcija: τι; § 231
 ἔδοξαν § 267
 ἰδοῦσαι § 327.3, § 254
 γὰρ uvodi objašnjenje: naime...
 ἔστιλψεν § 267 § 269
 εὐθύς prilog od εὐθύς (LSJ εὐθύς B)
 ὅμοιον prilog; rekcija ὅμοιος τινι (LSJ C)
 ἀπολάμπων § 231

δὲ nadovezivanje na prethodnu tvrdnju: a...

τρυφερὰ δὲ σάρξ u imenskom predikatu izostavljena je kopula

ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

δεδοικέναι § 317.3, § 272

μὴ uvodi rečenicu uz *verbum timendi*, § 471

ποιήσῃ § 243, § 267

ἡσυχῇ δὲ διελάλουν

πρὸς ἀλλήλας

“καλὴ μὲν

ἡ δέσποινα ἡμῶν

καὶ περιβόητος·

ταύτης δὲ

ἂν θεραπευνὶς ἔδοξεν.”

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

διελάλουν § 231, § 243

πρὸς ἀλλήλας međusobno

μὲν... δὲ koordiniranim parom čestica izriče se suprotnost rečeničnih člana-
ka: ali...

καλὴ... καὶ περιβόητος neizrečena je kopula imenskog predikata

ἂν... ἔδοξεν § 323.2, § 489.b.1; kopulativni glagol ima nužnu imensku do-
punu

ἐλύπει τὴν Καλλιρόην ὁ ἔπαινος

καὶ

τοῦ μέλλοντος

οὐκ ἀμάντευτος ἦν.

ἐλύπει § 231, § 243

ἀμάντευτος ἦν imenski predikat (Smyth § 910)

ἦν § 315

τοῦ μέλλοντος § 394; supstantivirani particip u značenju “budućnost”

ἐπεὶ δὲ ἐλέλουτο

καὶ τὴν κόμην συνεδέσμουν,

καθαρὰς
 αὐτῇ
 προσήνεγκαν
 ἐσθῆτας·
 ἡ δὲ
 οὐ πρόπειν
 ἔλεγε
 ταῦτα
 τῇ νεωνήτῳ.

ἐπεὶ § 487

δέ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἐλέλουτο § 272, § 448.1

συνεδέσμουν složenica glagola δεσμεύω (δεσμέω, LSJ συνδεσμεύω) § 231,
 § 243

προσήνεγκαν složenica glagola φέρω § 327.5 § 328.3

πρόπειν ἔλεγε ταῦτα § 491

πρόπειν rekcija τινι; § 231

ἔλεγε § 231; glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom

χιτῶνά μοι δότε
 δουλικόν·

καὶ γὰρ
 ὑμεῖς
 ἐστέ
 μου
 κρείττονες.

δότε § 305, § 306

καὶ γὰρ § 517, kombinacija čestica s uzročnim značenjem iznosi objašnjenje: jer...

ἐστέ § 315

ἐστέ κρείττονες imenski predikat (Smyth § 910)

μου *genitivus comparationis* uz komparativ κρείττονες § 404.1

ἐνεδύσατο μὲν οὖν
 τι
 τῶν ἐπιτυχόντων·
 κάκεινο δὲ ἔπρεπεν
 αὐτῇ
 καὶ πολυτελὲς ἔδοξε
 καταλαμπόμενον
 ὑπὸ κάλλους.

ἐνεδύσατο § 267; složenica glagola δύω

ἐνεδύσατο μὲν... κάκεινο δὲ koordinacija rečeničnih dijelova pomoću para čestica

τῶν ἐπιτυχόντων τι otvara mjesto genitivu partitivnom § 395

ἐπιτυχόντων složenica τυγχάνω § 321.19, § 254

ἔπρεπεν § 231

ἔδοξε § 267, § 325.2; kopulativni glagol čija je dopuna πολυτελὲς

καταλαμπόμενον § 232

Poglavlje 28

Δίωνος Κασσίου Κοκκηianoῦ Ῥωμαϊκὴ ἱστορία EB 16

O autoru

Povjesničar Dion Kasije (navodni njegov *cognomen* Cocceianus, Kokcejan, spominje se tek u bizantsko doba i vjerojatno je fiktivan), grčki Δίων ὁ Κάσσιος, latinski Lucius Cassius Dio, podrijetlom Grk iz Nikeje u Bitiniji, rođen je oko 155. n. e., a umro oko 235. Vršio je službu konzula i prokonzula.

Najpoznatiji je po djelu Ῥωμαϊκὴ ἱστορία, *Rimska povijest*, u 80 knjiga; od njih su u cijelosti sačuvane samo one od 36. do 60. Djelo počinje Enejinim dolaskom u Italiju, a završava godinom 229. n. e.

Dion je pisao po uzoru na analiste, najranije rimske povjesničare koji su događaje navodili po godinama.

O tekstu

U ovom se odlomku opisuje kako je car Neron 64. n. e. ostvario svoju dugogodišnju želju da zapali Rim. Riječ je o možda i najpoznatijoj epizodi iz Neronova života koja se često spominjala u književnosti i prikazivala na filmu. Međutim, valja imati na umu da su izvještavali pisci izrazito neskloni Neronu, primjerice Tacit; Dion Kasije ne smatra se sasvim pouzdanim izvorom za ranija povijesna razdoblja. Današnji povjesničari smatraju malo vjerojatnim da je veliki požar podmetnuo upravo car.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dio Cassius Historiae Romanae 62.16.1-62.16.4

μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεθύμησεν ὅπερ που αἰεὶ ἠϋχετο, τήν τε πόλιν ὅλην καὶ τὴν βασιλείαν ζῶν ἀναλῶσαι· τὸν γοῦν Πρίαμον καὶ αὐτὸς θαυμαστῶς ἐμακάριζεν ὅτι καὶ τὴν πατρίδα ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπολομένας εἶδεν. λάθρα γάρ τινας ὡς καὶ μεθύοντας ἦ καὶ κακουργοῦντάς τι ἄλλως διαπέμπων, τὸ μὲν πρῶτον ἐν που καὶ δύο καὶ πλείονα ἄλλα ἄλλοθι ὑπερίμπρα, ὥστε τοὺς ἀνθρώπους ἐν παντὶ ἀπορίας γενέσθαι, μήτ' ἀρχὴν τοῦ κακοῦ ἐξευρεῖν μήτε τέλος ἐπαγαγεῖν δυναμένους ἀλλὰ πολλὰ μὲν ὁρῶντας πολλὰ δὲ ἀκούοντας ἄτοπα.

οὔτε γὰρ θεάσασθαι ἄλλο τι ἦν ἢ πυρὰ πολλὰ ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ, οὔτε ἀκοῦσαι λεγόντων τινῶν ἢ ὅτι τὸ καὶ τὸ καίεται. ποῦ; πῶς; ὑπὸ τίνος; βοηθεῖτε.

θόρυβός τε οὖν ἐξαίσιος πανταχοῦ πάντας κατελάμβανε, καὶ διέτρεχον οἱ μὲν τῇ οἱ δὲ τῇ ὥσπερ ἔμπληκτοι. καὶ ἄλλοις τινὲς ἐπαμύνοντες ἐπυνθάνοντο τὰ οἴκοι καιόμενα· καὶ ἕτεροι πρὶν καὶ ἀκοῦσαι ὅτι τῶν σφετέρων τι ἐμπέπρησται, ἐμάνθανον ὅτι ἀπόλωλεν. οἱ τε ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τοὺς στενωποὺς ἐξέτρεχον ὡς καὶ ἔξωθεν αὐταῖς βοηθήσοντες, καὶ οἱ ἐκ τῶν ὁδῶν εἴσω ἐσέθεον ὡς καὶ ἔνδον τι ἀνύσοντες.

Analiza i komentar

μετὰ δὲ ταῦτα

ἐπεθύμησεν

ὅπερ που αἰεὶ ἠϋχετο,

τήν τε πόλιν ὅλην

καὶ τὴν βασιλείαν

ζῶν

ἀναλῶσαι·

τὸν γοῦν Πρίαμον

καὶ αὐτὸς
θαυμαστῶς ἐμακάριζεν
ὅτι
καὶ τὴν πατρίδα
ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν
ἀπολομένας
εἶδεν.

ἐπεθύμησεν § 267 (subjekt je Neron); glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu
ὅπερ zamjenica pojačana česticom περ uvodi odnosnu rečenicu: »ono što...«
που valjda
ἤρχετο § 232
ζῶν § 231
ἀναλῶσαι § 267; glagol je ἀναλίσκω, neke osnove tvori od ἀναλόω, § 324.6
γοῦν čestica koja služi isticanju ili pojačavanju
ἐμακάριζεν § 232
ὅτι veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu § 468
ἀπολομένας § 319.15, § 254
εἶδεν § 327.3, § 254

λάθρα γάρ τινας
ὥς καὶ μεθύοντας
ἢ καὶ κακουργοῦντάς τι ἄλλως
διαπέμπων,
τὸ μὲν πρῶτον
ἐν που καὶ δύο καὶ πλείονα ἄλλα ἄλλοθι
ὑπεπίμπρα,
ὥστε τοὺς ἀνθρώπους
ἐν παντὶ
ἀπορίας
γενέσθαι,
μήτ' ἀρχὴν
τοῦ κακοῦ
ἐξευρεῖν

μήτε τέλος
 ἐπαγαγεῖν
 δυναμένους
 ἀλλὰ
 πολλὰ μὲν ὀρῶντας
 πολλὰ δὲ ἀκούοντας
 ἄτοπα.

ὥς καὶ... ἢ καὶ... veznik ὥς uvodi objašnjenje: zato što su bili...; nastavlja se koordinacijom: ili... ili...

μεθύοντας § 231

κακουργοῦντάς § 231, § 243

διαπέμπων složenica glagola πέμπω, § 231

που negdje

ὑπεπίμπρα složenica glagola πίμπρημι, § 312.3; ovaj imperfekt tvori se kao da je osnova ὑποπιμπράω, usp. LSJ ἐμπίμπρημι, morfološki opis; glagol je u jednini jer Neron djeluje preko svojih pomagača (»dao je potpaliti...«)

ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu s predikatom u infinitivu, § 473

ἐν παντὶ sasvim

γενέσθαι § 254, § 325.11, dopuna u genitivu; LSJ γίγνομαι II.3

μήτ'... μήτε... koordinacija niječnim sastavnim veznicima; § 513

ἐξευρεῖν složenica glagola εὕρισκω, § 324.7, § 254

ἐπαγαγεῖν složenica glagola ἄγω, s. 116, § 257

δυναμένους § 312.5, § 232, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopunama u infinitivu

πολλὰ μὲν... πολλὰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica

ὀρῶντας § 327.3, § 231, § 243

ἀκούοντας § 231, s. 116

οὔτε γὰρ

θεάσασθαι

ἄλλο τι

ἦν

ἢ πρὸς πολλὰ

ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ,

οὐτε

ἀκοῦσαι

λεγόντων τινῶν

ἢ ὅτι

τὸ καὶ τὸ καίεται·

ποῦ;

πῶς;

ὕπὸ τίνος;

βοηθεῖτε.

οὐτε... οὐτε... koordinacija pomoću sastavnih veznika § 513

θεάσασθαι § 267

ἦν § 315; u značenju »biti moguće« glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu;

LSJ εἰμί A.VI

ἢ osim

ἀκοῦσαι rekacija τίνος, § 267, s. 116

λεγόντων § 231

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu (objektnu) rečenicu koja ovisi o *verbum dicendi* (λεγόντων)

τὸ καὶ τὸ član kao pokazna zamjenica: to i to, § 370

καίεται § 232

βοηθεῖτε § 231, § 243

θόρυβός τε οὖν ἐξαίσιος

πανταχοῦ

πάντας

κατελάμβανε,

καὶ διέτρεχον

οἱ μὲν τῇ

οἱ δὲ τῇ

ὥσπερ ἔμπληκτοι.

τε postponirani (sastavni) veznik

οὖν zaključna čestica: dakle

κατελάμβανε složenica glagola λαμβάνω § 321.14, § 231

διέτρεχον složenica glagola τρέχω § 327.4, § 231

οἱ μὲν τῇ, οἱ δὲ τῇ koordinacija pomoću čestica: jedni ovamo, a drugi onamo

καὶ ἄλλοις τινὲς ἐπαμύνοντες

ἐπυνθάνοντο

τὰ οἴκοι καιόμενα·

καὶ ἕτεροι

πρὶν καὶ ἀκοῦσαι

ὅτι

τῶν σφετέρων τι

ἐμπέπρησται,

ἐμάνθανον

ὅτι

ἀπόλωλεν.

ἐπαμύνοντες složenica glagola ἀμύνω; rekcija τινί; § 231

ἐπυνθάνοντο § 232; s participom kao dopunom, LSJ πυνθάνομαι A.5

τὰ οἴκοι καιόμενα § 232; supstantivirani particip, § 373; prilog u atributnom položaju § 375.5

πρὶν veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu s predikatom u infinitivu, § 488.1; πρὶν καὶ: prije nego što...

ἀκοῦσαι s. 116, § 267

ὅτι veznik uvodi izričnu zavisnu izričnu (objektnu) rečenicu uz *verbum sentiendi*, § 467

τῶν σφετέρων genitiv partitivni § 395; supstantivirana zamjenica, § 373

ἐμπέπρησται složenica glagola πίμπρημι, § 272

ἐμάνθανον § 231

ὅτι veznik uvodi izričnu zavisnu rečenicu uz *verbum sentiendi*, § 467

ἀπόλωλεν § 272, § 319.15

οἳ τε

ἐκ τῶν οἰκιῶν

ἐς τοὺς στενωποὺς

ἐξέτρεχον

ὥς καὶ ἔξωθεν

αὐταῖς βοηθήσοντες,

καὶ οἱ

ἐκ τῶν ὁδῶν
 εἴσω
 ἐσέθεν
 ὥς καὶ ἔνδον
 τι ἀνύσονται.

οἳ τε... καὶ οἱ... koordinacija rečeničnih članaka sastavnim veznicima
 ἐς τοὺς στενωποὺς sc. ὁδοὺς: u tijesne ulice, uličice
 ἐξέτρεχον složenica glagola τρέχω, § 327.4, § 231
 βοηθήσονται rekcija τινί, § 259
 ἐσέθεν složenica glagola θέω, § 231
 ὥς... ἀνύσονται veznik ὥς uz particip futura izriče namjeru, § 503.3, Smyth
 § 2065, § 2086
 ἀνύσονται § 259

Poglavlje 29

Πολυβίου ιστορίων Δ, 31

O tekstu

U četvrtoj knjizi *Ἱστορίαι* (*Povijesti*) Polibije pripovijeda o grčkom Savezničkom ili Etolskom ratu. Od 220. do 217. p. n. e. rat je Helenski savez, predvođen Filipom V. Makedonskim, vodio protiv Etolskog saveza, Sparte i Elide.

Jedan skandalozan događaj tijekom priprema za rat 220. – Mesenija, koja je bila povod ratu, izglasala je, na poticaj svojih efora i nekih pristaša oligarhije, da neće ulaziti u rat protiv Etolaca prije nego što Etolcima bude oduzeta Figaleja, grad koji ugrožava mesenski teritorij – povod je Polibiju za razmišljanje o miru koji može biti sramotan ako se osigurava pod svaku cijenu.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plb. Historiae 4.31.3

ἐγὼ γὰρ φοβερὸν μὲν εἶναί φημι τὸν πόλεμον, οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν ὥστε πᾶν ὑπομένειν χάριν τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον.

ἐπεὶ τί καὶ θρασύνομεν τὴν ἰσηγορίαν καὶ παρρησίαν καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα πάντες, εἰ μηδὲν ἔσται προϋργιαίτερον τῆς εἰρήνης; οὐδὲ γὰρ Θηβαίους ἐπαινοῦμεν κατὰ τὰ Μηδικά, διότι τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποστάντες κινδύνων τὰ Περσῶν εἶλοντο διὰ τὸν φόβον, οὐδὲ Πίνδαρον τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς ἄγειν τὴν ἡσυχίαν διὰ τῶνδε τῶν ποιημάτων,

τὸ κοινόν τις ἀστῶν ἐν εὐδία τιθεὶς
 ἐρευνασάτω μεγαλάνορος ἡσυχίας
 τὸ φαιδρὸν φάος.

δόξας γὰρ παραυτικά πιθανῶς εἰρηκέναι, μετ' οὐ πολὺ πάντων
 αἰσχίστην εὐρέθη καὶ βλαβερωτάτην πεποιημένος ἀπόφασιν· εἰ-
 ρήνη γὰρ μετὰ μὲν τοῦ δικαίου καὶ πρέποντος κάλλιστόν ἐστι
 κτῆμα καὶ λυσιτελέστατον, μετὰ δὲ κακίας ἢ δειλίας ἐπονειδί-
 στου πάντων αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

Analiza i komentar

ἐγὼ γὰρ
 φοβερὸν μὲν εἶναί
 φημι
 τὸν πόλεμον,
 οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν
 ὥστε πᾶν ὑπομένειν
 χάριν τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον.

φοβερὸν... εἶναί § 315; imenski predikat, Smyth § 910; A+I ovisan o *verbum dicendi*

φοβερὸν μὲν... οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν... adverbativna upotreba kombina-
 cija čestica; μὴν odgovara na tvrdnju uvedenu s μὲν (γε baš): ... ali
 ipak ne baš...

φημι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

οὕτω... ὥστε... koordinacija: prilog najavljuje posljedičnu rečenicu kojoj mjes-
 to otvara veznik (predikat zavisne rečenice ovdje je u infinitivu, § 473)

ὑπομένειν § 231; infinitiv kao predikat zavisno posljedične rečenice; LSJ
 ὑπομένω II.2

χάριν prilog, rekcija τινός, LSJ χάρις A.VI.1.

τοῦ μὴ προσδέξασθαι supstantivirani infinitiv (ovdje zanijekan), § 373

προσδέξασθαι § 267; složenica δέχομαι, § 328.4

ἐπεὶ τί καὶ
 θρασύνομεν

τὴν ἰσηγορίαν
καὶ παρρησίαν
καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα
πάντες,
εἰ μὴδὲν ἔσται προουργιαίτερον
τῆς εἰρήνης;

θρασύνομεν § 231

τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα adnominalni genitiv, Smyth 1290–1296

ἔσται προουργιαίτερον § 315; imenski predikat, Smyth § 910

οὐδὲ γὰρ
Θηβαίους ἐπαινοῦμεν
κατὰ τὰ Μηδικά,
διότι
τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος
ἀποστάντες
κινδύνων
τὰ Περσῶν
εἵλοντο
διὰ τὸν φόβον,

οὐδὲ
Πίνδαρον
τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς
ἄγειν τὴν ἡσυχίαν
διὰ τῶνδε τῶν ποιημάτων,
τὸ κοινόν τις ἀστῶν
ἐν εὐδίᾳ
τιθεῖς
ἐρευνασάτω
μεγαλάνορος ἡσυχίας
τὸ φαιδρὸν φάος.

ἐπαινοῦμεν § 243

τὰ Μηδικά supstantivirani pridjev, § 373; ovdje u specifičnom značenju “Perzijski ratovi”

ἀποστάντες složenica glagola ἵστημι, § 306; LSJ ἀφίστημι B

τὰ Περσῶν supstantivirani genitiv posvojni, § 373; ovdje u specifičnom značenju “strana Perzijanaca”

εἶλοντο § 254, § 327.1

συναποφηνάμενον § 254; složenica φαίνω, s. 118; rekcija τινί + infinitiv: nekome da (nešto)...

ἄγειν § 231; ovom je infinitivu mjesto otvorio oblik συναποφηνάμενον

τὸ κοινόν τις ἀστῶν... ovo je Pindarov ulomak 109, iz ode Tebancima, sačuvan također i u *Izvacima* Ivana Stobeja (Ἰωάννης ὁ Στοβαῖος) iz V. st. n. e. (Stob. ecl. 4.16.6); moguće je da oda i ne govori o događajima iz Grčko-perzijskog rata 480.

τὸ κοινόν supstantivirani pridjev, § 373

τιθεῖς § 305

ἐρευνασάτω § 267, § 269

μεγαλάνορος ἡσυχίας atributna dopuna imenice φάος; adnominalni genitiv, Smyth 1290–1296

δόξας γὰρ

παραυτίκα

πιθανῶς

εἰρηκέναι,

μετ’ οὐ πολὺ

πάντων αἰσχίστην

εὐρέθη

καὶ βλαβερωτάτην

πεποιημένους

ἀπόφασιν·

εἰρήνην γὰρ

μετὰ μὲν τοῦ δικαίου

καὶ πρέποντος

κάλλιστόν ἐστι κτῆμα

καὶ λυσιτελέστατον,

μετὰ δὲ κακίας

ἢ δειλίας ἐπονιδίστου

πάντων αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

δόξας § 267, § 325.2; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

εἰρηκέναι § 272, § 327.7

εὐρέθη § 296, § 324.7; glagol nepotpuna značenja ima imensku riječ (ovdje pridjev) kao dopunu

πεποιημένος § 272

μετὰ μὲν... μετὰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

τοῦ δικαίου καὶ πρέποντος supstantivirani pridjevi, § 373

κάλλιστόν ἐστι κτῆμα καὶ λυσιτελέστατον § 315; imenski predikat, Smyth § 910

αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον sc. ἐστι; imenski dijelovi imenskog predikata, Smyth § 910

Poglavlje 30

Πλουτάρχου Πομπήϊος 40

O tekstu

Plutarhov životopis rimskog vojskovođe i političara Pompeja (Gnaeus Pompeius Magnus, 106–48 pr. Kr) dio je zbirke 22 usporedna životopisa u kojoj su u parove (συζυγία) združeni po jedan veliki Grk i Rimljanin. Pompejev parnjak je Agesilaj (oko 444 – oko 360 pr. Kr), spartanski kralj i prijatelj povjesničara Ksenofonta.

Plutarhu je slavu donijelo upravo biografsko spisateljstvo, vođeno mišlju da druženje s velikim ljudima prošlosti treba polučiti djelovanje njihovih visokih kvaliteta na našu vlastitu narav. Takvo shvaćanje vrijednosti životopisa odraz je peripatetičkog nauka po kojem postupci imaju presudno značenje za etičke kvalitete koje kroz njih postaju vidljivima. S druge strane, za peripatetičare “etičke vrline” nisu prirodno urođene, nego nastaju tek s djelovanjem, kao navikom stečeni načini ponašanja.

Plutarhova sklonost anegdotama izvire pak iz uvjerenja da karakterne crte povijesnih velikana ne dolaze do izražaja samo u velikim djelima, nego još i više u sitnoj gesti ili iskazu.

Sljedeći odlomak donosi anegdotu o Katonu Mlađem (Marcus Porcius Cato Uticensis / Cato Minor, 95. – 46. pr. Kr.) zvanom „filozof“ zbog njegova nepokolebljivog pristajanja uz stoičke principe. Prigodom posjete Antiohiji Katon dramatično precjenjuje vlastitu popularnost, što je odmah izazvalo podsmijeh među njegovom pratnjom. Naime, građani Antiohije su očekivali dolazak utjecajnog Pompejeva oslobođenika Demetrija, u nadi da će ga nagovoriti da se kod Pompeja zauzme za njih. Zbog toga su upriličili ceremoniju za koju je Katon, negodujući, pretpostavio da je u njegovu čast. Isti je događaj Plutarh opisao i u 13. poglavlju Katonova životopisa.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Pompeius 40.1–3

Κάτων ὁ φιλόσοφος ἔτι μὲν ὢν νέος, ἤδη δὲ μεγάλην ἔχων δόξαν καὶ μέγα φρονῶν, ἀνέβαινεν εἰς Ἀντιόχειαν, οὐκ ὄντος αὐτόθι Πομπηϊοῦ, βουλόμενος ἱστορῆσαι τὴν πόλιν.

αὐτὸς μὲν οὖν, ὥσπερ αἰεί, πεζὸς ἐβάδιζεν, οἱ δὲ φίλοι συνώδευον ἵπποις χρώμενοι. κατιδὼν δὲ πρὸ τῆς πύλης ὄχλον ἀνδρῶν ἐν ἐσθῆσι λευκαῖς καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν ἔνθεν μὲν τοὺς ἐφήβους, ἔνθεν δὲ τοὺς παῖδας διακεκριμένους, ἐδυσχέραινεν οἰόμενος εἰς τιμὴν τινα καὶ θεραπείαν ἑαυτοῦ μηδὲν δεομένου ταῦτα γίνεσθαι.

τοὺς μέντοι φίλους ἐκέλευσε καταβῆναι καὶ πορεύεσθαι μετ' αὐτοῦ· γενομένοις δὲ πλησίον ὁ πάντα διακοσμῶν ἐκεῖνα καὶ καθίστας ἔχων στέφανον καὶ ῥάβδον ἀπήντησε, πυνθανόμενος παρ' αὐτῶν ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι καὶ πότε ἀφίξεται. τοὺς μὲν οὖν φίλους τοῦ Κάτωνος γέλως ἔλαβεν, ὁ δὲ Κάτων εἰπὼν, “ὦ τῆς ἀθλίας πόλεως”, παρῆλθεν, οὐδὲν ἕτερον ἀποκρινάμενος.

Analiza i komentar

Κάτων ὁ φιλόσοφος
 ἔτι μὲν ὦν
     νέος,
 ἤδη δὲ
     μεγάλην ἔχων δόξαν
 καὶ μέγα φρονῶν,
 ἀνέβαινεν
     εἰς Ἀντιόχειαν,
 οὐκ ὄντος αὐτόθι Πομπηίου,
 βουλόμενος
     ἱστορῆσαι τὴν πόλιν.

ἔτι μὲν..., ἤδη δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica
 ὦν νέος kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom (imen-
 skim dijelom predikata), Smyth 910
 ὦν... ἔχων... φρονῶν... niz adverbnihi participa, § 503; § 231; § 315.2; § 327.13;
verba contracta § 324
 μέγα φρονῶν akuzativ unutarnjeg objekta § 385.2
 ἀνέβαινεν složenica βαίνω, § 321.6; § 231
 ὄντος... Πομπηίου § 315.2; GA
 βουλόμενος § 232; § 325.13; § 328.2
 ἱστορῆσαι osnova slabog aorista § 267; ἱστορέω, *verbum vocale* § 269

αὐτὸς μὲν οὖν,
     ὥσπερ αἰί,
 πεζὸς
     ἐβάδιζεν,
 οἱ δὲ φίλοι
 συνώδευσον
     ἵπποις
     χρώμενοι.

αὐτὸς μὲν... οἱ δὲ φίλοι koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica

μὲν οὖν dakako, § 519.7

πεζὸς ἐβάδιζεν predikatni pridjev gdje bi u hrvatskom stajao prilog, § 369, Smyth 1042; § 231

συνώδευον složenica glagola ὀδεύω; § 231

χρώμενοι § 232; s. 116; adverbni particip može označavati bilo kakvu popratnu okolnost u odnosu na glavnu radnju (najčešće ἔχων, ἄγων, χρώμενος i λαβών), Smyth § 2068

κατιδὼν δὲ

πρὸ τῆς πύλης

ὄχλον

ἀνδρῶν

ἐν ἐσθῆσι λευκαῖς

καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν

ἔνθεν μὲν τοὺς ἐφήβους,

ἔνθεν δὲ τοὺς παῖδας

διακεκριμένους,

ἐδυσχέραινε

οἰόμενος

εἰς τιμὴν τινα καὶ θεραπείαν

ἐαυτοῦ μηδὲν δεομένου

ταῦτα γίνεσθαι.

κατιδὼν složenica ὁράω; § 327.3; jaki aorist § 254; adverbni particip; s predikativnim participom (koji se proteže na objekt) § 502.a

ἔνθεν μὲν... ἔνθεν δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica: s jedne strane... s druge strane...

διακεκριμένους perfekt § 272; složenica κρίνω; διακρίνομαι odvojen biti; predikatni particip uz *verbum sentiendi* καθοράω

ἐδυσχέραινε § 231; *decomposita* koja ne počinju s prijedlogom primaju augment naprijed § 242

οἰόμενος § 232; § 325.18; (adverbni) particip otvara mjesto konstrukciji A+I

δεομένου § 325.15; § 232

ταῦτα γίνεσθαι konstrukciji A+I mjesto otvara *verbum sentiendi* οἰόμενος; § 232; § 325.11; LSJ γίνομαι, jonski i nakon Aristotela γίνομαι

τοὺς μέντοι φίλους
 ἐκέλευσε
     καταβῆναι καὶ πορεύεσθαι
         μετ' αὐτοῦ·
 γενομένοις δὲ πλησίον
 ὃ
     πάντα
 διακοσμῶν
     ἐκεῖνα
 καὶ καθιστὰς
 ἔχων
     στέφανον καὶ ῥάβδον
 ἀπήντησε,
 πυνθανόμενος
     παρ' αὐτῶν
     ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι
     καὶ πότε ἀφίξεται.

- μέντοι § 515.4
 ἐκέλευσε § 267; κελεύω + A+I naložiti komu što
 καταβῆναι složenica βαίνω; § 321.6; bestematski aorist § 316
 πορεύεσθαι § 232
 μετ' αὐτοῦ § 430.A
 γενομένοις jaki aorist § 254; dativ zbog rekcije ἀπαντάω; πλησίον γίγνεσθαι blizu doći
 ὃ... διακοσμῶν... καὶ καθιστὰς složenica κοσμέω § 243; složenica ἵστημι; § 243; atributni participi § 503
 ἔχων § 231; adverbni particip može označavati bilo kakvu popratnu okolnost u odnosu na glavnu radnju (najčešće ἔχων, ἄγων, χρώμενος i λαβών), Smyth § 2068
 ἀπήντησε složenica glagola ἀντάω, rekcija τινί; slabi aorist § 267, § 269; medijalni futur § 321.8
 πυνθανόμενος § 232; § 321.18
 ποῦ... ἀπολελοίπασι upitna zavisna rečenica § 469; § 446; složenica λείπω; § 272; prijevaj u perfektu § 278.2
 πότε ἀφίξεται upitna zavisna rečenica § 469, § 446; futur § 258; § 321.8

τοὺς μὲν οὖν φίλους
 τοῦ Κάτωνος
 γέλωτος ἔλαβεν,
 ὁ δὲ Κάτων
 εἰπὼν
 “ὦ τῆς ἀθλίας πόλεως,”
 παρῆλθεν,
 οὐδὲν ἕτερον
 ἀποκρινάμενος.

μὲν οὖν § 519.7; Smyth § 2901

ἔλαβεν § 321.14; jakı aorist § 254

εἰπὼν § 327.7; jakı aorist § 254; adverbni particip § 503

τῆς ἀθλίας πόλεως *genitivus causae* uz uzvike § 406

παρῆλθεν složenica ἔρχομαι § 327.2; osnova jakog aorista § 267

ἀποκρινάμενος slabi aorist § 267, *verba liquida* § 270; *deponentia media*
 § 328.4; adverbni particip § 503

Poglavlje 31

Πλάτωνος Θεαίτητος 325c-326a

O tekstu

Teetet je dijalog iz srednje ili kasnije faze Platonova stvaralaštva. Smatra se da je napisan oko 369. pr. Kr. te da je posvećen uspomeni na Teeteta (koji je oko te godine umro).

U središtu razmatranja nalazi se pitanje što je znanje, ali se – kao i u drugim dijalozima – spominju i ostale teme koje su zaokupljale Platona (retorički i filozofski život, Protagorin relativizam, heraklitska promjena, sokratska dijalektika). Dijalog i danas postavlja pred filozofe i komentatore neke probleme u interpretaciji (npr. kako se slika Sokrata kao filozofa kojeg ne zanimaju svakodnevni poslovi grada odnosi prema Sokratu iz drugih dijaloga, gdje je mu je kao filozofu izrazito važna dobrobit njegovih sugrađana).

Sokrat razgovara s dva matematičara, mladim Teetetom i njegovim učiteljem matematike Teodorom. U uvodu dijaloga, pak, razgovaraju Euklid, filozof iz Megare, te njegov prijatelj i Sokratov učenik Terpsion; Teetet je blizu smrti, govore, te se Euklid sjeća kako je jednom čuo i zapisao njegov razgovor sa Sokratom. Onda Euklid i Terpsion slušaju roba koji im čita Euklidorov zapis (ovo je jedini platonski dijalog koji čita rob!).

Iz razrade glavne teme, o naravi znanja (ἐπιστήμη), jasno se vidi što je Sokratova majeutika. Sokrat, naime, prepoznaje misaonu “trudnoću” i zatim osobi pomaže da započne misaoni “porod”. Kada se Teetet zaplete u objašnjenjima, Sokrat mu, poput primalje, asistira, a pokazuje i jesu li tako rođene ideje “zakonita djeca”. No Sokrat nije samo primalja, već i, poput zemljoradnika, zna koja je zemlja najbolja za koje sjeme te kada je najbolje vrijeme za žetvu.

Potaknut majeutičkom pomoći Teetet iznosi drugu definiciju znanja: znanje je percepcija. Sokrat tu misao povezuje s Protagorinim glasovitim riječima o čovjeku kao mjeri stvari (relativizam). Razmatrajući Protagorin stav na ontološkoj razini, Sokrat u njemu otkriva heraklitovsku konstantnu

promjenu i sve podvrgava detaljnom kritičkom razmatranju. Nakon što se dokazalo da znanje nije percepcija, dijalog kritički razmatra treću definiciju znanja po kojoj je ono “opravdano istinito vjerovanje”. Uz pomoć triju određenja pojma *logos* Sokrat zaključuje da znanje ne odgovara ni četvrtoj razmotrenoj definiciji. Teetet ostaje bez ideja, dijalog završava bez novijeg ili točnijeg određenja znanja. Ipak, Sokrat smatra da je razgovor bio važan jer se Teetet lišio nekoliko krivih uvjerenja; zbog toga će njegove daljnje teorije, bude li ih bilo, biti bolje.

Ovaj Platonov dijalog ostavio je znatan utjecaj na suvremenu filozofiju, od Descartesa (Sokrat o ludilu u raspravi o znanju kao percepciji) do Wittgensteina (u nekim tezama iz djela *Tractatus logico-philosophicus*).

Dio koji čitamo pripada Sokratovoj digresiji na prijelazu iz drugog u treći argument protiv Protagorine doktrine (172a-177c). Sudstvo i filozofija dvije su domene, kaže Sokrat. Stručnjaci za pravna pitanja slijepo prate pravne odredbe, no um filozofa nije ograničen prostorom ili vremenom te se može baviti razmatranjem biti pravde. Ona je za sud praktična, određena vremenom, no za filozofa je ona bezvremena, misaona, božanska.

Filozof kakvog nam Sokrat dočarava u ovom dijelu dijaloga jest netko koga ne zanimaju svakodnevni poslovi grada. Filozofa se ne tiče ni gdje su glavna javna mjesta Atene niti tko je kojeg porijekla niti koliko je tko bogat. To nije samo njihova poza, objašnjava Sokrat; filozofi su u gradu samo tijelom, dok se njihov um slobodno kreće na drugim razinama, ispod zemlje i iznad zvijezda, nikada se ne baveći onime što je na dohvata ruke.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Theaetetus 173c-174a

ΣΩ. (...) τί γὰρ ἂν τις τούς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; οὔτοι δέ που ἐκ νέων πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδόν, οὐδὲ ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον· νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὔτε ὁρῶσιν οὔτε ἀκούουσι· σπουδαὶ δὲ ἐταιριῶν ἐπ’ ἀρχὰς καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα καὶ σὺν ἀύλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς. εὔ δὲ ἢ κακῶς τις γέγονεν ἐν πόλει, ἢ τί τῳ κακὸν ἐστὶν ἐκ προγόνων γεγονὸς ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντ’ οὐδ’ ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν· οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, ἡ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ἀτιμάσασα πανταχῇ πέτεται κατὰ Πίνδαρον “τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε” καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, “οὐρανοῦ θ’ ὑπερ” ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου, εἰς τῶν ἐγγύς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθεῖσα.

Analiza i komentar

τί γὰρ ἂν τις
τούς γε φαύλως διατρίβοντας
ἐν φιλοσοφίᾳ
λέγοι;

τί... λέγοι upitna zamjenica (v. naglasak!) otvara upitnu rečnicu (direktno pitanje)

γὰρ ovdje u eksplanatornom značenju: naime...

ἂν λέγοι § 231, vremenske osnove § 327.7

γε čestica ističe značenje riječi na koju se odnosi

τούς... διατρίβοντας § 231; rekcija: διατρίβω ἐν τινι; složenica glagola τρίβω; supstantivirani particip § 499.2

φάυλως adverbijalna dopuna participu

οὔτοι δέ που
 ἐκ νέων
 πρῶτον μὲν
 εἰς ἀγορὰν
 οὐκ ἴσασι
 τὴν ὁδόν,
 οὐδὲ ὅπου
 δικαστήριον ἢ βουλευτήριον
 ἢ τι κοινὸν ἄλλο
 τῆς πόλεως
 συνέδριον·
 νόμους δὲ
 καὶ ψηφίσματα
 λεγόμενα ἢ γεγραμμένα
 οὔτε ὁρῶσιν
 οὔτε ἀκούουσι·
 σπουδαὶ δὲ
 ἐταιριῶν
 ἐπ' ἀρχὰς
 καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα
 καὶ σὺν αὐλητρίσι κῶμοι,
 οὐδὲ ὄναρ πράττειν
 προσίσταται
 αὐτοῖς.

οὔτοι δέ čestica δέ ponavlja se kao veznik za koordinirano redanje misli, označava nadovezivanje na prethodni iskaz; οὔτοι su κορυφαῖοι, glavni ili vodeći filozofi, koje Sokrat spominje u rečenici prije.

πρῶτον μὲν... νόμους δὲ... koordinacija rečeničnih članova

οὐκ ἴσασι § 317.4

ἢ... ἢ... koordinacija pomoću rastavnih veznika: ili... ili...

λεγόμενα ἢ γεγραμμένα atributni particip

οὔτε... οὔτε... sastavni veznici koordiniraju surečenice: niti... niti...

ὁρῶσιν § 243, osnove § 327.3

ἀκούουσι ἀκούω τινα slušati što; § 231, osnove s. 116

καὶ... καὶ... καὶ... koordinacija surečenica uz pomoć sastavnog veznika καί (nabrajanje)

πράττειν § 231, osnove s. 116

προσίσταται § 305, osnove § 306, § 311.2, složenica glagola ἵστημι; za rekciju προσίσταται τινι v. LSJ προσίστημι, II.2

εὔ δὲ ἢ κακῶς

τις γέγονεν

ἐν πόλει,

ἢ τί τῷ κακόν ἐστιν

ἐκ προγόνων

γεγονός

ἢ πρὸς ἀνδρῶν

ἢ γυναικῶν,

μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν

ἢ οἱ

τῆς θαλάττης

λεγόμενοι

χόες.

γέγονεν § 272, osnove § 325.11

ἐστιν γεγονός § 272; particip perfekta kombinira se s glagolom εἰμί u perifrastični (opisni oblik), posebno ako particip može preuzeti funkciju predikatnog pridjeva

λέληθεν § 272, osnove § 321.15

οἱ λεγόμενοι § 231, atributni particip § 499

καὶ ταῦτα πάντ’

οὐδ’

ὅτι οὐκ οἶδεν,

οἶδεν·

οὐδὲ γὰρ

αὐτῶν ἀπέχεται

τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν,
 ἀλλὰ
 τῷ ὄντι
 τὸ σῶμα μόνον
 ἐν τῇ πόλει
 κεῖται
 αὐτοῦ
 καὶ ἐπιδημεῖ,
 ἡ δὲ διάνοια,
 ταῦτα πάντα
 ἡγησαμένη
 σμικρὰ καὶ οὐδέν,
 ἀτιμάσασα πανταχῇ
 πέτεται
 κατὰ Πίνδαρον
 “τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε”
 καὶ τὰ ἐπίπεδα
 γεωμετροῦσα,
 “οὐρανοῦ θ’ ὕπερ”
 ἀστρονομοῦσα,
 καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν
 ἐρευνωμένη
 τῶν ὄντων
 ἐκάστου ὅλου,
 εἰς τῶν ἐγγύς
 οὐδέν
 αὐτὴν
 συγκαθιεῖσα.

ὅτι οὐκ οἶδεν izrična rečenica: da...

οἶδεν § 317.4; glagol otvara mjesto dopuni u objektu, ovdje u obliku izrične rečenice

οὐδὲ γὰρ... ἀλλὰ... ἡ δὲ... koordinacija surečenica: čestica γὰρ eksplanator-

- no: jer...; suprotni veznik: nego...; čestica δὲ adverbzativno: a...
- ἀπέχεται § 231, složenica glagola ἔχω
- τοῦ εὐδοκίμεῖν § 243, supstantivirani infinitiv § 497
- τῷ ὄντι § 315.2, supstantivirani particip § 499, upotrijebljen kao priložna oznaka “zapravo”, v. DGE (Logeion) εἰμί
- κεῖται § 315.4
- ἐπιδημεῖ § 243
- ἡγήσαμένη § 267, glagol otvara mjesto dvjema dopunama u akuzativu, ταῦτα πάντα i μικρὰ καὶ οὐδέν, akuzativ objekta i predikata § 388
- ἀτιμάσασα § 267
- πέτεται § 231, osnove § 325.20
- “τᾷς τε γᾶς ὑπένερθε” Platon citira Pindarove stihove, možda iz desete Nemjske ode, ali možda i iz neke izgubljene pjesme
- γεωμετροῦσα § 243
- ἀστρονομοῦσα § 243
- ἐρυνωμένη § 243
- τῶν ὄντων § 315.2
- συγκαθίσει § 305, složenica glagola ἵημι, συγκαθίημι ἐμαυτὸν spustiti se dolje

Poglavlje 32

Δίωνος Κασσίου Κοκκηιανού Ῥωμαϊκὴ ἱστορία EB 16–17

Ο κειμένου

Πιστεύεται ότι 200. π. κ., σ 62. κνκζι *Rimske povijesti* Διον Κασίε detajlno i slikovito opisuje zbrku i zbunjenost među stanovnicima Rima tijekom velikog požara 64. π. κ.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dio Cassius Historiae Romanae 62.16.5-62.17

καὶ ἦν ἡ τε κραυγὴ καὶ ὀλολυγὴ παίδων ὁμοῦ γυναικῶν ἀνδρῶν
γερόντων ἄπλετος, ὥστε μήτε συνιδεῖν μήτε συνεῖναι τι ὑπὸ τοῦ
καπνοῦ καὶ τῆς κραυγῆς δύνασθαι· καὶ διὰ ταῦθ' ὁρᾷν ἦν τινὰς
ἀφώνους ἐστῶτας ὥσπερ ἐνεοὺς ὄντας. καὶ τοῦτω πολλοὶ μὲν καὶ
τὰ σφέτερα ἐκκομιζόμενοι, πολλοὶ δὲ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀρπάζον-
τες ἀλλήλοις τε ἐνεπλάζοντο καὶ περὶ τοῖς σκεύεσιν ἐσφάλλοντο,
καὶ οὔτε προῖέναι ποὶ οὔθ' ἐστάναι εἶχον, ἀλλ' ὥθουν ὥθοῦντο,
ἀνέτρεπον ἀνετρέποντο. καὶ συχνοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο συχνοὶ δὲ
συνετρίβοντο, ὥστε σφίσι μηδὲν ὅ τι τῶν δυναμένων ἀνθρώποις
ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει κακῶν συμβῆναι μὴ συνενεχθῆναι. οὐδὲ γὰρ
οὐδ' ἀποφυγεῖν ποὶ ῥαδίως ἐδύναντο· καὶ ἐκ τοῦ παρόντος τις πε-
ριεσώθη, ἐς ἕτερον ἐμπεσὼν ἐφθείρετο.

καὶ ταῦτα οὐκ ἐν μιᾷ μόνον ἀλλ' ἐπὶ πλείους καὶ ἡμέρας καὶ νύ-
κτας ὁμοίως ἐγίνετο. καὶ πολλοὶ μὲν οἴκοι ἔρημοι τοῦ βοηθήσον-

τός σφισιν ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπικουρούντων προσκατεπρήσθησαν: οἱ γὰρ στρατιῶται, οἳ τε ἄλλοι καὶ οἱ νυκτοφύλακες, πρὸς τὰς ἀρπαγὰς ἀφορῶντες οὐχ ὅσον οὐ κατεσβέννυσάν τινα ἀλλὰ καὶ προσεξέκαιον. τοιούτων δὲ δὴ ἄλλων ἄλλοθι συμβαινόντων, ὑπέλαβέ ποτε τὸ πῦρ ἄνεμος καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ ὁμοῦ πάντα ἤγαγεν, ὥστε σκευῶν μὲν πέρι ἢ οἰκιῶν μηδὲνα μηδὲν ἔτι φροντίσαι, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ἐστῶτάς που ἐν ἀσφαλεῖ τινι ὁρᾶν ὥσπερ νήσους τινὰς καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς φλεγομένας, καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις μηδὲν ἔτι λυπεῖσθαι, τὸ δὲ δημόσιον ὀδυρομένους ἀναμιμνήσκεσθαι ὅτι καὶ πρότερόν ποτε οὕτως ὑπὸ τῶν Γαλατῶν τὸ πλεῖον τῆς πόλεως διεφθάρη.

Analiza i komentar

καὶ ἦν ἣ τε κραυγὴ
καὶ ὀλολυγὴ
παίδων ὁμοῦ γυναικῶν ἀνδρῶν γερόντων
ἄπλετος,
ὥστε
μήτε συνιδεῖν
μήτε συνεῖναί τι
ὑπὸ τοῦ καπνοῦ
καὶ τῆς κραυγῆς
δύνασθαι·
καὶ διὰ ταῦθ'
ὁρᾶν ἦν
τινας ἀφώνους ἐστῶτας
ὥσπερ ἐνεοὺς ὄντας.

ἦν § 315, ovdje u značenju »nastati« (LSJ A.I.2)

παίδων... γυναικῶν ἀνδρῶν γερόντων genitiv subjektni, § 393.2; asindetón ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu s infinitivom, § 473

μήτε... μήτε... koordinacija sastavnim (niječnim) veznicima, § 513.4

συνιδεῖν složenica glagola ὁράω, § 327.3, § 254; ovisan o δύνασθαι

συνεῖναι složenica glagola ἵημι, § 306, preneseno značenje (LSJ συνίημι II); ovisan o δύνασθαι

δύνασθαι § 312.5; glagol nepotpuna značenja u rečenici otvara mjesto infinitivima

διὰ ταῦθ' διὰ s akuzativom, značenje vidi LSJ διὰ B.III

ὄρᾱν § 327.3, § 243; ovisan o ᾗν

ᾗν § 315, bezlično: bilo je moguće (LSJ εἰμί A.VI), otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐστῶτας mješoviti perfekti, § 317.1

ὄντας § 315

κάν τούτῳ

πολλοὶ μὲν καὶ τὰ σφέτερα ἐκκομιζόμενοι,

πολλοὶ δὲ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀρπάζοντες

ἀλλήλοις τε ἐνεπλάζοντο

καὶ περὶ τοῖς σκεύεσιν ἐσφάλλοντο,

καὶ οὔτε προΐέναι ποι

οὔθ' ἐστάναι

εἶχον,

ἀλλ' ὣθουν ὠθοῦντο,

ἀνέτρεπον ἀνετρέποντο.

κάν τούτῳ priložna upotreba οὗτος, LSJ s. v. VIII.6.b

πολλοὶ μὲν... πολλοὶ δὲ... koordinacija česticama izražava suprotnost

ἐκκομιζόμενοι složenica glagola κομίζω, § 232

ἀρπάζοντες § 231

ἐνεπλάζοντο složenica glagola πλάζω, rekcija τινί § 232, augment § 238

ἐσφάλλοντο § 232; u doslovnom značenju, LSJ s. v. A

οὔτε... οὔθ'... koordinacija sastavnim (niječnim) veznicima § 513.4

προΐέναι složenica glagola εἶμι § 314.1

ἐστάναι mješoviti perfekti, § 317.1

εἶχον § 231 (augment § 236), § 327.13, otvara mjesto dopuni u infinitivu (LSJ ἔχω A.III)

ἀλλ' suprotni veznik § 515.1

ὣθουν § 231, § 243

ὠθοῦντο § 232, § 243

ἀνέτρεπον složenica glagola τρέπω, § 231, augment § 239

ἀνετρέποντο složenica glagola τρέπω, § 232, augment § 239

καὶ συχνοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο
 συχνοὶ δὲ συνετρίβοντο,
 ὥστε
 σφίσι
 μηδὲν ὅ τι τῶν δυναμένων
 ἀνθρώποις
 ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει
 κακῶν
 συμβῆναι
 μὴ συνενεχθῆναι.

συχνοὶ potpumbeni predikat (pridjev umjesto hrv. priloga) § 369 (usp. LSJ
 συχνός A.II: brojni)
συχνοὶ μὲν... συχνοὶ δὲ... koordinacija česticama, izražava se suprotnost
ἀπεπνίγοντο složenica glagola πνίγω, § 232, augment § 239
συνετρίβοντο složenica glagola τρίβω, § 232, augment § 238
ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473
τῶν δυναμένων supstantivirani particip, § 312.5, otvara mjesto dopuni u
 infinitivu; dijelni genitiv partitivni § 395
συμβῆναι složenica glagola βάινω § 321.6; rekcija τινί; korjeniti aorist § 316,
 LSJ A.III συμβαίνω
μὴ negacija uz infinitiv u posljedičnoj rečenici § 473, slijedi iza složene ne-
 gacije (μηδὲν) pa se poricanje ukida, § 510
συνενεχθῆναι složenica glagola φέρω § 327.5, LSJ συμφέρω B.III

οὐδὲ γὰρ οὐδ'
 ἀποφυγεῖν που
 ῥαδίως ἐδύναντο·
 καὶ
 ἐκ τοῦ παρόντος
 τις περιεσώθη,
 ἐς ἕτερον
 ἐμπεσὼν
 ἐφθείρετο.

οὐδὲ γὰρ οὐδ’ nadovezivanje na prethodnu rečenicu i uvođenje daljnjeg objašnjenja, LSJ οὐδέ C.II

ἀποφυγεῖν složenica glagola φεύγω, s. 116, § 254

που neodređeni prilog izriče mjesto, LSJ που A

ἐδύναντο § 312.5, glagol nepotpunog značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

κἄν realna pogodbená rečenica § 475: čak i ako...

τοῦ παρόντος složenica glagola εἰμί, § 315; supstantivirani particip; LSJ πάρειμι II

περιεσώθη složenica glagola σώζω, s. 118, § 296

ἐμπεσὼν složenica glagola πίπτω § 327.17, § 254

ἐφθείρετο § 232; imperativ iterativne (višekratne) radnje Smyth 1893

καὶ ταῦτα

οὐκ ἐν μιᾷ μόνον

ἀλλ’ ἐπὶ πλείους

καὶ ἡμέρας

καὶ νύκτας

ὁμοίως ἐγίνετο.

οὐκ... μόνον ἀλλ’... ne samo..., nego...

ἐν μιᾷ... ἐπὶ πλείους... sc. ἡμέρας καὶ νύκτας

ἐγίνετο § 325.11; jonski i helenistički oblik; § 232; slaganje sa subjektom u množini § 361

καὶ πολλοὶ μὲν οἴκοι

ἔρημοι

τοῦ βοηθήσοντός

σφισιν

ἀπώλοντο,

πολλοὶ δὲ

καὶ ὑπ’ αὐτῶν τῶν ἐπικουρούντων

προσκατεπρήσθησαν·

οἱ γὰρ στρατιῶται,

οἳ τε ἄλλοι

καὶ οἱ νυκτοφύλακες,

πρὸς τὰς ἀρπαγὰς ἀφορῶντες
οὐχ ὅσον
οὐ κατεσβέννυσάν
τινα
ἀλλὰ καὶ προσεξέκαιον.

πολλοὶ μὲν... πολλοὶ δὲ... koordinacija česticama, izražava suprotnost
τοῦ βοηθήσοντός genitivus copiae et inopiae uz ἔρημοι § 403.2; supstanti-
virani particip § 243
σφισιν dativus commodi et incommodi § 412.1
ἀπώλονται § 319.15, § 254
τῶν ἐπικουρούντων supstantivirani particip, LSJ ἐπικουρέω II
προσκατεπρήσθησαν složnica glagola πίμπρημι § 312.3, LSJ προσκατα-
πίμπραμαι, *hapax* Diona Kasija; augment § 238
οἱ γὰρ čestica uvodi objašnjenje prethodnog navoda
ἀφορῶντες složnica glagola ὀράω § 327.3, § 243, često otvara mjesto pri-
jedložnom izrazu πρὸς τι
οὐχ ὅσον LSJ ὅσος IV.5.b; priložna upotreba ὅσον uz negacije
κατεσβέννυσάν κατασβεννύω, alternativni (kasniji) oblik složnice glagola
σβέννυμι § 319.6, § 267; augment § 238
τινα sc. οἶκον
προσεξέκαιον složnica glagola καίω, § 231; augment § 238

τοιούτων δὲ δὴ ἄλλων
ἄλλοθι
συμβαίνόντων,
ὑπέλαβέ ποτε
τὸ πῦρ
ἄνεμος
καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ
ὁμοῦ πάντα
ἤγαγεν,
ὥστε
σκευῶν μὲν πέρι
ἢ οἰκιῶν
μηδένα

μηδὲν
 ἔτι φροντίσαι,
 πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς
     ἐστῶτάς που
     ἐν ἀσφαλεῖ τινι
 ὁρᾶν
     ὥσπερ νήσους τινὰς
 καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς
     φλεγομένας,
 καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις
     μηδὲν ἔτι
 λυπεῖσθαι,
 τὸ δὲ δημόσιον
     ὀδυρομένους
 ἀναμιμνήσκεσθαι
     ὅτι καὶ πρότερόν ποτε
     οὕτως
     ὑπὸ τῶν Γαλατῶν
     τὸ πλεῖον
     τῆς πόλεως
     διεφθάρη.

τοιούτων ἄλλων συμβαινόντων § 504

συμβαινόντων složenica βαίνω, § 321.6, § 231

δὲ δὴ kombinacija čestica označava prelazak na novu temu, Smyth § 2839

ὑπέλαβέ složenica λαμβάνω, § 321.14, § 254

ἤγαγεν s. 116, § 257

ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s A+I, § 473

σκευῶν μὲν... πάντας δὲ... koordinacija česticama, izražava suprotnost

πέρι anastrofa, prijedlog dolazi iza imenice na koju se odnosi

φροντίσαι česta dopuna περί τινος (LSJ φροντίζω II.2), § 267; ovisno o

ὥστε

ἐστῶτάς mješoviti perfekti, § 317.1

ὁρᾶν § 327.3, § 243; ovisno o ὥστε

πόλεις sc. ὁρᾶν

φλεγομένας § 232

ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις... τὸ δὲ δημόσιον... koordinacija česticama izražava suprotnost

λυπεῖσθαι § 232

ὀδυρομένους § 232

ἀναμυμνήσκεσθαι složenica μυμνήσκω, § 232; ovisno o ὥστε; kao *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici

ὅτι veznik uvodi izričnu rečenicu, § 467

καὶ πρότερόν ποτε ὑπὸ τῶν Γαλατῶν autor aludira na galsko pustošenje Rima 390. p. n. e, pod vodstvom Brena, poglavice Senona, nakon poraza Rimljana kod rijeke Alije; to je bio jedini put da je strana vojska osvojila Rim u osam stoljeća (do vizigotskog osvajanja 410. n. e.)

τὸ πλεῖον supstantiviranje pridjeva članom § 373

τῆς πόλεως genitiv partitivni, § 395

διεφθάρη složenica glagola φθείρω, § 292

Poglavlje 33

Πλουτάρχου Περὶ ἀδολεσχίας 509D

O tekstu

Esej *O brbljavosti* (*De garrulitate*) pripada golemoj zbirci Plutarhovih spisa neprecizno nazvanoj *Moralia*. Po opsegu (78 ogleda i govora) ona ne zaostaje za slavnim *Usporednim životopisima*. U tradicionalnom poretku koji se oslanja na tzv. Lamprijin katalog – antički popis Plutarhu pripisanih djela – ovaj esej zauzima 36. mjesto.

Brbljavost (ἀδολεσχία), rašireni oblik antisocijalnog ponašanja, Plutarh tretira kao bolest koju treba prepoznati i potom liječiti filozofijom kao svojevrsnom terapijom. U grčkoj se predaji ta tema javlja već u staroj komediji s brbljavcem (ἀδολέσχης) kao tipskim likom, a povezuje se i sa Sokratom – brbljavcem *par excellence*. I u Teofrastovoj zbirci *Karakteristi* kratkim skicama/slikama ocrtan je ἀδολέσχης. Međutim, tek je Plutarh uspio uzdići pojam ἀδολεσχία s razine pučke etike na razinu ozbiljne filozofske etike. Izvorno društveni problem u urbanoj kulturi, kojoj je Plutarh pripadao, postaje književnom temom.

Odabrani odlomak pokazuje kako je brbljavost došla glave sudionika u pljački hrama “Stanovnice mjedene kuće” (ἡ Χαλκίοικος), tj. spartanske Ate-ne. Naime, počinitelj je pred zgroženim mnoštvom nesmotreno iznio silno zamršenu, a ujedno krajnje uvjerljivu, pretpostavku o okolnostima pljačke i time odmah privukao na sebe pažnju, što mu svakako nije bila namjera.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. De garrulitate 509D

ἐν Λακεδαιμόνι τῆς Χαλκίοικου τὸ ἱερὸν ὥφθη σεσυλημένον, καὶ
κειμένη ἔνδον κενὴ λάγυρος. ἦν οὖν ἀπορία πολλῶν συνδεδραμη-

κότων, καί τις τῶν παρόντων ‘εἰ βούλεσθ’” εἶπεν ‘ἐγὼ φράσω ὑμῖν ὁ μοι παρίσταται περὶ τῆς λαγύνου· νομίζω γάρ’ ἔφη ‘τοὺς ἱεροσύλους ἐπὶ τηλικοῦτον ἐλθεῖν κίνδυνον, κώνειον ἐμπιόντας καὶ κομίζοντας οἶνον· ἴν’ εἰ μὲν αὐτοῖς λαθεῖν ἐγγένοιτο, τῷ ἀκράτῳ ποθέντι σβέσαντες καὶ διαλύσαντες τὸ φάρμακον ἀπέλθοιεν ἀσφαλῶς εἰ δ’ ἀλίσκοιντο, πρὸ τῶν βασάνων ὑπὸ τοῦ φαρμάκου ῥαδίως καὶ ἀνωδύνως ἀποθάνοιεν.’ ταῦτ’ εἰπόντος αὐτοῦ, τὸ πρᾶγμα πλοκὴν ἔχον καὶ περινόησιν τοσαύτην οὐχ ὑπονοοῦντος ἀλλ’ εἰδότης ἐφαίνετο. καὶ περιστάντες αὐτὸν ἀνέκριναν ἄλλοθεν ἄλλος ‘τίς εἶ;’ καὶ ‘τίς σ’ οἶδε;’ καὶ ‘πόθεν ἐπίστασαι ταῦτα;’ καὶ τὸ πέρας ἐλεγχόμενος οὕτως ὡμολόγησεν εἷς εἶναι τῶν ἱεροσύλων.

Analiza i komentar

ἐν Λακεδαίμονι
τῆς Χαλκιοίκου
τὸ ἱερὸν
ᾧφθη
σεσυλημένον,
καὶ κειμένη ἔνδον
κενὴ λάγυνος.

ᾧφθη ὁράω § 327.3; slaba pasivna osnova § 296

σεσυλημένον predikatni particip uz *verba sentiendi* § 502.2

κειμένη § 315.4

κειμένη... κενὴ λάγυνος sc. ᾧφθη; predikatni particip uz *verba sentiendi* § 502.2; λάγυνος, ἡ čutura, ploska

ἦν οὖν ἀπορία
πολλῶν συνδεδραμηκότων,
καί τις
τῶν παρόντων
‘εἰ βούλεσθ’,
εἶπεν

ἐγὼ φράσω ὑμῖν
 ὃ μοι παρίσταται
 περὶ τῆς λαγύνου·
 νομίζω γάρ'
 ἔφη
 ‘τοὺς ἱεροσύλους
 ἐπὶ τηλικοῦτον
 ἐλθεῖν
 κίνδυνον
 κώνειον ἐμπιόντας
 καὶ κομίζοντας οἶνον,
 ἔν',
 εἰ μὲν
 αὐτοῖς
 λαθεῖν
 ἐγγένοιτο,
 τῷ ἀκράτῳ ποθέντι σβέσαντες καὶ διαλύσαντες τὸ φάρμακον
 ἀπέλθοιεν ἀσφαλῶς·
 εἰ δ' ἀλίσκοιντο,
 πρὸ τῶν βασάνων
 ὑπὸ τοῦ φαρμάκου
 ῥαδίως καὶ ἀνωδύνως
 ἀποθάνοιεν.’

ἦν § 315.2

οὖν § 516.2

συνδεδραμηκότων συντρέχω § 327.4; perfektna osnova § 272

τῶν παρόντων πάρειμι § 315; supstantivirani particip § 373; genitiv par-
titivni § 395

εἰ βούλεσθ' pogodbena protaza realnog oblika § 474; § 325.13; § 232

εἶπεν ἀγορεύω / λέγω / φημί § 327.7

φράσω futurska osnova § 258

ὃ μοι παρίσταται relativne rečenice § 481; § 482; § 305; παρίσταται μοι
pada mi na um

περὶ τῆς λαγύνου § 433.A

νομίζω γάρ' ἔφη § 232; *verbum sentiendi* νομίζω otvara mjesto A+I § 493; § 517; § 312.8
 ἐλθεῖν ἔρχομαι § 327.2; jaka aorisna osnova § 254; naglasak § 255
 ἐπὶ τηλικοῦτον κίνδυνον § 436.C.c
 ἐμπιόντας ἐμπίνω § 327.16; jaka aorisna osnova § 254; naglasak § 255
 κομίζοντας § 232; § 301, s. 118; oba su participa slažu s τοὺς ἱεροσύλους i dio su A+I
 ἴν'... ἀπέλθοιεν u namjernim rečenicama veznik ἴνα iza sporednih vremena otvara mjesto kosom optativu § 470; ἀπέρχομαι § 327.2; jaka aorisna osnova § 254
 εἰ μὲν αὐτοῖς... ἐγγένοιτο εἰ + opt., pogodbeni potencijalni protaza § 477; jaka aorisna osnova § 254; ἐγγίγνεται τινι + inf. bezlično: moguće je, ukazuje se prilika komu; εἰ μὲν... εἰ δέ § 519
 λαθεῖν λανθάνω § 321.15; jaka aorisna osnova § 254; naglasak § 255
 τῷ ἀκράτῳ ποθέντι ὁ ἄκρατος (i bez οἶνος) čisto vino (tj. bez vode); πίνω § 327.16, ποθείς, part. aor. pas.: popijen
 σβέσαντες καὶ διαλύσαντες § 319.6; prelazno i neprelazno značenje § 329; § 301.2; slabi aor. § 267; adverbni particip § 503
 εἰ δ' ἀλίσκοιντο εἰ + opt., pogodbeni potencijalni protaza § 477; § 324.5; § 232;
 πρὸ τῶν βασάνων § 425.b; βάσανος, ἡ (također u množini): istraga mučenja, tortura
 ὑπὸ τοῦ φαρμάκου § 437.b.β
 ἀποθάνοιεν § 324.8; jaka aorisna osnova § 254; u potencijalnoj apodozi inače stoji opt. + ἄν

ταῦτ'
 εἰπόντος αὐτοῦ
 τὸ πρᾶγμα
 πλοκὴν ἔχον καὶ περινόησιν τοσαύτην
 οὐχ ὑπονοοῦντος ἀλλ' εἰδότης
 ἐφαίνετο·
 καὶ περιστάντες
 αὐτὸν
 ἀνέκριναν
 ἀλλαχόθεν ἄλλος
 'τίς εἶ;
 καὶ 'τίς σ' οἶδε;'

καὶ ‘πόθεν ἐπίστασαι ταῦτα;’

καὶ

τὸ πέρας

ἐλεγχόμενος οὕτως

ὡμολόγησεν

εἷς εἶναι

τῶν ἱεροσύλων.

εἰπόντος αὐτοῦ GA § 504; ἀγορεύω / λέγω / φημί § 327.7

ἔχον § 232; predikatni particip uz kopulativne glagole § 501.b

περινόησιν pronicljivost, oštroumnost

ὑπονοοῦντος § 243

εἰδότης § 317.4

ἐφαίνετο § 232

περιστάντες περισταμαί τινα okruživati koga; jaki aorist § 306; adverbni particip § 503

ἀνέκριναν § 301 (s. 118); osnova slabog aorista § 267

εἶ § 315.2

οἶδε § 317.4

ἐπίστασαι § 312.6, Bilj. 2

τὸ πέρας priložno = τὸ τέλος; adverbni akuzativ § 391

ἐλεγχόμενος § 232; adverbni particip § 503

ὡμολόγησεν osnova slabog aorista § 267; sigmatski aorist kod *verba vocalia* § 269

εἷς εἶναι N+I § 491.2; § 315.2

τῶν ἱεροσύλων genitiv partitivni § 395

Poglavlje 34

Πλάτωνος Πολιτεία 359-360

O tekstu

Država je Platonov dijalog u deset knjiga nastao oko 380. Krećući od jednostavnog pitanja “je li uvijek bolje biti pravedan nego nepravedan?”, djelo se bavi temama pravednosti (δικαιοσύνη), poretka u pravičnom gradu-državi, i pravednog čovjeka, ali i problemima pjesništva. *Država* je jedno od najpoznatijih i najutjecajnijih Platonovih djela.

U drugoj knjizi dijaloga, Glaukon, Platonov brat i jedan od sudionika razgovora, govori o pretku lidijskog kralja Giga, pastiru koji je našao čudesni prsten i pomoću njega postao kralj. Glaukon se mitom koristi da bi Sokratu postavio pitanje može li čovjek biti dovoljno valjan da odoli iskušenjima čak i u slučaju kad se ne mora bojati da će ga itko otkriti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Republica 359d-360b

εἶναι μὲν γὰρ αὐτὸν ποιμένα θητεύοντα παρὰ τῷ τότε Λυδίας ἄρχοντι, ὄμβρου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ ῥαγῆναί τι τῆς γῆς καὶ γενέσθαι χάσμα κατὰ τὸν τόπον ᾧ ἔνεμεν. ἰδόντα δὲ καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι καὶ ἰδεῖν ἄλλα τε δὴ ἃ μυθολογοῦσιν θαυμαστὰ καὶ ἵππον χαλκοῦν, κοῖλον, θυρίδας ἔχοντα, καθ' ὅς ἐγκύφαντα ἰδεῖν ἐνόντα νεκρόν, ὥς φαίνεσθαι μείζω ἢ κατ' ἄνθρωπον, τοῦτον δὲ ἄλλο μὲν οὐδέν, περὶ δὲ τῇ χειρὶ χρυσοῦν δακτύλιον ὄντα περιελόμενον ἐκβῆναι. συλλόγου δὲ γενομένου τοῖς ποιμέσιν εἰωθότος, ἴν' ἐξαγγέλλοιεν κατὰ μῆνα τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὰ ποίμνια, ἀφικέσθαι καὶ ἐκεῖνον ἔχοντα τὸν δακτύλιον· καθήμενον

οὖν μετὰ τῶν ἄλλων τυχεῖν τὴν σφενδόνην τοῦ δακτυλίου περι-
γαγόντα πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ εἶσω τῆς χειρός, τούτου δὲ γενομένου
ἀφανῆ αὐτὸν γενέσθαι τοῖς παρακαθημένοις, καὶ διαλέγεσθαι ὡς
περὶ οἰχομένου. καὶ τὸν θαυμάζειν τε καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶντα
τὸν δακτύλιον στρέψαι ἔξω τὴν σφενδόνην, καὶ στρέψαντα φανε-
ρὸν γενέσθαι. καὶ τοῦτο ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι τοῦ δακτυλίου
εἰ ταύτην ἔχοι τὴν δύναμιν, καὶ αὐτῷ οὕτω συμβαίνειν, στρέφοντι
μὲν εἶσω τὴν σφενδόνην ἀδήλῳ γίγνεσθαι, ἔξω δὲ δῆλῳ· αἰσθόμε-
νον δὲ εὐθύς διαπράξασθαι τῶν ἀγγέλων γενέσθαι τῶν παρὰ τὸν
βασιλέα, ἐλθόντα δὲ καὶ τὴν γυναιῖκα αὐτοῦ μοιχεύσαντα, μετ'
ἐκείνης ἐπιθέμενον τῷ βασιλεῖ ἀποκτεῖναι καὶ τὴν ἀρχὴν οὕτω
κατασχεῖν.

Analiza i komentar

εἶναι μὲν γὰρ

αὐτὸν

ποιμένα θητεύοντα

παρὰ τῷ

τότε

Λυδίας

ἄρχοντι,

ὄμβρου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ

ῥαγῆναί τι

τῆς γῆς

καὶ γενέσθαι χάσμα

κατὰ τὸν τρόπον

ᾧ ἔνεμεν.

εἶναι § 315

θητεύοντα § 231

εἶναι... αὐτὸν ποιμένα θητεύοντα § 491, A+I ovisi o glagolu govorenja iz prethodne rečenice, kao i svi sljedeći infinitivi u tekstu ako nije drugačije naznačeno; imenski predikat, Smyth § 910

εἶναι μὲν... ὄμβρου δὲ πολλοῦ... koordinacija parom čestica, ovdje označava nešto slabiji kontrast (Smyth § 2904)

γὰρ uvodi objašnjenje

ἄρχονται § 231, rekcija τινος

ὄμβρου... πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ § 504, § 325.11; GA

ῥαγῆναί § 292, § 319.14

ῥαγῆναί τι § 491

τῆς γῆς genitiv partitivni ovisan o τι § 395

γενέσθαι § 325.11

γενέσθαι χάσμα § 491

ἣ relativni prilog uvodi zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je τὸν τόπον § 481

ἔνεμεν § 231

ιδόντα δὲ καὶ θαυμάσαντα

καταβῆναι καὶ ἰδεῖν

ἄλλα τε δὴ

ἃ μυθολογοῦσιν θαυμαστὰ

καὶ ἵππον

χαλκοῦν, κοῖλον,

θυρίδας ἔχοντα,

καθ' ἃς

ἐγκύψαντα

ἰδεῖν

ἐνόντα νεκρόν,

ὥς φαίνεσθαι

μείζω

ἣ κατ' ἄνθρωπον,

τοῦτον δὲ

ἄλλο μὲν οὐδέν,

περὶ δὲ τῇ χειρὶ

χρυσοῦν δακτύλιον ὄντα

περιελόμενον

ἐκβῆναι.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ιδόντα... καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι καὶ ἰδεῖν... ἐγκύψαντα ἰδεῖν, τοῦ-
τον... περιελόμενον ἐκβῆναι § 491

ιδόντα § 327.3

θαυμάσαντα § 267

καταβῆναι složenica βαίνω, § 321.6

ἰδεῖν § 327.3

ἄλλα τε... καὶ ἵππον... koordinacija pomoću para sastavnih veznika, pri čemu je drugi član jače istaknut

δὴ čestica označava nastavak pripovijedanja, LSJ IV.2

ἃ uvodi zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je ἄλλα, § 481

μυθολογοῦσιν § 243, LSJ μυθολογέω A.2; otvara mjesto A+I

θαυμαστὰ imenski predikat, Smyth § 910 (kopula je ovdje izostavljena)

ἔχοντα § 327.13, § 231

καθ' ἃς uvodi zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je θυρίδας, § 481

ἐγκύψαντα složenica κύπτω, § 267

ἰδεῖν § 327.3

ἐνόντα složenica εἰμί, § 315

ὥς φαίνεσθαι apsolutna upotreba infinitiva § 496, § 232

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ἄλλο μὲν... περὶ δὲ... koordinacija parom čestica označava suprotnost

όντα § 315

περιελόμενον složenica αἰρέω, § 327.1, rekcija τινά

ἐκβῆναι složenica βαίνω § 321.6

συλλόγου δὲ γενομένου

τοῖς ποιμέσιν

εἰωθότος,

ἵν' ἐξαγγέλλοιεν

κατὰ μῆνα

τῷ βασιλεῖ

τὰ περὶ τὰ ποίμνια,

ἀφικέσθαι καὶ ἐκεῖνον

ἔχοντα

τὸν δακτύλιον·

καθήμενον οὖν

μετὰ τῶν ἄλλων

τυχεῖν

τὴν σφενδόνην

τοῦ δακτυλίου
 περιαγαγόντα
 πρὸς ἑαυτὸν
 εἰς τὸ εἶσω
 τῆς χειρός,
 τούτου δὲ γενομένου
 ἀφανῆ
 αὐτὸν
 γενέσθαι
 τοῖς παρακαθημένοις,
 καὶ διαλέγεσθαι
 ὥς περὶ οἰχομένου.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

γενομένου § 325.11, § 254

εἰωθότος § 278.2 bilješka, § 327b

συλλόγου... γενομένου... εἰωθότος GA, § 504

ἵν' uvodi namjernu rečenicu § 470

ἐξαγγέλλοιεν složenica ἀγγέλλω, § 231

ἀφικέσθαι § 321.8, § 254

ἔχοντα § 327.13, § 231

ἀφικέσθαι... ἐκεῖνον... ἔχοντα § 491

καθημένον § 315.4

οὖν označava nastavak pripovijedanja

τυχεῖν § 321.19, § 254; otvara mjesto predikatnom participu περιαγαγόντα § 501.b

περιαγαγόντα složenica ἄγω s. 116, § 257

καθημένον... τυχεῖν... περιαγαγόντα § 491

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

γενομένου § 325.11, § 254

τούτου... γενομένου § 504

γενέσθαι § 325.11, u funkciji kopule, s pridjevom kao predikatnom dopunom, Smyth 917

ἀφανῆ αὐτὸν γενέσθαι § 491

τοῖς παρακαθημένοις složenica κάθημαι, § 315.4, supstantivirani particip; ovisan o ἀφανῆ

διαλέγεσθαι složenica λέγω, § 232, § 491

οἰχομένου § 232

καὶ τὸν
 θαυμάζειν τε
 καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶντα
 τὸν δακτύλιον
 στρέψαι
 ἔξω
 τὴν σφενδόνην,
 καὶ στρέψαντα
 φανερόν γενέσθαι.

τὸν član kao pokazna zamjenica na početku rečenice, § 370.2

τὸν θαυμάζειν τε καὶ... ἐπιψηλαφῶντα... στρέψαι..., καὶ στρέψαντα φανερόν
 γενέσθαι § 491

τὸν θαυμάζειν τε καὶ... ἐπιψηλαφῶντα... koordinacija parom sastavnih vez-
 nika, pri čemu je drugi član istaknut

θαυμάζειν § 231

ἐπιψηλαφῶντα § 243

στρέψαι § 267, § 269

ἔξω priložno, LSJ s. v. I.1

στρέψαντα § 267, § 269

γενέσθαι § 325.11, § 254

φανερόν γενέσθαι γίγνεσθαι ima funkciju kopule, s pridjevom kao predikat-
 nom dopunom, Smyth 917

καὶ τοῦτο
 ἐννοήσαντα
 ἀποπειρᾶσθαι
 τοῦ δακτυλίου
 εἰ ταύτην
 ἔχοι
 τὴν δύναμιν,
 καὶ αὐτῷ
 οὕτω συμβαίνειν,

στρέφοντι μὲν εἴσω
 τὴν σφενδόνην
 ἀδήλῳ γίγνεσθαι,
 ἔξω δὲ
 δήλῳ·
 αἰσθόμενον δὲ
 εὐθύς διαπράξασθαι
 τῶν ἀγγέλων
 γενέσθαι
 τῶν παρὰ τὸν βασιλέα,
 ἐλθόντα δὲ
 καὶ τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ
 μοιχεύσαντα,
 μετ' ἐκείνης
 ἐπιθέμενον
 τῷ βασιλεῖ
 ἀποκτεῖναι
 καὶ τὴν ἀρχὴν
 οὕτω
 κατασχεῖν.

ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι καὶ... συμβαίνειν... αἰσθόμενον... διαπράξασθαι...
 ἐλθόντα... καὶ μοιχεύσαντα,... ἐπιθέμενον... ἀποκτεῖναι καὶ... κατα-
 σχεῖν § 491

ἐννοήσαντα složenica νοέω, § 269

ἀποπειρᾶσθαι složenica πειράω, § 232, rekcija τινός, ujedno otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici (εἰ)

εἰ veznik uvodi zavisnu upitnu rečenicu, § 469

ἔχει § 231, § 327.13

συμβαίνειν složenica βαίνω, § 321.6, § 231; LSJ συμβαίνω III, rekcija τινί, ovdje ima i dopunu u infinitivu

στρέφοντι § 231

γίγνεσθαι § 325.11, § 232; ima funkciju kopule, s pridjevom kao predikat-nom dopunom, Smyth 917

στρέφοντι μὲν εἴσω... ἔξω δὲ... koordinacija parom čestica izražava suprotnost

δήλω sc. γίνεσθαι

αἰσθόμενον § 322.9, § 254

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

εὐθύς priložno, LSJ s. v. B.II.1

διαπράξασθαι složenica πράττω, § 301.B (s. 116), § 267, LSJ διαπράσσω
II, otvara mjesto dopuni u infinitivu

γενέσθαι § 325.11, LSJ γίγνομαι II.3.a

τῶν ἀγγέλων genitiv partitivni uz kopulativni glagol, § 396.2: jedan od...

ἐλθόντα § 327.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

αὐτοῦ posvojni genitiv § 393.2

μοιχεύσαντα rekcija τινά, § 267

ἐπιθέμενον složenica glagola τίθημι, § 306, LSJ ἐπιτίθημι B.III.2, rekcija
τινί

ἀποκτεῖναι složenica κτείνω, § 267

κατασχεῖν složenica ἔχω § 327.13, § 254

Poglavlje 35

Ἐπικούρου Κύριαι δόξαι, 1–5

O tekstu

Κύριαι δόξαι, *Glavni nauci*, zbirka je četrdeset Epikurovih načela koju Diogen Laertije (možda nešto prije 250. n. e) uključuje u desetu knjigu svojeg enciklopedijskog djela *Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων* (*Životopisi i misli znamenitih filozofa*). Ta deseta, i posljednja, knjiga u cijelosti je posvećena Epikuru.

Ovaj odlomak donosi prvih pet nauka; četiri od njih naknadno su sažeti još i u *τετραφάρμακος* (“lijeak od četiri sastojka”), nađen na jednom od papirusa iz Herkulaneja (pap. Herc. 1005, 4.9–14). Prvi se nauk, u rečenici unutar zagrada, poziva i na Epikurovu teoriju spoznaje, prema kojoj na ljudska osjetila (pa i na um) djeluju “sličice”, *εἰδῶλα*, tanke opne koje predmeti emitiraju. Peti nauk uči da nema života u ugodi bez razuma, ljepote i pravednosti, niti obratno.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epicur. Ratae sententiae 1.1

ΚΥΡΙΑΙ ΔΟΞΑΙ

I. Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει οὔτε ἄλλῳ παρέχει, ὥστε οὔτε ὀργαῖς οὔτε χάρισι συνέχεται· ἐν ἀσθενεῖ γὰρ πᾶν τὸ τοιοῦτον. (ἐν ἄλλοις δέ φησι τοὺς θεοὺς λόγῳ θεωρητοῦς, οὓς μὲν κατ’ ἀριθμὸν ὑφ’ ἐστῶτας, οὓς δὲ καθ’ ὁμοειδέειαν ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐπιρρύσεως τῶν ὁμοίων εἰδώλων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀποτετελεσμένων, ἀνθρωποειδεῖς.)

II. Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ· τὸ δ' ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.

III. Ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. ὅπου δ' ἂν τὸ ἡδόμενον ἐνῇ, καθ' ὃν ἂν χρόνον ῇ, οὐκ ἔστι τὸ ἀλγοῦν ἢ τὸ λυπούμενον ἢ τὸ συναμφότερον.

IV. Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τὸν ἐλάχιστον χρόνον πάρεστι, τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον τὸ ἡδόμενον κατὰ σάρκα οὐ πολλὰς ἡμέρας συμμένει. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν ἀρρωστιῶν πλεονάζον ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκὶ ἥπερ τὸ ἀλγοῦν.

V. Οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως, (οὐδὲ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως) ἄνευ τοῦ ἡδέως. ὅτω δὲ τοῦτο μὴ ὑπάρχει ἐξ οὗ ζῆν φρονίμως, καὶ καλῶς καὶ δικαίως ὑπάρχει, οὐκ ἔστι τοῦτον ἡδέως ζῆν.

Analiza i komentar

ΚΥΡΙΑΙ ΔΟΞΑΙ

Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον

οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει

οὔτε ἄλλω παρέχει,

ὥστε

οὔτε ὀργαῖς

οὔτε χάρισι

συνέχεται·

ἐν ἀσθενεῖ γὰρ

πᾶν τὸ τοιοῦτον.

Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον supstantivirani pridjevi, § 373

οὔτε αὐτὸ... οὔτε ἄλλω... koordinacija pomoću para (niječnih) sastavnih veznika

πράγματα ἔχει LSJ πράγμα III.5

παρέχει sc. πράγματα; § 231; složenica ἔχω

ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu

συνέχεται složenica ἔχω; § 232; LSJ συνέχω I.5

γὰρ čestica najavljuje iznošenje dokaza prethodne tvrdnje: naime...

ἐν ἀσθενεῖ sc. ἐστι, imenski predikat, Smyth § 910 (kopula je ovdje neizrečena)

(ἐν ἄλλοις δέ φησι
τοὺς θεοὺς λόγῳ θεωρητούς,
οὓς μὲν
κατ' ἀριθμὸν
ὑφεστῶτας,
οὓς δὲ
κατὰ ὁμοείδειαν
ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐπιρρύσεως
τῶν ὁμοίων εἰδώλων
ἐπὶ τὸ αὐτὸ
ἀποτετελεσμένων,
ἀνθρωποειδεῖς.)

ἐν ἄλλοις drugdje

φησι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

τοὺς θεοὺς... θεωρητούς A+I, imenski predikat, Smyth § 910 (kopula je ovdje neizrečena)

οὓς μὲν... οὓς δε... sc. τοὺς θεοὺς; koordinacija surečenica pomoću para čestica

ὑφεστῶτας složenica ἵστημι; § 311; LSJ ὑφίστημι B.IV.2

τῶν... εἰδώλων u Epikurovoj filozofiji, osjete izazivaju tanke opne, »sličice« (εἰδῶλα) koje odašilju predmeti, a primaju ih ljudska osjetila; neke od tih sličica dovoljno su tanke da mogu doprijeti izravno do uma (koji se nalazi u prsima), i preko njih (κατὰ ὁμοείδειαν) možemo zamisliti objekte poput bogova.

ἐπὶ τὸ αὐτὸ izriče svrhu: »u istu tu svrhu«

ἀποτετελεσμένων složenica τελέω; § 272

ἀνθρωποειδεῖς sc. τοὺς θεοὺς; pridjev je imenski dio predikata (izostavljena je kopula)

Ὁ θάνατος

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς

τὸ γὰρ διαλυθὲν

ἀναισθητεῖ·
τὸ δ' ἀναισθητοῦν
οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς sc. οὐδὲν ἐστι; πρὸς LSJ C.III.1: u odnosu na... što se tiče...

τὸ... διαλυθὲν § 296; složenica glagola λύω (osnove s. 108); supstantivirani particip, § 373

τὸ γὰρ... τὸ δ'... koordinacija rečeničnih članaka pomoću čestice δέ; γὰρ: naime...

ἀναισθητεῖ § 243

τὸ... ἀναισθητοῦν § 243; supstantivirani particip, § 373

Ὅρος
τοῦ μεγέθους
τῶν ἡδονῶν
ἢ
παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος
ὑπεξαίρεσις.

Ὅρος sc. ἐστι, imenski predikat, Smyth § 910 (kopula je ovdje neizrečena)

τοῦ ἀλγοῦντος § 243; supstantivirani particip, § 373

ὅπου δ' ἂν
τὸ ἡδόμενον
ἐνῇ,
καθ' ὃν ἂν χρόνον ῆ,
οὐκ ἔστι
τὸ ἀλγοῦν
ἢ λυπούμενον
ἢ τὸ συναμφότερον.

ὅπου δ' ἂν... ἐνῇ hipotetička relativna rečenica, eventualni oblik, § 486: gdje god...

τὸ ἡδόμενον § 232; supstantivirani particip, § 373

ἐνῇ složenica εἰμί, § 315

καθ' ὃν ἂν χρόνον ἦ imenski predikat, Smyth § 910; hipotetička relativna rečenica, eventualni oblik, § 486: u koje god...

οὐκ ἔστι § 315; egzistencijalno značenje, LSJ εἰμί A.II.2

τὸ ἀλγοῦν § 243; supstantivirani particip, § 373

λυπούμενον § 243; supstantivirani particip, § 373

τὸ συναμφοτέρον supstantivirani pridjev, § 373

Οὐ χρονίζει

τὸ ἀλγοῦν

συνεχῶς

ἐν τῇ σαρκί,

ἀλλὰ

τὸ μὲν ἄκρον

τὸν ἐλάχιστον χρόνον

πάρεστι,

τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον τὸ ἡδόμενον

κατὰ σάρκα

οὐ πολλὰς ἡμέρας

συμμένει·

αἱ δὲ πολυχρόνιοι

τῶν ἀρρωστικῶν

πλεονάζον

ἔχουσι

τὸ ἡδόμενον

ἐν τῇ σαρκὶ

ἥπερ τὸ ἀλγοῦν.

χρονίζει § 231

τὸ μὲν ἄκρον... τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον... koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica

τὸν ἐλάχιστον χρόνον akuzativ pokazuje protezanje u vremenu § 390, ima službu priložne oznake vremena

πάρεστι složenica εἰμί, § 315

τὸ... ὑπερτεῖνον § 231; složenica τεῖνω; supstantiviranje participa članom § 373

τὸ ἡδόμενον § 232; supstantiviranje participa članom § 373

πολλὰς ἡμέρας akuzativ pokazuje protezanje u vremenu § 390, ima službu priložne oznake vremena

συμμένει § 231; složenica μένω

πλεονάζον § 231

ἔχουσι § 231

ἥπερ pojačan veznik ἥ, ovisan o komparativu (ideja usporedbe sadržana je u glagolu πλεονάζω)

Οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν

ἄνευ τοῦ φρονίμως

καὶ καλῶς

καὶ δικαίως

〈οὐδὲ

φρονίμως

καὶ καλῶς

καὶ δικαίως〉

ἄνευ τοῦ ἡδέως·

ὅτι δὲ

τοῦτο

μὴ ὑπάρχει,

οὐκ ἔστι

τοῦτον

ἡδέως ζῆν.

Οὐκ ἔστιν § 315; u egzistencijalnom značenju otvara mjesto infinitivu, LSJ εἰμί A.VI

ζῆν § 243

τοῦ φρονίμως... καὶ καλῶς καὶ δικαίως sc. ζῆν (supstantivirani infinitiv § 497)

ὑπάρχει LSJ ὑπάρχω III, rekcija τινί

οὐκ ἔστι § 315; u egzistencijalnom značenju otvara mjesto A+I, LSJ εἰμί A.VI

Poglavlje 36

Πλάτωνος Φαίδων 113d-114e

O tekstu

Dijalog *Fedon* pripada srednjem Platonovu stvaralačkom razdoblju, nastao je oko 385. To je četvrti i posljednji od dijaloga u kojima Platon opisuje posljednje dane Sokratova života. Pripovjedač je filozof Fedon iz Elide, Sokratov učenik; u peloponeskom gradu Fleji on skupini slušalaca opisuje Sokratovu smrt, koja se zbila prije nekoliko mjeseci (u proljeće 399).

Na vrhuncu dijaloga, neposredno pred smaknuće, Sokrat predlaže Simiji da mu “ispriča lijepu i slušanja vrijednu priču” (μῦθον λέγειν καλόν, ἄξιον ἀκοῦσαι) i potom opisuje čitav svijet, uključujući i svijet mrtvih. U odlomku koji slijedi Sokrat pripovijeda kako se mrtve duše raspoređuju po odgovarajućim dijelovima podzemnog svijeta. Najbolje lokacije za život poslije smrti rezervirane su, dakako, za filozofe.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Phaedo 113d-114e

ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον οἷ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, πρῶτον μὲν διεδικάσαντο οἷ τε καλῶς καὶ ὀσίως βιώσαντες καὶ οἱ μὴ. καὶ οἷ μὲν ἂν δόξωσι μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα, ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσί τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας ἀπολύονται, εἷ τίς τι ἠδίκηκεν, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος· οἷ δὲ ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἀμαρτημάτων, ἡ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους

ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξειργασμένοι ἢ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα, τούτους δὲ ἢ προσήκουσα μοῖρα ρίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὐποτε ἐκβαίνουσιν.

(...) οἱ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως βιῶναι, οὗτοι εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῇ ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι ὥσπερ δεσμωτηρίων, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθάραν οἴκησιν ἀφικνούμενοι καὶ ἐπὶ γῆς οἰκίζόμενοι. τούτων δὲ αὐτῶν οἱ φιλοσοφία ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε σωμάτων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται...

Analiza i komentar

ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότες
εἰς τὸν τόπον
οἷ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει,
πρῶτον μὲν διεδικάσαντο
οἷ τε καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντες
καὶ οἱ μή.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze
§ 488.2

ἀφίκωνται § 254, § 321.8

οἱ τετελευτηκότες § 272, supstantivirani particip, LSJ τελευτάω A.3

οἷ relativni prilog mjesta uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481, antecedent
τὸν τόπον

κομίζει § 231, LSJ κομίζω A.II.6

πρῶτον μὲν μὲν naglašava prethodnu riječ (Smyth 2897)

διεδικάσαντο složenica δικάζω, § 267, LSJ 3, gnomički aorist § 454, bilješka 2

οἷ τε... καὶ οἱ... koordinacija dvaju rečeničnih članova (u ovom slučaju supstantiviranih participa) sastavnim veznicima

οἷ... βιώσαντες supstantivirani particip osnove slabog aorista (v. LSJ βιώω; usp. § 327.9)

οἱ μή sc. καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντες; μή kao negacija uz particip § 509.2

καὶ οἳ μὲν ἂν δόξωσι
     μέσῳς βεβιωκέναι,
 πορευθέντες
     ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα,
 ἀναβάντες
     ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν,
 ἐπὶ τούτων
 ἀφικνοῦνται
     εἰς τὴν λίμνην,
 καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσί τε
 καὶ καθαιρόμενοι
     τῶν τε ἀδικημάτων
     διδόντες δίκας
     ἀπολύονται,
     εἴ τίς τι ἠδίκηκεν,
     τῶν τε εὐεργεσιῶν
     τιμὰς
     φέρονται
     κατὰ τὴν ἀξίαν
     ἕκαστος·
 οἳ δ' ἂν δόξωσιν
     ἀνιάτως ἔχειν
     διὰ τὰ μεγέθη
     τῶν ἁμαρτημάτων,
     ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας
     ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς
     ἐξειργασμένοι
     ἢ ἄλλα
     ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα,
 τούτους δὲ
 ἢ προσήκουσα μοῖρα
 ῥίπτει
     εἰς τὸν Τάρταρον,

ὅθεν οὔποτε ἐκβαίνουσιν.

οἷ μὲν... οἷ δ'... koordinacija surečenica parom čestica koje izražavaju kontrast

ἄν § 489.b.4

δόξωσι § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

βεβιωκέναι § 327.9

πορευθέντες § 296

τὸν Ἀχέροντα rijeka u svijetu mrtvih

ἀναβάντες složenica βαίνω § 321.6, § 316

ἃ uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481; antecedent (ὀχήματά) ovdje je uključen u zavisnu rečenicu, te se u padežu slaže s relativom, a u glavnoj rečenici umjesto njega stoji pokazna zamjenica (τούτων); Smyth 2536, 2538

δὴ čestica koja služi pojašnjavanju: već...

αὐτοῖς ἐστίν § 315; imenski predikat; ἐστί τινι LSJ εἰμί C.III

ἀφικνοῦνται § 321.8, § 243

οἰκοῦσί τε... καὶ... ἀπολύονται... φέρονται kombinacija sastavnih veznika
τε... καὶ... ističe drugi član kombinacije

οἰκοῦσί § 231, § 243

καθαιρόμενοι § 232

τῶν τε ἀδικημάτων... τῶν τε εὐεργεσιῶν... koordinacija rečeničnih članova
pomoću para sastavnih veznika

τῶν... ἀδικημάτων objekt fraze διδόντες δίκας

διδόντες § 305; fraza δίκας διδόναι τινός, LSJ δίκη IV.3

ἀπολύονται složenica λύω, § 232

εἷ veznik uvodi realnu pogodbenu rečenicu, § 475

ἡδίκηκεν § 272

τῶν... εὐεργεσιῶν genitiv objektni § 394, ovisan o τιμὰς

φέρονται § 232, § 327.5, LSJ φέρω A.VI.3

ἕκαστος slaže se s predikatom u množini, Smyth 951

ἄν § 489.b.4

δόξωσιν § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἔχειν § 231, § 327.13

ἀνιάτως ἔχειν fraza: biti neizlječiv

ἡ ἱεροσυλίας... ἡ φόνους... ἡ ἄλλα... koordinacija pomoću para veznika

ἐξειργασμένοι složenica ἐργάζομαι, § 272, reduplikacija § 275

τυγχάνει § 321.19, § 231; otvara mjesto predikatnom participu § 501.b

τοιᾶντα ὄντα § 315, predikatni particip (s imenskom dopunom) § 501.b

δὲ označava nadovezivanje na prethodni iskaz (pritom je τούτους antecedent

relativa οἷ)

προσέηκουσα složenica ἥκω, § 231, LSJ προσήκω III.2

ρίπτει § 231

τὸν Τάρταρον Tartar, dio podzemnog svijeta, metonimijski naziv za cijeli svijet mrtvih

ἔθεν relativni prilog uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481

ἐκβαίνουσιν složenica βαίνω § 321.6, § 231

οἱ δὲ δὴ ἄν δόξωσι

διαφερόντως

πρὸς τὸ ὁσίως

βιῶναι,

οὗτοί εἰσιν

οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων

τῶν ἐν τῇ γῇ

ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι

ὥσπερ δεσμωτηρίων,

ἄνω δὲ

εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν

ἀφικνούμενοι

καὶ

ἐπὶ γῆς

οἰκίζόμενοι.

δὲ δὴ kombinacija čestica izriče prelazak na novu informaciju, Smyth 2839

ἄν § 489.b.4

δόξωσι § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

βιῶναι § 327.9, § 316.c; infinitiv ovisan o δόξωσι

εἰσιν οἱ... ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι § 315; imenski predikat

τῶνδε... τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῇ genitivus separationis § 402; u rečenici mu mjesto otvaraju participi ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι

οἱ τῶνδε μὲν... ἄνω δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica koji izražava kontrast

οἱ ἐλευθερούμενοί rekcija τινος; § 232; supstantivirani participi;

ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι koordinacija rečeničnih članova parom sastavnih veznika, pri čemu je drugi član istaknutiji

ἀπαλλαττόμενοι složenica ἀλλάσσω, atički ἀλλάττω; rekcija τινος; § 232

ἀφικνούμενοι § 232

οἰκίζόμενοι § 232

τούτων δὲ αὐτῶν

οἱ

φιλοσοφία

ἱκανῶς

καθηράμενοι

ἄνευ τε σωμάτων

ζῶσι

τὸ παράπαν

εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον,

καὶ

εἰς οἰκήσεις

ἔτι τούτων καλλίους

ἀφικνοῦνται.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τούτων αὐτῶν genitiv partitivni § 395

οἱ καθηράμενοι s. 118, § 267, supstantivirani particip

ἄνευ τε σωμάτων... καὶ εἰς οἰκήσεις koordinacija rečeničnih članova pomoću para sastavnih veznika, pri čemu je drugi član istaknutiji

ζῶσι § 327.9, § 243, § 244.2

τούτων καλλίους genitivus comparationis § 404.1

ἀφικνοῦνται § 321.8, § 243

Poglavlje 37

Ἰσοκράτους Πρὸς Δημόνικον 24–25

O tekstu

Rasprava o praktičnoj etici u obliku otvorenog pisma Demoniku pripisuje se Izokratu (436.–338. p. n. e), no nije isključeno da joj je autor neki njegov učenik. Nudeći upute za svakodnevni život, u raspravi se razlikuju tri životna područja u kojima ta pravila treba primjenjivati: 1) čovjek u odnosu prema bogovima, 2) čovjek u odnosu prema drugim ljudima, ponajprije prema roditeljima i prijateljima, 3) čovjek u odnosu prema sebi samom i skladan razvoj njegova karaktera. Pravila se nižu bez strogog reda, što je tipično za “gnomsku” književnost toga razdoblja, pa ne ostavljaju dojam cjeline. U tom smislu rasprava se može usporediti s pjesničkim opusom Megaranina Teognida (VI. st. p. n. e).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isoc. Ad Demonicum 24–25

μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε. βραδέως μὲν φίλος γίγνου, γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν· ὁμοίως γὰρ αἰσχροὺς μηδένα φίλον ἔχειν καὶ πολλοὺς ἐταίρους μεταλλάττειν. μήτε μετὰ βλάβης πειρῶ τῶν φίλων, μήτ' ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων θέλει. τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν μὴ δεόμενος τὸ δεῖσθαι προσποιῇ.

περὶ τῶν ῥητῶν ὡς ἀπορρήτων ἀνακοινοῦ· μὴ τυχὼν μὲν γὰρ οὐδὲν βλάβῃσει, τυχὼν δὲ μᾶλλον αὐτῶν τὸν τρόπον ἐπιστήσει. δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν

τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐὰν μὴ προσμένης τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῇς.

Analiza i komentar

Μηδένα

φίλον

ποιοῦ,

πρὶν ἂν ἐξετάσης

πῶς κέχρηται

τοῖς πρότερον φίλοις·

ἐλπίζε γὰρ

αὐτὸν

καὶ περὶ σέ

γενέσθαι τοιοῦτον,

οἷος

καὶ περὶ ἐκείνους

γέγονεν.

Μηδένα φίλον § 388, dva akuzativa (objekta i predikata) uz glagol koji znači “činiti”; razlika među negacijama οὐ i μή § 508, § 509

ποιοῦ § 232

πρὶν ἂν ἐξετάσης veznik πρὶν uvodi vremensku rečenicu i otvara mjesto (eventualnom) konjunktivu + ἂν § 488.1

ἐξετάσης § 267

πῶς κέχρηται upitni prilog otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 221, § 469

κέχρηται § 272, § 281

τοῖς πρότερον φίλοις atributni položaj priloga § 375

ἐλπίζε γὰρ § 231; § 493 *verbum sentiendi* otvara mjesto A+I; § 517

γενέσθαι § 254, § 255 (naglasak)

περὶ σέ... περὶ ἐκείνους... prema tebi... prema njima... § 433.C.c

γέγονεν § 272

Βραδέως μὲν
     φίλος γίγνου,
 γενόμενος δὲ
 πειρῶ
     διαμένειν.

Βραδέως μὲν... γενόμενος δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica

γίγνου § 232

γενόμενος sc. φίλος; § 254

πειρῶ § 243; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

διαμένειν sc. φίλος; § 232

Ὅμοίως γὰρ αἰσχροὺς
     μηδένα φίλον
     ἔχειν
     καὶ πολλοὺς εὔταίρους
     μεταλλάττειν.

γὰρ čestica najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: naime..., § 517
 αἰσχροὺς sc. ἐστὶ; imenski predikat, Smyth § 910 (kopula je ovdje neizrečena); bezlični izraz otvara mjesto infinitivu (kao subjektu) § 492

ἔχειν § 232

μεταλλάττειν § 232

Μήτε
     μετὰ βλάβης
 πειρῶ
     τῶν φίλων
 μήτ'
     ἄπειρος εἶναι
     τῶν εὔταίρων
 θέλε.

Μήτε... μήτ’... § 513.4; koordinacija rečeničnih članova sastavnim veznicima

μετὰ βλάβης na vlastitu štetu, § 430

πειρῶ τῶν φίλων § 243; **πειράομαι** τινος § 396.d

θέλε § 231; imperativ otvara mjesto N+I (kad se, kao ovdje, subjekt infinitiva ne razlikuje od subjekta glavne rečenice)

ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων ἄπειρός τινος, gen. objektni uz pridjeve koji znače “vješt” ili “nevješt” § 394.2; § 315

Τοῦτο δὲ ποιήσεις,

ἐὰν

μὴ δεόμενος

τὸ δεῖσθαι

προσποιῇ.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ποιήσεις § 243

ἐὰν... προσποιῇ § 243; **ἐὰν** = εἰ ἂν; kombinacija otvara mjesto konjunktivu za tvorbu pogodbene rečenice eventualnog oblika, § 476.1

μὴ δεόμενος negacija **μὴ** uz particip koji zastupa pogodbenu rečenicu § 509.2.b; **δέομαι** § 325.15; adverbni particip u hipotetičkom značenju § 503.4

τὸ δεῖσθαι supstantivirani infinitiv § 497

Περὶ τῶν ῥητῶν

ὥς ἀπορρήτων

ἀνακοινοῦ·

μὴ τυχῶν μὲν γὰρ

οὐδὲν βλαβήσει,

τυχῶν δὲ

μᾶλλον

αὐτῶν

τὸν τρόπον

ἐπιστήσει.

Περὶ τῶν ῥητῶν § 433; glagol εἶρω (osnova φερ, lat. verbum), prez. i impf. samo epski i jonski; glagolski pridjevi § 300

ἀνακοινοῦ § 243

μὴ τυχὼν negacija μὴ uz particip koji zastupa pogodbenu rečenicu § 509.2.b;
adverbni particip u hipotetičkom značenju § 503.4; § 254, § 321.19
μὴ τυχὼν μὲν... τυχὼν δὲ... § 519.7; koordinacija rečeničnih članova pa-
rom čestica

γὰρ § 517

βλαβήσῃ § 258, § 261; futuri βλαβήσομαι i βλάψομαι imaju pasivno zna-
čenje; tvorba prez. osnove § 249

ἐπιστήσῃ § 258; § 312.6

Δοκίμαζε τοὺς φίλους

ἔκ τε τῆς

περὶ τὸν βίον

ἀτυχίας

καὶ τῆς

ἐν τοῖς κινδύνοις

κοινωνίας·

τὸ μὲν γὰρ χρυσίον

ἐν τῷ πυρὶ

βασανίζομεν,

τοὺς δὲ φίλους

ἐν ταῖς ἀτυχίαις

διαγιγνώσκομεν.

Δοκίμαζε § 231

ἔκ τε τῆς... ἀτυχίας... καὶ τῆς... κοινωνίας δοκιμάζω ἔκ τινος: ispitivati po
čemu

περὶ τὸν βίον... ἐν τοῖς κινδύνοις § 433.C.c; § 426.a; prijedložni izrazi kao
atributi § 375.4

βασανίζομεν... διαγιγνώσκομεν § 231

Οὕτως ἄριστα χρήσῃ

τοῖς φίλοις,

ἐὰν μὴ προσμένης

τὰς

παρ' ἐκείνων

δεήσεις,

ἀλλ' αὐτεπάγγελτος
αὐτοῖς
ἐν τοῖς καιροῖς
βοηθῆς.

χρήσει χάομαί τινι postupati prema kome; futur § 260

ἐὰν μὴ προσμένης... βοηθῆς ἐὰν = εἰ ἂν; ta kombinacija otvara mjesto konjunktivu za tvorbu pogodbene rečenice eventualnog oblika; § 231

παρ' ἐκείνων § 434.a; prijedložni izraz kao atribut § 375.4

ἐν τοῖς καιροῖς § 426.b

Poglavlje 38

Λουκιανοῦ

Ἰκαρομένιππος ἢ Ὑπερνέφελος 6

O tekstu

Dijalog *Ikaromenip* djelo je Lukijanove bogate mašte koje se koristi dvama omiljenim motivima: napada preuzetnost profesionalnih filozofa i opisuje istraživačko putovanje od Zemlje do drugih svjetova (kao npr. u djelima *Haron*, *Menip*, *Istinita pripovijest*). U ovom dijalogu Menip, kinički filozof iz III. st. pr. Kr., odlazi put neba jer je to jedini način da dozna istinu, budući da ono što nude filozofi na zemlji nema ni glavu ni rep. Sve što čuje oko sebe su proturječne teorije. Riječima njegova sugovornika: “Baš je čudno to što govoriš, da se ljudi, premda su mudri, međusobno spore oko svojih nauka i ne misle isto o istome.”

Naslov djela aluzija je na priču o arhetipskom obrtniku Dedalu i njegovu sinu Ikaru. Dedal je obojici konstruirao krila da mogu odletjeti s Krete, međutim, Ikar je letio preblizu suncu, koje je otopilo vosak na njegovim krilima, pa je pao u more i utopio se. Za Lukijana bi moglo biti važno da se Menip sigurno vratio na zemlju bez svojih krila.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Icaromenippus 6

MENIPPΟΣ. Καὶ μὴν, ὦ ἐταῖρε, γελάσῃ ἀκούσας τὴν τε ἀλαζονείαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις τερατουργίαν, οἳ γε πρῶτα μὲν ἐπὶ γῆς βεβηκότες καὶ μηδὲν τῶν χαμαὶ ἐρχομένων ἡμῶν ὑπερέχοντες, ἀλλ οὐδὲ ὀξύτερον τοῦ πλησίον δεδορκότες, ἔνιοι δὲ καὶ ὑπὸ γήρως ἢ ἀργίας ἀμβλυώπτοντες, ὅμως οὐρανοῦ τε πέρατα

διορᾶν ἔφασκον καὶ τὸν ἥλιον περιεμετρούν καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν
σελήνην ἐπεβάτευον καὶ ὥσπερ ἐκ τῶν ἀστέρων καταπεσόντες
μεγέθη τε αὐτῶν διεξήεσαν, καὶ πολλάκις, εἰ τύχοι, μηδὲ ὅπο-
σοι στάδιοι Μεγαρόθεν Ἀθήναξέ εἰσιν ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι τὸ
μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου χωρίον ὁπόσων εἴη πηχῶν
τὸ μέγεθος ἐτόλμων λέγειν, ἀέρος τε ὕψη καὶ θαλάττης βάθη
καὶ γῆς περιόδους ἀναμετροῦντες, ἔτι δὲ κύκλους καταγράφον-
τες καὶ τρίγωνα ἐπὶ τετραγώνοις διασχηματίζοντες καὶ σφαίρας
τινάς ποικίλας τὸν οὐρανὸν δῆθεν αὐτὸν ἐπιμετροῦντες.

Analiza i komentar

MENIPPION. Καὶ μήν, ὦ ἐταῖρε, γελάση
ἀκούσας
    τὴν τε ἀλαζονείαν
        αὐτῶν
    καὶ τὴν
        ἐν τοῖς λόγοις
    τερατουργίαν,
οἷ γε πρῶτα μὲν
    ἐπὶ γῆς
βεβηκότες
καὶ μηδὲν
    τῶν χαμαὶ ἐρχομένων ἡμῶν
ὑπερέχοντες,
ἀλλ' οὐδὲ ὀξύτερον τοῦ πλησίον δεδορκότες,
ἔνιοι δὲ καὶ
    ὑπὸ γήρως ἢ ἀργίας
ἀμβλυώττοντες,
ὅμως

οὐρανοῦ τε
 πέρατα
 διορᾶν
 ἔφασκον
 καὶ τὸν ἥλιον
 περιεμέτρουν
 καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην
 ἐπεβάτευον
 καὶ
 ὥσπερ ἐκ τῶν ἀστέρων
 καταπεσόντες
 μεγέθη τε
 αὐτῶν
 διεξήεσαν,

Καὶ μὴν § 515.4, et vero, ta kombinacija u dijalogu izražava slaganje i suglasnost: da..., doista...

γελάσῃ § 259, § 260; med. futur s akt. značenjem § 328

ἀκούσας § 267

τὴν τε ἀλαζονείαν... καὶ τὴν... τερατουργίαν... § 513.2

αὐτῶν sc. τῶν φιλοσόφων

ἐν τοῖς λόγοις prijedložni izrazi kao atributi § 375.4

γε § 519.1

ἐπὶ § 436.A

οἷ... βεβηκότες supstantivirani particip § 373; § 321.6; § 272

τῶν... ἐρχομένων supstantivirani particip § 373; § 232

οἷ... ὑπερέχοντες supstantivirani particip § 373; § 232; ὑπερέχω τινός nadmoćan biti

τοῦ πλησίον supstantivirani prilog “bližnji”; gen. comparationis uz ὀξύτερον § 404

δεδορκότες § 272

οἷ γε πρῶτα μὲν... ἔνιοι δὲ... § 519.7

ὑπὸ γήρως ἢ ἀργίας ὑπὸ + g. označava uzrok § 437.A.b.β

ἀμβλυώττοντες § 232

οὐρανοῦ τε πέρατα... καὶ τὸν ἥλιον... § 513.2

διορᾶν § 243

ἔφασκον § 232; *verbum dicendi* otvara mjesto konstrukciji N+I 491.2

περιεμέτρουν § 243; prijedlozi περί i πρό ne dopuštaju eliziju § 68.c; augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238

τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην mjesta iza mjeseca; supstantivirani prijedložni izraz § 373

ἐπεβάτευον § 232; augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238

ἐκ τῶν ἀστέρων § 424.a

καταπεσόντες složenica glagola πίπτω § 327.17; jaka aorisna osnova § 254; adverbni particip § 503

αὐτῶν sc. τῶν ἀστέρων

διεξήεσαν διέξειμι detaljno opisivati, složenica εἶμι § 314 (sporedni oblik 3. l. pl. ἥεσαν bilj. 3); augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238

καὶ πολλάκις,

εἰ τύχοι,

μηδὲ

ὅποσοι στάδιοι

Μεγαρόθεν

Ἀθήναζε

εἰσιν

ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι

τὸ μεταξὺ

τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου

χωρίον

ὅπόσων εἴη πηχῶν

τὸ μέγεθος

ἐτόλμων

λέγειν,

ἀέρος τε ὕψη

καὶ θαλάττης βάθη

καὶ γῆς περιόδους

ἀναμετροῦντες,

ἔτι δὲ κύκλους

καταγράφοντες

καὶ τρίγωνα

ἐπὶ τετραγώνοις

διασχηματίζοντες
καὶ σφαίρας τινὰς ποικίλας
τὸν οὐρανὸν δῆθεν αὐτὸν
ἐπιμετροῦντες.

εἰ τύχοι slučajno, možda; τυγχάνω § 321,19; jaka aorisna osnova § 254
Μεγαρόθεν Ἀθήναζε nastavci nalik na padežne § 188
εἰσιν enklitika § 39.3; § 315.2
μηδὲ... ἐπιστάμενοι § 513.3; § 312.6; § 328.2
μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου nepravi prijedlozi s gen. § 417; prijed-
ložni izrazi kao atributi § 375.4
ὁπόσων εἴη πηχῶν § 315.2; kosi optativ iza historijskog vremena u upitnim
rečenicama § 469
τὸ μέγεθος akuzativ obzira § 389
ἐτόλμων λέγειν § 243; § 232
ἀναμετροῦντες § 243
ἔτι δὲ štoviše, osim toga
καταγράφοντες § 232
διασχηματίζοντες διασχηματίζω oblikovati, konstruirati; § 232
ἐπὶ τετραγώνοις § 436.B
ποικίλας zamršene, komplicirane
τὸν οὐρανὸν... αὐτὸν predikatni položaj § 378.5
δῆθεν ironično: scilicet, tobože, dakako, kako kažu
ἐπιμετροῦντες § 243

Poglavlje 39

Πλουτάρχου Περὶ φιλοπλουτίας 524D-524F

O tekstu

Plutarhov esej iz zbirke Ἠθικά (*Moralia*) bavi se vrlo specifičnom podvrstom pohlepe: iracionalnom željom za posjedovanjem golemog bogatstva. Autor ne hvali siromaštvo, već loše strane bogatstva prikazuje suprotstavljajući ga umjerenom imetku: οὐδὲν οὖν πλεόν ἔχουσιν οἱ πλούσιοι τῶν μέτρια κεκτημένων (gl. 8, 527B). Stil, jezik, teme i izvori djela pripadaju pretežno tradiciji kiničko-stoičke dijatribe (mada Plutarh, naravno, navodi i mnoge druge autore, među njima Pindara, Aristofana, Platona, Aristotela).

Nakon što je u uvodu pokazao da bogatstvo ne može kupiti sreću, Plutarh analizira nesreću škrtaca i rasipnika (i jedni i drugi ne mogu zadovoljiti želju za imetkom, dok je kod škrtaca ta želja u sukobu s vlastitim zadovoljenjem). Zatim razmatra osobito pohlepne škrce i rasipnike, pri čemu potonje ocjenjuje manje nepodnošljivima. Dokazuje da je besmislen izgovor škrtaca da štede za svoje potomstvo, dok opravdanje bogataša da neki od njih društvu doprinose širokogrudnim korištenjem bogatstva ovisi o shvaćanju pojma “korištenje”. Ako je svrha korištenja zadovoljavanje potreba, položaj bogataša i srednje imućnih je isti; ako “korištenje” znači luksuz, onda je bogatstvo naprosto razmetanje. Na koncu se takvo “teatralno” bogatstvo uspoređuje s filozofijom.

U odabranom odlomku Plutarh poseže za omiljenom stoičkom usporedbom nerazumnog čovjeka s bolesnikom, u ovom slučaju s onim čija je bolest duševna; takav je i φιλόπλουτος. Njegovo “psihičko siromaštvo” ne može se nasititi materijalnih dobara, dok razumni ljudi znaju da je granica imetka zadovoljavanje (osnovnih) potreba (χρεία).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. De cupiditate divitiarum 524D-524F

ὅταν ἰατρὸς πρὸς ἄνθρωπον εἰσελθὼν ἐρριμμένον ἐν τῷ κλινιδίῳ καὶ στένοντα καὶ μὴ βουλόμενον τροφήν λαβεῖν, ἄφηται καὶ ἀνακρίνη καὶ εὖρη μὴ πυρέττοντα, ψυχικὴ νόσος ἔφη καὶ ἀπῆλθεν· οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν ἄνδρα τῷ πορισμῷ προστετηκότα καὶ τοῖς ἀναλώμασιν ἐπιστένοντα καὶ μηδενὸς εἰς χρηματισμὸν συντελοῦντος αἰσχροῦ μηδ' ἀνιστοῦ φειδόμενον, οἰκίας δ' ἔχοντα καὶ χώρας καὶ ἀγέλας καὶ ἀνδράποδα σὺν ἱματίοις, τί φήσομεν τὸ πάθος εἶναι τάνθρωπου ἢ πενίαν ψυχικὴν; ἐπεὶ τὴν γε χρηματικὴν, ὥς φησιν ὁ Μένανδρος, εἷς ἂν φίλος ἀπαλλάξειεν εὐεργετήσας· τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν ἅπαντες οὔτε ζῶντες οὔτε ἀποθανόντες. ὅθεν εὖ πρὸς τούτους λέλεκται ὑπὸ τοῦ Σόλωνος

πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν.

ἐπεὶ τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ὁ τῆς φύσεως πλοῦτος ὥριστα καὶ τὸ τέρμα πάρεστι τῇ χρεῖᾳ καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενον.

Analiza i komentar

Ὅταν ἰατρὸς
     εἰσελθὼν
         πρὸς ἄνθρωπον
             ἐρριμμένον
                 ἐν τῷ κλινιδίῳ
             καὶ στένοντα
             καὶ μὴ βουλόμενον
                 τροφήν λαβεῖν
 ἀφηται
 καὶ ἀνακρίνη

καὶ εὖρη
     μὴ πυρέττοντα,
 ‘ψυχικὴ νόσος’
     ἔφη
 καὶ ἀπῆλθεν·
 οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς
     ὅταν ἴδωμεν
     ἄνδρα
         τῷ πορισμῷ
     προστετηκότα
     καὶ
         τοῖς ἀναλώμασιν
     ἐπιστένοντα
     καὶ
         μηδενὸς
             εἰς χρηματισμὸν
         συντελοῦντος
         αἰσχροῦ μηδ’ ἀνιαιοῦ
     φειδόμενον,
     οἰκίας δ’
         ἔχοντα
     καὶ χώρας καὶ ἀγέλας
     καὶ ἀνδράποδα
         σὺν ἱματίοις,
 τί φήσομεν
     εἶναι
         τοῦ ἀνθρώπου
     τὸ πάθος
         ἢ πενίαν ψυχικὴν;

Ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2:
 kad god...

εἰσελθὼν složenica ἔρχομαι, § 327.2, § 254

ἐρριμμένον s. 118, § 286, LSJ ῥίπτω A

στένοντα § 231

μὴ uz participe Smyth 2045

βουλόμενον § 232, § 325.13; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto infinitivu

λαβεῖν § 254, § 321.14

ἄφηται § 267, LSJ ἄπτω A.II

ἀνακρίνη složenica κρίνω, s. 118, § 267

εὖρη § 254, § 324.7

μὴ uz participe Smyth 2045

πυρέττοντα § 231

ἔφη § 312.8

ἀπῆλθεν složenica ἔρχομαι, § 327.2, § 254

οὐκοῦν zaključno: dakle, zar ne...?

ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2: kad god...

ἴδωμεν § 327.3, § 254

προσπετηκότα složenica τήκω, § 272, aktivni oblici samo u perfektu; rekcija τινί

ἐπιστένοντα složenica στένω, § 231; rekcija τινί

συντελοῦντος složenica τελέω, LSJ συντελέω A.II.2; rekcija εἰς τι, § 231, § 243

φειδόμενον rekcija τινός, § 232, LSJ φείδομαι A.IV

καὶ μηδενὸς... φειδόμενον, οἰκίας δ' ἔχοντα koordinacija pomoću čestice koja označava suprotnost prethodnom navodu

ἔχοντα § 231

φήσομεν § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

εἶναι § 315

τί... ἢ što (drugo) nego...? (Smyth 2863.a)

φήσομεν εἶναι τὸ πάθος § 491; imenski predikat, Smyth 909

ἐπεὶ τήν γε χρηματικὴν,

ὥς φησιν ὁ Μένανδρος,

εἷς ἂν φίλος

ἀπαλλάξειεν

εὐεργετήσας,

τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην

οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν

ἅπαντες

οὔτε ζῶντες
οὔτ' ἀποθανόντες.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468
γε čestica stoji između člana i imenice, Smyth 2823; skreće fokus na izraz u
koji je uklopljena
ὥς veznik uvodi poredbenu zavisnu rečenicu s indikativom, Smyth 2475
φησιν § 312.8
ὁ Μένανδρος grčki komediograf (Atena, 343/342. – 292/291. p. n. e), naj-
veći predstavnik nove antičke komedije, čije su gnome (“mudre misli”)
često citirane u djelima kasnijih autora; član uz vlastita imena u zna-
čenju: onaj poznati... § 374 bilj.
ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464
ἀπαλλάξειεν složenica ἀλλάσσω, § 267, § 269
εὐεργετήσας § 267, § 269
τὴν γε χρηματικὴν... τὴν δὲ ψυχικὴν... koordinacija pomoću čestice δὲ, ko-
ja označava suprotnost rečeničnih članova
ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464
ἐμπλήσειαν složenica πίμπλημι, § 312.2, § 267
οὔτε... οὔτ'... koordinacija rečeničnih članova (participa) sastavnim veznici-
ma § 513.4
ζῶντες § 243, § 231
ἀποθανόντες § 324.8

ᾧθεν εἶ
πρὸς τούτους
λέλεκται
ὕπὸ τοῦ Σόλωνος
‘πλούτου δ’
οὐδὲν τέρμα
πεφασμένον
ἀνθρώποισιν.’

ᾧθεν LSJ s. v. II: iz tog razloga...
πρὸς τούτους sc. ἄνδρας τῷ πορισμῷ προστετηκότας
λέλεκται § 327.7, § 272

τοῦ Σόλωνος Solon (oko 638. – oko 558. p. n. e), atenski državnik, zakonodavac i pjesnik, jedan od sedam mudraca; član uz vlastita imena u značenju: onaj poznati... § 374 bilj.

δ' označava nadovezivanje na prethodni navod (u citatu izostavljen)

πεφασμένον s. 118, § 286

ἐπεὶ

τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν

ὁ

τῆς φύσεως

πλοῦτος

ᾧρισταί

καὶ τὸ τέρμα

πάρεστι,

τῇ χρείᾳ

καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι

περιγραφόμενον.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468

τοῖς... ἔχουσιν supstantivirani particip, § 327.13, dativ koristi § 412.1

γε stoji između člana i supstantiviranog participa (i njegovog objekta), Smyth 2823, skreće pozornost na taj dio rečenice

ᾧρισταί § 275, § 284; LSJ ὀρίζω IV.3, rekcija τινί

πάρεστι složenica εἰμί § 315

τῇ χρείᾳ... κέντρῳ καὶ διαστήματι instrumentalni dativ § 414

περιγραφόμενον složenica γράφω, LSJ περιγράφω A.2, § 232

Poglavlje 40

Πλάτωνος Φαῖδρος 259-260

O tekstu

Fedar je Platonov dijalog sastavljen oko 370. pr. Kr. Posvećen pitanju ljubavi, dotiče se i drugih tema (razmatraju se pitanja umijeća retorike u praksi, duše, metempsihoze, božanskog nadahnuća). Za razliku od ostalih Platonovih djela, u kojima se pripovijeda u retrospektivi, *Fedar* pripovijeda zbivanja i radnju dok se odvijaju, riječima samih sudionika dijaloga, Sokrata i Fedra.

Susrevši se na periferiji Atene, Sokrat i Fedar odlaze u prirodu (ovo je jedini Platonov dijalog čija se radnja odvija u prirodi). Fedar je upravo slušao Liziju, glasovitog atenskog govornika, i njegov govor o ljubavi, a Sokrata živo interesira što je Lizija rekao. Fedar ima govor zapisan te ga naposljetku Sokrat nagovori da ga pročita. U sjeni drveća, uz zvuke prirode kraj potoka, njih dvojica nastavljaju razgovor.

Dio koji čitamo Platonova je priča o cvrčcima, Sokratova digresija na koju ga je nadahnulo prirodno okruženje. Digresija je ujedno i period predaha u tijeku dijaloga, Platonov prijelaz na novu temu. No, živopisnost i ideja digresije pomogli su da i ona postane slavna.

Dok cvrčci cvrče, prate hoće li njihova pjesma uspavati ljude ili će se oni moći oduprijeti. U rana vremena, dok još nije bilo Muza, cvrčci su bili ljudi. Kada je s Muzama nastala i pjesma, cvrčci su se prepustili pjevanju i plesu. Izgubivši interes za hranu i spavanje, umirali bi i nesvjesni smrti. Muze su ih nagradile darom da pjevaju od rođenja do smrti, ali su im dale i zadatak: oni svakoj od Muza javljaju koji ih čovjek štuje, a koji ne.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Phaedrus 259b

ΣΩ. (...) λέγεται δ' ὥς ποτ' ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι τῶν πρὶν μούσας γεγενῆσθαι, γενομένων δὲ Μουσῶν καὶ φανείσης ᾠδῆς οὕτως ἄρα τινὲς τῶν τότε ἐξεπλάγησαν ὑφ' ἡδονῆς, ὥστε ἄδοντες ἡμέλησαν σίτων τε καὶ ποτῶν, καὶ ἔλαθον τελευτήσαντες αὐτούς· ἐξ ὧν τὸ τεττίγων γένος μετ' ἐκεῖνο φύεται, γέρας τοῦτο παρὰ Μουσῶν λαβόν, μηδὲν τροφῆς δεῖσθαι γενόμενον, ἀλλ' ἄσιτόν τε καὶ ἄποτον εὐθὺς ἄδειν, ἕως ἂν τελευτήσῃ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθὼν παρὰ μούσας ἀπαγγέλλειν τίς τίνα αὐτῶν τιμᾷ τῶν ἐνθάδε. Τερψιχόρα μὲν οὖν τοὺς ἐν τοῖς χοροῖς τετιμηκότας αὐτὴν ἀπαγγέλλοντες ποιοῦσι προσφιλεστέρους, τῇ δὲ Ἑρατοῖ τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις οὕτως, κατὰ τὸ εἶδος ἐκάστης τιμῆς· τῇ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν Οὐρανίᾳ τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ διάγοντάς τε καὶ τιμῶντας τὴν ἐκείνων μουσικὴν ἀγγέλλουσιν, αἱ δὲ μάλιστα τῶν Μουσῶν περὶ τε οὐρανὸν καὶ λόγους οὔσαι θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους ἰᾷσιν καλλίστην φωνήν. πολλῶν δὲ οὖν ἕνεκα λεκτέον τι καὶ οὐ καθευδητέον ἐν τῇ μεσημβρίᾳ.

Analiza i komentar

λέγεται δ'

ὥς ποτ' ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι
τῶν πρὶν Μούσας γεγονέναι,
γενομένων δὲ Μουσῶν
καὶ φανείσης ᾠδῆς
οὕτως ἄρα τινὲς
τῶν τότε
ἐξεπλάγησαν
ὕφ' ἡδονῆς,
ὥστε
ἄδοντες
ἡμέλησαν
σίτων τε καὶ ποτῶν,
καὶ ἔλαθον
τελευτήσαντες αὐτούς·
ἐξ ὧν
τὸ τεττίγων γένος
μετ' ἐκεῖνο
φύεται,
γέρας τοῦτο
παρὰ Μουσῶν
λαβόν,
μηδὲν τροφῆς
δεῖσθαι
γενόμενον,
ἀλλ' ἄσιτόν τε
καὶ ἄποτον
εὐθύς ἄδειν,
ἕως ἂν τελευτήσῃ,
καὶ
μετὰ ταῦτα

ἐλθὼν
παρὰ Μούσας
ἀπαγγέλλειν
τίς
τίνα αὐτῶν
τιμᾶ
τῶν ἐνθάδε.

δ' čestica (bez korelacije s μέν), ovdje u kopulativnoj funkciji povezivanja rečenica; dopunjava se prethodni iskaz s kojim ovaj ne stoji u suprotnosti
λέγεται § 231, osnove § 327.7

ὥς veznik ὥς uvodi zavisnu izričnu rečenicu kao dopunu (objekt) glagolu govorenja λέγεται

οὔτοι οὔτοι se odnosi na οἱ τέττιγες iz (ovdje necitiranog) poglavlja 258e

ἦσαν § 315.2; kopulativni glagol (glagolski dio imenskoga predikata) otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje imenskoj riječi

ἄνθρωποι imenski dio imenskoga predikata

τῶν πρὶν Μούσας γεγονέναι sc. τινὲς τῶν ὄντων πρὶν...; § 291.b; vremenski veznik πρὶν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u kojoj stoji infinitiv (ovdje A+I) ako je glavna rečenica potvrдна § 488. bilj. 1

ὥς ποτ' ἦσαν... γενομένων δὲ... koordinacija pomoću čestice

γενομένων δὲ Μουσῶν GA

γενομένων § 254

φανείσης ὁδῆς GA

φανείσης § 292, osnove s. 118

ἐξεπλάγησαν § 292, složnica πλήσσω, LSJ ἐκπλήσσω, A.II.2

ὥστε... ἡμέλησαν posljedni veznik ὥστε uvodi zavisnu posljednu rečenicu, u glavnoj rečenici mjesto im otvara adverb οὕτως, § 473

ἄδοντες § 231

ἡμέλησαν rekcija τινος; § 267

ἔλαθον § 254, osnove § 321.15

τελευτήσαντες § 267

ἔλαθον τελευτήσαντες τελευτήσαντες je predikatni particip kao dopuna glagolu ἔλαθον; na hrvatski se ἔλαθον prevodi prilogom, ("potajno"), a predikatni particip τελευτήσαντες postaje glavni glagol

ἐξ ὧν... φύεται odnosna zamjenica u prijedložnom izrazu uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je n. pl. m. r. οἱ (sc. οἱ ἄνθρωποι)

φύεται § 231

λαβόν § 254

δεῖσθαι § 243, osnove § 325.14 i § 325.15; γέρας τοῦτο sastoji se u μηδὲν τροφῆς δεῖσθαι i εὐθὺς ἄδειν (kao adnominalni genitiv, Smyth 1290 i 1291, 1295 i 1296)

γενόμενον § 254

ἄδειν § 231

τελευτήσῃ § 267

ἕως ἂν τελευτήσῃ vremenski veznik ἕως uvodi zavisnu vremensku rečenicu sa značenjem eventualne sadašnje iterativne rečenice: dok god ne..., § 488

ἐλθόν § 254

ἀπαγγέλλειν § 231, složenica ἀγγέλλω, osnove s. 118

τιμᾶ § 243

τίς τίνα αὐτῶν τιμᾶ τῶν ἐνθάδε τίς τῶν ἐνθάδε, τίνα αὐτῶν (genitivi partitivni)

Τερψιχόρα μὲν οὖν

τοὺς

ἐν τοῖς χοροῖς

τετιμηκότας αὐτήν

ἀπαγγέλλοντες

ποιοῦσι προσφιλεστέρους,

τῇ δὲ Ἑρατοῖ

τοὺς

ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς,

καὶ ταῖς ἄλλαις

οὕτως,

κατὰ τὸ εἶδος

ἐκάστης

τιμῆς·

τῇ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ

καὶ τῇ

μετ' αὐτήν

Οὐρανίᾳ

τοὺς

ἐν φιλοσοφίᾳ

διάγοντάς τε
 καὶ τιμῶντας
 τὴν ἐκείνων μουσικὴν
 ἀγγέλλουσιν,
 αἷ δὴ μάλιστα
 τῶν Μουσῶν
 περί τε οὐρανὸν
 καὶ λόγους
 οὔσαι
 θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους
 ἰᾶσιν
 καλλίστην φωνήν.

μὲν οὖν u ovoj kombinaciji μὲν ističe iskaz koji slijedi, a οὖν ističe logičku povezanost prethodnog i novog iskaza: onda dakle...

τοὺς τετιμηκότας § 272

ἀπαγγέλλοντες rekcija τινί τι; § 231, složenica ἀγγέλλω

ποιοῦσι § 243, s dopunom u dva akuzativa (προσφιλεστέρους i αὐτήν)

τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς prethodno iskazani particip τετιμηκότας ovdje je neizrečen (τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς sc. τετιμηκότας)

διάγοντάς § 231, složenica ἄγω

περί τε οὐρανὸν καὶ λόγους kombinacija čestica (sastavnih veznika) τε καὶ povezuje komplemente u slabiju vezu nego καί... καί...; u paru τε καὶ drugi je član istaknutiji

τιμῶντας § 243

ἀγγέλλουσιν § 231

αἷ δὴ čestica ovdje ističe i intenzivira značenje riječi: baš one...

οὔσαι § 315, LSJ εἰμί IV.6 baviti se čime (εἶναι πρὸς τινι ili εἶναι περί τι)

ἰᾶσιν § 305

αἷ... ἰᾶσιν odnosna zamjenica αἷ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent su τῇ δὲ... Καλλιόπη καὶ τῇ... Οὐρανία

πολλῶν

δὴ οὖν

ἔνεκα

λεκτέον τι

καὶ οὐ καθευδῆτέον
ἐν τῇ μεσημβρίᾳ.

πολλῶν δὲ οὖν ἔνεκα Sokrat izvlači konkretan zaključak iz svoje priče: dakle, iz mnogih razloga nas dvojica moramo...

δὲ οὖν ove dvije čestice u kombinaciji (vrlo česte baš kod Platona) iskazuju potvrđivanje i isticanje: dakle, očito...

λεκτέον glagolski pridjev § 300

καθευδῆτέον glagolski pridjev § 300

Poglavlje 41

Ἴσοκράτους Ἀρεοπαγιτικός 43–45

O tekstu

Areopaški govor (Ἀρεοπαγιτικός, sedmi po redu u zbirci 21 sačuvanih) Izokrat je sastavio najvjerojatnije 354. p. n. e. U govoru, koji je i pohvalan i deliberativan, nostalgično i utopijski poziva na povratak demokraciji kakva je nekad bila, dok je, po Solonovim i Klistenovim odredbama, Atenom upravljalo areopaško vijeće, te je grad bio sretan i uspješan. Uspoređujući sadašnji trenutak s prošlošću, u javnom i vjerskom životu kao i u privatnom, Izokrat se zalaže za umjerenu institucionalnu reformu – ni u duhu oligarhije, ni radikalno demokratski – kojom bi Areopag opet dobio političku moć (Efijalt i Periklo ograničili su djelokrug ovog tijela 461. na krvne delikte).

U odabranom odlomku Izokrat pokazuje kako je Areopag, kada je djelovao na svim područjima života, pozitivno utjecao i na odgoj omladine.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isocr. Areopagiticus 43–45

ἀπάντων μὲν οὖν ἐφρόντιζον τῶν πολιτῶν, μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων. ἐώρων γὰρ τοὺς τηλικούτους ταραχωδέστατα διακειμένους καὶ πλείστων γέμοντας ἐπιθυμιῶν, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν μάλιστα δαμασθῆναι δεομένας ἐπιμελείαις καλῶν ἐπιτηδεύματων καὶ πόνοις ἡδονὰς ἔχουσιν· ἐν μόνοις γὰρ ἂν τοῦτοις ἐμμεῖναι τοὺς ἐλευθέρως τεθραμμένους καὶ μεγαλοφρονεῖν εἰθισμένους.

ἅπαντας μὲν οὖν ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἄγειν διατριβὰς οὐχ οἷόν τ' ἦν, ἀνωμάλως τὰ περὶ τὸν βίον ἔχοντας· ὥς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν ἤρμωτον, οὕτως ἐκάστοις προσέταττον. τοὺς μὲν γὰρ ὑποδεέστερον

πράττοντας ἐπὶ τὰς γεωργίας καὶ τὰς ἐμπορίας ἔτρεπον, εἰδότες τὰς ἀπορίας μὲν διὰ τὰς ἀργίας γιγνομένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τὰς ἀπορίας· ἀπορίας· ἀναιροῦντες οὖν τὴν ἀρχὴν τῶν κακῶν ἀπαλλάξειν ὥοντο καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων τῶν μετ' ἐκείνην γιγνομένων. τοὺς δὲ βίον ἱκανὸν κεκτημένους περὶ τὴν ἵππικὴν καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ κυνηγέσια καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἠνάγκασαν διατρίβειν, ὁρῶντες ἐκ τούτων τοὺς μὲν διαφέροντας γιγνομένους, τοὺς δὲ τῶν πλείστων κακῶν ἀπεχομένους.

Analiza i komentar

Ἀπάντων μὲν οὖν
ἐφρόντιζον
τῶν πολιτῶν,
μάλιστα δὲ
τῶν νεωτέρων.

Ἀπάντων... τῶν πολιτῶν... τῶν νεωτέρων *genitivus memoriae (curae)* § 400.1

Ἀπάντων μὲν... μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων *koordinacija parom čestica izražava blagi kontrast*

οὖν *zaključno: dakle...*, *nadovezivanje na ono što je rečeno ranije*
ἐφρόντιζον § 231, *rekcija tinós*

Ἑώρων γὰρ
τοὺς τηλικούτους
ταραχωδέστατα
διακειμένους
καὶ πλείστων
γέμοντας
ἐπιθυμιῶν,
καὶ τὰς ψυχὰς
αὐτῶν
μάλιστα
παιδευθῆναι

δεομένας
     ἐπιμελείαις
         καλῶν ἐπιτηδευμάτων
 καὶ πόνοις
     ἡδονὰς
 ἔχουσιν·
 ἐν μόνοις γὰρ ἂν τούτοις
     ἐμμεῖναι
 τοὺς
     ἐλευθέρως
 τεθραμμένους
 καὶ μέγα φρονεῖν
 εἰθισμένους.

Ἑώρων § 327.3, za augment v. § 237.2; *verbum sentiendi* otvara mjesto i akuzativima (npr. τηλικούτους) ali i A+I (ἐμμεῖναι τοὺς... τεθραμμένους καὶ... εἰθισμένους)

γὰρ uvodi objašnjenje: naime...

τοὺς διακειμένους supstantivirani particip, složnica glagola κεῖμαι § 315.a, LSJ διάκειμαι A.II

πλείστον... ἐπιθυμιῶν *genitivus copiae et inopiae* § 403

γέμοντας § 231, rekcija τινός

αὐτῶν posvojni genitiv § 393.1

παιδευθῆναι § 296

δεομένας glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu, LSJ δέω (B) A.II.1.b, § 232

ἐπιμελείαις dativ sredstva ovisan o παιδευθῆναι § 414.1

καλῶν ἐπιτηδευμάτων genitiv objektni § 394

πόνοις ἔχουσιν dativ sredstva o παιδευθῆναι § 414.1

ἔχουσιν § 327.13, § 231

γὰρ uvodi objašnjenje: naime...

ἂν čestica uz infinitiv u značenju potencijala § 489.b.6

ἐμμεῖναι složnica glagola μένω § 325.7, § 270, § 268. Bilj. 1.; predikatni dio A+I

τοὺς... τεθραμμένους supstantivirani particip, s. 118, perf. med. § 285; imenski dio A+I

φρονεῖν § 243

μέγα φρονεῖν LSJ φρονέω A.II.2.b
 εἰθισμένους § 275.1, § 236, ovdje otvara mjesto dopuni u infinitivu
 ἐμμεῖναι τοὺς... τεθραμμένους καὶ... εἰθισμένους § 491

Ἄπαντας μὲν οὖν
 ἐπὶ τὰς αὐτάς
 ἄγειν
 διατριβάς
 οὐχ οἷόν τ' ἦν,
 ἀνωμάλως
 τὰ περὶ τὸν βίον
 ἔχοντας·
 ὥς δὲ
 πρὸς τὴν οὐσίαν
 ἥρμοττεν,
 οὕτως
 ἐκάστοις
 προσέταττον.

μὲν οὖν kombinacija čestica služi povezivanju s prošlim navodom i upućiva-
 nje na antitezu, Smyth 2901c
 Ἄπαντας μὲν... ὥς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν... koordinacija rečeničnih članova pa-
 rom čestica
 ἐπὶ τὰς αὐτάς... διατριβάς atributni položaj § 207.2
 ἄγειν § 231
 ἦν § 315
 οἷόν τ' ἦν otvara mjesto dopuni u infinitivu; LSJ οἷος III.2
 ἔχοντας § 327.13, § 231
 ὥς uvodi vremensku zavisnu rečenicu s indikativom, § 487
 ἥρμοττεν § 231, § 235
 προσέταττον § 231, § 238; složenica τάσσω (atički τάττω)

Τοὺς μὲν γὰρ
 ὑποδεέστερον
 πράττοντας

ἐπὶ τὰς γεωργίας
 καὶ τὰς ἐμπορίας
 ἔτρεπον,
 εἰδότες
 τὰς ἀπορίας μὲν
 διὰ τὰς ἀργίας
 γιγνομένας,
 τὰς δὲ κακουργίας
 διὰ τὰς ἀπορίας·
 ἀναιροῦντες οὖν
 τὴν ἀρχὴν
 τῶν κακῶν
 ἀπαλλάξαι
 ὥοντο
 καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων
 τῶν
 μετ' ἐκείνην
 γιγνομένων.

Τοὺς μὲν... koordinacija će se nastaviti u sljedećoj rečenici: Τοὺς δὲ...

Τοὺς... πρᾶττοντας supstantivirani particip, § 231, LSJ πρᾶσσω A.II otvara mjesto priložnoj dopuni

γὰρ uvodi objašnjenje: naime...

ὑποδεέστερον prilog

ἔτρεπον § 231

εἰδότες § 317.4

τὰς ἀπορίας μὲν... τὰς δὲ κακουργίας koordinacija rečeničnih članova parom čestica

γιγνομένας § 325.11

ἀναιροῦντες složenica αἰρέω § 327.1, § 243

οὖν zaključno: dakle...

τῶν κακῶν genitiv subjektni § 393

ἀπαλλάξαι složenica glagola ἀλλάσσω, rekcija τινός

ὥοντο § 232; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων *genitivus separationis* § 402.1

τῶν μετ' ἐκείνην γιγνομένων prijedložni izraz (padež s prijedlogom) i particip kao atributne oznake u atributnom položaju, § 375

γιγνομένων § 325.11

Τοὺς δὲ

βίον ἱκανὸν

κεκτημένους

περί τε τὴν ἵππικὴν

καὶ τὰ γυμνάσια

καὶ τὰ κυνηγέσια

καὶ τὴν φιλοσοφίαν

ἡνάγκασαν

διατρίβειν,

ὁρῶντες

ἐκ τούτων

τοὺς μὲν

διαφέροντας

γιγνομένους,

τοὺς δὲ

τῶν πλείστων κακῶν

ἀπεχομένους.

Τοὺς... κεκτημένους supstantivirani particip, § 274.4 (izuzeci)

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodni navod

ἡνάγκασαν § 267; otvara mjesto dopuni u infinitivu

διατρίβειν § 231

ὁρῶντες § 243, § 327.3

τοὺς μὲν... τοὺς δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica: da jedni... a da drugi...

διαφέροντας složenica φέρω, LSJ διαφέρω A.III.4, § 327.5, § 231; imenska dopuna uz γιγνομένους

γιγνομένους § 325.11, § 232; glagol nepotpuna značenja upotrijebljen kopulativno, Smyth 917

τῶν πλείστων κακῶν *genitivus separationis* § 402

ἀπεχομένους složenica ἔχω, LSJ ἀπέχω A.II.2 rekcija τινος; § 327.13, § 232

Poglavlje 42

Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Δ 49

O tekstu

Djelo *Razgovori sa samim sobom* ili *Samom sebi* (Τὰ εἰς ἑαυτὸν), dvanaest knjiga filozofskih zapisa (poznato i kao *Meditacije* ili *Razmišljanja*) nastalo je u posljednjem desetljeću života rimskoga cara, između 170. i 180. n. e. Car se grčkim jezikom, koji je usvojio još u djetinjstvu, služi kao jezikom privatnosti i meditiranja, nasuprot latinskoga, jezika službe i formalnih dužnosničkih zadaća. Istovremeno, ovaj je “duhovni dnevnik”, jedno od moralno najuzvišenijih djela antike, i dokument kulturne i psihičke klime II. st. n. e, njegove nesigurnosti, krhkosti, usamljenosti i izgubljenosti u svijetu tuđem individualnoj prirodi; djelo se suprotstavlja i glavnoj struji tadašnje književne produkcije, elegantnoj ali ispraznoj: romanima, govorima, retoričkim ekshibicijama.

Sljedeće razmišljanje iz četvrte knjige blisko je Epiktetovoj misli da nesreću treba pretvoriti u prednost; umjesto da se žalimo na svoj udes, razmotrimo koliko smo sretni što (zahvaljujući stoičkom učenju koje smo usvojili) nesreću možemo nadići.

Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 4.49

Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ἣ διηνεκῶς τὰ κύματα προσήσεται· ἡ δὲ ἔστηκε καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται τὰ φλεγμήναντα τοῦ ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγώ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. οὐμενοῦν ἀλλ’ εὐτυχὴς ἐγώ, ὅτι τούτου μοι συμβεβηκότος ἄλυπος διατελῶ, οὔτε ὑπὸ παρόντος

θραυόμενος οὔτε ἐπιὸν φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο, ἄλυπος δὲ οὐ πᾶς ἐπὶ τούτῳ ἂν διετέλεσε. διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις δὲ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου, ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου; ἀπότευγμα δὲ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δοκεῖ σοι, ὃ μὴ παρὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως αὐτοῦ ἔστι; τί οὖν; τὸ βούλημα μεμάθηκας· μήτι οὖν τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύει σε δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα, ἀπρόπτωτον, ἀδιάψευστον, αἰδήμονα, ἐλεύθερον, τᾶλλα, ὧν συμπαρόντων ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια; μέμνησο λοιπὸν ἐπὶ παντὸς τοῦ εἰς λύπην σε προαγομένου τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι· οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως εὐτύχημα.

Analiza i komentar

Ὅμοιον εἶναι
 τῇ ἄκρᾳ,
 ἢ
 διηνεκῶς
 τὰ κύματα
 προσρήσσεται·
 ἡ δὲ ἔστηκε
 καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται
 τὰ φλεγμῆναντα
 τοῦ ὕδατος.

Ὅμοιον εἶναι § 315; infinitiv ima vrijednost zapovijedi, Smyth 2013; imenski predikat, Smyth 909; ὁμοίός τινι

προσρήσσεται § 232; kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

ἡ δὲ a ona, sc. ἄκρα

ἔστηκε § 311

κοιμίζεται § 232

τὰ φλεγμῆναντα § 267, § 270; LSJ φλεγμαίνω II.2

Ἀτυχῆς ἐγώ,
 ὅτι τοῦτό
 μοι
 συνέβη.
 οὐμενοῦν ἀλλ' εὐτυχῆς ἐγώ,
 ὅτι
 τούτου μοι συμβεβηκότος
 ἄλυπος διατελῶ,
 οὔτε
 ὑπὸ παρόντος
 θραυόμενος
 οὔτε
 ἐπιὸν
 φοβούμενος.

Ἀτυχῆς imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena
 συνέβη § 292; složenica βαίνω, § 321.6
 οὐμενοῦν LSJ οὐ μὲν οὖν
 εὐτυχῆς imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena
 συμβεβηκότος § 272; složenica βαίνω, § 321.6; participski dio GA
 διατελῶ § 243; LSJ διατελέω II.1 (s pridjevom)
 οὔτε ὑπὸ παρόντος... οὔτε ἐπιὸν... koordinacija rečeničnih članova pomoću
 (niječnih) sastavnih veznika
 παρόντος složenica εἶμι, § 315; LSJ πάρεμι II, supstantivirano: sadašnjost
 θραυόμενος § 232
 ἐπιὸν složenica εἶμι § 314.1; LSJ ἔπειμι (B) II, supstantivirano: budućnost
 (paralela s παρόντος)
 φοβούμενος § 243

συμβῆναι μὲν γὰρ
 τὸ τοιοῦτο
 παντὶ
 ἐδύνατο,
 ἄλυπος δὲ
 οὐ πᾶς

ἐπὶ τούτῳ
ἄν διετέλεσε.

συμβῆναι μὲν... ἄλυπος δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću para
čestica

συμβῆναι § 292; složenica βαίνω, § 321.6

ἐδύνατο § 312.5; otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐπὶ τούτῳ LSJ ἐπί B.I.1.i

ἄν διετέλεσε § 267, § 269; indikativ preterita s ἄν izražava irealnu (nez-
biljnu) radnju, aorist izriče prošlost § 462

διὰ τί οὖν

ἐκεῖνο

μᾶλλον ἀτύχημα

ἢ τοῦτο εὐτύχημα;

ἀτύχημα imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena

μᾶλλον ἀτύχημα... ἢ τοῦτο... koordinacija rečeničnih članova: više... nego...

εὐτύχημα imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena

λέγεις δὲ

ὅλως

ἀτύχημα

ἀνθρώπου,

ὃ οὐκ ἔστιν

ἀπότευγμα

τῆς φύσεως

τοῦ ἀνθρώπου;

λέγεις *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom

ἀτύχημα imenski dio predikata (kopula je neizrečena), imenski predikat,
Smyth 909

ὃ uvodi relativnu rečenicu, antecedent je ἀτύχημα

οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα (zanijekani) imenski predikat, Smyth 909

ἀπότευγμα δὲ
     τῆς φύσεως
         τοῦ ἀνθρώπου
 εἶναι
 δοκεῖ σοι,
     ὃ μὴ
         παρὰ τὸ βούλημα
             τῆς φύσεως
                 αὐτοῦ
             ἐστι;
 τί οὖν;

ἀπότευγμα... εἶναι imenski predikat Smyth 909; A+I ovisan o δοκεῖ
 δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom
 δοκεῖ § 243; različno LSJ δοκέω II.4; kao *verbum sentiendi* otvara mjesto
     A+I
 ὃ uvodi relativnu subjektnu rečenicu: ono što...
 παρὰ τὸ βούλημα... ἐστι imenski predikat, Smyth 909
 τί οὖν; LSJ τίς I.8.f

τὸ βούλημα μεμάθηκας·
 μήτι οὖν
 τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο
 κωλύει
 σε

δίκαιον εἶναι,
 μεγαλόψυχον,
 σώφρονα,
 ἔμφορον,
 ἀπρόπτωτον,
 ἀδιάψευστον,
 αἰδήμονα,
 ἐλεύθερον,
 τᾶλλα,

ὧν συμπαρόντων
 ἡ φύσις
 ἡ τοῦ ἀνθρώπου
 ἀπέχει
 τὰ ἴδια;

μεμάθηκας § 272, § 321.17

μήτι u izravnom pitanju, očekuje se odgovor “ne”: ne sprečava te onda...?

τὸ συμβεβηκὸς § 272; složenica βάλνω, § 321.6; supstantiviranje članom
 § 373

κωλύει § 231; otvara mjesto infinitivima

δίκαιον εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909

μεγαλόψυχον sc. εἶναι (tako i ostali pridjevi u ovom nizu); imenski predikat,
 Smyth 909

ὧν συμπαρόντων GA; složenica εἰμί, § 315; antecedent odnosne zamjenice
 je τὰλλα (ili svi nabrojeni pridjevi)

ἡ τοῦ ἀνθρώπου atributni položaj, § 375

ἀπέχει § 231; složenica ἔχω

μέμνησο

λοιπὸν

ἐπὶ παντὸς τοῦ

εἰς λύπην

σε

προαγομένου

τούτῳ

χρησθαι

τῷ δόγματι·

οὐχ ὅτι

τοῦτο

ἀτύχημα,

ἀλλὰ

τὸ φέρειν αὐτὸ

γενναίως

εὐτύχημα.

μέμνησο § 274; *verbum sentiendi* otvara mjesto infinitivu
λοιπόν LSJ λοιπός 5, priložno
προαγομένου § 232; složenica ἄγω
χρησθαι § 243, § 232; rekcija τινι
τούτω... τῷ δόγματι otvara mjesto izričnoj rečenici
οὐχ ὅτι... ἀλλὰ koordinacija pomoću suprotnog veznika
ἀτύχημα imenski dio predikata, sc. ἐστὶ
τὸ φέρειν supstantivirani infinitiv, § 497
εὐτύχημα imenski dio predikata, sc. ἐστὶ

Poglavlje 43

Θουκυδίδου Ἱστορίαι A 22, 1–4

O tekstu

Tekst koji čitamo ekscerpt je iz djela *Spis o ratu Peloponežana i Atenjana* (Εὐγγράφη περὶ τοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ili jednostavnije *Povijest Peloponeskog rata*) atenskog povjesničara Tukidida (460. pr. Kr. – oko 396. pr. Kr). Tukidid je sam sudjelovao u ratu, na njegovu početku, ali je zbog optužbi za izdaju kraj rata dočeka u progonstvu.

Djelo se sastoji od osam knjiga, a prikazuje tijek rata do 411. pr. Kr. Tukidid je snažno utjecao na potonju grčku historiografiju (Ksenofont piše *Grčku povijest* kao nastavak Tukididova djela) i na rimske povjesničare (Salustije, Tacit).

Odabrani je ekscerpt iz prve knjige, i to iz njezinog dijela u kojem Tukidid objašnjava svoju metodu. U pristupu povijesnim zbivanjima on želi biti objektivan i zato podatke prikuplja sa svih strana, a posebno ističe kako zaključke izvodi iz kritički promišljenih dokaza. Razlikuje i dvije formalno različite komponente povjesnice. Jedan su dio govori, a drugi dio pripovijedanje događaja. Govore je sastavljao po onome što je sam čuo i vidio, ali i po podacima koje je sakupio. U rekonstruiranju događaja, u narativnim dijelovima, nije se pouzdavao samo u svoje dojmove, a i tuđe je podatke podvrgnuo najstrožim provjerama. Sve to čini njegovo djelo možda neprivlačnim izvedbeno (ἐς ἀκρόασιν), ali osigurava »stečevinu za sva vremena«, κατῆμα ἐς αἰεί.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Thuc. Historiae 1.22.1–4

καὶ ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον ἕκαστοι ἢ μέλλοντες πολεμήσειν ἢ ἐν αὐτῷ ἤδη ὄντες, χαλεπὸν τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν τῶν λεχθέντων διαμνημονεῦσαι ἢν ἐμοί τε ὦν αὐτὸς ἤκουσα καὶ τοῖς ἄλλοθεν ποθὲν ἐμοὶ ἀπαγγέλλουσιν· ὥς δ' ἂν ἐδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων τὰ δέοντα μάλιστα εἰπεῖν, ἐχομένῳ ὅτι ἐγγύτατα τῆς συμπασης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέντων, οὕτως εἴρηται.

τὰ δ' ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος ἠξίωσα γράφειν, οὐδ' ὥς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατόν ἀκριβεῖα περὶ ἐκάστου ἐπεξελεῖν.

ἐπιπόνως δὲ ἠύρίσκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἐκάστοις οὐ ταῦτά περὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὥς ἐκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι.

καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται· ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὖθις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει. κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται.

Analiza i komentar

Καὶ ὅσα μὲν
λόγῳ
εἶπον
ἕκαστοι

ἢ μέλλοντες
     πολεμήσειν
 ἢ
     ἐν αὐτῷ
     ἤδη
 ὄντες,
 χαλεπὸν
 τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν
     τῶν λεχθέντων
 διαμνημονεῦσαι ἦν
     ἐμοί τε
     ὧν
     αὐτὸς
     ἤκουσα
 καὶ τοῖς
     ἄλλοθεν ποθεν
     ἐμοὶ
     ἀπαγγέλλουσιν·
 ὥς δ' ἂν ἐδόκουν
 ἐμοὶ
     ἕκαστοι
     περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων
     τὰ δέοντα
     μάλιστα εἰπεῖν,
 ἐχομένῳ
 ὅτι ἐγγύτατα
     τῆς ξυμπάσης γνώμης
     τῶν ἀληθῶς λεχθέντων,
 οὕτως εἴρηται.

ὅσα... εἶπον odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; ὅσα: što
 god...

εἶπον § 254

μέλλοντες § 231, perifrastični futur § 455. bilješka, otvara mjesto obaveznoj dopuni u infinitivu

πολεμήσειν § 258, dopuna μέλλοντες

ἐν αὐτῷ sc. πολεμεῖν

ὄντες § 315

τῶν λεχθέντων § 296

διαμνημονεῦσαι § 267, složenica μνημονεύω, dopuna imenskom predikatu ἦν § 315; s dopunom u infinitivu: LSJ εἰμί A.VI

ἦκουσα § 267; rekcija τινος

ὦν... ἦκουσα odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu koja u glavnoj ima funkciju objekta (predikat je ἦν διαμνημονεῦσαι): ono što sam...

ἀπαγγέλλουσιν § 231, složenica ἀγγέλλω; rekcija τινι

ἔδόκουν § 243

ὥς δ' ἂν ἔδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι... εἰπεῖν... οὕτως εἴρηται zavisna poredbena rečenica u inverziji (ὥς u korelaciji s οὕτως); Smyth 2475; indikativ s ἂν izriče mogućnost (potencijal prošli)

ἐμοὶ dopuna je ἐχομένῳ

τῶν... παρόντων § 315, složenica εἰμί

τὰ δέοντα § 244, supstantivirani particip § 499: ono što je potrebno, ono što je prikladno

εἰπεῖν § 254; infinitiv ovisan o ἔδόκουν

ἐχομένῳ § 231; medijalno LSJ ἔχω C.2 (i 3): držati se što bliže...

ὅτι ἐγγύτατα adverbno, što je bliže moguće; LSJ ἐγγύς IV

τῶν... λεχθέντων § 296, supstantivirani particip § 499; genitiv ima funkciju objekta uz τῆς ξυμπάσης γνώμης

εἴρηται § 272

τὰ δ' ἔργα

τῶν πραχθέντων

ἐν τῷ πολέμῳ

οὐκ

ἐκ τοῦ παρατυχόντος

πυνθανόμενος

ἠξίωσα

γράφειν,

οὐδ' ὥς

ἐμοὶ

ἔδόκει,

ἀλλ' οἷς τε
 αὐτὸς
 παρῆν
 καὶ παρὰ τῶν ἄλλων
 ὅσον δυνατὸν
 ἀκριβεῖα
 περὶ ἐκάστου
 ἐπεξελθὼν.

τῶν παραχθέντων § 296, supstantivirani particip
 οὐκ negira πυνθανόμενος
 οὐκ ἐκ τοῦ... οὐδ' ὥς... ἀλλ' οἷς... koordinacija rečeničnih članova pomoću sastavnih i suprotnih veznika
 τοῦ παρατυχόντος § 254, složenica τυγχάνω
 πυνθανόμενος § 231
 ἡξίωσα § 267, augment § 235, otvara mjesto dopuni u infinitivu
 γράφειν § 231, dopuna predikatu
 οὐδ' ὥς ἐμοὶ ἐδόκει § 243, (negirana) zavisno složena poredbena rečenica, Smyth 2475
 οἷς... παρῆν odnosna zamjenica οἷς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu čiji je antecedent τὰ... ἔργα
 παρῆν § 315, složenica εἰμί
 ἐπεξελθὼν § 254, složenica glagola ἔρχομαι, LSJ ἐπέρχομαι, II.3
 ὅσον δυνατὸν relativna zamjenica ὅσον uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, može se prevesti adverbno: koliko je moguće...

ἐπιπόνως δὲ ἠύρίσκετο,
 διότι οἱ παρόντες
 τοῖς ἔργοις ἐκάστοις
 οὐ ταῦτὰ
 περὶ τῶν αὐτῶν
 ἔλεγον,
 ἀλλ' ὥς ἐκατέρων
 τις
 εὐνοίας ἢ μνήμης
 ἔχοι.

ηύρίσκετο § 231

οἱ παρόντες § 315, složenica εἰμί, supstantivirani particip § 499

ἔλεγον § 231

ἐκατέρων genitiv objektni ovisan o εὐνοίας ἢ μνήμης

ἔχοι § 231, iterativni optativ § 476.2; rekcija τινος: LSJ ἔχω B.II.2.b

ὥς... ἔχοι veznik uvodi zavisnu načinsku rečenicu, Smyth 2475

καὶ

ἐς μὲν ἀκρόασιν

ἴσως

τὸ μὴ μυθῶδες

αὐτῶν

ἄτερπέστερον φανεῖται·

ὅσοι δὲ βουλήσονται

τῶν τε γενομένων

τὸ σαφές

σκοπεῖν

καὶ τῶν μελλόντων

ποτὲ αὖθις

κατὰ τὸ ἀνθρώπινον

τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι,

ὠφέλιμα κρίνειν

αὐτὰ

ἀρκούντως ἔξει.

ἐς kod Tukidida uvijek umjesto εἰς

ἐς μὲν ἀκρόασιν... ὅσοι δὲ βουλήσονται... koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica, izražava kontrast između dva vida zabave i korisnosti

φανεῖται § 258; glagol nepotpuna značenja (kopulativni), ima imensku dopunu ἀτερπέστερον

αὐτῶν odnosi se, kao i malo niže αὐτὰ, na Tukididovo djelo

βουλήσονται § 258, otvara mjesto dopuni u infinitivu σκοπεῖν; objekt je te dopune τὸ σαφές

ὅσοι... βουλήσονται odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu u službi subjekta: tko god...

τῶν τε γενομένων... καὶ τῶν μελλόντων... koordinacija rečeničnih članova pomoću sastavnih veznika

τὸ σαφές Tukidid često umjesto apstraktnih imenica koristi supstantivirani srednji rod pridjeva (ili participa); takva se supstantivirana tvorba često modificira i dopunjava genitivom (τῶν τε γενομένων... καὶ τῶν μελλόντων...): spoznati jasnu istinu o onome što...

τῶν... γενομένων § 254, § 325.11; supstantivirani particip ovisan o τὸ σαφές

σκοπεῖν § 243

τῶν μελλόντων genitiv ovisan o τὸ σαφές; otvara mjesto dopuni u infinitivu ποτὲ αὖθις opet jednom (tj. ako se ponijest nekad ponovi)

ἔσσεσθαι § 315, dopuna uz τῶν μελλόντων; kao kopulativni glagol, oblik ima imenske dopune τοιούτων καὶ παραπλησίων

κρίνειν § 231; dopuna uz ἔξει; uz glagol stoje dva akuzativa, ὠφέλιμα... αὐτὰ, »procijeniti da je nešto nekakvo«

ἔξει § 258; ovdje kao dopunu ima infinitiv

ἀρκούντως ἔξει ἔχω s priložima u perifrastričnoj konstrukciji preuzima značenje glagola »biti«: bit će dovoljno da...

κτῆμά τε

ἔς αἰεὶ

μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα

ἔς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν

ξύγκειται.

ἔς specifičnost Tukididova izričaja, uvijek umjesto εἰς

αἰεὶ specifičnost Tukididova izričaja, uvijek umjesto αἰεί

μᾶλλον ἢ suprotstavlja dva para ideja (κτῆμά – ἀγώνισμα, ἔς αἰεὶ – ἔς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν)

ἀκούειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497

ξύγκειται § 315.a; složenica κεῖμαι; Tukidid uvijek koristi prijedlog ξύν umjesto σύν, pa tako i u složenicama glagola

Poglavlje 44

Πλουτάρχου Πῶς ἂν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ 77D

O tekstu

Posljednji, peti esej u prvoj od 14 knjiga zbirke Ἠθικά (*Moralia*, *Spisi o moralu*) Plutarhova je polemika protiv stoika, odnosno protiv dvije njihove važne postavke: prvo, da samo mudrac može imati udjela u vrlini, pri čemu se i mudrost i vrlina stječu odjednom, a ne postupno; druga je u nekoj mjeri korolar prve: ako netko nije savršen, tj. mudar, nije važno koliko je zapravo njegovo nesavršenstvo, jesu li njegovi nedostaci veliki ili mali. Plutarhov zdrav razum buni se protiv ovakvih ekstremnih učenja, i Plutarh pokazuje da je napredak u vrlini (προκοπή ἐπ' ἀρετῇ) moguć, kao i da postoji obilje znakova toga napretka.

Esej je posvećen Kvintu Soziju Senecionu, jednome od brojnih Plutarhovich prijatelja Rimljana. Senecion je na početku Trajanove vladavine (vladao od 98. po Kr.) bio dvaput konzul; na Senecionov je zahtjev Plutarh sastavio dijalog Συμποσιακά τῶν ἑπτὰ σοφῶν, *Gozbu sedam mudraca* (također dio Ἠθικά), a Senecionu su posvećeni i životopisi Tezeja i Romula, Demostena i Cicerona, Diona i Bruta. Istom je Rimljaninu i Plinije Mlađi uputio dva pisma (1, 13 i 4, 4).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Quomodo quis suos in virtute sentiat profectus 77D

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι ταῦτόν ἐστιν ἢ σύνεγγυς τὸ πρὸς βύτατον δῆ-
λωμα προκοπῆς τοῦ Ἡσιόδου, μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν
ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν ὁδόν, οἷον ἐκλε-

αινομένην τῇ ἀσκήσει καὶ φῶς ἐν τῷ φιλοσοφεῖν καὶ λαμπρότητα ποιοῦσαν ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν, αἷς προστυγχάνουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες τὸ πρῶτον, ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόντες ἦν ἴσασι, μηδέπω δὲ καθορῶντες ἐφ' ἣν πλέουσι. προέμενοι γὰρ τὰ κοινὰ καὶ συνήθη πρὶν ἢ τὰ βελτίονα γινῶναι καὶ λαβεῖν, ἐν μέσῳ περιφέρονται πολλάκις ὑποτρεπόμενοι. καθάπερ φασὶ Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς καὶ ἀρχὰς διὰ φιλοσοφίαν, ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν αὖ πάλιν δυσπαθοῦντα καὶ χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῷ τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῖσαι καταβαλεῖν ἑαυτὸν ἔκ τινος διήρους. καὶ περὶ Διογένους ὅμοια τοῦ Σινωπέως ἱστοροῦσιν ἀρχομένου φιλοσοφεῖν, ὡς Ἀθηναίοις ἦν ἐορτὴ καὶ δεῖπνα δημοτελῆ καὶ θέατρα, καὶ συνουσίας μετ' ἀλλήλων ἔχοντες ἐχρῶντο κώμοις καὶ παννυχίσιν, ὁ δ' ἐν τινι γωνίᾳ συνεσπειραμένος ὡς καθευδήσων ἐνέπιπτεν εἰς λογισμοὺς τρέποντας αὐτὸν οὐκ ἀτρέμα καὶ θραύοντας, ὡς ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἰς ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον ἥκων βίον αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κἀθηται τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἐστερημένος.

Analiza i komentar

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι
 ταῦτόν ἐστιν
 ἢ σύνεγγυς
 τὸ πρεσβύτατον δῆλωμα

προκοπῆς
 τοῦ Ἡσιόδου,
 μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν
 ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας
 εἶναι
 τὴν ὁδόν,
     οἷον ἐκλεαινομένην
         τῇ ἀσκήσει
 καὶ φῶς
     ἐν τῷ φιλοσοφεῖν
 καὶ λαμπρότητα
 ποιοῦσαν
     ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν,
         αἷς προστυγχάνουσιν
         οἱ φιλοσοφοῦντες
     τὸ πρῶτον,
         ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόντες
         ἦν ἴσασι,
         μηδέπω δὲ καθορῶντες
         ἐφ' ἦν πλέουσι.

τούτῳ... ὁμοῦ prilog s d. LSJ ὁμοῦ II

ταῦτόν ἐστιν ἢ σύνεγγυς LSJ αὐτός III; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani rastavnim veznikom

δήλωμα budući da izriče ideju blisku *verbum sentiendi*, ova riječ otvara u rečenici mjesto A+I

τοῦ Ἡσιόδου član uz vlastita imena u značenju “onaj poznati”, § 374. bilj.; Heziod, uz Homera najstariji grčki epski pjesnik, tvorac didaktičkog i genealoškog epa, iz Askre u Beotiji, VII. st. pr. Kr.

μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον... ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani rastavnim i suprotnim veznicima; predikatni dio A+I

οἷον priložno, LSJ οἶος A.1: ništa drugo nego..., upravo...

ἐκλεαινομένην § 232

ἐν τῷ φιλοσοφεῖν § 243; supstantivirani infinitiv § 497

ποιοῦσαν § 243

αἷς προστυγχάνουσιν odnosna zamjenica uvodi zavisno odnosnu rečenicu, antecedent su ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν; § 231; složenica τυγχάνω; rekcija τινί

οἱ φιλοσοφοῦντες § 243; supstantiviranje participa članom § 373

οἱ γῆν ἀπολιπόντες § 254; složenica λείπω, § 256; supstantiviranje participa (objekt participa u atributnom je položaju) članom § 373

ὥσπερ οἱ... μηδέπω δὲ... ὥσπερ uvodi poredbu; koordinacija dvaju suprotstavljenih rečeničnih članova ostvarena je česticom

ἦν ἴσασι antecedent odnosne zamjenice je γῆν; § 317.4

καθορῶντες § 243

ἐφ' ἣν antecedent odnosne zamjenice je γῆν

πλέουσι § 231, s. 116

προέμενοι γὰρ

τὰ κοινὰ καὶ συνήθη

πρὶν ἢ

τὰ βελτίονα

γινῶναι καὶ λαβεῖν,

ἐν μέσῳ

περιφέρονται

πολλάκις

ὑποτρεπόμενοι.

προέμενοι složenica ἦμι § 306; med. LSJ προΐμι B.II

γὰρ čestica uvodi obrazloženje: naime...

πρὶν ἢ... γινῶναι καὶ λαβεῖν veznik πρὶν otvara mjesto vremenskoj zavisnoj rečenici, slaže se s infinitivom ako je glavna rečenica pozitivna § 488.1

γινῶναι § 292, § 316.5

λαβεῖν § 254, § 321.14

περιφέρονται § 232, složenica φέρω

ὑποτρεπόμενοι § 232, složenica τρέπω

καθάπερ φασὶ

Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον

ἀφεικότα

τὰς

ἐν τῇ πόλει
 τιμὰς καὶ ἀρχὰς
 διὰ φιλοσοφίαν,
 ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν
 αὖ πάλιν
 δυσπαθοῦντα
 καὶ χρώμενον
 τῷ λόγῳ
 χαλεπῷ
 τὸ πρῶτον,
 ὀλίγου δεῖσαι
 καταβαλεῖν
 ἑαυτὸν
 ἔκ τινος διήρους.

φασὶ § 312.8; kao *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον Kvint Sekstije Niger, stoičko-pitagorejski filozof, odbio je položaj senatora koji mu je nudio Julije Cezar; Seneka, koji piše o Sekstiju, spominje i da se taj filozof na kraju svakog dana samoanalizirao, pitajući se “Koje si se loše navike danas odučio? Kojem si se poroku odupro? Kako si postao bolji?” (Seneca, De ira 3, 36)

ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς... ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν... koordinacija suprotstavljenih rečeničnih članova pomoću čestice

ἀφεικότα § 272; složenica ἔημι § 311

τῷ φιλοσοφεῖν § 243; supstantivirani infinitiv § 497

δυσπαθοῦντα § 243

χρώμενον § 243; rekcija τινι; LSJ χράομαι II, pojam kao što je λόγος zah-tijeva u hrvatskom prijevodu drugačiji glagol (npr. baviti se)

τὸ πρῶτον priložno; LSJ πρότερος B.III.3

ὀλίγου δεῖσαι § 267, § 269; fraza LSJ δεῖ II.b; infinitiv iz A+I ovisan o φασὶ; i sama fraza otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

καταβαλεῖν § 243, nužna dopuna uz δεῖσαι

καὶ περὶ Διογένους

ὅμοια

τοῦ Σινωπέως

ἱστοροῦσιν
     ἀρχομένου
         φιλοσοφεῖν,
 ὥς Ἀθηναίοις ἦν
     ἐορτὴ
     καὶ δεῖπνα δημοτελεῖ
     καὶ θέατρα,
 καὶ συνουσίας
     μετ' ἀλλήλων
 ἔχοντες
 ἐχρῶντο
     κώμοις καὶ παννυχίσιν,
 ὁ δ'
     ἐν τινι γωνίᾳ
 συνεσπειραμένος
     ὥς καθευδήσων
 ἐνέπιπτεν
     εἰς λογισμοὺς
         τρέποντας
             αὐτὸν
             οὐκ ἀτρέμα
     καὶ θραύοντας,
     ὥς
         ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης
         εἰς ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον
     ἦκων
         βίον
     αὐτὸς ὕφ' ἑαυτοῦ
     κάθεται
         τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων
     ἐστερημένος.

ἀρχομένου § 232, otvara mjesto infinitivu; GA

φιλοσοφεῖν § 243, dopuna uz ἀρχομένου

ὥς Ἀθηναίοις ἦν veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu § 487; imenski predikat Smyth 909; LSJ εἰμί C.III

ἔχοντες § 231

ἐχρῶντο § 243; rekcija τινι; LSJ χράομαι II, zabavne aktivnosti kao što su κῶμος i παννυχίς u hrvatskom su u kolokaciji s drugim glagolima (npr. organizirati, provoditi se u...)

ὁ δ' sc. Διογένης

συνεσπειραμένος § 272, § 274.3; složenica σπειράω, med. LSJ συσπειράω A.3

ὥς καθευδήσων § 258; particip futura upotrijebljen adverbno, s ὥς izražava namjeru § 503.3

ἐνέπιπτεν § 231, složenica πίπτω, LSJ ἐμπίπτω 4.b

τρέποντας... θράυοντας § 231

ἀτρέμα prilog; DGE s. v. 2

ὥς... ἦκων § 231; § 453.2; λογισμοὺς ima vrijednost kao *verbum sentiendi* pa otvara mjesto predikatnom participu s ὥς koji odgovara hrvatskoj izričnoj rečenici, § 502

αὐτὸς ὕφ' ἑαυτοῦ sam zbog sebe, sam si je kriv što... LSJ ὑπό A.II

κάθηται § 315.a

ἐστερημένος § 272, § 274.3; rekcija τινος

Poglavlje 45

Ἴσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 27–28

O tekstu

Izokratov epideiktčni govor *Pohvala Helene* nastao je oko 370. pr. Kr. Termin “epideiktčan” (ἐπιδεικτικός) potječe iz Aristotelove klasifikacije, a danas označava raznolike forme retoričke pohvale ili pokude osobe, grada, životinje ili stvari.

Helenu grčka književna tradicija tretira kao negativca *par excellence*, te je sastavljanje njezine pohvale izazov govorničkoj vještini. Prvi je takvu pohvalu sastavio Gorgija iz Leontina, slavni sofist i retor (V.-IV. st. pr. Kr.). Kao Gorgijin učenik, slavni atenski govornik Izokrat prihvaća se istoga zadatka, tvrdeći da će baš on pokazati kako se to u stvari treba napraviti.

U ovom izvatku čitamo dio djela koji pripada takozvanoj pohvali Tezeju, tematski najopsežnijem dijelu govora. Tezej i Helena povezani su nešto manje poznatom pričom koja se zbiva puno prije događaja vezanih za Trojanski rat. Htijući, kao Zeusov sin, za ženu uzeti neku Zeusovu kćer, Tezej je odlučio oteti i oženiti Helenu, tada još gotovo dijete.

Poznato je da je Tezej oslobodio Atenu strahovita danka u krvi koji je grad plaćao kretskom vladaru Minosu. Svakih sedam ili devet godina ždrijebom odabrani mladići i djevojke otplovili bi iz Atene na Kretu da budu žrtvovani Minotauru, čudovišnom sinu Minosove žene Pasifaje i kretskoga bika. U doba trećeg žrtvenog prinosa Tezej promatra tužni rastanak i odlučuje sam otići na Kretu, ubiti bika i osloboditi Atenu grozne obaveze.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isoc. Helenae encomium 27–28

περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τὸ τέρας τὸ τραφὲν μὲν ἐν Κρήτῃ, γενόμενον δ' ἐκ Πασιφάης τῆς Ἥλιου θυγατρὸς, ᾧ κατὰ μαντεῖαν

δασμὸν τῆς πόλεως δις ἑπτὰ παῖδας ἀποστελλούσης, ἰδὼν αὐτοὺς ἀγομένους καὶ πανδημεὶ προπεμπομένους ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προὔπτον καὶ πενθουμένους ἔτι ζῶντας, οὕτως ἡγανάκτησεν ὥσθ' ἡγήσατο κρεῖττον εἶναι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ἄρχων τῆς πόλεως τῆς οὕτως οἰκτρὸν τοῖς ἐχθροῖς φόρον ὑποτελεῖν ἡναγκασμένης.

σύμπλους δὲ γενόμενος, καὶ κρατήσας φύσεως ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ τάουρου μεμιγμένης, τὴν δ' ἰσχὺν ἐχούσης οἷαν προσήκει τὴν ἐκ τοιούτων σωμάτων συγκειμένην, τοὺς μὲν παῖδας διασώσας τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκε, τὴν δὲ πόλιν οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσ-απαλλάκτου προστάγματος ἡλευθέρωσεν.

Analiza i komentar

περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους
τὸ τέρας

τὸ τραφέν μὲν ἐν Κρήτῃ,
γενόμενον δ' ἐκ Πασιφάης
τῆς Ἥλιου θυγατρὸς,
ᾧ

κατὰ μαντεῖαν
δασμὸν

τῆς πόλεως
δις ἑπτὰ παῖδας
ἀποστελλούσης,

ἰδὼν

αὐτοὺς ἀγομένους
καὶ πανδημεὶ προπεμπομένους
ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προὔπτον
καὶ πενθουμένους ἔτι ζῶντας,
οὕτως ἡγανάκτησεν

ὥσθ' ἡγήσατο
 κρεῖττον εἶναι
 τεθνάναι
 μᾶλλον ἢ
 ζῆν
 ἄρχων
 τῆς πόλεως
 τῆς οὕτως οἰκτρὸν
 τοῖς ἐχθροῖς
 φόρον ὑποτελεῖν
 ἡναγκασμένης.

τὸ τέρας sc. Μινώταυρος

τραφέν § 292, § 295 (osnove § 301.B s. 118)

τὸ τραφέν supstantivirani particip § 499, atributni položaj iza imenice § 375

γενόμενον sc. τὸ τέρας; § 254 (osnove § 325.11)

ὥ zamjenica otvara mjesto zavisnoj odnosnoj rečenici, antecedent je τὸ τέρας

ἀποστελλούσης § 231; dalji objekt je ὥ

τῆς πόλεως ἀποστελλούσης GA § 504

ἰδὼν § 254, naglasak § 255 (osnove § 327.3)

ἀγομένους § 231

προπεμπομένους § 231

πενθουμένους § 243

ζῶντας § 234

οὕτως ἡγανάκτησεν ὥσθ' ἡγήσατο... koordinacija priloga i veznika uvodi
 posljedichnu rečenicu: tako... da...

ἡγανάκτησεν § 267, augment § 235

ἡγήσατο § 267, augment § 235; LSJ ἡγέομαι III.2; glagol otvara mjes-
 to dopunama u infinitivu; pri prevođenju odaberite hrvatski ekvivalent
 koji će izreći *svršenost* radnje

εἶναι § 315

τεθνάναι mješoviti perfekt § 317, § 317.2 (osnove § 234.8)

ζῆν § 243

ἄρχων rekcija τινός; § 231

τῆς πόλεως τῆς οὕτως οἰκτρὸν jače istaknut atributni položaj § 375

ὑποτελεῖν § 243, otvara mjesto objektima u akuzativu i dativu

ἡναγκασμένης § 272; reduplikacija § 275; glagol otvara mjesto dopuni u
 infinitivu

σύμπλους δὲ γενόμενος
 καὶ κρατήσας
     φύσεως
         ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ ταύρου μεμιγμένης,
         τὴν δ' ἰσχὺν ἐχούσης
             οἷαν προσήκει
                 τὴν ἐκ τοιούτων σωμάτων συγκειμένην,
 τοὺς μὲν παῖδας
     διασώσας
         τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκεν,
 τὴν δὲ πόλιν
     οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσάπαλλάκτου προστάγματος
         ἡλευθέρωσεν.

γενόμενος § 254 (osnove § 325.11); kopulativni glagol otvara mjesto imen-
skoj dopuni

κρατήσας rekcija τινός; § 267, duljenje osnove u aoristu § 269

ἐξ ἀνδρὸς μὲν... τὴν δ' ἰσχὺν... koordinacija rečeničnih članova parom čes-
tica

μεμιγμένης § 272 (osnova § 319.12)

ἐχούσης § 231

προσήκει § 231

οἷαν προσήκει relativna zamjenica uvodi relativnu rečenicu, njezin je ante-
cedent ἰσχὺν

συγκειμένην rekcija ἐκ τινων; § 315.a; supstantivirani particip, § 499

τοὺς μὲν παῖδας... τὴν δὲ πόλιν... koordinacija rečeničnih članova parom čes-
tica

διασώσας § 267 (osnova § 301.B s. 116)

ἀπέδωκεν § 309, augment § 238 (osnova § 327.11)

ἡλευθέρωσεν rekcija τινά τινος nekoga od nečeg; § 267, augment § 235

Poglavlje 46

Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Ε 1

Ο tekstu

Odlomak koji ovdje čitamo početak je pete od dvanaest knjiga djela *Razgovori sa samim sobom* ili *Samom sebi* (Τὰ εἰς ἑαυτὸν), (poznato i kao *Meditacije* ili *Razmišljanja*); djelo je u posljednjem desetljeću života sastavio rimski car i filozof Marko Aurelije Antonin (121.–180.).

U dijaloškoj formi čovjeka se potiče da ne bude lijen i neumjeren. Priroda nam je sve odredila s mjerom – odmor, jelo, piće – i dala nam je narav da radimo ljudske stvari. Jedan od smisla ljudskog postojanja jest raditi.

Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 5.1

Ὅρθρου, ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔστω ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι· τί οὖν δυσκολαίνω, εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν ὧν ἕνεκεν γέγονα καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο κατεσκεύασμαι, ἵνα κατακείμενος ἐν στρωματίοις ἐμαυτὸν θάλπω; “ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον.” πρὸς τὸ ἡδεσθαι οὖν γέγονας, ὅλως δὲ σὺ πρὸς πεῖσιν ἢ πρὸς ἐνέργειαν; οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τοὺς μύρμηκας, τοὺς ἀράχνας, τὰς μελίσσας τὸ ἴδιον ποιούσας, τὸ καθ’ αὐτὰς συγκροτούσας κόσμον; ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; οὐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν;

“ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι.” φημὶ καὶ γὰρ· ἔδωκε μέντοι καὶ τοῦ-
του μέτρα ἢ φύσις, ἔδωκε μέντοι καὶ τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ
ὁμῶς σὺ ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα προχωρεῖς, ἐν δὲ ταῖς
πράξεσιν οὐκέτι, ἀλλ’ ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ. οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτὸν,
ἐπεὶ τοι καὶ τὴν φύσιν ἄν σου καὶ τὸ βούλημα ταύτης ἐφίλεις.

Analiza i komentar

Ὅρθρου,
ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ,
πρόχειρον ἔστω
ὅτι
ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον
ἐγείρομαι·
ἔτι οὖν δυσκολαίνω,
εἰ πορεύομαι
ἐπὶ τὸ ποιεῖν
ὧν ἕνεκεν γέγονα
καὶ
ὧν χάριν προῆγμαι
εἰς τὸν κόσμον;

ὅταν... ἐξεγείρῃ vremenski veznik ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s
pogodbenim značenjem: kad god...

ἐξεγείρῃ § 231, složenica ἐγείρω

ἔστω § 315, kopula kao dio imenskog predikata, imenski je dio πρόχειρον

ὅτι... ἐγείρομαι veznik ὅτι uvodi zavisnu izričnu rečenicu: da...

ἐγείρομαι § 231; rekcija ἐπὶ τι LSJ ἐγείρω I.2

ἔτι οὖν... τὸν κόσμον; upitna rečenica

δυσκολαίνω § 231

εἰ πορεύομαι veznik εἰ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu, ovdje realnog obli-
ka

πορεύομαι § 231, med. s rekcijom ἐπὶ τι LSJ πορεύω II.2

τὸ ποιεῖν § 243, supstantivirani infinitiv § 497

ὧν... γέγονα odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antece-
dent je neizrečen: ono zbog čega...

γέγονα § 272

ὧν...προῆγμαι odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je neizrečen: ono radi čega...

προῆγμαι § 291.b, reduplikacija kao augment § 235, složenica προάγω

ἦ

ἐπὶ τοῦτο κατεσκεύασμαι,
ἵνα κατακείμενος
ἐν στρωματίοις
ἐμαυτὸν θάλπω;

ἦ... κατεσκεύασμαι veznik uvodi nezavisnu upitnu rečenicu

κατεσκεύασμαι § 291.b, složenica σκευάζω

ἵνα veznik uvodi zavisnu namjernu rečenicu

κατακείμενος § 315.a.4, složenica κεῖμαι

θάλπω § 231

“ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον.”

πρὸς τὸ ἡδεσθαι οὖν

γέγονας,

ὅλως δὲ πρὸς πεῖσιν,

οὐ πρὸς ἐνέργειαν;

ἥδιον imenski dio imenskog predikata, kopula je izostavljena, sc. ἥδιόν ἐστιν
πρὸς... ἐνέργειαν; nezavisna upitna rečenica; pitanje se formira intonacijom, a prepoznaje interpunkcijom

τὸ ἡδεσθαι § 231, supstantivirani infinitiv § 497

γέγονας § 272

δὲ koordinacija rečeničnih članova česticom

πρὸς πεῖσιν, οὐ πρὸς ἐνέργειαν sc. γέγονας

οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια,

τὰ στρουθάρια,

τοὺς μύρμηκας,

τοὺς ἀράχνας,

τὰς μελίσσας

τὸ ἴδιον
 ποιούσας,
 τὸ καθ' αὐτὰς
 συγκοσμούσας κόσμον;

οὐ... κόσμον; nezavisna upitna rečenica; pitanje se formira intonacijom, a prepoznaje interpunkcijom

βλέπεις § 231

ποιούσας § 243

τὸ καθ' αὐτὰς u skladu sa sobom, tj. svojom naravi; važno je načelo antičke filozofije κατὰ φύσιν

συγκοσμούσας § 243, složenica κοσμέω

ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις
 τὰ ἀνθρωπικὰ
 ποιεῖν·

οὐ τρέχεις
 ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν·
 “ἀλλὰ δεῖ
 καὶ ἀναπαύεσθαι.”

δεῖ·

φημὶ κἀγώ·
 ἔδωκε μέντοι
 καὶ τούτου

μέτρα
 ἢ φύσις,
 ἔδωκε μέντοι
 καὶ τοῦ ἐσθίειν
 καὶ πίνειν,
 καὶ ὅμως σὺ
 ὑπὲρ τὰ μέτρα,
 ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα
 προχωρεῖς,
 ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν οὐκ ἔτι,

ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ.

ἔπειτα izražava iznenađenje, prezir: onda...; LSJ s. v. II.

θέλεις § 231, otvara mjesto dopuni u infinitivu

ποιεῖν § 243

τρέχεις § 231

ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν u ovoj priložnoj oznaci izostavljen je infinitiv koji se supstantivira, sc. ἐπὶ τὸ... ποιεῖν

δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀναπαύεσθαι § 231

δεῖ· § 243, sc. ἀναπαύεσθαι

φημί § 312.8; LSJ φημί III.

ἔδωκε § 306

μέτρα μέτρα τινός

τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν supstantivirani infinitivi § 497

ἐσθίειν § 231

πίνειν § 231

τὰ ἀρκοῦντα § 243, supstantivirani particip § 499

προχωρεῖς § 243, složenica χωρέω

ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν čestica δέ označava suprotnost: ali...

οὐκ ἔτι usp. LSJ οὐκέτι; sc. προχωρεῖς

ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ sc. πράττεις ili μένεις

οὐ γὰρ φιλεῖς ἑαυτόν,

ἐπεὶ τοι

καὶ τὴν φύσιν ἄν σου

καὶ τὸ βούλημα ταύτης

ἐφίλεις.

φιλεῖς § 243

τοι čestica τοι često se u upotrebi izjednačava s dativom (etičkim) osobne zamjenice σύ; u tekstu implicira prisutnost sugovornika, zbog čega se često koristi u dijalozima (kažem ti, vidiš, znaš)

ἐπεὶ... ἄν... ἐφίλεις veznik ἐπεὶ uvodi zavisnu uzročnu rečenicu; ἄν s indikativom prošlog vremena izriče irealnost, Smyth 2243: jer bi..., inače bi...

ἐφίλεις § 243

Poglavlje 47

Δημοσθένους Ὑπὲρ Κτησιφῶντος περὶ τοῦ στεφάνου 201–203

O tekstu

Govor *Za Ktezifonta, o vijencu* i danas se smatra jednim od najvećih dostignuća grčke proze, uzor snažne argumentacije i živog stila. Demosten ga je održao pred Atenjanima 330. pr. Kr. Ubrzo nakon toga, govor se pojavio u pisanom obliku.

Ovo je Demostenovo zrelo djelo – do njegova se sastavljanja autor govorništvo bavio već preko dvadeset godina – što se ogleda u vještini argumentacije, narativnog prikaza i ljepoti domoljubnoga sentimenta. I u ovom se govoru otkrivaju posvećenost Ateni i njezinu političkom opstanku te otpor jačanju Filipa II. Makedonskog.

Nakon bitke kod Heroneje 336. pr. Kr. pitanje odnosa s Filipom postalo je pitanjem unutrašnje politike; Demosten se političkim stavovima suprotstavljao Eshinu. Kada je govornik Ktezifont, Demostenov pristalica, predložio da se Demostenu za predanost općem dobru Atene dodijeli počasni vijenac, Eshin je podigao tužbu (sačuvanu u Eshinovu govoru *Protiv Ktezifonta*) u kojoj je žestoko napao Demostena. Demosten je svojim odgovorom pobijedio i Eshin je otišao u progonstvo.

Odlomak koji čitamo pripada posljednjoj trećini govora i ulomak je Demostenove obrane stavova iz 339. i 338. pr. Kr. Tada se Demosten zalagao za savez s Tebom, koji Eshin nije podržavao. Demosten svoje ideje i postupke predstavlja kao vjerni odraz duha Atene koji se odvajkada opirao napadima na njezin suverenitet.

U odlomku se Demosten spominje događaja prije bitke kod Plateje, 479. pr. Kr., koji prenosi Herodot u svojoj povijesti (VIII, 140 i IX, 4, 5). Nakon poraza kod Salamine Kserks je otplovio u Aziju, ostavivši u Grčkoj vojnog zapovjednika Mardonija da nakon zime dovrši osvajanja. Mardonije se

povukao u Tesaliju, a period zimskog mirovanja iskoristio je da Atenjanima ponudi mir pod uvjetom da prihvate perzijsku vlast. Atenjani su tada ponudu odbili zbog ljubavi prema slobodi. Daljnja ratna zbivanja donijela su Perziji konačan poraz.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dem. De corona 201

τίσι δ' ὀφθαλμοῖς πρὸς Διὸς ἐωρῶμεν ἂν τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους ἀφικνουμένους, εἰ τὰ μὲν πράγματ' εἰς ὅπερ νυνὶ περὶ ἐστὴ, ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη Φίλιππος ἀπάντων, τὸν δ' ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ' ἀγῶνα ἕτεροι χωρὶς ἡμῶν ἦσαν πεποιημένοι, καὶ ταῦτα μηδεπώποτε τῆς πόλεως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἀσφάλειαν ἄδοξον μᾶλλον ἢ τὸν ὑπὲρ τῶν καλῶν κίνδυνον ἡρημένης.

τίς γὰρ οὐκ οἶδεν Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων, ὅτι καὶ παρὰ Θηβαίων καὶ παρὰ τῶν ἔτι τούτων πρότερον ἰσχυρῶν γενομένων Λακεδαιμονίων καὶ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως μετὰ πολλῆς χάριτος τοῦτ' ἂν ἀσμένως ἐδόθη τῇ πόλει, ὃ τι βούλεται λαβούση καὶ τὰ ἐαυτῆς ἐχούση τὸ κελευόμενον ποιεῖν καὶ ἐὰν ἕτερον τῶν Ἑλλήνων προεστάναι;

ἀλλ' οὐκ ἦν ταῦθ', ὥς ἔοικε, τοῖς Ἀθηναίοις πάτρια οὐδ' ἀνεκτὰ οὐδ' ἔμφυτα, οὐδ' ἐδυνήθη πώποτε τὴν πόλιν οὐδεὶς ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου πεῖσαι τοῖς ἰσχύουσι μὲν, μὴ δίκαια δὲ πράττουσι προσθεμένην ἀσφαλῶς δουλεύειν, ἀλλ' ἀγωνιζομένη περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης κινδυνεύουσα πάντα τὸν αἰῶνα διατετέλεκε.

Analiza i komentar

τίσι δ' ὀφθαλμοῖς

πρὸς Διὸς

ἐωρῶμεν ἂν

τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους ἀφικνουμένους,

εἰ τὰ μὲν πράγματ'
 εἰς ὅπερ νυνὶ
 περιέστη,
 ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη Φίλιππος
 πάντων,
 τὸν δ'
 ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ'
 ἄγωνα
 ἕτεροι
 χωρὶς ἡμῶν
 ἦσαν πεποιημένοι,
 καὶ ταῦτα
 μηδεπώποτε
 τῆς πόλεως
 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις
 ἀσφάλειαν ἄδοξον
 μᾶλλον ἢ τὸν ὑπὲρ τῶν καλῶν κίνδυνον
 ἡρημένης.

ἐωρῶμεν § 243, augment § 237.2

τίσι... ἐωρῶμεν ἂν zamjenica uvodi zavisnu upitnu rečenicu koja je ujedno pogodbeni apodoza

ἀφικνουμένους § 243

εἰ... ἡρημένης pogodbeni veznik uvodi zavisnu pogodbeni protazu koju tvore tri dijela: εἰ περιέστη... ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη... τὸν δ'... ἄγωνα... ἦσαν πεποιημένοι...

τὰ μὲν πράγματ'... ἡγεμῶν δὲ... τὸν δ'... ἄγωνα... rečenični dijelovi koordiniraju se pomoću čestica

εἰς ὅπερ νυνὶ u sadašnjem stanju (doslovno: u onome što je sada)

περιέστη § 306, složenica ἵστημι, LSJ περιίστημι II. 3.

ἡρέθη § 296

τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ' § 254, supstantivirani A+I u prijedložnom izrazu § 497

ἦσαν πεποιημένοι § 287, objekt je τὸν δ'... ἄγωνα; znači isto što i ἀγωνίζομαι ὑπὲρ boriti se za

ἡρημένης § 272, ovisno o τῆς πόλεως, otvara mjesto (objektnim) dopunama

u akuzativu

τίς γὰρ οὐκ οἶδεν Ἑλλήνων,
 τίς δὲ βαρβάρων,
 ὅτι καὶ παρὰ Θηβαίων
 καὶ παρὰ τῶν
 ἔτι τούτων πρότερον
 ἰσχυρῶν γενομένων Λακεδαιμονίων
 καὶ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως
 μετὰ πολλῆς χάριτος
 τοῦτ'
 ἂν ἀσμένως ἐδόθη
 τῇ πόλει,
 ὃ τι βούλεται
 λαβούσῃ
 καὶ τὰ ἐαυτῆς ἐχούσῃ
 τὸ κελευόμενον ποιεῖν
 καὶ ἑᾶν
 ἕτερον
 τῶν Ἑλλήνων
 προεστάναι;

γὰρ čestica γάρ ovdje uvodi objašnjenje koje se veže za prethodnu rečenicu: naime...

τίς... οὐκ οἶδεν upitna zamjenica τίς uvodi nezavisnu upitnu rečenicu; οἶδεν § 317.4 otvara mjesto dopuni u obliku izrične rečenice s ὅτι

τίς... Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων... koordinacija paralelnih rečeničnih članova pomoću čestice

ὅτι... ἐδόθη veznik otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici koja je dopuna glagolu οἶδεν

τούτων πρότερον genitivus comparationis uz komparativ (priloga) § 404.1
ἰσχυρῶν γενομένων § 254, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni

τοῦτ'... ποιεῖν καὶ ἑᾶν... zamjenica je antecedent dvaju infinitiva: bilo bi da-no to da...

ἐδόθη § 311

ὅ... βούλεται odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu sa službom objektne dopune participu λαβούση

λαβούση § 254

τὰ ἐαυτῆς supstantiviranje članom § 373

ἐχούση § 231

τὸ κελεύόμενον § 231, supstantivirani particip § 499, objekt ποιεῖν; raditi po zapovijedi, pokoravati se zapovijedi (doslovno “raditi ono što je naređeno”); izraz označava za Grke (Atenjane napose) užasavajuć gubitak slobode i prihvaćanje tuđe vlasti

ποιεῖν § 243

ἐᾶν § 243, otvara mjesto dopuni u infinitivu

προεστάναι § 311.2, složenica ἵστημι, LSJ προίστημι, B.II, dopuna ἐᾶν

ἀλλ’ οὐκ ἦν ταῦθ’,

ὥς ἔοικε,

τοῖς Ἀθηναίοις

πάτρια οὐδ’ ἀνεκτὰ οὐδ’ ἔμφυτα,

οὐδ’ ἐδυνήθη πώποτε

τὴν πόλιν

οὐδεὶς

ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου

πεῖσαι

τοῖς ἰσχύουσι μὲν,

μὴ δίκαια δὲ πράττουσι

προσθεμένην ἀσφαλῶς

δουλεύειν,

ἀλλ’ ἀγωνιζομένη

περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης

κινδυνεύουσα

πάντα τὸν αἰῶνα

διατετέλεκε.

ἦν § 315, kopula kao glagolski dio imenskoga predikata otvara mjesto imenskim dopunama πάτρια οὐδ’ ἀνεκτὰ οὐδ’ ἔμφυτα

ὥς ἔοικε umetnuta načinska (poredbena) rečenica, LSJ ἔοικα II.2

- οὐδ' ἐδυνήθη § 312, otvara mjesto obaveznoj dopuni u infinitivu
 πείσαι § 267, § 329, otvara mjesto objektu u akuzativu (τὴν πόλιν) i dopuni
 u infinitivu (δουλεύειν)
 τοῖς ἰσχύουσι μέν... μὴ δίκαια δὲ... čestice koordiniraju suprotstavljene, ali
 sintaktički paralelne rečenične dijelove
 τοῖς ἰσχύουσι § 231, supstantivirani particip § 499
 πράττουσι § 231
 προσθεμένην § 306, složenica τίθημι, LSJ προστίθημι B.
 δουλεύειν § 231
 ἀλλ'... διατετέλεκε suprotni veznik ἀλλά uvodi nezavisno složenu suprotnu
 rečenicu
 ἀγωνιζομένη... κινδυνεύουσα... § 231, participi ovisni o novom subjektu, ἡ
 πόλις
 διατετέλεκε § 272, složenica τελέω

Poglavlje 48

Ἀριστοτέλους Περὶ ποιητικῆς, 1451b

O tekstu

Ulomak koji čitamo dio je Aristotelova spisa *O pjesničkom umijeću* koji detaljno razmatra tragediju (6–22. poglavlje). Filozof najprije predstavlja tragediju i njezinih ključnih šest dijelova, a zatim objašnjava značaj njezina jedinstva ili cjelovitosti. Nakon toga izlaže neke uobičajene pogreške u shvaćanju pojma.

U ovom ekscerptu Aristotel na osnovi prethodnih određenja uspoređuje povjesničara i pjesnika. Razlika nije u formi, tj. između stiha i proze (ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμμετρα): stavimo li Herodotovu povijest u stihove, ona će i dalje ostati povijest. Metrička organizacija teksta samo je površinska odlika. Prema Aristotelu, pjesništvo se može baviti bilo čime, dok se povijest može baviti jedino onime što se dogodilo. Drugim riječima, pjesništvo je posvećeno općem, a povijest pojedinačnom.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Poetica 1451b

Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμμετρα διαφέρουσιν· εἴη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἦττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου ἢ ἄνευ μέτρων· ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο. Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν· ἢ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἢ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Ἔστι δὲ καθόλου μὲν, τῷ ποίω τὰ ποῖ' ἅττα

συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, οὐ στοχάζεται ἢ ποιήσις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη· τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν· συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασι, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἱαμβοποιοὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. Αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστὶ τὸ δυνατόν· τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὕτω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερόν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.

Analiza i komentar

ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητῆς
οὐ τῷ
ἢ ἔμμετρα λέγειν
ἢ ἄμμετρα
διαφέρουσιν
(εἴη γὰρ ἂν
τὰ Ἡροδότου
εἰς μέτρα τεθῆναι
καὶ οὐδὲν ἦττον ἂν εἴη
ἱστορία τις
μετὰ μέτρου
ἢ ἄνευ μέτρων)·
ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει,
τῷ
τὸν μὲν
τὰ γενόμενα λέγειν,
τὸν δὲ
οἷα ἂν γένοιτο.

γὰρ čestica označava eksplanatorni smisao ove rečenice; rečenica izriče objaš-

njenje prethodne tvrdnje: naime...

τῷ... λέγειν § 231, supstantivirani infinitiv § 497

διαφέρουσιν διαφέρω τινί; § 231; složenica φέρω

εἴη... ἄν § 315.2; glagol εἶμι u bezličnom značenju: moguće je; otvara mjesto dopuni u infinitivu; ἄν + optativ izriče mogućnost § 464.2

τὰ Ἡροδότου sc. ἔπη ili λεγόμενα

τεθῆναι § 311

ἄν εἴη § 315.2, subjekt je τὰ Ἡροδότου (kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361); kopula otvara mjesto imenskom dijelu imenskog predikata; ἄν + optativ usp. gore

διαφέρει usp. gore

τούτῳ... τῷ... korelativno; § 219

τὸν μὲν... τὸν δὲ... sc. ὁ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητής; koordinacija rečeničnih članova parom čestica; akuzativi dio A+I, ovisni o λέγειν

λέγειν infinitiv supstantiviran članom τῷ

τὰ γινόμενα § 254, supstantivirani particip § 499

λέγειν § 231

τὸν δὲ sc. λέγειν

οἷα ἄν γένοιτο odnosna zamjenica, ujedno objekt λέγειν, uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: ono što...; ἄν + optativ usp. gore

γένοιτο § 254

διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον

ποίησις

ἱστορίας

ἐστίν·

ἡ μὲν γὰρ ποίησις

μᾶλλον τὰ καθόλου,

ἡ δ' ἱστορία

τὰ καθ' ἕκαστον

λέγει.

ἐστίν § 315.2, kopula, glagolski dio imenskoga predikata, otvara mjesto dopuni, ovdje paru pridjeva

καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον komparativi otvaraju mjesto dopuni u genitivu

ἡ μὲν... ποίησις..., ἡ δ' ἱστορία koordinacija (suprotstavljenih) rečeničnih članova parom čestica

τὰ καθόλου... τὰ καθ' ἑκαστον supstantiviranje članom § 373
λέγει § 231

ἔστιν δὲ
καθόλου μὲν,
τῷ ποίῳ
τὰ ποῖα
ἅττα
συμβαίνει
λέγειν ἢ πράττειν
κατὰ τὸ εἶκος
ἢ τὸ ἀναγκαῖον,
οὗ στοχάζεται
ἡ ποίησις
ὀνόματα
ἐπιτιθεμένη·
τὸ δὲ καθ' ἑκαστον,
τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν
ἢ τί ἔπαθεν.

ἔστιν § 315.2, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni, τὰ ποῖ...
καθόλου μὲν... τὸ δὲ καθ' ἑκαστον koordinacija (suprotstavljenih) rečenič-
nih članova parom čestica
ἅττα neodređena zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, njezin je ante-
cedent τὰ ποῖ
συμβαίνει τινί s infinitivom, LSJ συμβαίνω III; § 231
λέγειν... πράττειν § 231; dopune συμβαίνει
οὗ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, njezin je antecedent
(τὸ) καθόλου
στοχάζεται rekcija τινος; § 231
ἐπιτιθεμένη § 305, složnica τίθημι
τὸ δὲ καθ' ἑκαστον supstantiviranje članom § 373; nakon subjekta neizre-
čena kopula ἔστιν (da se izbjegne ponavljanje); imenski dio predikata
obje su upitne rečenice
τί upitna zamjenica uvodi upitnu rečenicu
ἔπραξεν § 267

ἐπαθεν § 254

ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας
ἤδη
τοῦτο
δῆλον γέγονεν·
συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον
διὰ τῶν εἰκότων
οὕτω
τὰ τυχόντα ὀνόματα
ὑποτιθέασιν,
καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἱαμβοποιοὶ
περὶ τὸν καθ' ἕκαστον
ποιοῦσιν.

ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας... ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας... čestica koordinira ovu rečenicu s idućom

τοῦτο sc. τὸ καθόλου

γέγονεν § 272, kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje pridjevu

γὰρ čestica uvodi objašnjenje: naime...

συστήσαντες § 267, složenica ἵστημι

τῶν εἰκότων § 327.b

τυχόντα § 254; LSJ τυγχάνω A.2.b

ὑποτιθέασιν § 305, složenica τίθημι

ὥσπερ... ποιοῦσιν veznik uvodi zavisnu rečenicu koju možemo prevesti na-činskom ili poredbenom

περὶ τὸν καθ' ἕκαστον sc. ἄνθρωπον

ποιοῦσιν § 243

ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας
τῶν γενομένων ὀνομάτων
ἀντέχονται.

ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας koordinacija česticom povezuje rečenicu s prethodnom

τῶν γενομένων § 254; supstantivirani particip § 499

ἀντέχονται ἀντέχομαι τινος, LSJ ἀντέχω III.2; § 231

αἴτιον δ' ὅτι

πιθανόν ἐστι

τὸ δυνατόν·

τὰ μὲν οὖν μὴ γεγνημένα

οὕτω

πιστεύομεν

εἶναι δυνατά,

τὰ δὲ γεγνημένα

φανερὸν

ὅτι δυνατά·

οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο,

εἰ ἦν ἀδύνατα.

αἴτιον imenski dio predikata (kopula je neizrečena)

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu sa službom subjekta

ἐστι § 315.2, kopula imenskog predikata otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje pridjevu

τὰ μὲν οὖν μὴ γεγνημένα... τὰ δὲ γεγνημένα... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

τὰ... γεγνημένα § 254, supstantivirani particip § 499

πιστεύομεν § 231, *verbum sentiendi* otvara mjesto A+I, odgovara hrvatskoj zavisnoj izričnoj rečenici

εἶναι § 315.2, kopula imenskog predikata, otvara mjesto imenskoj dopuni

φανερὸν imenski dio imenskog predikata, neizrečena je kopula ἐστίν

ὅτι izrični veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

δυνατά sc. εἶναι (kopula je neizrečena), odgovara gornjem εἶναι δυνατά

γὰρ čestica uvodi objašnjenje: naime...

ἂν ἐγένετο § 254, apodoza (glavna rečenica) irealne pogodbene rečenice; kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

εἰ ἦν ἀδύνατα pogodbeni veznik uvodi irealnu protazu (zavisna rečenica pogodbenog perioda); kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda kao gore

Poglavlje 49

Ξενοφώντος τοῦ Ἐφεσίου Ἐφεσιακῶν A 2,5–9

O autoru

Ksenofont Efeški (Ξενοφῶν ὁ Ἐφέσιος) grčki je pisac iz II. st. po Kr. Poznat je kao autor ljubavnog i pustolovnog romana *Τὰ κατὰ Ἀντίαν καὶ Ἀβροχόμην Ἐφεσιακά* (*Efeška priča o Antiji i Habrokomu*) u pet knjiga; tekst koji danas poznajemo možda je sažetak nastao prema duljoj i opsežnijoj verziji. Zaplet je sličan onome u ostalim četvorima sačuvanim antičkim ljubavnim romanima (Haritona, Ahileja Tacija, Longa i Heliodora). U središnju radnje je fiktivni ljubavni par (no ne radi o mitskim likovima), mladić i djevojka, koji kroz mnoge peripetije i pustolovine ostaju vjerni svojoj ljubavi. Roman završava sretno, a takvom su kraju vrlo naglašeno pridonijeli bogovi. Za antički je svijet iznimno je što u ljubavnu vezu ulaze vršnjaci, kao i okolnost da se brak – u priči cilj i ideal – temelji na ljubavi i vjernosti partnera (po grčkim je konvencijama brak, osobito među imućnima, redovno »poslovni sporazum« u kojem je muškarac znatno stariji od žene).

Grčki ljubavni roman utjecao je na renesansnu i baroknu književnost (Shakespeare, Tasso).

O tekstu

Glavni su likovi Ksenofontova romana šesnaestogodišnji mladić Habrokom (»bujnokosi«) i četrnaestogodišnja Antija (»cvjetna«), oboje iz uglednih efeških obitelji. Njihovu iznimnu ljepotu ljudi tumače božanskom te nisu sigurni jesu li možda i sami ti mladi ljudi bogovi. No, vanjsku ljepotu Habrokoma i Antije prati emocionalna nezrelost, pokazuju se arogantnima i uobraženima; Habrokom posebno prezire Erotu. Zbog toga mladi bivaju prvo kažnjeni ljubavlju (zaljube se tijekom Artemidine svetkovine), a zatim se nađu u nizu

opasnih situacija. Iz pustolovina u koje su zapali ipak izlaze sretno, vjerni svojoj ljubavi.

Pošto su prethodno bili predstavljani glavni junak, Habrokom, i njegova iznimna tjelesna i duševna ljepota, u odlomku koji čitamo u tijeku je gradska svetkovina u čast Artemide: procesija domaćih djevojaka i mladića prelazi sedam stadija od grada do Artemidina svetišta (procesija je ujedno i prilika da se za mlade nađu budući bračni drugovi), pri čemu najljepši imaju mjesto predvodnika, no mladići idu odvojeno od djevojaka. Djevojke predvodi Antija, čija se ljepota ovdje opisuje; Antija je nalik Artemidi i promatrači procesije joj se klanjaju. No, i Habrokomova ljepota jednako je dojmljiva za promatrače. I Antija i Habrokom, čuvši za dojam koji je ono drugo ostavilo, požele se vidjeti i upoznati.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xenophon Ephesius, Scr. Erot. Ephesiaca 1.2.5–1.2.9

Ἦρχε δὲ τῆς τῶν παρθένων τάξεως Ἀνθεια, θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης, ἐγχωρίων. Ἦν δὲ τὸ κάλλος τῆς Ἀνθείας οἷον θαυμάσαι καὶ πολὺ τὰς ἄλλας ὑπερεβάλλετο παρθένους. Ἔτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει, ἦνθι δὲ αὐτῆς τὸ σῶμα ἐπ' εὐμορφίᾳ, καὶ ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς εἰς ὥραν συνεβάλλετο· κόμη ξανθὴ, ἡ πολλὴ καθειμένη, ὀλίγη πεπλεγμένη, πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φορὰν κινουμένη· ὀφθαλμοὶ γοργοί, φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης, φοβεροὶ δὲ ὡς σώφρονος· χιτῶν ἀλουργῆς, ζωστὸς εἰς γόνυ, μεχρὶ βραχιόνων καθειμένος, νεβρίς περικειμένη, γωρυτὸς ἀνημμένος, τόξα, ἄκοντες φερόμενοι, κύνες ἐπόμενοι. Πολλάκις αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τεμένους ἰδόντες Ἐφέσιοι προσεκύνησαν ὡς Ἀρτεμιν. Καὶ τότε οὖν ὀφθείσης ἀνεβόησε τὸ πλῆθος, καὶ ἦσαν ποικίλαι παρὰ τῶν θεωμένων φωναί, τῶν μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως τὴν θεὸν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ ἄλλην τινὰ ὑπὸ τῆς θεοῦ περιποιημένην· προσεύχοντο δὲ πάντες καὶ προσεκύνουν καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον· ἦν δὲ διαβόητος τοῖς θεωμένοις ἅπασιν Ἀνθεια ἡ καλή'.

Ὡς δὲ παρῆλθε τὸ τῶν παρθένων πλῆθος, οὐδεὶς ἄλλο τι ἢ Ἀνθειαν ἔλεγεν· ὡς δὲ Ἀβροκόμης μετὰ τῶν ἐφήβων ἐπέστη,

τοῦνθένδε, καίτοι καλοῦ ὄντος τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος, πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην ἐκείνων ἐπελάθοντο, ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄψεις ἐπ' αὐτὸν βοῶντες ὑπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι, 'καλὸς Ἀβροκόμης' λέγοντες, καὶ 'οἷος οὐδὲ εἷς καλοῦ μίμημα θεοῦ'.

Ἦδη δέ τινες καὶ τοῦτο προσέθεσαν 'οἷος ἂν γάμος γένοιτο Ἀβροκόμου καὶ Ἀνθείας'.

Καὶ ταῦτ' ἦν πρῶτα τῆς Ἑρωτος τέχνης μελετήματα.

Ταχὺ μὲν δὴ εἰς ἑκατέρους ἢ περὶ ἀλλήλων ἦλθε δόξα· καὶ ἦ τε Ἀνθεια τὸν Ἀβροκόμην ἐπεθύμει ἰδεῖν, καὶ ὁ τέως ἀνέραςτος Ἀβροκόμης ἤθελεν Ἀνθειαν ἰδεῖν.

Analiza i komentar

Ἦρχε δὲ

τῆς τῶν παρθένων τάξεως

Ἀνθεια,

θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης,

ἐγχωρίων.

Ἦρχε rekcija tinos; § 243, augment § 235, osnove s. 116

δὲ čestica izvan koordinacije s μέν ima dva osnovna značenja, adverbativno i kopulativno; ovdje je riječ o kopulativnom δὲ koje označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, ali ne suprotno prethodnom iskazu, Smyth § 2386

Ἦν δὲ

τὸ κάλλος τῆς Ἀνθείας

οἷον θαυμάσαι

καὶ πολὺ

τὰς ἄλλας

ὑπερεβάλλετο

παρθένους.

Ἦν § 315, kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj dopuni (ovdje οἷον θαυμάσαι)

οἷον θαυμάσαι οἷόν s infinitivom izriče posljedičnu rečenicu, usp. § 473 bilj.

4; § 267

ὑπερεβάλλετο rekcija τινα; § 243; augment § 238; složenica βάλλω, osnove s. 118

Ἦτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει,

ἦνθι δὲ

αὐτῆς

τὸ σῶμα

ἐπ' εὐμορφία,

καὶ

ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς

εἰς ὥραν

συνεβάλλετο·

κόμη ξανθή,

ἢ πολλή καθειμένη,

ὀλίγη πεπλεγμένη,

πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φορὰν

κινουμένη·

ὀφθαλμοὶ γοργοί,

φαιδροὶ μὲν ὥς κόρης,

φοβεροὶ δὲ ὥς σώφρονος·

ἐσθῆς χιτῶν ἀλουργής,

ζωστὸς εἰς γόνυ,

μέχρι βραχιόνων καθειμένος,

νεβρίς περικειμένη,

γωνυτὸς ἀνημμένος,

τόξα,

ἄκοντες φερόμενοι,

κύνες ἐπόμενοι.

Ἦτη μὲν... ἦνθι δὲ... koordinacija surečenica parom čestica iskazuje misli u blagom kontrastu

ἐγεγόνει § 272, osnove § 327.11; kopulativni glagol ima imensku dopunu
ἔτη... τεσσαρεσκαίδεκα

ἦνθι ἐπὶ τι u nečemu, na neki način; § 243, augment § 235

ὁ τοῦ σχήματος κόσμος LSJ κόσμος II. »ukras«

εἰς ὥραν LSJ ὥρα B.II.2.b.

συνεβάλλετο § 243, augment § 238, složenica βάλλω, osnove s. 118

κόμη ξανθή... κινουμένη glagol je neizrečen, to je kopula imenskog predikata ἐστί ili ἦν

καθιμένη § 311, složenica ἵημι

πεπλεγμένη § 291.b

κινουμένη § 243

ὀφθαλμοὶ γοργοί... σώφρονος glagol je neizrečen, kao gore

φαιδροὶ μὲν... φοβεροὶ δὲ... koordinacija iskaza parom čestica

ὡς κόρης... ὡς σώφρονος ὡς adverbijalno uz posvojne genitive

καθιμένος § 311, usp. gore

περικειμένη § 315.4, složenica κεῖμαι

ἀνημμένος § 291.b, reduplikacija § 275, složenica ἄπτω

ἐσθής... ἀνημμένος neizrečena kopula, kao gore

τόξα... ἐπόμενοι neizrečena kopula

φερόμενοι § 231, osnove § 327.5

ἐπόμενοι § 231, osnove § 327.12

Πολλάκις

αὐτὴν

ἐπὶ τοῦ τεμένους

ιδόντες Ἐφέσιοι

προσεκύνησαν

ὡς Ἄρτεμιν.

ιδόντες § 254, osnove § 327.3

προσεκύνησαν προσκυνέω τινά; § 267, augment § 238

ὡς Ἄρτεμιν ὡς ovdje adverbijalno (padež apozicije određuje rekcija glagola)

Καὶ τότε ὅν ὀφθείσης

ἀνεβόησε τὸ πλῆθος,

καὶ ἦσαν ποικίλαι

παρὰ τῶν θεωμένων

φωναί,

τῶν μὲν
     ὕπ' ἐκπλήξεως
         τὴν θεὸν εἶναι
     λεγόντων,
 τῶν δὲ
         ἄλλην τινὰ
         ὕπὸ τῆς θεοῦ
         περιποιημένην·
 προσηύχοντο δὲ πάντες
 καὶ προσεκύνουν
 καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον·
 ἦν δὲ διαβόητος
     τοῖς θεωμένοις ἅπασιν
     ᾿Ανθεια ἡ καλή'.

ὁφθαλμοί § 296, augment § 237.2, osnove § 327.3

ἀνεβόησε § 267, augment § 238

ἦσαν § 315, kopula kao dio imenskog predikata otvara mjesto imenskoj dopuni

τῶν θεωμένων § 243, supstantivirani particip § 499.2

τῶν μὲν... τῶν δὲ sc. λεγόντων; koordinacija dijelova rečenice parom čestica εἶναι § 315, kopula ima imensku dopunu u akuzativu, subjekt toga imenskog predikata neizrečen je (᾿Ανθειαν)

τῶν μὲν λεγόντων § 231, supstantivirani particip § 499.4; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

ἄλλην τινὰ A+I s neizrečenom kopulom εἶναι

περιποιημένην atribut uz ἄλλην τινὰ; § 243; LSJ περιποιέω A: pod zaštitom, pod vlašću...

προσηύχοντο § 231, augment § 235; složenica εὐχομαι

προσεκύνουν § 243, augment § 238

ἐμακάριζον § 231

ἦν... διαβόητος τοῖς θεωμένοις dativ radnog lica (*dativus auctoris*) uz glagolske pridjeve Smyth 1488; imenski predikat Smyth 909 (neizrečeni je subjekt ᾿Ανθεια)

τοῖς θεωμένοις § 243, supstantivirani particip § 499.4

Ὡς δὲ παρῆλθε
 τὸ τῶν παρθένων πλῆθος,
 οὐδείς
     ἄλλο τι
     ἢ Ἄνθειαν
 ἔλεγεν·
 ὥς δὲ Ἀβροκόμης
     μετὰ τῶν ἐφήβων
 ἐπέστη,
 τοῦνθένδε,
 καίτοι καλοῦ ὄντος
     τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος,
 πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην
 ἐκείνων ἐπελάθοντο,
 ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄψεις
     ἐπ' αὐτὸν
 βοῶντες
     ὕπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι,
     'καλὸς Ἀβροκόμης'
 λέγοντες,
 καὶ 'οἷος οὐδὲ εἷς
     καλοῦ
     μίμημα
     θεοῦ'.

Ὡς veznik ovdje uvodi zavisnu vremensku rečenicu

παρῆλθε § 254, augment § 238; složenica ἔρχομαι, osnove § 327.2

ἔλεγεν § 231, osnove § 327.7

Ἄνθειαν ekvivalent hrvatskoga upravnog govora, akuzativ izriče ono što su promatrači govorili

ἐπέστη § 306, složenica ἵστημι, osnove § 311

ὄντος § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni

καλοῦ ὄντος... θεάματος GA odgovara nekoj od hrvatskih zavisnih priloženih rečenica

κατὰ τὰς παρθένους odgovara hrvatskom genitivu objektnom; mjesto mu otvara glagolska imenica θέαμα, izvedena od θεάομαι

ιδόντες § 254, osnove § 327.3

ἐπελάθοντο med τινός na nešto; § 254, augment § 238, složenica λανθάνω, osnove § 321.15

ἔτρεψαν § 267, osnove s. 118

βοῶντες § 243

ἐκπεπληγμένοι § 291.b; složenica πλήσσω (atički πλήττω)

λέγοντες § 231, osnove 327.7

καλὸς neizrečena kopula imenskog predikata

οἷος οὐδὲ εἷς kao nitko drugi...

μίμημα neizrečena kopula imenskog predikata (neizrečen je i subjekt, Ἀβροκόμης)

Ἦδη δέ

τινες

καὶ τοῦτο

προσέθεσαν

‘οἷος ἂν γάμος γένοιτο

Ἀβροκόμου καὶ Ἀνθείας’.

προσέθεσαν složenica τίθημι, § 306, osnove § 311

οἷος ἂν... γένοιτο § 254; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni; osnove § 325.11; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji)

Καὶ ταῦτα ἦν

πρῶτα

τῆς

Ἔρωτος

τέχνης

μελετήματα.

ἦν § 315, imenski predikat Smyth 909; kopula otvara mjesto imenskoj dopuni (ovdje u rednom broju i imenici); kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

Ταχὺ
 μὲν δὴ
     εἰς ἑκατέρους
 ἢ περὶ ἀλλήλων
     ἦλθε
 δόξα·
 καὶ
 ἢ τε Ἄνθεια
     τὸν Ἀβροκόμην
     ἐπεθύμει
         ἰδεῖν,
 καὶ ὁ τέως ἀνέραςτος Ἀβροκόμης
     ἦθελεν
     Ἄνθειαν
         ἰδεῖν.

μὲν δὴ ova kombinacija čestica ističe afirmativno i progresivno značenje: on-da...

ἦλθε § 254, osnove § 327.2

ἐπεθύμει § 243, augment § 238; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἰδεῖν § 254, osnove § 327.3

ἦθελεν § 231, augment § 235, osnove § 325.4; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἰδεῖν kao gore

Poglavlje 50

Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις Γ 17–19

O autoru

Sekst Empirik (grčki Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, latinski Sextus Empiricus) bio je grčki filozof, astronom i liječnik (nadimak Ἐμπειρικός dobio je po pripadnosti istoimenoj medicinskoj školi) iz II. st. po Kr. Živio je u Rimu, Ateni i Aleksandriji. Pripadao je filozofskoj školi skepticizma, zapravo neoskepticizma, koju je utemeljio Piron (Πύρρων) iz Elide (IV.–III. st. pr. Kr; raniji pripadnici tzv. akademskog skepticizma bili su Arkesilaj, III. st. pr. Kr, i Karnead, II. st. pr. Kr).

Skeptici su smatrali da se treba suzdržavati od izricanja sudova, jer je svakoj tezi moguće suprotstaviti antitezu. Ideje predložuju samo druge ideje, a svaki kriterij istine leži u krugu beskonačnoga dokazivanja jedne istine drugom. No, Sekst Empirik skepticizam je ograničio na teorijski svijet znanosti, razlikujući apstraktna teologijska (teoretska) od religijskih (praktičnih i kulturno uvjetovanih) vjerovanja.

Sustav je opširno prikazao u spisu *Protiv znanstvenika* (Πρὸς μαθηματικούς, latinski *Adversus mathematicos*), u 11 knjiga, osporavajući stavove različitih mislilaca i intelektualaca s područja gramatike, retorike, geometrije, aritmetike, astronomije, muzike, ali i logike, fizike i etike; zbog Sekstove sklonosti citiranju djelo je važno za poznavanje grčke misli općenito.

O tekstu

Pironove postavke (Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις) obuhvaćaju tri knjige; prva prikazuje pironovski skepticizam (kao određenu vještinu) i njegovu nagradu (spokoj), te različite moduse argumentiranja kojima se skeptik služi (ovladavanje njima čini vještinu skeptika) i fraze kojima skeptik izražava svoj stav

ἐποχή, ‘suzdržavanje od suda’; pokazuje se i po čemu se pironovski skeptizam razlikuje od sličnih filozofskih škola. Druga i treća knjiga prikazuju stavove dogmatskih filozofa o logici (II), te fizici i etici (III), uz skeptičke protuargumente. Tako druga i treća knjiga demonstriraju vještinu opisanu u prvoj.

Prvi dio treće knjige govori o fizici (τὸ φυσικὸν μέρος), a počinje razmatranjem počela (ἀπὸ τοῦ περὶ ἀρχῶν λόγου): najprije o bogu, potom o uzroku (περὶ αἰτίου). Poglavlje čiji početak čitamo naslovljeno je εἴ ἐστι τι τινὸς αἷτιον, “je li nešto uzrok nečega”. Raspravlja se postoji li uzrok uopće, i osporavaju se tvrdnje da ne postoji; vjerojatno je (πιθανόν) da uzrok postoji.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Sext. Emp. Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις 3.17–3.19

Πιθανόν ἐστὶν εἶναι τὸ αἷτιον· πῶς γὰρ ἂν αὔξεις γένοιτο, μείωσις, γένεσις, φθορά, καθόλου κίνησις, τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων ἕκαστον, ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις, τὰ ἄλλα πάντα, εἰ μὴ κατὰ τινὰ αἰτίαν; καὶ γὰρ εἰ μηδὲν τούτων ὡς πρὸς τὴν φύσιν ὑπάρχει, λέξομεν ὅτι διὰ τινὰ αἰτίαν πάντως φαίνεται ἡμῖν τοιαῦτα, ὅποῖα οὐκ ἐστὶν.

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων καὶ ὡς ἔτυχεν ἂν ᾗ μὴ οὔσης αἰτίας. οἷον ἵπποι μὲν ἐκ μυῶν, εἰ τύχοι, γεννηθήσονται, ἐλέφαντες δὲ ἐκ μυρμηκῶν· καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις ὄμβροι ποτὲ ἐξαίσιοι καὶ χιόνες ἂν ἐγίνοντο, τὰ δὲ νότια ὄμβρων οὐ μετεῖχεν, εἰ μὴ αἰτία τις ᾗ, δι’ ἣν τὰ μὲν νότια ἐστὶ δυσχείμερα, αὐχμηρὰ δὲ τὰ πρὸς τὴν ἕω.

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων μηδὲν αἷτιον εἶναι· εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας τοῦτό φησι λέγειν, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ διὰ τινὰ αἰτίαν, βουλόμενος ἀναιρεῖν τὸ αἷτιον τίθησιν, ἀποδιδόσθω αἰτίαν δι’ ἣν οὐκ ἔστιν αἷτιον.

Analiza i komentar

Πιθανόν ἐστιν
 εἶναι τὸ αἷτιον·
 πῶς γὰρ ἂν
 αὔξησις
 γένοιτο,
 μείωσις, γένεσις, φθορά,
 καθόλου κίνησις,
 τῶν φυσικῶν τε
 καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων
 ἕκαστον,
 ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις,
 τὰ ἄλλα πάντα,
 εἰ μὴ
 κατὰ τινὰ αἰτίαν;

Πιθανόν ἐστιν § 315; imenski predikat Smyth 909; zbog značenja, pridjev otvara mjesto A+I

εἶναι § 315; LSJ εἰμί A.II

πῶς γὰρ ἂν... γένοιτο... εἰ μὴ... prilog πῶς otvara mjesto pitanju; § 254, osnove § 325.11; ἂν + optativ stoji u apodozi pogodbene rečenice potencijalnog oblika, u protazi je također optativ (ovdje neizrečen jer bi se ponavljao isti glagol, sc. γένοιτο), § 477

τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν koordinacija ostvarena kombinacijom sastavnih veznika § 513.2; supstantiviranje članom svih vrsta riječi, surečenica i rečenica § 373

καὶ γὰρ εἰ μὴδὲν τούτων
 ὥς πρὸς τὴν φύσιν
 ὑπάρχει,
 λέξομεν ὅτι
 διὰ τινὰ αἰτίαν
 πάντως
 φαίνεται

ἡμῖν
τοιαῦτα,
ὅποῖα οὐκ ἐστίν.

καὶ γὰρ § 517; ova kombinacija čestica uvodi objašnjenje: naime...
εἰ... ὑπάρχει, λέξομεν veznik uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu, ovdje realnog oblika § 475; § 231; § 258
ὡς πρὸς τὴν φύσιν tehnički termin Seksta Empirika: u odnosu na prirodu (tj. ovdje: stvarno)
ὅτι... φαίνεται veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu; § 232; glagol nepotpuna značenja traži imensku dopunu
τοιαῦτα, ὅποῖα... odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je τοιαῦτα
ὅποῖα οὐκ ἐστίν § 315; imenski predikat Smyth 909

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων
καὶ ὡς ἔτυχεν
ἂν ἦν
μὴ οὕσης αἰτίας.

ὡς ἔτυχεν veznik uvodi poredbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza LSJ τυγχάνω A.3
ἂν ἦν § 315; LSJ εἰμί A.II.2; ἂν + preterit izriče ireal, nezbiljnost § 462
μὴ οὕσης § 315; LSJ εἰμί A.II; participski dio GA (ovdje ekvivalent pogodbenoj rečenici)

οἶον
ἵπποι μὲν
ἐκ μυῶν,
εἰ τύχοι,
γεννηθήσονται,
ἐλέφαντες δὲ
ἐκ μυρμήκων·
καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις

ὄμβροι
 ποτὲ
 ἐξαίσιτοι
 καὶ χιόνες
 ἄν ἐγίνοντο,
 τὰ δὲ νότια
 ὄμβρων
 οὐ μετεῖχεν,
 εἰ μὴ αἰτία τις ἦν,
 δι' ἣν
 τὰ μὲν νότιά
 ἐστι δυσχείμερα,
 ἀύχμηρὰ δὲ
 τὰ πρὸς τὴν ἕω.

οἶον LSJ οἶος V.2.b

ἵπποι μὲν... ἐλέφαντες δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica
 εἰ τύχοι veznik uvodi pogodbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza
 LSJ τυγχάνω A.3

γεννηθῆσονται § 296, § 298

ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις... τὰ δὲ νότια... koordinacija rečeničnih čla-
 nova parom čestica; Teba je slavni grad u Egiptu, oko 800 kilometara
 daleko od Mediteranskog mora, s hramovima Karnak i Luksor, u blizini
 pustinje; νότια su južni krajevi

ποτὲ neodređeni prilog modificira predikat

ἄν ἐγίνοντο jonska i helenistička varijanta, usp. LSJ γίγνομαι; apodoza za-
 visne pogodbene rečenice irealnog oblika § 478

οὐ μετεῖχεν rekacija τινός; § 231, složenica ἔχω; kongruencija sa subjektom
 u pluralu srednjeg roda § 361; apodoza zavisne pogodbene rečenice
 irealnog oblika § 478

εἰ μὴ... ἦν § 315; LSJ εἰμί A.II; protaza zavisne pogodbene rečenice ireal-
 nog oblika § 478

δι' ἣν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je αἰτία; za značenje usp.
 gore διὰ τινα αἰτίαν

τὰ μὲν νότια... ἀύχμηρὰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica
 ἐστι δυσχείμερα kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361;
 imenski predikat Smyth 909

αὐχμηρὰ imenski dio imenskog predikata (kopula je izostavljena da se izbjegne ponavljanje) Smyth 909

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων
 μηδὲν αἴτιον εἶναι·
 εἰ μὲν γὰρ
 ἀπλῶς
 καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας
 τοῦτό
 φησι
 λέγειν,
 ἄπιστος ἔσται·
 εἰ δὲ
 διὰ τινα αἰτίαν,
 βουλόμενος
 ἀναιρεῖν
 τὸ αἴτιον
 τίθησιν,
 ἀποδιδόσθω αἰτίαν
 δι' ἣν
 οὐκ ἔστιν αἴτιον.

περιτρέπεται § 232

δὲ kopulativno δέ (izvan koordinacije s μέν) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, ali ne suprotno prethodnom iskazu, Smyth § 2386

ὁ λέγων § 231; supstantiviranje participa članom § 499; zbog značenja glagolski oblik otvara mjesto A+I

εἶναι § 315; LSJ εἰμί A.II (kao u prvoj rečenici)

εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς... εἰ δὲ διὰ τινα αἰτίαν... koordinacija rečeničnih članova (i to zavisnih pogodbenih rečenica) parom čestica

τοῦτό sc. μηδὲν αἴτιον εἶναι

φησι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

λέγειν § 231

ἄπιστος ἔσται § 315; imenski predikat Smyth 909; apodoza zavisne pogodbene rečenice realnog oblika § 475

βουλόμενος § 232; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀναιρεῖν § 243

τίθησιν § 305; LSJ τίθημι B.II

ἀποδιδόσθω složenica δίδωμι § 305; apodoza pogodbene rečenice realnog oblika § 475

δι' ἣν zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je αἰτίαν (usp. sličan izraz u prethodnoj rečenici)

οὐκ ἔστιν § 315; LSJ εἰμί A.II

Poglavlje 51

Ἀχιλλεὺς Τατίου Τῶν κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα Α, 17

O autoru

Ahilej Tacije (ili Tatije), Ἀχιλλεὺς Τάτιος, iz Aleksandrije, iz II. stoljeća, autor grčkoga ljubavnog romana (uz Longa, Heliodora iz Emese, Haritona i Ksenofonta Efeškog). Jedino su njegovo sačuvano djelo *Zgode Leukipe i Klitofonta* (Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα).

Autor romana u prvom licu isprepleće priču o ljubavi suočenoj s mnoštvom neprilika: brodoloma, otmica, susreta s piratima i razbojnicima. U tradiciji grčkoga ljubavnog romana, ljubav na kraju pobjeđuje i sve sretno završava.

Jezično, roman je u duhu aticizma (oponašanja atičke proze klasičnoga razdoblja), s pomno probranim leksikom. Rečenice su kratke, a česte su deklamacije i rasprave antitetičke strukture.

O popularnosti romana svjedoče egipatski papirusni fragmenti (najstariji nalaz je iz II. st.). Djelo je poslužilo i kao glavni izvor bizantskom autoru Eustatiju Makrembolitu (XII. st) koji je prema *Klitofontu i Leukipi* sastavio roman *Priča o Hizmni i Hizminiji*.

O tekstu

Neimenovani pripovjedač u prvom poglavlju romana opisuje sliku otmice Europe, izloženu kao zavjetni dar u hramu božice Ištar. Pripovjedač ondje susreće mladića Klitofonta, koji mu priča o svojim pustolovinama, kao potvrdi moći prave ljubavi. Klitofont je bio zaručen za polusestru Kaligonu, ali se na prvi pogled zaljubio u svoju rođakinju Leukipu. Ona mu je uzvratila ljubav, a Klitofont se oslobodio obaveze kad je Kaligonu oteo Kalisten, mladić iz Bi-

zantija. No, Kalisten je u stvari htio oteti Leukipu, o čijoj se ljepoti nadaleko pričalo.

Klitofont i Leukipa odlučili su brodom pobjeći iz Tira, ali su u oluji doživjeli brodolom. Završili su u Egiptu, gdje su ih zarobili razbojnici s Nila. Klitofont se spasio, ali Leukipu su namjeravali žrtvovati. Misao da je Leukipa mrtva potakla je Klitofonta da se ubije na njezinu grobu. No Leukipa je bila živa – njezino žrtvovanje bilo je varka Klitofontovih zarobljenih prijatelja.

Uskoro je egipatska vojska spasila družinu, ali se u Leukipu zaljubio egipatski general. Ona je popila ljubavni napitak namijenjen drugome, te je skoro poludjela, ali ju je spasio protuotrov koji joj je dao stranac Hereja. Kad su već mislili da su spašeni i da se vraćaju u sigurnost Aleksandrije, Leukipu je oteo Hereja.

Uvjeren da je Leukipa mrtva, Klitofont se vratio u Aleksandriju. U nje ga se zaljubila udovica Melita. Otputovali su Efez, odakle je bila Melita, a Klitofont je ondje otkrio da je Leukipa živa. No živ je bio i Melitin muž. On je pokušao silovati Leukipu te se riješiti Klitofonta, optuživši ga za preljub i ubojstvo. Klitofont je dokazao nevinost te se konačno oženio Leukipom u njezinu Bizantiju.

U odlomku iz prve knjige romana čitamo dio razgovora Klitofonta i njegova kućnog roba Satira u prelijepom vrtu Klitofontove kuće. Leukipa šeće vrtom sa svojom robinjom, a Klitofont se nada da će ljubavna tema o kojoj govori i u Leukipi pobuditi ljubavne osjećaje.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Ach. Tat. Leucippe et Clitophon 1.17

ἡ γὰρ ὁ ἔρωσ, ἔφη, τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν, ὥς καὶ μέχρις ὀρνίθων πέμπειν τὸ πῦρ; οὐ μέχρις ὀρνίθων, ἔφην, τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν, ἀλλὰ καὶ ἐρπετῶν καὶ φυτῶν, ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι, καὶ λίθων. Ἐρᾷ γοῦν ἡ Μαγνησία λίθος τοῦ σιδήρου· καὶ μόνον ἴδῃ καὶ θίγῃ, πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν, ὥσπερ ἐρωτικόν τι ἔνδον ἔχουσα. Καὶ μή τι τοῦτό ἐστιν ἐρώσεως λίθου καὶ ἐρωμένου σιδήρου φίλημα; περὶ δὲ τῶν φυτῶν λέγουσι παῖδες σοφῶν· καὶ μῦθον ἔλεγον ἂν τὸν λόγον εἶναι, εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον γεωργῶν. Ὁ δὲ λόγος· ἄλλο μὲν ἄλλου φυτὸν ἐρᾷ, τῷ δὲ φοίνικι τὸν ἔρωτα μᾶλλον ἐνοχλεῖν· λέγουσι δὲ τὸν μὲν ἄρρενα τῶν φοινίκων, τὸν δὲ θῆλυν.

Ὁ ἄρρην οὖν τοῦ θήλεος ἐρᾷ· καὶ ὁ θήλυς ἀπωκισμένος ἢ τῇ τῆς φυτείας στάσει, ὁ ἐραστῆς ὁ ἄρρην αὐαίνεται. Συνίησιν οὖν ὁ γεωργὸς τὴν λύπην τοῦ φυτοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν ἀνελθὼν ἐφορᾷ ποῖ νένευκε· κλίνεται γὰρ εἰς τὸ ἐρώμενον· καὶ μαθὼν θεραπεύει τοῦ φυτοῦ τὴν νόσον· πτόρθον γὰρ τοῦ θήλεος φοίνικος λαβὼν εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν ἐντίθησι. Καὶ ἀνέψυξε μὲν τὴν ψυχὴν τοῦ φυτοῦ, τὸ δὲ σῶμα ἀποθνήσκον πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξανέστη, χαῖρον ἐπὶ τῇ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῇ. Καὶ τοῦτό ἐστὶ γάμος φυτῶν.

Analiza i komentar

Ἦ γὰρ ὁ Ἔρως,
 ἔφη,
 τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν,
 ὥς καὶ
 μέχρ' ὀρνίθων
 πέμπειν τὸ πῦρ;

ἔφη § 312.8, osnove § 327.7; govori Satir, Klitofontov rob

Ἦ γὰρ upitna čestica ἢ uvodi direktno pitanje; u pitanjima se može povezati s γάρ § 520.b

ἔχει § 231

ὥς καὶ... πέμπειν veznik ὥς uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

Οὐ μέχρ' ὀρνίθων,
 ἔφην,
 τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν,
 ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν,
 ἀλλὰ καὶ
 ἐρπετῶν καὶ φυτῶν,
 ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι,
 καὶ λίθων.

ἔφην § 312.8, osnove § 327.7; Klitofont pripovijeda svoje doživljaje u prvom licu, pa ovdje prepričava i svoj odgovor

Οὐ μέχρῃς... sc. πέμπει; s ovom surečenicom u koordinaciji stoji nezavisna suprotna surečenica ἀλλὰ καὶ...

οὐ θαυμαστόν sc. ἐστίν; imenski predikat Smyth § 909

ἐπεὶ... ἔχει veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

ἔχει § 231

ἐρπετῶν... φυτῶν... λίθων sc. μέχρῃς

ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι čestica ovdje s funkcijom suprotnog veznika § 515.2

δοκῶ § 243; rekcija τινι

ἐρᾷ γοῦν

ἡ Μαγνησία λίθος

τοῦ σιδήρου·

κἄν μόνον ἴδῃ καὶ θίγῃ,

πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν,

ὥσπερ ἐρωτικὸν

ἔνδον ἔχουσα

πῦρ.

ἐρᾷ § 243, rekcija τινος, § 396.e

γοῦν pojačana čestica γε (γε οὔν) ističe prethodnu riječ

ἡ Μαγνησία λίθος LSJ λίθος II.

κἄν ἴδῃ καὶ θίγῃ veznička riječ κἄν uvodi zavisnu dopusnu rečenicu § 480

ἴδῃ § 254, osnove § 327.3

θίγῃ § 254, oblik glagola θιγγάνω

εἴλκυσεν § 267, § 301

ὥσπερ ἔχουσα § 231; § 519.2; poredbeni prilog ὥσπερ otvara mjesto neobaveznoj dopuni u participu

καὶ μή τι τοὔτό ἐστιν

ἐρώσης λίθου

καὶ ἐρωμένου σιδήρου

φίλημα;

ἐστίν § 315.2; kopulativni glagol εἰμί, kao dio imenskog predikata, otvara mjesto dopuni, Smyth § 909

ἐρώσης § 243

ἐρωμένου § 243

περὶ δὲ φυτῶν

λέγουσι

παῖδες σοφῶν·

καὶ μῦθον

ἔλεγον ἄν

τὸν λόγον

εἶναι,

εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον

γεωργῶν.

λέγουσι § 231

παῖδες σοφῶν... παῖδες γεωργῶν παῖς upotrijebljeno u perifrazi, »potomci nekih ljudi« u značenju »neki ljudi«; usp. LSJ παῖς I.3

ἔλεγον § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto obaveznoj dopuni, ovdje A+I
εἶναι § 315, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni kao dijelu imenskoga predikata, Smyth § 909

μῦθον τὸν λόγον εἶναι A+I

εἰ μὴ καὶ... ἔλεγον pogodbeni veznik εἰ μὴ καὶ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu irealnog oblika za sadašnjost § 474

ἔλεγον § 231

ὁ δὲ λόγος·

ἄλλο μὲν

ἄλλου

φυτὸν ἐρᾷν,

τῷ δὲ φοίνικι

τὸν ἔρωτα

μᾶλλον ἐνοχλεῖν.

ὁ δὲ λόγος čestica δέ ovdje u eksplanatornoj i narativnoj funkciji: a...

λόγος sc. ἐστίν

ἐρᾷν § 243, rekcija τινος, § 396.e; ovdje i dalje infinitivi su dopuna zamišljenom *verbum dicendi*, indirektni govor § 489

ἄλλο φυτὸν ἐρᾷν A+I
 ἐνοχλεῖν § 243; rekcija τινι
 τὸν ἔρωτα ἐνοχλεῖν A+I

λέγουσι δὲ
 τὸν μὲν ἄρρενα
 τῶν φοινίκων,
 τὸν δὲ θῆλυν.

λέγουσι § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I
 δὲ čestica δέ ovdje u narativnoj funkciji, povezuje misao s prethodnom rečenicom
 τὸν μὲν... τὸν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se pomoću čestica
 τὸν μὲν ἄρρενα... τὸν δὲ θῆλυν akuzativi kao obavezne dopune uz *verbum dicendi*, infinitiv je neizrečen (kopula εἶναι)

ὁ ἄρρην οὔν
 τοῦ θήλεος
 ἐρᾷ·
 καὶ ὁ θήλυς
 ἀπωκισμένος ἦ
 τῇ τῆς φυτείας στάσει,
 ὁ ἐραστῆς ὁ ἄρρην
 αὐαίνεται.

ἐρᾷ § 243, rekcija τινος, § 396.e
 οὔν čestica ovdje u funkciji potvrđivanja misli: dakle...
 καὶ ἀπωκισμένος ἦ... veznička riječ καὶ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog oblika § 476
 ἀπωκισμένος ἦ § 272, složenica οἰκίζω; primijenjen na biljke, glagol je očito upotrijebljen metaforički; nastavak metafore za presađivanje jest i ἡ τῆς φυτείας στάσις (kao što u gradu dođe do sukoba, pa se jedna stranka odseli i osnuje novi grad, tako i vrtlari...)
 αὐαίνεται § 231, apodoza pogodbene rečenice

συνίησιν οὖν
 ὁ γεωργὸς
 τὴν λύπην
     τοῦ φυτοῦ,
 καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν
 ἀνελθὼν
 ἐφορᾷ
     ποῦ νένευκε·
 κλίνεται γὰρ
     εἰς τὸ ἐρώμενον.

συνίησιν § 305; složenica ἵημι, LSJ συνίημι II.2

εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν περιωπή je mjesto s kojeg se može dobro osmatrati uokolo, zato je glagol ἀνέρχομαι (mjesto je uzvišeno); LSJ περι-
ωπή A

ἀνελθὼν § 254, osnove § 327.2; složenica ἔρχομαι

ἐφορᾷ § 243, osnove § 327.3; složenica ὁράω

ποῦ νένευκε upitna riječ ποῦ uvodi zavisnu upitnu rečenicu

νένευκε § 272

κλίνεται § 231

γὰρ čestica γάρ ovdje u eksplanatornom značenju: jer naime...

τὸ ἐρώμενον § 243, supstantivirani particip § 499

καὶ μαθὼν
 θεραπεύει
     τοῦ φυτοῦ
 τὴν νόσον·
 πτόρθον γὰρ
     τοῦ θήλεος φοίνικος
 λαβὼν
     εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν
 ἐντίθησι.

μαθὼν § 254, osnove § 321.17

θεραπεύει § 231

λαβὼν § 254, osnove § 321.14
ἐντίθησι § 305, složenica τίθημι

καὶ ἀνέψυξε μὲν
ἡ ψυχὴ
τοῦ φυτοῦ,
τὸ δὲ σῶμα
ἀποθνήσκον
πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξάνεστη,
χαῖρον
ἐπὶ τῇ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῇ.

ἀνέψυξε § 267, složenica glagola φύξω
ἀνέψυξε μὲν ἡ ψυχὴ... τὸ δὲ σῶμα... rečenični članovi koordiniraju se pa-
rom čestica
ἀποθνήσκον § 231
ἀνεζωπύρησε § 267, složenica ζωπυρέω
ἐξάνεστη § 306, složenica ἵστημι
χαῖρον § 231, rekcija ἐπὶ τινι
τῆς ἐρωμένης § 243

καὶ τοῦτό ἐστι γάμος φυτῶν.

ἐστι § 315.2, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje imenica, Smyth
§ 909

Poglavlje 52

Ἀριστοτέλους

Ἠθικῶν Νικομαχείων Γ, 1119a (11)

O tekstu

Na sredini treće knjige (Γ) *Nikomahove etike* Aristotel s općih razmatranja o vrlini, volji i odgovornosti prelazi na razmatranje pojedinačnih vrlina. Pošto je govorio o hrabrosti, njezinim suprotnostima i njezinim pojavnim oblicima, prelazi na vrlinu umjerenosti (σωφροσύνη), čija je suprotnost ἀκολασία. Σωφροσύνη je Aristotel definirao kao sredinu u odnosu prema užicima (μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἢ σωφροσύνη), i to prvenstveno tjelesnima (σωματικά). Glavnina takvih užitaka nastaje po opipu, u jelu, piću, seksu: γίνεται πᾶσα δι' ἀφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς καὶ τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. Neumjereni pretjeruju na tri načina: uživaju u onom u čemu ne treba, ili više nego što treba, ili kako ne treba: ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον ἢ ὥς οἱ πολλοί, ἢ μὴ ὥς δεῖ. No, onaj tko je neumjeren zbog svojih želja doživljava i bol, kad ne uspije ostvariti željeni užitek: ὁ μὲν ἀκόλαστος (λέγεται) τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει.

U sljedećem odlomku Aristotel potanje opisuje patnje i želje onoga tko je neumjeren, govori o (neuobičajenom) izostanku užitka, te potom o odnosu onoga tko je umjeren prema željama i užicima.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Ethica Nicomachea 1119a (3, 11)

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων ἢ τῶν μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ' αἰρεῖσθαι· διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ

λύπης γὰρ ἢ ἐπιθυμία· ἀτόπῳ δ' ἔοικε τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλλείποντες δὲ τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ ἥττον ἢ δεῖ χαίροντες οὐ πάνυ γίνονται· οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῷα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει τοῖς δ' οὐ· εἰ δέ τῳ μηδὲν ἐστὶν ἡδὺ μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἐτέρου, πόρρω ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι· οὐ τέτευχε δ' ὁ τοιοῦτος ὀνόματος διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. ὁ δὲ σώφρων μέσως μὲν περὶ ταῦτ' ἔχει· οὔτε γὰρ ἥδεται οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει, οὐδ' ὅλως οἷς μὴ δεῖ οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί, οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρίως, οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅλως τῶν τοιούτων οὐδέν· ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειάν ἐστὶν ἢ πρὸς εὐεξίαν ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέξεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων ἢ παρὰ τὸ καλὸν ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

Analiza i komentar

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος
ἐπιθυμεῖ
τῶν ἡδέων πάντων
ἢ τῶν μάλιστα,
καὶ ἄγεται
ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας
ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων
ταῦθ' αἰρεῖσθαι·
διὸ καὶ λυπεῖται

καὶ ἀποτυγχάνων
καὶ ἐπιθυμῶν·
μετὰ λύπης γὰρ
ἢ ἐπιθυμία·
ἀτόπῳ δ' ἔοικε
τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι.

ὁ... ἀκόλαστος antonim σώφρων, usp. LSJ ἀκόλαστος; supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

μὲν οὖν kombinacija čestica označava prelaz i rezimiranje: onda dakle...

ἐπιθυμεῖ rekcija τινός; § 243

τῶν ἡδέων supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

τῶν μάλιστα sc. ἡδέων

ἄγεται ὑπὸ § 232; ὑπό τινος uz pasiv izriče vršitelja radnje

ὥστε... αἰρεῖσθαι veznik uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu; ὥστε otvara mjesto infinitivu koji izriče pomišljenu radnju, § 473

ταῦθ' sc. τὰ ἡδέα (Aristotel se koristi oblikom τὰ ἡδέα)

λυπεῖται § 243

ἀποτυγχάνων... ἐπιθυμῶν § 231, § 243; koordinacija parom sastavnih veznika

μετὰ λύπης imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909, ovdje izriče popratnu okolnost

γὰρ čestica upozorava da se navodi razlog: naime...

ἔοικε § 327.b; ἔοικέ τινι LSJ ἔοικα III

τὸ... λυπεῖσθαι § 243; supstantivirani infinitiv § 497

δ' kopulativno δέ (izvan koordinacije s μέν) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, ali ne suprotno prethodnom iskazu, Smyth § 2386

ἐλλείποντες δὲ

τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς

καὶ ἥττον ἢ δεῖ

χαίροντες

οὐ πάνυ γίνονται·

οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν

ἢ τοιαύτη ἀναισθησία·

καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῷα

διακρίνει
 τὰ βρώματα,
 καὶ τοῖς μὲν χαίρει
 τοῖς δ' οὐ.
 εἰ δέ τω
 μηδέν ἐστὶν ἡδὺ
 μηδὲ διαφέρει
 ἕτερον ἑτέρου,
 πόρρω ἂν εἴη
 τοῦ ἄνθρωπος εἶναι.
 οὐ τέτευχε δ'
 ὁ τοιοῦτος
 ὀνόματος
 διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι.

ἐλλείποντες δὲ § 231; kopulativno δέ označava prijelaz iz rečenice u rečenicu

τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

ἦττον ovdje priložno, modificira χαίροντες

δεῖ različno, LSJ s. v.

χαίροντες § 231

οὐ πάνυ γίνονται LSJ πάνυ 3; § 232; LSJ γίνομαι, jonski i helenistički (od Aristotela) γίνομαι

ἄνθρωπική ἐστὶν imenski predikat, Smyth 909

διακρίνει § 231; kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

τοῖς μὲν... τοῖς δ' οὐ koordinacija rečeničnih članova parom veznika

χαίρει rekcija τινί uživati u nečemu; § 231

εἰ uvodi pogodbenu rečenicu, ovdje se radi o kombinaciji realnih protaza (ἐστὶν ἡδὺ, διαφέρει) i potencijalne apodoze (πόρρω ἂν εἴη)

μηδέν... μηδὲ... koordinacija zanijekanih dijelova rečenice

ἐστὶν ἡδὺ imenski predikat, Smyth 909; izraz otvara mjesto dativu interesa, § 412.1

διαφέρει rekcija τινός od nekoga; § 231

πόρρω ἂν εἴη πόρρω τινός LSJ πρόσω B.II; § 315; ; imenski predikat Smyth 909; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji), § 464.2

τοῦ ἄνθρωπος εἶναι supstantivirani infinitiv § 497; § 315

τέτευχε § 272; rekcija τινός, LSJ τυγχάνω B.II.2

τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι supstantivirani infinitiv § 497; § 232; γίνομαι kao gore; uz infinitiv negacija je μή, πάνυ kao gore

ὁ δὲ σώφρων

μέσως μὲν

περὶ ταῦτ'

ἔχει·

οὔτε γὰρ ἤδεται

οἷς μάλιστα

ὁ ἀκόλαστος,

ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει,

οὐδ' ὅλως

οἷς μὴ δεῖ

οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί,

οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται

οὐδ' ἐπιθυμεῖ,

ἢ μετρίως,

οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ,

οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ,

οὐδ' ὅλως

τῶν τοιούτων οὐδέν·

ὅσα δὲ

πρὸς ὑγίειάν ἐστιν

ἢ πρὸς εὐεξίαν

ἡδέα ὄντα,

τούτων ὁρέξεται μετρίως

καὶ ὥς δεῖ,

καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων

μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων

ἢ παρὰ τὸ καλὸν

ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν.

ὁ δὲ σώφρων kopulativno δέ označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljede-

ća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, Smyth § 2386; supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

μέσως μὲν... ὅσα δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica
ἔχει § 231; LSJ ἔχω B.II.2

οὐτε γὰρ... οὐδ' ὅλως... οὐδὲ σφόδρα... koordinacija pomoću (niječnih) sastavnih veznika; γὰρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje: naime...

ῥηδεται οἷς... rekcija τινί u nečemu; § 232

οἷς μάλιστα sc. ῥηδεται; zamjenica istovremeno služi kao objekt predikata i uvodi relativnu rečenicu (na hrvatskom se antecedent mora izraziti: u onome u čemu...)

δυσχεραίνει § 231; rekcija τινί

ὅλως sc. ῥηδεται

οἷς μὴ δεῖ upotreba relativa kao gore; δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. ῥηδεσθαι)

ἀπόντων složenica εἰμί, § 315; participski dio GA čiji je imenski dio neizrečen (ῥηδέων)

λυπεῖται § 243

ἐπιθυμεῖ § 243

μετρίως sc. λυπεῖται ἢ ἐπιθυμεῖ

δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. λυπεῖσθαι ἢ ἐπιθυμεῖν)

ὅτε μὴ δεῖ veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja, kao gore

ὅσα... ἡδέα ὄντα, τούτων... zamjenica uvodi dvije zavisne relativne rečenice (πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, πρὸς εὐεξίαν sc. ἐστίν) § 481; antecedent (ἡδέα ὄντα) ovdje je uključen u zavisnu rečenicu, te se u padežu slaže s relativom, a u glavnoj rečenici umjesto njega stoji pokazna zamjenica (τούτων), Smyth 2536, 2538

πρὸς ὑγίειάν ἐστιν imenski predikat Smyth 909, kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

πρὸς εὐεξίαν imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909

ἡδέα ὄντα § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni

ὁρέξεται § 258; medpas. rekcija τινός

ὥς δεῖ veznik uvodi usporedbu: kao što...; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja, kao gore

τῶν ἄλλων ῥηδέων μὴ ἐμποδίω... ὄντων GA; § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni

ἐμποδίω rekcija τινί

παρὰ τὸ καλὸν sc. ὄντων

ὑπὲρ τὴν οὐσίαν sc. ὄντων

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων
 μᾶλλον ἀγαπᾷ
 τὰς τοιαύτας ἡδονὰς
 τῆς ἀξίας·
 ὁ δὲ σώφρων
 οὐ τοιοῦτος,
 ἀλλ' ὥς ὁ ὀρθὸς λόγος.

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων sc. ἀκόλαστος; § 231; LSJ ἔχω B.II.2; supstantiviranje
 participa članom § 499
 ἀγαπᾷ § 243
 μᾶλλον... τῆς ἀξίας sc. ἡδονῆς; genitivus comparationis § 404
 οὐ τοιοῦτος sc. ἐστί; imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909
 ὥς ὁ ὀρθὸς λόγος LSJ λόγος III.2.d

Poglavlje 53

Ἴσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 23–25

O tekstu

U ovom odlomku iz Izokratova epideiktikoga govora *Pohvala Helene* (uobičajeno se datira oko 370. pr. Kr.), ujedno i lijepa primjera retoričke vježbe na danu temu, čitamo dio pohvale Tezeja (proteže se od 18. do 38. poglavlja).

Tezej (Θησεύς) bio je atenski nacionalni heroj, i njegov spomen u djelu atenskoga autora ne treba posebno opravdanje; no, izrazito dug iskorak iz pohvale “glavnog lika” epideiktikoga govora, Helene same, u pohvalu nekog drugoga otvorio je prostor za negativne kritike. Već sam autor upozorava (29.) na rizik kojem se izložio takvim udaljavanjem od teme.

No, postoji dobar razlog da se u priči o Heleni govori o Tezeju. On je, naime, po jednoj varijanti mita oteo mladu Helenu. Njome se namjeravao i oženiti, no naposljetku su je iz njegova zatočeništva spasili Dioskuri.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isocr. Helenae encomium 23–25

κάλλιστον μὲν οὖν ἔχω περὶ Θησεύως τοῦτ' εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γενόμενος ἐνάμιλλον τὴν αὐτοῦ δόξαν πρὸς τὴν ἐκείνου κατέστησεν. οὐ γὰρ μόνον τοῖς ὅπλοις ἐκοσμήσαντο παραπλησίους, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς, πρέποντα τῇ συγγενείᾳ ποιοῦντες. ἐξ ἀδελφῶν γὰρ γεγονότες, ὁ μὲν ἐκ Διός, ὁ δ' ἐκ Ποσειδῶνος, ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔσχον. μόνοι γὰρ οὗτοι τῶν προγεγενημένων ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀθληταὶ κατέστησαν. συνέβη δὲ τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους, τὸν δ' ὠφελιμωτέρους καὶ τοῖς Ἑλλήσιν

οἰκειότερους ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους. τῷ μὲν γὰρ Εὐρυσθεὺς προσέταττε τάς τε βοῦς τὰς ἐκ τῆς Ἑρυθείας ἀγαγεῖν καὶ τὰ μῆλα τὰ τῶν Ἑσπερίδων ἐνεγκεῖν καὶ τὸν Κέρβερον ἀναγαγεῖν καὶ τοιούτους ἄλλους πόνους, ἐξ ὧν ἤμελλεν οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελήσκειν ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν· ὁ δ' αὐτὸς αὐτοῦ κύριος ὢν τούτους προηρεῖτο τῶν ἀγώνων ἐξ ὧν ἤμελλεν ἢ τῶν Ἑλλήνων ἢ τῆς αὐτοῦ πατρίδος εὐεργέτης γενήσεσθαι.

Analiza i komentar

κάλλιστον μὲν οὖν ἔχω
περὶ Θησέως
τοῦτ' εἰπεῖν,
ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον
Ἑρακλεῖ
γενόμενος
ἐνάμιλλον τὴν αὐτοῦ δόξαν
πρὸς τὴν ἐκείνου
κατέστησεν.

μὲν οὖν kombinacija čestica označava prelaz i rezimiranje: dakle...
ἔχω § 231, osnove § 327.13, Smyth 2000a, otvara mjesto dopuni u obliku izrične rečenice
εἰπεῖν § 254, osnove § 327.7
τοῦτ'... ὅτι... κατέστησεν zamjenica najavljuje, a veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον rekcija τινί, LSJ αὐτός III
ἐνάμιλλον rekcija πρὸς τι, LSJ s. v.
γενόμενος § 254, osnove § 325.11
κατέστησεν § 311.2, složenica glagola ἵστημι, osnove § 311.1

οὐ γὰρ μόνον
τοῖς ὅπλοις
ἐκοσμήσαντο
παραπλησίους,
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν

ἐχρήσαντο
τοῖς αὐτοῖς,
πρέποντα
τῇ συγγενείᾳ
ποιοῦντες.

οὐ γὰρ μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova § 513.1; γάρ u eksplanatornoj funkciji: naime...

ἐκοσμήσαντο § 267

ἐχρήσαντο § 267, rekcija τινί

πρέποντα § 231; particip s rekcijom τινί LSJ πρέπω III.2

ποιοῦντες § 243

ἐξ ἀδελφῶν γὰρ γεγονότες,
ὁ μὲν ἐκ Διὸς,
ὁ δ' ἐκ Ποσειδῶνος,
ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας
ἔσχον.

γεγονότες § 272, osnove § 325.11

γάρ čestica u eksplanatornoj funkciji: naime...

ὁ μὲν... ὁ δ'... rečenični članovi iste funkcije koordiniraju se česticama, § 370.1

ἔσχον § 231, osnove § 327.13

μόνοι γὰρ οὗτοι
τῶν προγεγενημένων
ὑπὲρ τοῦ βίου
τοῦ τῶν ἀνθρώπων
ἀθλῆται κατέστησαν.

τῶν προγεγενημένων substantivirani particip § 499

κατέστησαν § 306, § 311.2, složenica glagola ἵστημι, osnove § 311.1, s imenskom dopunom LSJ καθίστημι II.B.5

συνέβη δὲ

τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους,

τὸν δ' ὠφελιμωτέρους καὶ τοῖς Ἑλλήσιν οἰκειοτέρους

ποιήσασθαι

τοὺς κινδύνους.

συνέβη § 316, složenica glagola βαίνω, osnove § 321.6; bezlično LSJ συμβαίνω

III, otvara mjesto dopuni u A+I

δὲ čestica ovdje u adverbativnom značenju: a...

τὸν μὲν... τὸν δ'... rečenični članovi iste funkcije koordiniraju se česticama

τὸν μὲν... τὸν δ'... ποιήσασθαι A+I

ποιήσασθαι § 267

τῷ μὲν γὰρ

Εὐρυσθεὺς

προσέταπτεν

τάς τε βοῦς

τάς ἐκ τῆς Ἑρυθείας

ἀγαγεῖν

καὶ τὰ μῆλα

τὰ τῶν Ἑσπερίδων

ἐνεγκεῖν

καὶ τὸν Κέρβερον

ἀναγαγεῖν

καὶ τοιοῦτους ἄλλους πόνους,

ἐξ ὧν ἤμελλεν

οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελήσειν

ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν·

ὁ δ', αὐτὸς αὐτοῦ κύριος ὢν,

τούτους

προηρείτο

τῶν ἀγώνων

ἐξ ὧν ἤμελλεν

ἢ τῶν Ἑλλήνων

ἡ τῆς αὐτοῦ πατρίδος
εὐεργέτης γενήσεσθαι.

τῷ μὲν... ὁ δ'... čestice uspostavljaju koordinaciju između rečeničnih članova
γὰρ čestica u eksplanatornoj funkciji: naime...

προσέταπτεν § 231, složenica glagola τάττω, otvara mjesto dopunama u
infinitivu

ἀγαγεῖν § 254, osnove s. 116

ἐνεγκεῖν § 254, osnove § 327.5

ἀναγαγεῖν § 254, složenica ἄγω, osnove s. 116

ἐξ ὧν... ἤμελλεν zamjenica u prijedložnom izrazu uvodi zavisnu odnosnu re-
čenicu, antecedent je τοιούτους ἄλλους πόνους

ἤμελλεν § 231, osnove § 325.15, otvara mjesto dopunama u infinitivu (fu-
tura)

ἀλλ' veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu

ὠφελήσιν § 258, rekcija τινα: koristiti kome

κινδυνεύσειν § 258

κύριος ὧν § 315.2, adverbni particip § 503

προηρεῖτο § 231, složenica glagola αἰρέω, osnove § 327.1

ἐξ ὧν... ἤμελλεν kao gore

ἤμελλεν kao gore

ἡ... ἡ... koordinacija rastavnim veznicima

ἡ τῶν Ἑλλήνων sc. εὐεργέτης γενήσεσθαι

γενήσεσθαι § 258, osnove § 325.11

Poglavlje 54

Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 31

O tekstu

Arijan (Φλάουιος Ἀρριανός, Nikomedija u Bitiniji, oko 95. – Atena, oko 175.) priredio je u *Priručniku* (Ἐγχειρίδιον) sažetak učenja stoičkog filozofa Epikteta (55.–135.) kao uvijek spreman vodič za susrete sa svakodnevicom.

U 31. poglavlju *Priručnika* Arijan i Epiktet poučavaju o pobožnosti (εὐσέβεια). Stoička je filozofija, naime, duboko religiozna, te je stoicizam katkad smatran vrstom osobne religije. Stoici smatraju da bogovi postoje i da pozitivno utječu na svijet, te se treba pokoravati njihovoj volji. Život u skladu s naravi (κατὰ φύσιν) znači spoznati što možemo kontrolirati, a što ne (τὰ ἐφ' ἡμῖν, τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν). Budući da sva živa bića izbjegavaju i mrze ono što nanosi štetu (βλάπτειν), važno je pravilno pojmiti pojam štete (i koristi).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epict. Enchiridion 31

τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὁρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς καὶ εἶκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. οὕτω γὰρ οὐ μέμψῃ ποτὲ τοὺς θεοὺς οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελοῦμενος.

ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἄρῃς ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῆς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς, ἂν γέ τι ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακόν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν

ἀποτυγχάνης ὧν θέλεις καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλεις, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους.

πέφυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῶον τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα καὶ τὰ αἷτια αὐτῶν φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι, τὰ δὲ ὠφέλιμα καὶ τὰ αἷτια αὐτῶν μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι. ἀμήχανον οὖν βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατον.

Analiza i komentar

τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας
ἴσθι ὅτι

τὸ κυριώτατον
ἐκεῖνό ἐστιν,
ὁρθὰς ὑπολήψεις
περὶ αὐτῶν
ἔχειν
ὥς ὄντων καὶ διοικούντων
τὰ ὅλα
καλῶς καὶ δικαίως
καὶ σαυτὸν
εἰς τοῦτο
κατατεταχέναι,
τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς
καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις
καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα
ὥς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης
ἐπιτελουμένοις.

τῆς... εὐσεβείας genitiv ovisan o τὸ κυριώτατον

ἴσθι § 317.4; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

ἐκεῖνό ἐστιν § 315; imenski predikat, Smyth 909; zamjenica najavljuje infinitive (s dopunama)

ὑπολήψεις LSJ s. v. II

ἔχειν... καὶ... κατατεταχέναι § 231; § 272, složenica τάσσω, osnove s. 116; infinitivi ovisni o ἐκεῖνό

ὡς ὄντων καὶ διοικούντων poredbeni veznik: kao da...; § 315 (LSJ εἰμί A.I); § 243

εἰς τοῦτο zamjenica najavljuje (supstantivirane) infinitive

τὸ πείθεσθαι § 232; supstantivirani infinitiv, § 497

εἴκειν § 231

τοῖς γινομένοις § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι; supstantiviranje participa članom § 499

ἀκολουθεῖν ἐκόντα § 243; A+I

ὡς ὑπὸ τῆς... γνώμης ἐπιτελουμένοις poredbeni veznik: kao da...; vršitelj pasivne radnje izražen priložnom oznakom ὑπό τινος; § 243; supstantiviranje participa članom § 499

οὕτω γὰρ οὐ μέμψῃ ποτὲ

τοὺς θεοὺς

οὔτε ἐγκαλέσεις

ὡς ἀμελούμενος.

γὰρ čestica upozorava da se navodi razlog: naime...

οὐ μέμψῃ... οὔτε ἐγκαλέσεις... koordinacija rečeničnih članova (niječnim) sastavnim veznikom; § 258; § 259

ὡς ἀμελούμενος poredbeni veznik: kao da...; § 243

ἄλλως δὲ οὐχ οἶόν τε

τοῦτο

γίνεσθαι,

ἐὰν μὴ ἄρης

ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν

καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις

θῆς

τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν.

οἶόν τε... fraza otvara mjesto infinitivu; LSJ οἶος III.2

γίνεσθαι § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι

ἐὰν μὴ ἄρῃς pogodbeni veznik uvodi pogodbenu protazu, ovdje iterativnog eventualnog oblika, § 476.2; § 254, osnove s. 118

τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν... τοῖς ἐφ' ἡμῖν supstantiviranje članom svih vrsta riječi i izraza § 373

θῆς također predikat pogodbene protaze; § 306; LSJ τίθημι B.II.3

τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

ὥς,

ἂν γέ τι
ἐκείνων
ὑπολάβῃς
ἀγαθὸν ἢ κακόν,
πᾶσα ἀνάγκη,
ὅταν ἀποτυγχάνῃς
ᾧν θέλεις
καὶ περιπίπτῃς
οἷς μὴ θέλεις,
μέμφασθαί σε
καὶ μισεῖν
τοὺς αἰτίους.

ὥς veznik uvodi uzročnu rečenicu § 473

ἂν γέ... ὑπολάβῃς pogodbeni veznik (ἂν < ἐὰν) uvodi pogodbenu protazu, ovdje iterativnog eventualnog oblika, § 476.2; čestica γε naglašava protazu (možemo zamisliti da je veznik složen kurzivom: ako...); § 254, složenica λαμβάνω, osnove § 321.14; LSJ ὑπολαμβάνω III

πᾶσα ἀνάγκη sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909; fraza otvara mjesto infinitivu

ὅταν ἀποτυγχάνῃς... καὶ περιπίπτῃς... vremenska zavisna rečenica s predikatom oblika ἂν (ὅταν) + konjunktiv izriče iterativnu radnja u sadašnjosti § 488.2: kad god...; § 231; ἀποτυγχάνω τινός; περιπίπτω τινί

ᾧν θέλεις zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, ujedno služi kao objekt ἀποτυγχάνῃς: ono što...; § 231

οἷς μὴ θέλεις zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, ujedno služi kao objekt περιπίπτῃς: onime što...; § 231

μέμφασθαί... καὶ μισεῖν oblici ovisni o πᾶσα ἀνάγκη; § 267; § 243

τοὺς αἰτίους supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

πέφυκε γὰρ
 πρὸς τοῦτο
 πᾶν ζῶον
 τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα
 καὶ τὰ αἷτια
 αὐτῶν
 φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι,
 τὰ δὲ ὠφέλιμα
 καὶ τὰ αἷτια
 αὐτῶν
 μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι.

πέφυκε § 272

πρὸς τοῦτο zamjenica otvara mjesto infinitivima

τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα... τὰ δὲ ὠφέλιμα... § 232; LSJ φαίνω B.II (glagol traži nužnu imensku dopunu); supstantiviranje participa članom § 499; koordinacija parom čestica

φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι φεύγω τινά § 231, ἐκτρέπω med. τινά § 232 (LSJ s. v. A.2)

μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι koordinacija parom sastavnih veznika; složenica εἶμι, § 314.1; § 272, LSJ τέθηπα (glagol nema drugih osnova)

ἀμήχανον οὖν
 βλάπτεσθαι
 τινὰ οἰόμενον
 χαίρειν
 τῷ δοκοῦντι
 βλάπτειν,
 ὥσπερ καὶ
 τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν
 ἀδύνατον.

ἀμήχανον οὖν sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909; fraza otvara mjesto

A+I τινά... χαίρειν

βλάπτεσθαι § 232, oblik ovisan o οἰόμενον

οἰόμενον § 232; kao *verbum sentiendi* glagol ima nužnu dopunu u infinitivu

χαίρειν § 231; rekcija τινί

τῷ δοκοῦντι supstantiviranje participa članom § 499; glagol ima nužnu dopunu u infinitivu; u raspravi o pobožnosti χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν opisuje odnos pojedinca prema božanstvu (bogovima) u slučaju da taj pojedinac smatra da mu je nanesena šteta

βλάπτειν § 231

ὥσπερ veznik uvodi poredbenu rečenicu

τὸ... χαίρειν § 231; supstantiviranje infinitiva, § 497

ἀδύνατον sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909

Poglavlje 55

Λουκιανοῦ Ἀληθῶν διηγημάτων Β 14–16

Ο κειμένου

Lukijanove *Istinite pripovijesti* (Ἀληθῆ διηγήματα), uz njegovog *Ikaromenipa*, za nas su jedan od najranijih primjera žanra znanstvene fantastike; ujedno su možda i Lukijanovo najpoznatije djelo. U dvije knjige *Istinith pripovijesti* parodiraju se historiografi poput Ktezije iz Knida koji iznose neprovjerene (i neprovjerljive) informacije te fantastične priče. U Lukijanovu djelu čitamo o putovanju na Mjesec, boravku u kitovoj utrobi, posjetu otoku od sira te Otoku blaženih kojim vlada mudri sudac Radamant.

Odlomak koji slijedi opisuje gozbu na Otoku blaženih, s naglaskom na zabavni program.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Verae historiae 2.14-2.16

Τὸ δὲ συμπόσιον ἔξω τῆς πόλεως πεποιήνται ἐν τῷ Ἡλυσίῳ καλουμένῳ πεδίῳ· λειμῶν δέ ἐστιν κάλλιστος καὶ περὶ αὐτὸν ὕλη παντοία πυκνή, ἐπισκιάζουσα τοὺς κατακειμένους. καὶ στρωμνὴν μὲν ἐκ τῶν ἀνθῶν ὑποβέβληνται, διακονοῦνται δὲ καὶ παραφέρουσιν ἕκαστα οἱ ἄνεμοι πλὴν γε τοῦ οἴνοχοεῖν· τούτου γὰρ οὐδὲν δέονται, ἀλλ' ἔστι δένδρα περὶ τὸ συμπόσιον ὑάλινα μεγάλα τῆς διαυγεστάτης ὑάλου, καὶ καρπὸς ἐστι τῶν δένδρων τούτων ποτήρια παντοῖα καὶ τὰς κατασκευὰς καὶ τὰ μεγέθη. ἐπειδὴ οὖν παρὶς τις ἐς τὸ συμπόσιον, τρυγῆσας ἐν ἧ καὶ δύο τῶν ἐκπωμάτων παρατίθεται, τὰ δὲ αὐτίκα οἴνου πλήρη γίνεται. οὕτω μὲν πί-

νουσιν, ἀντὶ δὲ τῶν στεφάνων αἱ ἀηδόνες καὶ τὰ ἄλλα τὰ μουσικὰ ὄρνεα ἐκ τῶν πλησίον λειμῶνων τοῖς στόμασιν ἀνθολογοῦντα κατανεῖφει αὐτοὺς μετ' ὥδῃς ὑπερπετόμενα. καὶ μὴν καὶ μυρίζονται ὧδε· νεφέλαι πυκναὶ ἀνασπᾶσσαι μύρον ἐκ τῶν πηγῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπιστᾶσαι ὑπὲρ τὸ συμπόσιον ἡρέμα τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων ὕουσι λεπτὸν ὥσπερ δρόσον.

ἐπὶ δὲ τῷ δείπνῳ μουσικῇ τε καὶ ὥδαῖς σχολάζουσιν· ἄδεται δὲ αὐτοῖς τὰ Ὀμήρου ἔπη μάλιστα· καὶ αὐτὸς δὲ πάρεστι καὶ συνευωχεῖται αὐτοῖς ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσεά κατακείμενος. οἱ μὲν οὖν χοροὶ ἐκ παίδων εἰσὶν καὶ παρθένων· ἐξάρχουσι δὲ καὶ συνάδουσιν Εὐνομός τε ὁ Λοκρὸς καὶ Ἀρίων ὁ Λέσβιος καὶ Ἀνακρέων καὶ Στησίχορος· καὶ γὰρ τοῦτον παρ' αὐτοῖς ἐθεασάμην, ἥδη τῆς Ἑλένης αὐτῷ διηλλαγμένης. ἐπειδὴν δὲ οὗτοι παύσωνται ἄδοντες, δεύτερος χορὸς παρέρχεται ἐκ κύκνων καὶ χελιδόνων καὶ ἀηδόνων. ἐπειδὴν δὲ καὶ οὗτοι ἄσωσιν, τότε ἥδη πᾶσα ἡ ὕλη ἐπαυλεῖ τῶν ἀνέμων καταρχόντων.

μέγιστον δὲ δὴ πρὸς εὐφροσύνην ἐκεῖνο ἔχουσιν· πηγαί εἰσι δύο παρὰ τὸ συμπόσιον, ἡ μὲν γέλωτος, ἡ δὲ ἡδονῆς· ἐκ τούτων ἑκάτερας πάντες ἐν ἀρχῇ τῆς εὐωχίας πίνουσιν καὶ τὸ λοιπὸν ἡδόμενοι καὶ γελῶντες διάγουσιν.

Analiza i komentar

Τὸ δὲ συμπόσιον
 ἔξω τῆς πόλεως
 πεποίηται

ἐν τῷ Ἡλυσίῳ καλουμένῳ πεδίῳ·
 λειμῶν δέ ἐστιν κάλλιστος
 καὶ περὶ αὐτὸν
 ὕλη
 παντοία πυκνή,
 ἐπισκιάζουσα
 τοὺς κατακειμένους.

δὲ čestica označava nastavljanje na prethodni iskaz
 πεποίηνται § 272
 καλουμένῳ § 243, kopulativna upotreba Smyth 917
 δέ čestica označava nastavljanje na prethodni iskaz
 ἐστιν § 315, LSJ s. v. A.I
 ἐπισκιάζουσα § 231; složhenica σκιάζω
 τοὺς κατακειμένους supstantivirani particip, složhenica κεῖμαι, § 315.a

καὶ στρωμνὴν μὲν
 ἐκ τῶν ἀνθῶν
 ὑποβέβληνται,
 διακονοῦνται δὲ
 καὶ παραφέρουσιν ἕκαστα
 οἱ ἄνεμοι
 πλήν γε τοῦ οἰνοχοεῖν·
 τούτου γὰρ
 οὐδὲν δέονται,
 ἀλλ' ἔστι δένδρα
 περὶ τὸ συμπόσιον
 ὕαλινα μεγάλα
 τῆς διαυγεστάτης ὕαλου,
 καὶ καρπὸς ἐστι
 τῶν δένδρων τούτων
 ποτήρια παντοῖα
 καὶ τὰς κατασκευὰς
 καὶ τὰ μεγέθη.

στρωμνήν μὲν... διακονοῦνται δὲ... koordinacija parom čestica
 στρωμνήν akuzativ obzira (prosti akuzativ) § 389
 ὑποβέβληνται § 272; složenica glagola βάλλω, s. 118, LSJ ὑποβάλλω A.I.1
 διακονοῦνται § 243; značenje kao u aktivu, LSJ διακονέω A.I
 παραφέρουσιν § 231; složenica φέρω § 327.5
 γε čestica naglašava riječi između kojih stoji (kao da je na hrvatskom tekst
 složen kurzivom)
 τοῦ οἰνοχοεῖν § 243; supstantivirani infinitiv § 373
 γὰρ uvodi objašnjenje
 οὐδὲν LSJ οὐδεὶς A.III
 δέονται § 232; rekcija τινός; LSJ δέω B
 ἀλλ' uvodi suprotnu rečenicu § 515
 ἔστι δένδρα kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361
 ἔστι § 315; LSJ s. v. A.I
 καρπός ἐστι imenski predikat, Smyth 909; kongruencija sa subjektom u
 pluralu srednjeg roda § 361
 καὶ τὰς κατασκευὰς καὶ τὰ μεγέθη akuzativ obzira (prosti akuzativ) § 389

ἐπειδὴν οὖν
 παρίη τις
 ἐς τὸ συμπόσιον,
 τρυγῆσας
 ἐν ἧ καὶ δύο
 τῶν ἐκπωμάτων
 παρατίθεται,
 τὰ δὲ
 αὐτίκα
 οἴνου πλήρη γίνεται.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze
 (eventualnog oblika, s konjunktivom) § 488.2
 παρίη složenica εἶμι, § 314
 τρυγῆσας § 267; LSJ τρυγάω II
 παρατίθεται složenica τίθημι, § 305
 τὰ δὲ sc. ἐκπώματα
 οἴνου genitivus copiae et inopiae uz pridjev § 403.2
 γίνεται § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι § 325.11; kon-
 gruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

οὕτω μὲν πίνουσιν,
 ἀντὶ δὲ τῶν στεφάνων
 αἱ ἀηδόνες
 καὶ τὰ ἄλλα τὰ μουσικὰ ὄρνεα
     ἐκ τῶν πλησίον λειμώνων
     τοῖς στόμασιν ἀνθολογοῦντα
 κατανίφει
 αὐτοὺς
     μετ' ὥδῃς
 ὑπερπετόμενα.

οὕτω μὲν... ἀντὶ δὲ... koordinacija parom čestica

πίνουσιν § 231

ἀνθολογοῦντα § 243

κατανίφει kasniji oblik glagola καταναίφω, složenica glagola νείφω, preneseno značenje (LSJ καταναίφω A); kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

ὑπερπετόμενα § 232; složenica πέτομαι

καὶ μὴν καὶ μυρίζονται ὧδε·
 νεφέλαι πυκναὶ
     ἀνασπάσασαι μύρον
     ἐκ τῶν πηγῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ
     καὶ ἐπιστᾶσαι
     ὑπὲρ τὸ συμπόσιον
 ἡρέμα
     τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων
 ὕουσι
 λεπτόν ὥσπερ δρόσον.

καὶ μὴν καὶ kombinacija čestica uvodi novu stavku u nabrajanju, Denniston s. 351

μυρίζονται § 232

ἀνασπάσασαι § 267; složenica σπάω

ἐπιστᾶσαι § 305; složenica ἵστημι (jonski oblik)
 τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων GA § 504
 ὑποθλιβόντων § 231; složenica θλίβω
 ὕουσι § 231

Ἐπὶ δὲ τῷ δείπνῳ
 μουσικῇ τε καὶ ᾠδαῖς
 σχολάζουσιν·
 ᾄδεται δὲ αὐτοῖς
 τὰ Ὀμήρου ἔπη
 μάλιστα·
 καὶ αὐτὸς δὲ
 πάρεστι
 καὶ συνευωχεῖται
 αὐτοῖς
 ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσεά
 κατακείμενος.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod
 σχολάζουσιν § 231, rekcija τινι, LSJ σχολάζω A.III
 ᾄδεται § 232, kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361
 δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod
 αὐτοῖς dativ radnog lica (auctoris) § 412.5 b
 Ὀμήρου Homer, grčki pjesnik, autor *Ilijade* i *Odiseje*
 δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod
 πάρεστι složenica εἰμί § 315
 συνευωχεῖται τινί; § 232, § 243
 τὸν Ὀδυσσεά Odisej, mitski junak čija lutanja su opisana u Homerovu epu
Odiseja
 κατακείμενος § 232; složenica κεῖμαι § 315.a

οἱ μὲν οὖν χοροὶ
 ἐκ παίδων εἰσὶν
 καὶ παρθένων·
 ἐξάρχουσι δὲ καὶ συνάδουσιν
 Εὐνομός τε ὁ Λοκρὸς

καὶ Ἀρίων ὁ Λέσβιος
καὶ Ἀνακρέων
καὶ Στησίχορος·
καὶ γὰρ τοῦτον
παρ' αὐτοῖς
ἐθεασάμην,
ἤδη τῆς Ἑλένης
αὐτῷ
διηλλαγμένης.

οἱ μὲν οὖν χοροὶ... ἐξάρχουσι δὲ... koordinacija parom čestica

οὖν uvodi objašnjenje: dakle...

ἐκ παίδων εἰσὶν καὶ παρθένων § 315; imenski predikat Smyth 909: sastavljeni su...

ἐξάρχουσι § 231; složenica ἄρχω s. 116

συνάδουσιν § 231; složenica ἄδω

Εὐνομος ὁ Λοκρὸς Eunom iz Lokra (u Velikoj Grčkoj), legendarni pjevač

Ἀρίων ὁ Λέσβιος Arion iz Metimne, 7/6. st. pr. n. e., lirski pjesnik

Ἀνακρέων Anakreont, lirski pjesnik, 6. st. pr. n. e.

Στησίχορος Stezihor, korski pjesnik koji je, prema legendi, pjesmom uvrijedio Helenu; 7/6. st. pr. n. e.

καὶ γὰρ kombinacija čestica uvodi objašnjenje: naime i...

ἐθεασάμην § 267

τῆς Ἑλένης διηλλαγμένης GA § 504

διηλλαγμένης § 292; složenica ἀλλάσσω, rekcija τινι; LSJ διαλλάσσω III

ἐπειδὴν δὲ

οὗτοι

παύσωνται ἄδοντες,

δεύτερος χορὸς

παρέρχεται

ἐκ κύκνων

καὶ χελιδόνων

καὶ ἀηδόνων.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze
(eventualnog oblika, s konjunktivom) § 488.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

παύσονται § 267; παύομαι otvara mjesto predikatnom participu kao nužnoj
dopuni: prestajem *nešto činiti*, § 501c

ἄδοντες § 231

παρέρχεται § 232; složenica ἔρχομαι § 327.2

ἐπειδὴν δὲ

καὶ οὕτοι

ἄσωσιν,

τότε ἤδη

πᾶσα ἡ ὕλη

ἐπαυλεῖ

τῶν ἀνέμων καταρχόντων.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze
(eventualnog oblika, s konjunktivom) § 488.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ἄσωσιν § 267

ἐπαυλεῖ § 243; složenica αὐλέω

τῶν ἀνέμων καταρχόντων GA § 504

καταρχόντων § 231; složenica glagola ἄρχω s. 116

μέγιστον δὲ δὴ

πρὸς εὐφροσύνην

ἐκεῖνο

ἔχουσιν·

πηγαί εἰσι δύο

παρὰ τὸ συμπόσιον,

ἡ μὲν γέλωτος,

ἡ δὲ ἡδονῆς·

ἐκ τούτων ἑκατέρας

πάντες

ἐν ἀρχῇ τῆς εὐωχίας

πίνουσιν

καὶ τὸ λοιπὸν
 ἡδόμενοι καὶ γελῶντες
 διάγουσιν.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

δὴ čestica koja služi isticanju, LSJ δὴ A.II: baš...

ἔχουσιν § 231

εἰσι § 315, značenje LSJ s. v. A.I

ἡ μὲν γέλωτος, ἡ δὲ ἡδονῆς sc. πηγαί; koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica

πίνουσιν § 231

τὸ λοιπὸν supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373; LSJ λοιπός 3

ἡδόμενοι § 232

γελῶντες § 243

διάγουσιν § 231

Poglavlje 56

Δημοκρίτου ἐκλογή ΡΖΑ (Περὶ εὐθυμίας)

O autoru

Demokrit (Δημόκριτος, oko 460.–380. ili 370. pr. Kr.) bio je grčki filozof iz bogate grčke kolonije u Trakiji Abdere (Ἀβδηρα). Uza svog učitelja Leukipa glavni je predstavnik grčkog materijalističkog atomizma. Teorijom atoma – nedjeljivih, sitnih, nevidljivih čestica od kojih je sve građeno – obuhvatio je sav živi i neživi kozmos.

Poput mnogih drugih Grka, Demokrit je putovao egejskim, mediteranskim i maloazijskim krajevima. Osim Atene, dugo je boravio u Egiptu, a bio je i u Perziji.

Demokritova djela nisu sačuvana i njegova nam je filozofija poznata po ulomcima sačuvanima kod drugih autora. Znamo da je pisao o nastanku svijeta (kozmogonija), astronomiji (nebeska tijela, Sunce, Mjesec, oblik i položaj Zemlje), meteorologiji (atmosferski fenomeni), kronologiji (kalendar, efemeride) i različitim prirodnim pojavama (potresi, poplava Nila, privlačna sila magneta), ali i o pitanjima života (nastanak života i smrt) i fizioloških procesa organizama (razmnožavanje, embriologija). Bavio se i jezikom i homerskom egzegezom.

Demokritovi etički fragmenti, većinom sakupljeni u Stobejevoj antologiji, preneseni su izvan konteksta koji bi ih potvrdio kao autentične (ali i označio kao neautentične; zbog toga ih prihvaćamo takvima kakvi jesu). Jedan dio njih možda je filozofu samo pripisan, kao dio bogate tradicije Demokritove recepcije, u želji da ga se još izrazitije ocrtava kao svestranog mislioca.

O tekstu

Tekst koji čitamo Demokritov je fragment 191, sačuvan u zbirci koju je u V. stoljeću sastavio bizantski antologičar Ivan Stobej (Ἰωάννης Στοβαῖος,

Florilegij, 3, 1, 210). Smatra se dijelom Demokritove etike – vjerojatno je pripadao spisu *Περὶ εὐθυμίας* – i govori o tome što čovjeka čini istinski ispunjenim i zadovoljnim. Ton ulomka više je didaktičan nego filozofski.

Tekst je pisan jonskim dijalektom, dijalektom predsokratskih filozofa prirode. Tipična su obilježja jonskoga refleks dugoga α koji prelazi u η (εὐθυμία umjesto εὐθυμία), nestegnuti oblici vokalskih osnova (posebno kod glagola koji završavaju na -έω), varijacija vokalske kontrakcije $\epsilon + \sigma > \epsilon\sigma$ (ἐνθυμέω umjesto ἐνθυμέω) te odnosne zamjenice s refleksom - χ umjesto - π (ὀκόσῳ umjesto ὀπόσῳ, ὅκως umjesto ὅπως). Usto, pravopis odlomka koristi se znakom *iota adscriptum* (συμμετρίη, ψυχῇ) umjesto u srednjovjekovlju i novovjekovlju uobičajenijim *iota subscriptum* (συμμετρίη, ψυχῇ).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Democr. Fr. 191

ἀνθρώποισι γὰρ εὐθυμία γίνεται μετριότητι τέρψιος καὶ βίου συμμετρίη· τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ καὶ μεγάλας κινήσεις ἐμποιεῖν τῇ ψυχῇ. αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι τῶν ψυχέων οὔτε εὐσταθέες εἰσὶν οὔτε εὐθυμοί. ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς οὖν δεῖ ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοῖς παρεοῦσιν ἀρκέεσθαι τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων ὀλίγην μνήμην ἔχοντα καὶ τῇ διανοίᾳ μὴ προσεδρεύοντα, τῶν δὲ ταλαιπωρεόντων τοὺς βίους θεωρεῖν, ἐννοούμενον ἃ πάσχουσι κάρτα, ὅκως ἂν τὰ παρεόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνεται, καὶ μηκέτι πλειόνων ἐπιθυμέοντι συμβαίνει κακοπαθεῖν τῇ ψυχῇ. ὁ γὰρ θαυμάζων τοὺς ἔχοντας καὶ μακαριζομένους ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῇ μνήμῃ πᾶσαν ὥραν προσεδρεύων αἰεὶ ἐπικαινουργεῖν ἀναγκάζεται καὶ ἐπιβάλλεσθαι δι' ἐπιθυμίην τοῦ τι πρήσσειν ἀνήκεστον ὧν νόμοι κωλύουσιν. διόπερ τὰ μὲν μὴ δίξεσθαι χρεών, ἐπὶ δὲ τοῖς εὐθυμέεσθαι χρεών, παραβάλλοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον πρὸς τὸν τῶν φαυλότερον πρησσόντων καὶ μακαρίζειν ἑωυτὸν ἐνθυμέμενον ἃ πάσχουσιν, ὀκόσῳ αὐτέων βέλτιον πρήσσει τε καὶ διάγει. ταύτης γὰρ ἐχόμενος τῆς γνώμης εὐθυμότερόν τε διάξεις καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας ἐν τῷ βίῳ διώσσει, φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.

Analiza i komentar

ἀνθρώποισι γὰρ
 εὐθυμίῃ γίνεται
     μετριότητι τέρψιος
     καὶ βίου συμμετρίῃ·
 τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα
 μεταπίπτειν τε φιλεῖ
 καὶ μεγάλας κινήσιας ἐμποιεῖν
     τῇ ψυχῇ.

γὰρ čestica s eksplanatornim značenjem, § 517
 γίνεται (jonski oblik) § 231; osnove § 325.11
 τὰ δ' ἐλλείποντα čestica δέ sa suprotnim značenjem (prema μετριότητι καὶ
     συμμετρίῃ) § 515.2
 τὰ... ἐλλείποντα § 231; složenica λείπω; supstantivirani particip § 499.2
 ὑπερβάλλοντα sc. τὰ ὑπερβάλλοντα; § 231; složenica βάλλω
 μεταπίπτειν § 231; složenica πίπτω, osnove § 327.17
 μεταπίπτειν τε... καὶ... ἐμποιεῖν... sastavni veznici ostvaruju korespondent-
     ni par
 φιλεῖ § 243; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu, LSJ φιλέω II
 ἐμποιεῖν § 243; složenica ποιέω, osnove s. 116; LSJ ἐμποιέω II.3

αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι
     τῶν ψυχῶν
 οὔτε εὐσταθέες εἰσὶν
 οὔτε εὐθυμοί.

αἱ... κινούμεναι sc. ψυχαί; § 243; supstantivirani particip § 499.2
 δ' čestica δέ ovdje podržava tijek iskaza: a...
 διαστημάτων LSJ διάστημα A.3 (= DGE s. v. III.1)
 οὔτε εὐσταθέες... οὔτε εὐθυμοί koordinacija parom sastavnih veznika
 εἰσὶν § 315.2; kopula otvara mjesto imenskoj dopuni; imenski predikat Smyth
     § 909
 οὔτε εὐθυμοί sc. εἰσὶν

ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς οὖν
δεῖ

ἔχειν τὴν γνώμην
καὶ τοῖς παροῦσιν ἀρκέσθαι
τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων
ὀλίγην μνήμην

ἔχοντα
καὶ τῇ διανοίᾳ μὴ προσεδρεύοντα,
τῶν δὲ ταλαιπωρούντων
τοὺς βίους

θεωρεῖν,

ἐννοούμενον

ἃ πάσχουσι κάρτα,

ὅπως ἂν τὰ παρόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα

μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνεται,

καὶ μηκέτι

πλειόνων ἐπιθυμούντι

συμβαίνει

κακοπαθεῖν

τῇ ψυχῇ.

οὖν čestica sa zaključnim značenjem § 516.2

δεῖ § 243; bezlični glagol, o kojem ovisi čitav ostatak rečenice, otvara mjesto dopunama u infinitivu, odnosno A+I

ἔχειν § 231; neizrečeni je subjekt ἄνθρωπον ili τινά (§ 491.3), kao i kod ostalih infinitiva

τὴν γνώμην rekcija ἐπὶ τινι

τοῖς παροῦσιν § 243; složnica εἰμί; supstantivirani particip § 499.2

ἀρκέσθαι § 243; rekcija τινί; LSJ ἀρκέω II.2; ovisan o δεῖ

τῶν μὲν ζηλουμένων... τῶν δὲ ταλαιπωρούντων... par čestica koordinira dva rečenična člana

τῶν... ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων § 243; § 231; supstantivirani particip § 499.2 (osobno: ljudi za kojima...); objektni genitivi ovisni o μνήμην

ἔχοντα § 231; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

προσεδρεύοντα § 231; složenica ἐδρεύω; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

τῶν τालαιπωρέοντων § 243, supstantivirani particip § 499.2

θεωρέειν § 243; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

ἐννοούμενον § 243; složenica νοέω; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

ἃ πάσχουσι odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno slu-
ži kao objekt ἐννοούμενον

πάσχουσι sc. οἱ ταιλαιπωρόντες; § 231

ὅκως... φαίνεται namjerni veznik uvodi zavisnu namjernu rečenicu, predi-
kat ἄν + konjunktiv § 470; odavde Demosten prelazi u lični iskaz s
dativom (σοι... ἐπιθυμέοντι)

τὰ παρόντα... καὶ ὑπάρχοντα § 231, složenica εἰμί; složenica glagola ἄρχω;
supstantivirani participi § 499.2

φαίνεται § 232; osnove s. 118, mediopasivno značenje § 448.1; otvara
mjesto imenskim dopunama

ἐπιθυμέοντι § 231; rekcija τινός; ovisan o συμβαίνει

συμβαίνει § 231; rekcija τινί, otvara i mjesto dopuni u infinitivu; složenica
βαίνω, LSJ συμβαίνω III.b

κακοπαθεῖν § 243; otvara mjesto instrumentalnom dativu (ili dativu mjes-
ta) τινί

ὁ γὰρ θαυμάζων

τοὺς ἔχοντας

καὶ μακαριζομένους

ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων

καὶ τῇ μνήμῃ

πᾶσαν ὥραν

προσεδρεύων

ἀεὶ ἐπικαιουργεῖν

ἀναγκάζεται

καὶ ἐπιβάλλεσθαι

δι' ἐπιθυμίην

τοῦ τι πρήσσειν

ἀνήκεστον

ὧν νόμοι κωλύουσιν.

γὰρ čestica γάρ s eksplanatornim značenjem § 517

ὁ... θαυμάζων § 231, rekcija τινά; supstantivirani particip § 499.2

τοὺς ἔχοντας § 231; supstantivirani particip § 499.2

μακαρίζομένους § 232

ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων uz glagol u pasivu vršitelj radnje iskazuje se prijedložnim izrazom ὑπό τινος

προσεδρεύων § 231; složenica glagola ἐδρεύω

ἐπικαινουργεῖν § 243

ἀναγκάζεται § 232; otvara mjesto dopunama u infinitivu

ἐπιβάλλεσθαι § 232, složenica βάλλω

δι' ἐπιθυμίην otvara mjesto genitivu; dopunu ovdje iskazuje supstantivirani infinitiv τοῦ τι πρήσσειν

τοῦ... πρήσσειν § 231; osnove s. 116 (atički oblik πράττω)

ὧν... κωλύουσιν odnosna zamjenica ὧν (kao genitiv partitivni) uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; antecedent je τι

κωλύουσιν § 231

διόπερ

τὰ μὲν μὴ δίδεσθαι

χρεών,

ἐπὶ δὲ τοῖς εὐθυμέεσθαι

χρεών,

παραβάλλοντα

τὸν ἑαυτοῦ βίον

πρὸς τὸν τῶν φαυλότερον πρησσόντων

καὶ μακαρίζειν ἑωυτὸν

ἐνθυμεύμενον

ἃ πάσχουσιν,

ὁκόσωι

αὐτέων

βέλτιον

πρήσσει τε καὶ διάγει.

διόπερ prilog najavljuje zaključak: zbog toga...

τὰ μὲν... ἐπὶ δὲ τοῖς... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

δίδεσθαι § 232; ovisno o χρεών

χρεών LSJ χρεών II.2; otvara mjesto dopunama u infinitivu, odnosno A+I

εὐθυμέεσθαι § 243; rekcija ἐπὶ τινι

παρὰβάλλοντα § 231; rekcija τι πρὸς τι; složenica βάλλω; LSJ παρὰβάλλω

III.2; ovisno o χρεών

τῶν... πρῆσσόντων § 231, supstantivirani particip § 499.2

μακαρίζειν § 231; ovisno o χρεών

ἐνθυμεύμενον § 232; ovisno o χρεών

ἃ πάσχουσιν odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno služi kao objekt ἐνθυμεύμενον

πάσχουσιν § 231

ὀκόσῳi odnosni prilog (dativ odnosne zamjenice, s *iota adscriptum*!) uvodi zavisnu odnosnu rečenicu koja ima službu (drugog) objekta μακαρίζειν

αὐτέων sc. τῶν φαυλότερον πρῆσσόντων

πρήσσει τε καὶ διάγει koordinacija pojmovā parom sastavnih veznika

πρήσσει § 231

διάγει § 231; složenica ἄγω

ταύτης γάρ

ἐχόμενος

τῆς γνώμης

εὐθυμότερόν τε διάξεις

καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας

ἐν τῷ βίῳ

διώσεαι,

φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.

γάρ čestica γάρ ovdje potvrđuje i ističe misao: baš...

ἐχόμενος § 232, rekcija τινός § 396.δ; LSJ ἔχω IV.C

εὐθυμότερόν τε... καὶ οὐκ ὀλίγας... koordinacija parom sastavnih veznika

διάξεις § 258; složenica ἄγω

διώσεαι § 267; složenica ὠθέω, LSJ διωθέω II.2

Poglavlje 57

Γοργίου Ἐπιταφίου ἐκλογή 5

O tekstu

Slavni grčki retor i sofist iz Leontina na Siciliji (oko 485. – oko 380. pr. Kr) artificijelnim je i intelektualističkim stilom začetnik antičke umjetničke proze. Ovdje donesen ulomak Gorgijina nadgrobnog govora – ne zna se kojim je u ratu junački palim Atenjanima bio namijenjen, možda se radilo naprosto o demonstraciji mogućnosti žanra – sačuvan je kao citat, reprezentativan za Gorgijine λόγοι ἐπιδεικτικοί, u djelu Dionizija Halikarnašanina (oko 60. – nakon 7. pr. Kr) Περὶ λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος, *O snazi Demostenova stila*.

Gorgija hvali ljude kojima nijedna ljudska vrlina nije nedostajala, koji su štovali duh, a ne slovo zakona, koji su se odlikovali i znanjem i snagom, davali svakome što ga ide. Oni su umrli, ali čežnja za njima je besmrtna.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Gorg. Fr. 6

τί γὰρ ἀπὴν τοῖς ἀνδράσι τούτοις, ὧν δεῖ ἀνδράσι προσεῖναι; τί δὲ προσῆν, ὧν δεῖ ἀπεῖναι; εἰπεῖν δυναίμην, ἃ βούλομαι, βουλοίμην δέ, ἃ δεῖ, λαθὼν μὲν τὴν θείαν νέμεσιν, φυγὼν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον. οὗτοι γὰρ ἐκέκτηντο ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν, πολλὰ μὲν δὴ τὸ παρὸν ἐπιεικὲς τοῦ αὐθάδους δικαίου προκρίνοντες, πολλὰ δὲ νόμου ἀκριβείας λόγων ὀρθότητα, τοῦτον νομίζοντες θειότατον καὶ κοινότατον νόμων τὸ δέον ἐν τῷ δέοντι καὶ λέγειν καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν, δισσὰ ἀσκήσαντες μάλιστα ὧν δεῖ, γνῶμην καὶ ῥώμην, τὴν μὲν βουλευόντες τὴν

δ' ἀποτελοῦντες, θεράποντες μὲν τῶν ἀδίκως δυστυχούντων, κο-
λασται δὲ τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων, αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον,
εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον, τῷ φρονίμῳ τῆς γνώμης παύοντες
τὸ ἄφρον, ὑβρίζουσι εἰς τοὺς ὑβρίζοντας, κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμί-
ους, ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους, δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς. μαρτύρια δὲ
τούτων τρόπαια ἐστήσαντο τῶν πολέμιων Διὸς μὲν ἀγάλματα
τούτων δὲ ἀναθήματα, οὐκ ἄπειροι οὔτε ἐμφύτου Ἄρεως οὔτε
νομίμων ἐρώτων οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης,
σεμνοὶ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τῷ δικάϊῳ, ὅσοι δὲ πρὸς τοὺς το-
κέας τῇ θεραπείᾳ, δίκαιοι δὲ πρὸς τοὺς ἀστοὺς τῷ ἴσῳ, εὐσεβεῖς
δὲ πρὸς τοὺς φίλους τῇ πίστει. τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων ὁ
πόθος οὐ συναπέθανεν, ἀλλ' ἀθάνατος ἐν οὐκ ἀθανάτοις σώμασι
ζῇ οὐ ζώντων.

Analiza i komentar

τί γὰρ ἀπῆν
τοῖς ἀνδράσι τούτοις
ὧν δεῖ
ἀνδράσι προσεῖναι;
τί δὲ καὶ προσῆν
ὧν οὐ δεῖ
προσεῖναι;

τί γὰρ čestica γάρ uz upitnu zamjenicu u direktnom pitanju § 517

ἀπῆν § 315.2, složnica εἰμί

ὧν δεῖ odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i istovremeno
funkcionira kao dijelni genitiv uz τί: od onoga što...

δεῖ § 244, osnove § 325.14, bezlično δεῖ otvara mjesto dopuni u infinitivu

προσεῖναι § 315.2, složnica εἰμί

τί δὲ česticom se ostvaruje koordinacija s prethodnom rečenicom

προσῆν § 315.2, složnica εἰμί (uočite i rimu s τί γὰρ ἀπῆν)

ὧν οὐ δεῖ odnosna zamjenica kao gore

δεῖ kao gore

προσεῖναι kao gore

εἰπεῖν δυνάμην
 ἃ βούλομαι,
 βουλοίμην δ'
 ἃ δεῖ,
 λαθὼν μὲν τὴν θεῖαν νέμεσιν,
 φυγὼν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον.

εἰπεῖν § 254, osnove § 327.7

δυνάμην § 312.5, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu; optativom se izriče mogućnost

ἃ βούλομαι odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno funkcionira kao objekt glavne: ono što...

βούλομαι § 231, osnove § 325.13

βουλοίμην § 231, osnove § 325.13

δ' čestica u adverbzativnom značenju: a...

ἃ δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, kao gore

δεῖ § 244, osnove § 325.14

λαθὼν μὲν... φυγὼν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se parom čestica

λαθὼν § 254, osnove § 321.15, rekcija τινά § 382

φυγὼν § 254, osnove s. 116, rekcija τινά § 382

οὗτοι γὰρ ἐκέκτηντο
 ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετὴν,
 ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν,
 πολλὰ μὲν δὴ
 τὸ πρᾶον ἐπιεικὲς
 τοῦ αὐθάδους δικαίου
 προκρίνοντες,
 πολλὰ δὲ
 νόμου ἀκριβείας
 λόγων ὀρθότητα,
 τοῦτον
 νομίζοντες
 θειότατον καὶ κοινότατον νόμον,
 τὸ δέον

ἐν τῷ δέοντι
 καὶ λέγειν καὶ σιγαῖν καὶ ποιεῖν,
 καὶ δισσὰ ἀσκήσαντες
 μάλιστα ὧν δεῖ,
 γνώμην καὶ ῥώμην,
 τὴν μὲν βουλευόντες
 τὴν δ' ἀποτελοῦντες,
 θεράποντες μὲν
 τῶν ἀδίκως δυστυχούντων,
 κολασταὶ δὲ
 τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων,
 αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον,
 εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον,
 τῷ φρονίμῳ
 τῆς γνώμης
 παύοντες
 τὸ ἄφρον,
 ὑβρίζουσι εἰς τοὺς ὑβριστάς,
 κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμίους,
 ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους,
 δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς.

γὰρ čestica γάρ ovdje ističe prethodnu riječ § 519.1

ἐκέκτηντο § 272

ἐνθρον μὲν δὴ... ἀνθρώπινον δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

πολλὰ μὲν δὴ... πολλὰ δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica; δὴ označava nadovezivanje

προκρίνοντες § 231, rekcija τί τις, osnove s. 118, složenica glagola κρίνω τοῦτον zamjenica najavljuje dopunu koja slijedi (τὸ δέον...)

νομίζοντες § 231, otvara mjesto dvama akuzativima

τὸ δέον § 244; otvara mjesto dopuni u infinitivu; supstantiviranje participa članom § 499

τῷ δέοντι § 244

λέγειν § 231, osnove § 327.7

καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν § 243

ἀσκήσαντες § 267

ὧν δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; antecedent je
δισσὰ

δεῖ § 244

τὴν μὲν... τὴν δ'... sc. γνώμην καὶ ῥώμην; rečenični članovi koordiniraju se
parom čestica

βουλεύοντες § 231

ἀποτελοῦντες § 243, složenica τελέω

θεράποντες μὲν... κολασταὶ δὲ... suprotstavljeni rečenični članovi koordi-
niraju se parom čestica

τῶν δυστυχούντων... τῶν εὐτυχούντων § 243; supstantivirani particip § 499.2

τὸ συμφέρον § 231; složenica φέρω; supstantivirani particip § 499. 2

τὸ πρέπον § 231; supstantivirani particip § 499.2

παύοντες § 231

μαρτύρια δὲ τούτων

τρόπαια ἐστήσαντο

τῶν πολεμίων,

Διὸς μὲν ἀγάλματα,

ἐαυτῶν δὲ ἀναθήματα,

οὐκ ἄπειροι

οὔτε ἐμφύτου Ἄρεως

οὔτε νομίμων ἐρώτων

οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος

οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης,

σεμνοὶ μὲν

πρὸς τοὺς θεοὺς

τῷ δικαίῳ,

ὅσοι δὲ

πρὸς τοὺς τοκέας

τῇ θεραπείᾳ,

δίκαιοι δὲ

πρὸς τοὺς ἀστοὺς

τῷ ἴσῳ,

εὐσεβεῖς δὲ

πρὸς τοὺς φίλους
τῇ πίστει.

δὲ čestica ovdje s blagim adverbativnim značenjem: a...

ἐστήσαντο § 311.2

Διὸς μὲν... ἑαυτῶν δὲ rečenični članovi koordiniraju se česticama

ἄπειροι rekcija τινός; pridjev otvara mjesto dopunama u genitivu (objektni genitiv)

οὔτε... οὔτε... οὔτε... οὔτε... polisindeton

σεμνοὶ μὲν... ὅσοι δὲ... δίκαιοι δὲ... εὐσεβεῖς δὲ... rečenični članovi koordiniraju se česticama; u ovakvoj koordinaciji δέ se može ponavljati više puta

τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων

ὁ πόθος

οὐ συναπέθανεν,

ἀλλ' ἀθάνατος

οὐκ ἐν ἀθανάτοις σώμασι

ζῇ

οὐ ζώντων.

τοιγαροῦν čestica zaključnoga značenja, § 516.4: stoga...

ἀποθανόντων § 254; osnove § 324.8

οὐ συναπέθανεν § 254, složenica ἀποθνήσκω, osnove § 324.8

ἀλλ' veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu § 515

ζῇ § 243

ζώντων § 243; genitiv objektni ovisan o πόθος